

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2563)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.7 No. 5 (May 2020)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณสุข การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระราชปริยัติกวี, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปริยัติมุนี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ ฐุฑฒิกโร, ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุรียา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิธรรมาภิรัต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศไศกราช

พระครูโฆษิตวัฒน์านุกูล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สีบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศไศกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ บัญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภัทร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาศักดิ์ดีดา สิริเมธี

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นางสาวทิพวรรณ จันทร์ตรา

◆ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระบุญญฤทธิ ภัททจารี

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2563 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 7 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2564) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 นี้ประกอบด้วย บทความวิชาการ 7 เรื่อง บทความวิจัย 16 เรื่อง ในเล่มนี้ มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ รัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ โดย ฉัฐวัฒน์ ชัชวณัฐภักดิ์ ซึ่งบทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดความสำคัญเกี่ยวกับการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ และ 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความเสมอภาคทางสังคมจากรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การบริหารในภาครัฐราชการจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ มากมายและอยู่ภายใต้หลักการปกครองแบบนิติรัฐด้วยจึงทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของการปกครองแบบเข้มงวดเคร่งครัดมายึดหลักการผ่อนปรนภายใต้ธรรมาภิบาล หรือการกำกับดูแลที่ดีมากขึ้น การเปลี่ยนสถานะพลเมืองพลเมืองให้กลายเป็นเพียง ลูกค้ำ ตามวิถีคิดแบบภาคเอกชนในแนวคิดแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ New Public Management (NPM) โดยมองข้ามความเป็นพลเมืองในฐานะผู้ที่ได้รับสิทธิตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญรับรองทั้งในแง่สิทธิ ความคุ้มครอง และการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเสมอภาคก็คือการลดฐานะของพลเมืองเป็นเพียง ลูกค้ำ และในกรณีนี้ ลูกค้ำ ไม่จ่ายค่าบริการหรือภาษี เขาก็อาจจะไม่ได้รับบริการหรือแม้จะได้รับบริการก็อาจเป็นบริการที่ไม่เท่าเทียมเสมอภาค ความชอบธรรมทางการบริหารยุคโลกาภิวัตน์ ต้องมี 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ยึดหลักนิติธรรม 2) ยึดแนวทางนิติรัฐ 3) มีคุณธรรม 4) มีจริยธรรม 5) มีศีลธรรม และ 6) มีธรรมาภิบาล ถ้าขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ถือว่าขาดความชอบธรรมทางการบริหาร

จำเป็นต้องมีแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ และถึงเวลาต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของพลเมืองมากที่สุดต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครธรรม์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิชาการ : Academic Article

ผลกระทบของบล็อกเชนที่มีต่อความปลอดภัยข้อมูลบัญชี 1

EFFECT OF BLOCKCHAIN ON ACCOUNTING INFORMATION SECURITY

ฐิตาภรณ์ สินจรรย์ศักดิ์ และอิศรา นาคะวิสุทธิ

ปรัชญาคุณแจ้เก้าดอกกับการพัฒนามนุษย์ของสถาบันพลังจิต ธรรมะ 12
จักรวาล

NINE KEYS PHILOSOPHY FOR HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT BY PALANGJIT
DHAMMA JAKRAWAN INSTITUTE

ชนภา ปุญณันท์

พุทธปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต 21

BUDDHIST PHILOSOPHY IN THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE

พระครูโสภณรัตน์บัณฑิต และพระครูวุฒิสาครธรรม

พฤติกรรมการสอนของครูกับการเรียนรู้ของผู้เรียน 34

TEACHING BEHAVIORS OF TEACHERS AND LEARNING OF STUDENTS

จินดา ลาโพธิ์

การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย 46

THE CIVIL POLITICS AND POLITICAL PARTICIPATION IN THAI SOCIETY

ไพรัตน์ ฉิมหาต, บัญญัติ แพรกปาน และสามิตร อ่อนคง

ระบบอุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง 62

THE PATRONAGE SYSTEM AND BARGAINING POWER OF POLITICAL PARTIES

พระครูวาทีธรรมวิภาช, พระครูวิจิตรรัตนวัตร, พระครูรัตนสุตากร และไพรัตน์ ฉิมหาต

สารบัญ (ต่อ)

การคบกันด้วยธาตุของคนในมิติพระพุทธศาสนา	76
ASSOCIATION OF MAN WITH AN ELEMENTS IN BUDDHIST DIMENSIONS	
พระมหาภิรัฐภรณ์ อัสมาลี, พระมหาโยธิน โยธโก, ประจิตร มหาหิง, รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และ อดุลย์ หลานวงศ์	

บทความวิจัย : Research Articles

รัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์	92
NEW PUBLIC MANAGEMENT PUBLIC ADMINISTRATION OF GLOBALIZATION	
ฉัฐวัฒน์ ชัชฌานฐาภักดิ์	
บทบาทของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในสังคมไทยปัจจุบัน	102
THE ABBOTS' ROLE IN THE TEMPLE ADMINISTRATION IN PRESENT THAI SOCIETY	
พระครูอดุลสวามัคคยาธร (แสงจันทร์เจริญคง), พระครูโสภณรัตน์บัณฑิต, พระครูวิจิตรศีลาจาร และสวัสดิ์ อโณทัย	
การประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน	117
AN APPLICATION OF BUDDHA'S TEACHING ON THE MINDFULNESS OF DEATH IN DAILY LIFE	
นลินี คมธนา, พระครูโสภณรัตน์บัณฑิต, พระครูวิจิตรศีลาจาร และสวัสดิ์ อโณทัย	
ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขต พื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง	132
A STUDY OF GUIDELINES FOR SOLVING SOCIAL PROBLEMS OF YOUTH AT RISK BEHAVIOR GROUPS IN THE AREA OF PAPHAYOM DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE	
พระสมุห์ธนภัทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์), พระครูวุฒิสาครธรรม (สาคร นุ่นกลีบ), สมบูรณ์ บุญ ฤทธิ์ และสังยุจกร นิลกาญจน์	
การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เกิดความ มั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล	148
AN APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF LIKELIHOOD INTO STABILIZING THAI FAMILY IN A SOCIETY OF DIGITAL AGE	
พระชีพ รุกขิตธมโม (แก้วนิล), สิทธิโชค ปาณะศรี และพระครูวิจิตรศีลาจาร	

สารบัญ (ต่อ)

- ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของผู้บริหาร
สถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1** 158
- THE RELATIONSHIP BETWEEN ETHICAL LEADERSHIP AND THE ROLE OF THE SCHOOL
ADMINISTRATOR FOR DEVELOPMENT OF DESIRABLE CHARACTERISTICS OF
STUDENTS IN SCHOOL UNDER NAKHON SAWAN PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA
OFFICE 1
- ณัฐริดา นิพนธ์, โสภนา สุดสมบูรณ์ และกุลชลี จงเจริญ
- ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียน
มัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี** 172
- ADMINISTRATIVE SKILLS IN THE 21ST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN
UTTARADIT SECONDARY SCHOOLS
- วราพร บุญมี และพิมพ์กา ธรรมสิทธิ์
- การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความ
คิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ** 183
- A STUDY OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
BASED ON OPINIONS OF TEACHERS UNDER THE OFFICES OF SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA IN NORTHEASTERN
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ และนวรรณ์วดี ชินอัครวัฒน์
- ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ใน
เขตกรุงเทพมหานคร** 199
- THE FACTORS AFFECTING THE CONSUMER PURCHASING DECISION FROM MODERN
RETAIL STORES IN BANGKOK METROPOLITAN AREA
- วลัยลักษณ์ เพ็ชรแสน และนวพร ชูเปี้ยเต็ง
- การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิดส์เรื่องพื้นฐาน
นาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5** 212
- THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES SKILLS ACCORDING TO DAVID'S
CONCEPT IN BASIC DANCING ART FOR 5TH GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS
- วราวุธ มะปะทัง, วนิดา ผาระนัด, ณัฐรัชชัย จันทขุม

สารบัญ (ต่อ)

การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานี ตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี LAW ENFORCEMENT AND HUMAN RIGHTS PRINCIPLES FOR POLICE COMMISSIONERS AT SURAT THANI POLICE STATION วิชาญ เครือรัตน์	224
การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมี วิจรรย์ญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1 THE DEVELOPMENT OF TEACHER EXPLICATION PROGRAMS IN LEARNING MANAGEMENT FOR PROMOTE STUDENTS' CRITICAL THINKING IN NONG BUA LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1 วรรณฤดี เหล่าสมบัติ และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ	239
การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่าง สถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ THE DEVELOPMENT OF A GUIDELINE FOR PARTICIPATION IN OCCUPATION TRAINING IN MECHANICS DEPARTMENT BETWEEN COLLEGES AND ESTABLISHMENTS UNDER KALASIN VOCATIONAL EDUCATION ไมตรี ภูหัดการ และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ	250
การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 THE DEVELOPMENT OF THE STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM GUIDELINES FOR SCHOOL UNDER MAHASARAKHAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3 นพเกล้า ทองธรรมมา และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ	264
การพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน DEVELOPING COLLABORATIVE PROBLEM SOLVING IN PHYSICS OF MATHAYOMSUKSA 5 STUDENTS BY USING PROBLEM – BASED LEARNING ศิริวรรณ สีทา และอุฤทธิ์ เจริญอินทร์	279

สารบัญ (ต่อ)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่าง
การฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 293

FACTORS INFLUENCING STRESS OF NURSING STUDENTS DURING CLINICAL PRACTICE
IN ADULT NURSING PRACTICUM 1

จันทิมา ช่วยชุม, อรุณรัตน์ โยธินวัฒน์บำรุง, ยุพิน หมั่นทิพย์, นันทน์ภัส สารมาศ
และมนันชญา จิตตรัตน์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

๙

ผลกระทบของบล็อกเชนที่มีต่อความปลอดภัยข้อมูลบัญชี*

EFFECT OF BLOCKCHAIN ON ACCOUNTING INFORMATION SECURITY

ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์

Titaporn Sincharoonsak

อิสรา นาคะวิสุทธิ

Isara Nakavisute

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: titaporn.si@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การประยุกต์เทคโนโลยีออนไลน์กับงานบัญชีมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เริ่มเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น เมื่อมีการนำระบบเทคโนโลยีออนไลน์มาใช้ เช่น การนำระบบคลาวด์มาประยุกต์ใช้กับระบบบัญชี ทำให้สะดวกรวดเร็ว การจัดทำงบการเงิน ประกอบด้วย งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ งบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น งบกระแสเงินสดและหมายเหตุประกอบงบการเงิน การประยุกต์เทคโนโลยีออนไลน์กับงานบัญชีเป็นสิ่งจำเป็นและทำให้เกิดประโยชน์ เช่น การทำธุรกรรมและบันทึกข้อมูลได้แบบ Real Time เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ช่วยลดต้นทุนระบบงาน Back Office อย่างไรก็ตามผลเสียของการใช้เทคโนโลยีคลาวด์กับงานบัญชี เช่น ข้อมูลบัญชีเป็นข้อมูลสาธารณะสามารถนำไปใช้โดยผู้ไม่ประสงค์ดี สร้างความเสียหายให้กับผู้ประกอบการ เทคโนโลยีบล็อกเชนเป็นเทคโนโลยีนำมาซึ่งความปลอดภัยของข้อมูล การทำธุรกรรมออนไลน์สามารถทำได้อย่างสะดวก รวดเร็ว บล็อกเชนเป็นระบบการจัดการฐานข้อมูล มีความเชื่อมโยงกันกับงานบัญชี ทั้งการยืนยันตัวตน การจัดทำธุรกรรม การบันทึกความเป็นเจ้าของในสินทรัพย์ ความปลอดภัยของข้อมูลบัญชีมีความสำคัญ ซึ่งการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีคลาวด์ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้งานข้อมูลบัญชีว่าจะถูกเก็บเป็นความลับและปลอดภัย สร้างความน่าเชื่อถือ โปร่งใส ถูกต้อง สร้างระบบตรวจสอบการทำธุรกรรม สร้างเครือข่ายในการตรวจสอบได้ทั่วโลก ลดเวลาในการทำธุรกรรมตรวจสอบ ข้อมูลผิดพลาดลดลง ไม่มีความเสี่ยงจากการปลอมแปลงเอกสาร ลดการทุจริตเพราะไม่สามารถลบหรือกลับไปแก้ไขรายการบัญชีได้ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้งบการเงินโดยเฉพาะนักลงทุนที่นำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจลงทุน

---

* Received 15 January 2020; Revised 12 March 2020; Accepted 30 March 2020

คำสำคัญ: ระบบบัญชีออนไลน์, เทคโนโลยีคลาวด์, เทคโนโลยีบล็อกเชน, ความปลอดภัยข้อมูลบัญชี

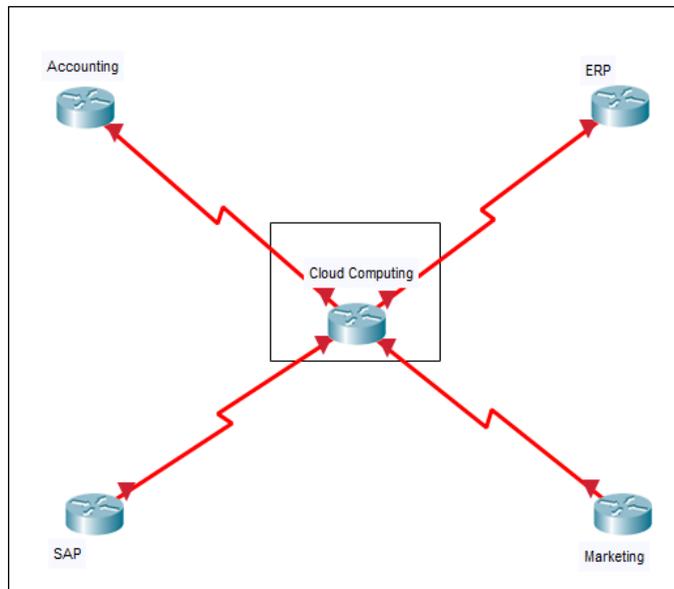
Abstract

Applying the online technology to the accounting work has been carried out continuously and has been seen more clearly. When the online technology such as Cloud Technology is used and applied with the accounting system, it has made the accounting work fast. Preparing financial statement consists of statements of financial position, statements of comprehensive income, statements of changes in shareholders' equity, statements of cash flow and notes to financial statements. Applying the online technology to the accounting work is necessary and create benefits such as conducting and saving the financial transaction in real time, increasing the work performance and reducing the back office overhead cost. However the drawback of using cloud technology with accounting work is that the accounting data is public and can be used by a person whose intention is not good. It can create damage to the company. Blockchain technology is the technology which creates the data security. Conducting the online transaction can be completed conveniently and fast. Blockchain technology is the database management system and is linked to the accounting work including user authentication, financial transaction preparation and asset ownership recording. Account data security is important. Applying the blockchain technology to the cloud technology helps creating the confidence to the user that the accounting data will be kept confidential and safe. It will create credibility, transparency, accuracy, auditing system, global auditing network, reduced auditing time, less data error, zero risk for document forging and reduced corruption with the data being undeletable or unmodifiable in order to create the confidence to the financial statement users, especially the investors who will use such information to make the investing decision.

Keywords: Online Accounting System, Cloud Technology, Blockchain Technology, Accounting Information Security

บทนำ

ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคลาวด์กับงานบัญชีเพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ประกอบการได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถเข้าถึงข้อมูลบัญชีได้ทันที ระบบคลาวด์ช่วยข้อมูลที่อยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้บนอินเทอร์เน็ตคลาวด์ ทำให้ผู้ใช้งานสามารถทำงานจากสถานที่แห่งใดก็ได้ที่มีอินเทอร์เน็ต การทำงานจึงมีความสะดวก รวดเร็วและปลอดภัย (Kwon, J., 2018) การนำข้อมูลบัญชีไว้บนระบบคลาวด์มีหลายปัจจัยที่ต้องพิจารณา (Lampont, L. et al., 2018) เช่น ความเร็วของอินเทอร์เน็ต ประสิทธิภาพของเครื่องคอมพิวเตอร์ ความปลอดภัยของข้อมูลบนระบบคลาวด์ และสถานที่ตั้งของระบบคลาวด์ งานบัญชีเกี่ยวข้องกับการให้บริการทางบัญชี รวมถึงการบันทึกข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารทางบัญชี การบันทึกรายรับรายจ่าย ตลอดจนการจัดทำรายงานทางการเงิน การนำเสนอข้อมูล การนำข้อมูลบัญชีไว้บนระบบคลาวด์ทำได้โดย การใช้ซอฟต์แวร์ FTP (File Transfer Protocol) ทำหน้าที่ Upload File และ Download File ในการนำข้อมูลไว้บนระบบคลาวด์ผู้ใช้งานควรระมัดระวังเรื่อง Upload หรือ Download ไฟล์ที่สมบูรณ์

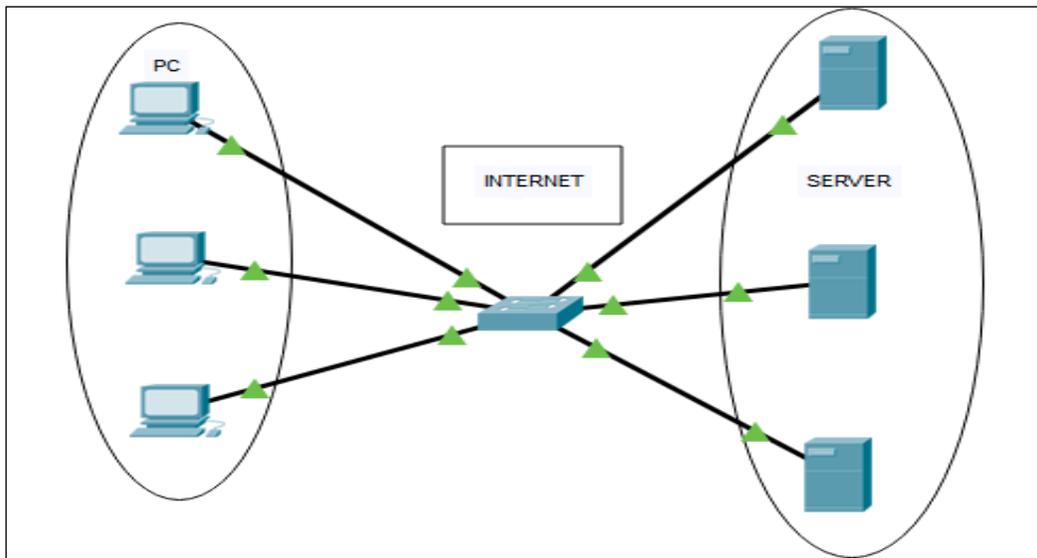

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงระบบงานกับระบบคลาวด์

จากภาพที่ 1 ระบบคลาวด์เป็นระบบอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้งาน สามารถรวบรวมระบบงานต่าง ๆ ไว้ที่เดียวกัน (MacKenzie, G., 2018) รองรับระบบงานได้หลายระบบ

ประกอบด้วย ระบบบัญชีออนไลน์ สามารถบันทึกรายการบัญชีได้จากหลากหลายอุปกรณ์จากแหล่งใดก็ได้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ผู้บริหารเรียกดูข้อมูลบัญชีได้ตลอดเวลา ทันท่วงการ บริหารงานและการตัดสินใจ ระบบ ERP (Enterprise Resource Planning) เป็นระบบซอฟต์แวร์ขนาดใหญ่ใช้ในการวางแผนงานด้านต่าง ๆ เหมาะสำหรับองค์กรที่มีขนาดใหญ่ และต้องการควบคุมการจัดการที่มีประสิทธิภาพ จึงมีความสำคัญต่อองค์กร ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน เพิ่มความสามารถในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ระบบ ERP รวมงานด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบมีความสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกันแบบเรียลไทม์ ได้แก่ การจัดจ้าง การผลิต การขาย การบริหารบุคคล และสามารถปิดบัญชีได้ทุกวัน ทั้งการคำนวณรายได้ ต้นทุน ค่าใช้จ่าย และกำไรขาดทุน เป็นต้น ระบบ SAP (System Application products) เป็นระบบขนาดใหญ่ที่รวมหลายระบบงานเข้าด้วยกัน สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ข้อมูลมีความถูกต้องแม่นยำนำไปใช้ดำเนินงานกิจกรรมของธุรกิจ ผู้บริหารสามารถเรียกดูข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลของบริษัทได้ตลอดเวลา ใช้ในการบริหารทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และระบบการตลาด (Marketing) ใช้ในการบริหารจัดการ การกำหนดราคา การส่งเสริมการตลาด ช่องทางการจำหน่ายสินค้า และการสนองตอบความพึงพอใจของผู้บริโภค ระบบคลาวด์เพิ่มความคล่องตัวมีบทบาทกับธุรกิจช่วยประหยัดทรัพยากรที่สิ้นเปลืองของบริษัท (Miguel, C. & Barbara, L., 2017)

ภาพที่ 2 ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกับระบบคลาวด์

จากภาพที่ 2 เป็นระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของระบบคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย คอมพิวเตอร์ เซิร์ฟเวอร์ และอุปกรณ์เครือข่าย เซิร์ฟเวอร์สามารถทำให้ผู้ใช้งานหลายคนทำงานพร้อมกันได้ ระบบบัญชีออนไลน์เป็นการผสมผสานของเทคโนโลยีเว็บไซต์ เทคโนโลยีระบบคลาวด์ และ ระบบงานบัญชี (Foroglou, G. & Tsilidou, A. L., 2015) การใช้งานระบบบัญชีออนไลน์ประกอบด้วย การวิเคราะห์รายการค้า การบันทึกบัญชี การจัดทำบัญชีแยกประเภท การจัดทำบทดลองก่อนรายการปรับปรุง การปรับปรุงบัญชี การจัดทำบทดลองหลังรายการปรับปรุง และการจัดทำงบการเงิน อย่างไรก็ตามระบบบัญชีออนไลน์มีจุดอ่อนในเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลที่มีความเสี่ยงต่อการถูกโจรกรรม ข้อมูลของระบบบัญชีเป็นข้อมูลที่มีความเสี่ยงสูงเนื่องจากเป็นข้อมูลทางการเงิน ของลูกค้า ข้อมูลมีความเกี่ยวข้องกับเลขที่บัญชี หมายเลขบัตรเครดิต หมายเลขบัญชีธนาคาร ข้อมูลเหล่านี้หากถูกโจรกรรมแล้วทำให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล การทำให้ระบบบัญชีออนไลน์มีความน่าเชื่อถือและปลอดภัย จึงควรนำเทคโนโลยีบล็อกเชนเข้ามาประยุกต์ใช้กับงานบัญชี (Sharple, M. & Domingue, J., 2018)

ระบบบล็อกเชนเป็นการนำข้อมูลมาต่อกันแบบลูกโซ่โดยมีแนวความคิดมาจากทฤษฎีทางวิทยาการคอมพิวเตอร์ (Kosba, A. et al., 2019) โดยการนำข้อมูลมาเรียงต่อกันอย่างนับไม่ถ้วน โดยใช้หน่วยบันทึกความจำจากหน่วยประมวลผลกลาง (CPU: Central Processing Unit) และร้อยเรียงต่อกันได้มากเท่าจำนวนหน่วยความจำของคอมพิวเตอร์ (RAM: Random Access Memory) ข้อดีของความเชื่อมโยงของระบบบล็อกเชน คือ ความเร็วสูงของการอ่านข้อมูล ความเร็วนี้สูงกว่าการอ่านข้อมูลจากไฟล์ปกติหลายเท่าเป็นวิธีที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลที่ใช้ในธุรกิจปัจจุบัน

ความปลอดภัยของข้อมูลบัญชีกับเทคโนโลยีบล็อกเชน

เทคโนโลยีบล็อกเชนเป็นเทคโนโลยีนำมาซึ่งความปลอดภัยของข้อมูล มีความน่าเชื่อถือ การทำธุรกรรมออนไลน์ใด ๆ สามารถทำได้อย่างสะดวก ประหยัด รวดเร็ว บล็อกเชนเป็นระบบการจัดการฐานข้อมูลมีความเชื่อมโยงกันกับงานบัญชี ทั้งการยืนยันตัวตน การดำเนินธุรกรรม การบันทึกความเป็นเจ้าของในสินทรัพย์ ความปลอดภัยของข้อมูลบัญชีจึงเป็นสิ่งสำคัญ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. ความถูกต้องของข้อมูล (Data Integrity) เป็นสิ่งจำเป็นในระบบจัดเก็บข้อมูล (Johnson, D. et al., 2017) โดยทั่วไปความถูกต้องของข้อมูลเกิดได้จากการปกป้องข้อมูลจากผู้ไม่ประสงค์ดีที่จะลบ แก้ไข หรือปลอมแปลงข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูลสามารถทำได้ง่ายหากระบบฐานข้อมูลเป็นระบบอิสระที่มีฐานข้อมูลเดียว ในระบบฐานข้อมูลอิสระจะถูกบริหารจัดการโดยระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management System) การบริหารจัดการ

ข้อมูลจะมีความถูกต้องของข้อมูล ความคงอยู่ของข้อมูล ความเป็นอิสระ และความถาวรของข้อมูล เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล การกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อป้องกันข้อมูล ผู้ใช้งานแต่ละคนจะถูกกำหนดสิทธิ์ว่าคนใดสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ โดยมีคุณสมบัติของข้อมูล คือ ความชัดเจนของข้อมูล ข้อมูลต้องใช้งานได้ ข้อมูลมีความถูกต้อง ข้อมูลมีความเหมาะสม และข้อมูลไม่ถูกปลอมแปลง

การรักษาข้อมูลที่อยู่ในระบบคลาวด์โดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน เป็นการรักษามีให้ข้อมูลสูญหายหรือแก้ไขโดยคนที่ไม่ได้รับอนุญาต ความถูกต้องของข้อมูลเป็นพื้นฐานของการบริการ การรักษาความถูกต้องของข้อมูลจะใช้เทคนิคของลายเซ็นดิจิทัลอิเล็กทรอนิกส์ (Schwartz, D. et al., 2019) เมื่อคลาวด์เป็นระบบที่บุคคลสาธารณะสามารถเข้าถึงได้ การปกป้องข้อมูลจากผู้ไม่ประสงค์ดีจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ใช้งาน จึงมีระบบเตือนหากถูกปลอมแปลงหรือมีการโจรกรรม

2. ความลับของข้อมูล เป็นสิ่งสำคัญสำหรับข้อมูลที่จะจัดเก็บไว้ บนระบบคลาวด์ การยืนยันตัวตน (Authentication) และการเข้าถึงข้อมูล (Access Control) เป็นเทคนิคที่สำคัญเพื่อรักษาความลับของข้อมูล เทคนิคการคงไว้ความลับของข้อมูล เป็นการเข้ารหัสในรูปแบบ ต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การเข้ารหัสโดยใช้สมการทางคณิตศาสตร์แบบง่าย (Cipher Text Encryption)

2.2 การเข้ารหัสโดยใช้เครื่องมือของฐานข้อมูล (Encrypted Search and Database)

2.3 การแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่ม ๆ และแยกเก็บข้อมูลไว้ตามเซิร์ฟเวอร์ที่อยู่สถานที่ต่าง ๆ เพื่อป้องกันข้อมูล (Distributive Storage)

3. ความพร้อมของข้อมูล เป็นคุณสมบัติของข้อมูลที่สามารถกู้กลับคืนมาได้หากเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ เช่น เครื่องขัดข้อง ไฟดับ และแผ่นดินไหว เป็นต้น

4. ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล เป็นคุณสมบัติของข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้เฉพาะกับคนบางกลุ่ม โดยผ่านเทคนิค ดังนี้

4.1 การปกป้องข้อมูลระบบบัญชีจากผู้ไม่ประสงค์ดี

4.2 ผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกของบล็อกเชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

การปกป้องของข้อมูลบัญชีกับเทคโนโลยีบล็อกเชน

1. เทคโนโลยีบล็อกเชนเป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้นมาเพื่อความปลอดภัยสำหรับข้อมูลที่เปิดเผย การสร้างข้อมูลที่ทุกฝ่ายยอมรับ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 การปกป้องข้อมูลจากการโจรกรรมข้อมูล เป็นการปกป้องข้อมูลไม่ให้ข้อมูลนั้นถูกขโมยหรือโจรกรรม (Mazieres, D., 2018) โดยผ่านการตั้งรหัส และการเข้ารหัสข้อมูล

1.2 การสำรองข้อมูลจะสำรองข้อมูลได้อย่างถูกต้องและข้อมูล ไม่รั่วไหลเป็นการปกป้องข้อมูล ในขณะที่มีการสำรองข้อมูล ไม่ให้เกิดความผิดพลาดและไม่ให้เกิดการโจมตีระบบฐานข้อมูล

1.3 ในการสำรองข้อมูลควรมีการตระหนักถึงข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการรั่วไหลของข้อมูล เป็นการตระหนักถึงบทลงโทษและข้อกฎหมายที่จะเกิดขึ้นหากมีการรั่วไหลของข้อมูลและกำหนดบุคคลรับผิดชอบให้ชัดเจน

เทคโนโลยีบล็อกเชนกับความปลอดภัยของข้อมูลบัญชี

บล็อกเชน (Blockchain) มาปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ทุกคนขององค์กรมีสิทธิเท่ากันในการรับส่งข้อมูล ระบบมีการกำหนดการเข้ารหัสของข้อมูล เพื่อรักษาความปลอดภัยของข้อมูล หากข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกทุกคนในเครือข่ายสามารถทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล บล็อกเชนเป็นโครงสร้างที่เป็นลักษณะเป็นบล็อกมีข้อมูลที่สมบูรณ์ คุณสมบัติของบล็อกเชนและประเภทของบล็อกเชน มีดังนี้

1. คุณสมบัติของบล็อกเชน

1.1 Decentralization ข้อมูลบัญชีจะถูกนำเข้าบล็อกเชน ไม่ต้องผ่านการตรวจสอบจากส่วนประมวลผลกลาง เนื่องจากบล็อกเชนใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลโดยอัตโนมัติ ทำให้ข้อมูล มีความถูกต้อง แม่นยำ

1.2 Persistency ข้อมูลในบล็อกเชน ไม่มีข้อมูลที่เสียหรือ ความผิดพลาดของข้อมูล เนื่องจากผ่านการตรวจสอบอย่างละเอียด

1.3 Algorithm Anonymity ผู้ใช้งานแต่ละคนสามารถดูข้อมูลจากบล็อกเชน โดยไม่เปิดเผยความเป็นตัวตนของตัวเอง ทำให้มีการรักษาความลับของข้อมูลและไม่มีข้อผิดพลาด

2. ประเภทของบล็อกเชน

2.1 Public Blockchain เป็นบล็อกเชนแบบผู้มีส่วนร่วม ทุกคนสามารถเปิดดูข้อมูลของทุกคนได้ และมีเพียงบางบล็อกที่ใช้เป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล

2.2 Private Blockchain เป็นบล็อกเชนที่เปิดให้เฉพาะกลุ่ม เช่น การใช้งานภายในบริษัท การตรวจสอบข้อมูลเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของบริษัท

2.3 Consortium Blockchain เป็นบล็อกเชนที่คล้ายกับ Public Blockchain ยกเว้นการเลือกเป็นเฉพาะบางข้อมูลที่แสดงเป็นสาธารณะ

การประยุกต์ใช้บล็อกเชนในภาคธุรกิจ

นักบัญชีสามารถนำบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้กับธุรกรรมการเงินได้โดยสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยอัตโนมัติ การพัฒนาบล็อกเชนเข้าสู่อุตสาหกรรมบัญชี หน่วยงานกำกับดูแล ผู้ดูแลเทคโนโลยี ต้องทำงานร่วมกัน และหาวิธีดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่าย นักบัญชีไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านบล็อกเชน แต่ต้องรู้วิธีการประยุกต์ใช้บล็อกเชนกับการทำงาน การประยุกต์ใช้บล็อกเชนของสถาบันที่เผชิญกับการแข่งขัน บล็อกเชนเป็นการเชื่อมต่อระบบดิจิทัลกับความมั่นคงปลอดภัยผ่านเทคโนโลยีบล็อกเชน การบริหารจัดการธุรกรรมทางบัญชีได้รับผลกระทบจากสถาบันการเงินทั่วโลก บล็อกเชนทำให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ ช่วยแก้ปัญหาความท้าทายความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินธุรกิจของบริษัทด้านสอบบัญชีมีการนำบล็อกเชนมาประยุกต์ใช้ กับการทำงาน เช่น บริษัท Ernst & Young ได้เปิดตัว “Blockchain Analyzer” ทำให้ทีมงานด้านตรวจสอบของบริษัทนำไปใช้ในการวิเคราะห์การทำธุรกรรมของลูกค้าในบล็อกเชน เป็นการทดสอบตรวจสอบด้านสินทรัพย์และหนี้สิน บริษัท KPMG บริการทางการเงิน ได้ตรวจสอบการลงทุนผ่านแอปพลิเคชันบล็อกเชน นอกจากนี้ร่วมมือกับ Microsoft เพื่อสร้าง “Blockchain Nodes” ที่มีเป้าหมายในการระบุแอปพลิเคชันใหม่และกรณีการใช้งานสำหรับเทคโนโลยีบล็อกเชน บริษัท PwC ใช้การตรวจสอบในบล็อกเชนแบบ Wide – Release ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และบริษัท Deloitte ใช้แพลตฟอร์มซอฟต์แวร์เรียกเก็บเงินครบวงจรของบล็อกเชน

ประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้กับงานบัญชี

เทคโนโลยีบล็อกเชนเปรียบเสมือนการทำธุรกรรมโดยไม่ต้องผ่านคนกลาง การนำบล็อกเชนเข้ามามีส่วนในการปรับปรุงรูปแบบหรือโมเดลธุรกิจเพื่อตอบโจทย์การทำธุรกรรมการเงินได้สะดวกและรวดเร็ว เทคโนโลยีบล็อกเชนทำทุกอย่างบนโลกออนไลน์ได้สะดวก การแชร์ข้อมูลหรือระบบการทำงานธุรกรรมต่าง ๆ จะอยู่ในรูปแบบดิจิทัล ส่งผลโดยตรงต่อนักบัญชีในอนาคต รายการทางบัญชีต่าง ๆ จะถูกบันทึกพร้อมกันระหว่างคู่ค้าทั้งสองฝ่าย สามารถแชร์ข้อมูลบัญชีกันแบบเป็นห่วงโซ่ไม่ต้องผ่านคนกลาง การนำเทคโนโลยีบล็อกเชนมาใช้กับงานบัญชี มีประโยชน์ ดังนี้

1. มีการทำธุรกรรมและบันทึกผลได้แบบ Real Time
2. ระบบตรวจสอบการทำธุรกรรมมีประสิทธิภาพ
3. ทำให้ข้อผิดพลาดลดลง ทำให้ Human Error ลดลง เมื่อข้อมูล อยู่ใน Smart

Contracts

4. ลดเวลาในการทำธุรกรรมการตรวจสอบ
5. เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน
6. ช่วยลดต้นทุนระบบงาน Back office
7. ลดความเสี่ยงจากการปลอมแปลงเอกสารบัญชี
8. ลดการทุจริต เพราะไม่สามารถลบ หรือกลับไปแก้ไขรายการบัญชีได้
9. มีความโปร่งใส และข้อมูลมีความถูกต้อง
10. มีความปลอดภัย
11. สร้างความน่าเชื่อถือ
12. ลดภาระหน่วยงานตรวจสอบกลาง เพราะบล็อกเชนมิกโลก ในการตรวจสอบภายในตัวเอง
13. สามารถสร้างเครือข่ายในการตรวจสอบได้ทั่วโลก เป็นการขยายฐานธุรกิจ
14. ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดจ้างบุคลากร
15. พัฒนาธุรกิจให้ทันกับโลกสมัย

สรุป

เทคโนโลยีบล็อกเชนมีสำคัญต่อการประกอบธุรกิจนำไปสู่โลกการเงินยุคใหม่ อย่างแพร่หลาย ด้วยศักยภาพของบล็อกเชนสามารถพัฒนาต่อยอดของธุรกรรมทางการเงิน ช่วยลดต้นทุนในการบริการ เพิ่มความโปร่งใสของการทำธุรกรรม ข้อมูลที่อยู่บนคลาวด์ มีความปลอดภัย ซึ่งระบบคลาวด์อาจมีช่องโหว่ในด้านความปลอดภัย ทำให้ระบบบัญชีออนไลน์ไม่น่าเชื่อถือ เมื่อเพิ่มเทคโนโลยีบล็อกเชนทำให้ข้อมูลบัญชีมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล ข้อมูลไม่ถูกโจรกรรมหรือโดยขโมย เป็นประโยชน์ในอุตสาหกรรมบัญชีสามารถผสมผสานเข้ากับระบบบัญชี ทั้งการรักษาความปลอดภัยของการบันทึก ข้อมูล มีการตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง เทคโนโลยีบล็อกเชนเปรียบเสมือนเครือข่าย การเก็บข้อมูลถูกจัดเก็บอยู่ในแต่ละบล็อก (Block) เชื่อมโยงกันบนเครือข่ายเหมือนกับห่วงโซ่ (Chain) ทุกคนสามารถเข้าถึงและได้รับข้อมูลเดียวกัน ทำให้รู้ถึงสิทธิของความเป็นเจ้าของข้อมูล นอกจากนี้เมื่อธุรกรรมถูกบันทึกในบล็อก ไม่สามารถเข้าไปเปลี่ยนแปลงข้อมูลใด ๆ ได้ เพราะทุกคน ต่างมีสำเนาหรือประวัติการทำธุรกรรมทำให้ไม่มีการปลอมแปลงข้อมูล การศึกษาความปลอดภัยข้อมูลที่อยู่บนคลาวด์โดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน ทำให้เห็นระบบบัญชีออนไลน์ ในภาพรวมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม องค์กรประกอบอื่น ๆ มีความสำคัญ ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต
2. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่
3. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

4. ความละเอียดรอบคอบ
5. ความมุ่งมั่นและตั้งใจในการทำงาน
6. การมีวิสัยทัศน์
7. การแก้ไขปัญหา
8. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
9. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
10. บุคลิกภาพคล่องแคล่วว่องไว
11. การมีใจบริการ
12. การทำงานเป็นทีม

เอกสารอ้างอิง

- Foroglou, G. & Tsilidou, A. L. (2015). Further Applications of the Blockchain. In *Student Conference of Management Science and Technology*. University of Macedonia.
- Johnson, D. et al. (2017). The Elliptic Curve Digital Signature Algorithm (ecdsa). *International Journal of Information Security*, 1(1), 36–63.
- Kosba, A. et al. (2019). Hawk: The blockchain Model of Cryptography and Privacy - Preserving Smart Contracts. In *Proceedings of IEEE Symposium on Security and Privacy (SP)*. Proceedings of the IEEE.
- Kwon, J. (2018). *Tendermint: Consensus without mining*. Retrieved March 28, 2020, from <https://tendermint.com/static/docs/tendermint.pdf>
- Lamport, L. et al. (2018). The Byzantine Generals Problem. *ACM Transactions on Programming Languages and Systems (TOPLAS)*, 4(3), 382–401.
- MacKenzie, G. (2018). A New World Ahead: International Challenges for Information Management. *Informational Management Journal*, 33(2), 24–34.
- Mazieres, D. (2018). *The Stellar Consensus Protocol: A Federated Model for Internet-Level Consensus*. Retrieved March 28, 2020, from <http://www.scs.stanford.edu/17au-cs244b/notes/scp.pdf>
- Miguel, C. & Barbara, L. (2017). *Practical byzantine fault tolerance*. Retrieved March 28, 2020, from <http://pmg.csail.mit.edu/papers/osdi99.pdf>

- Schwartz, D. et al. (2019). *The Ripple Protocol Consensus Algorithm*. Retrieved March 28, 2020, from https://ripple.com/files/ripple_consensus_whitepaper.pdf
- Sharples, M. & Domingue, J. (2018). *The Blockchain and Kudos: A Distributed System for Educational Record, Reputation and Reward*. Retrieved March 28, 2020, from <http://oro.open.ac.uk/46663/>

ปรัชญากุญแจแก้ตอกกับการพัฒนามนุษย์

ของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรवाल*

NINE KEYS PHILOSOPHY FOR HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT

BY PALANGJIT DHAMMA JAKRAWAN INSTITUTE

ชนภา ปุญญนันท์

Chonnapha Punnanan

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

E-mail: cheryrandreaw@gmail.com

บทคัดย่อ

ปรัชญากุญแจแก้ตอกเป็นปรัชญาที่ผ่านกระบวนการและขั้นตอนการแสวงหาความจริงจากผู้ที่เป็นทุกข์ทางใจ มนุษย์ทางสังคมมีความต้องการพื้นฐานที่ต่างกัน แต่สิ่งสำคัญคือแนวทางในการตอบสนองความต้องการนั้นจะมีวิธีการอย่างไร ปรัชญากุญแจแก้ตอกเป็นปรัชญาที่สามารถนำมาใช้กับมนุษย์ที่ต้องการมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ เพราะผ่านการแสวงหาและค้นพบความจริงจากความทุกข์ทางใจของมนุษย์ ดังนั้นกุญแจแต่ละดอกจะใช้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน แต่ละสถานการณ์อาจจะใช้ปรัชญากุญแจแก้ตอกหลายข้อ แต่ผลลัพธ์สูงสุดของปรัชญาคือ “การพัฒนามนุษย์ให้มีคุณสมบัติสมบูรณ์แบบ” เป็นการพัฒนาจิตและเจริญปัญญา รวมไปถึงเป็นการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพความเป็นผู้นำ มีความเมตตาต่อมนุษย์ด้วยกัน และเป็นการฝึกพัฒนาตนด้วยตนเอง เพราะปรัชญากุญแจแก้ตอกผู้อื่นจะไม่สามารถนำมาใช้ได้ เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่รู้เท่าทันจิตตนเองมากกว่าผู้อื่น ดังนั้นปรัชญากุญแจแก้ตอกจึงเป็นอีกหนึ่งเส้นทางที่ช่วยเหลือและปลดทุกข์ทางใจ เพื่อไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมและประเทศชาติ และเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐในแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี ที่เน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ

คำสำคัญ: กุญแจแก้ตอก, การพัฒนามนุษย์, สถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรवाल

Abstract

The Nine Key Philosophy has gone through the process of seeking truth from those who are mentally suffering. Social humans have different basic needs. But the important thing is how to respond to that need. The Nine Key

---

* Received 31 January 2020; Revised 15 March 2020; Accepted 31 March 2020

Philosophy that can be applied to humans who want to live a perfect life. Because through and discovery of truth from human suffering Therefore, each key is used in different situations. Each situation may use many of the nine key philosophies. But the ultimate result of philosophy is "The perfect human development" is the development of the mind and wisdom. Including self – development to have leadership potential Have kindness to humans together and is a self – development practice because of the nine key philosophies, others cannot use them. Because humans are more aware of themselves than others Therefore, the Nine Key Philosophy is another way to help and release the heart. In order not to cause problems for society and the nation and is a response to the government policy in the 20 – year strategic plan that focuses on the development of human capital to have morality, ethics and a perfect human being.

Keywords: Nine Keys Philosophy, Human Resource Development, Palangjit Dhamma Jakrawan Institution

บทนำ

พัฒนาการทางความรู้ ความคิดของมนุษย์ในยุคเริ่มต้นนั้นยังไม่มีการจัดการประเภทของความรู้ การสั่งสมความรู้ ความคิดของมวลมนุษย์เป็นมาโดยลำดับ มีความต่อเนื่องกัน ใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าจะเกิดการแตกฉานทางปัญญา โดยปรัชญาเกิดจากการนักปรัชญาที่มีความสงสัยใคร่รู้เพื่อค้นหาความจริงเชิงประจักษ์ ผ่านการโต้เถียงด้วยเหตุและผล (Reasoning) ผ่านการอธิบาย (Explanation) และการอนุมาน (Inference) ซึ่งหมายถึงการยืนยันความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งจากความจริงบางอย่างที่ยอมกันโดยทั่วไป หรือเป็นข้อเท็จจริงที่พบได้ในประสบการณ์ นอกจากนั้นวิธีการใช้เหตุผลในทางปรัชญาที่เป็นวิธีการกระแสหลัก ปรัชญายังมีวิธีการค้นหาความจริงเชิงประจักษ์เช่น วิธีการวิเคราะห์ (Analysis) ที่เน้นการวิเคราะห์หัมโนทัศน์ ซึ่งเป็นวิธีของสำนักปรัชญาที่เรียกว่า “ปรัชญาวิเคราะห์” (Analytic philosophy) และวิธีการวิภาษวิธีหรือพัฒนาการของเพลโต เฮเกิล และ คาร์ล มาร์กซ์ (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2560)

นอกจากนั้นปรัชญาคือ ความพยายามของปัญญาที่จะเข้าใจตนเองอย่างมีความสุขในระดับนี้เรียกว่าปรัชญาบริสุทธิ์มี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกสนใจอยากรู้ว่าในบรรดาความรู้ภายนอกตนเองนั้น อะไรมีอยู่จริง และตัวเองมั่นใจได้อย่างไรว่ามีอยู่จริง เมื่อมั่นใจได้ก็มีความสุข ซึ่งเรียกการค้นหาความจริงลักษณะดังกล่าวว่า “อภิปรัชญา” (Metaphysics) ต่อมา

คือ เป็นการสงสัยใคร่รู้และพยายามหาหลักเกณฑ์มาวัดเพื่อพิสูจน์เหตุผลการหาความจริงดังกล่าวเรียกว่า “ญาณปรัชญา” (Epistemology) เมื่อเชื่อในเกณฑ์ใดก็จะค้นพบความสุข (อเนก สุวรรณบัณฑิต, 2560)

ขณะเดียวกันพบว่า “ปรัชญา” นั้นยังเหมารวมไปถึงความหมายที่กล่าวว่า เป็นความรักแห่งปัญญา เมื่อมองในมุมที่กว้างขึ้น ปรัชญาคือกิจกรรมที่ผู้คนมารวมตัวกันเพื่อหาการอธิบายเหตุผลผ่านพื้นที่สาธารณะ (Public Space) เพื่อต้องการที่จะเข้าใจความจริงพื้นฐานเกี่ยวกับตนเอง และโลกที่อาศัยอยู่ รวมไปถึงความสัมพันธ์ของพวกเขากับโลกใบนี้ ผู้คนนอกจากนี้ปรัชญาไม่เพียงแต่เป็นคำตอบหรือข้อโต้แย้งเองเท่านั้น แต่เมื่อได้คำตอบแล้วต้องกลับมาตรวจสอบคำตอบที่ได้มาว่าเป็นความจริงหรือไม่หรือที่เรียกว่า “เป็นปรัชญาเชิงซ้อน” หมายถึง การตั้งคำถามและหาคำตอบซ้ำ ๆ เมื่อมีผู้ที่รู้ว่าเห็นจุดอ่อนในคำตอบนั้น (Florida State University, 2562)

นอกจากนั้นเมื่อย้อนกลับมาศึกษาปรัชญาทางตะวันออกพบว่า ปรัชญาทางตะวันออกให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่น หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสมมอ มีสติปัญญา สามารถคิดและไตร่ตรองได้ แต่การที่จะเข้าใจสิ่งใดนั้นมีมากน้อยแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์บางคนเป็นเวไนยสัตว์เพราะเป็นผู้ที่สามารถฟังธรรมะในพระพุทธศาสนาแล้วนำไปปฏิบัติฝึกอบรมตามธรรมะนั้นได้ แต่บางคนไม่มีความสามารถเช่นนั้นเพราะเวไนยสัตว์หมายถึง ผู้ที่พอจะแนะนำสั่งสอนได้ ผู้ที่สามารถตัดได้ สอนได้ สามารถบรรลุธรรมหรือได้รับความสำเร็จได้ เมื่อฟังธรรมบ่อยขึ้นก็เปรียบเสมือนบัวพั่นน้ำที่สามารถเข้าใจในหลักธรรมคำสอนง่ายกว่าผู้ที่เป็นบัวใต้น้ำ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2544)

ขณะเดียวกันพบว่า การเข้าถึงหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อเปรียบเสมือนบัว 4 เหล่านี้ของพระพุทธเจ้านั้น บัวที่ยากที่สุดที่ไม่สามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนคือ ดอกบัวที่จมน้ำ (ปทปรมะ) เป็นกลุ่มที่ไร้สติปัญญา และเป็นมิจฉาภิภูฐิ แม้ได้ฟังธรรมก็อาจจะไม่เข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ และเป็นดอกบัวที่ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นน้ำเพื่อแบ่งบานได้ ดังนั้นเราจะพบว่าในสังคมยุคโลกาภิวัตน์เยาวชนไทยมีการเข้าวัดน้อยลง และการฟังธรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจมีน้อยลง พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ให้ความเห็นว่า การที่เด็กไทยเข้าวัดน้อยลง เนื่องมาจากการที่สังคมและยุคสมัยเปลี่ยนไป จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเพราะจะเกิดการขาดรากฐานทางศีลธรรม และชาติจิตสำนึกอันดี (กฤตพล ไชยผล, 2562)

นอกจากนั้นพบว่า ในสังคมปัจจุบันมนุษย์กำลังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาด้านการดำเนินชีวิต ปัญหาสังคม ปัญหาความรัก ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการขาดศีลธรรมและจริยธรรม ทั้งนี้เพราะมนุษย์ขาดการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญานำทางแต่จะใช้อารมณ์นำทางในการตัดสินใจ ดังนั้นการพัฒนามนุษย์ซึ่งถือว่า

เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ การพัฒนาต้องเริ่มจากการขัดเกลาจากปัจจัยภายในของปัจเจกบุคคลนั้นคือ “จิตใจ” ซึ่งถ้าเปรียบกับทางพระพุทธศาสนาคือ การใช้หลักไตรสิกขานั้นคือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา เพราะศีลถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นที่จะพัฒนามนุษย์เพื่อเดินทางค้นหาความดีงามนั้นคือ สมาธิและปัญญา เนื่องจากศีลเป็นเครื่องจัดระเบียบของกายและวาจาให้เรียบร้อยดีงาม (พระมหาถาวร ถาวรเมธี และคณะ, 2558)

ขณะเดียวกันในฐานะที่ผู้เขียนบทความเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาล และได้เห็นถึงปัญหาของมนุษย์ที่มีทุกข์ทางใจ จึงได้นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าบูรณาการกับการที่ผ่านมามีได้ช่วยเหลือผู้ที่เป็นทุกข์ทางใจ จึงขอนำเสนอ “ปรัชญากุญแจเก้าดอก” (NINE KEYS PHILOSOPHY) ซึ่งเป็นปรัชญาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ที่มีความทุกข์ทางใจ และได้ผ่านการทดลองใช้ในกุญแจทั้งเก้าดอก ซึ่งปรัชญากุญแจเก้าดอกนั้น ผ่านการตกผลึกทางความคิดจากข้อมูลเชิงประจักษ์และผู้นำไปใช้ในสังคมจริงแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตที่ดีขึ้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ปรัชญากุญแจเก้าดอก และเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์เรื่องพัฒนามนุษย์ เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสังคมให้พัฒนาขึ้นได้

ความหมายของปรัชญา

เมธีทางปรัชญาหรือนักคิดทางปรัชญาได้ให้ความหมายของปรัชญา ดังนี้ เพลโต (Plato) ให้ทรรศนะว่า ปรัชญา คือ การศึกษาหาความรู้เรื่องสิ่งนิรันดรและความจริงของสิ่งเหล่านั้น ลอตเซ (Herman Lotze) ให้ทรรศนะว่า ปรัชญา เป็นศาสตร์ที่ครอบคลุมไว้ซึ่งสรรพวิชา ไม่ว่าจะเป็นดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ สรีรศาสตร์ สาขาวิชาต่าง ๆ ล้วนมาจากปรัชญา ออกัส คองท์ (August Comte) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสให้ความหมายว่า ปรัชญา คือ ศาสตร์แห่งศาสตร์ทั้งหลาย อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาและนักศาสนาให้นิยามว่า ปรัชญา คือ ศาสตร์ว่าด้วยความรู้และการวิจารณ์ความรู้ โสเครตีส ให้ความหมายว่า ปรัชญาคือการรักในความจริง จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) กล่าวว่า ปรัชญา คือ สิ่งที่แสดงออกแห่งความเป็นจริงแห่งความคาดหวัง (สถิต วงศ์สุวรรณ, 2540)

นอกจากนั้นปรัชญาเป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องสากล ปรัชญายังเหมารวมไปถึงจริยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ตรรกวิทยา ศาสนารวมทั้งประวัติศาสตร์และศิลปะ จึงอาจกล่าวได้ว่า “ปรัชญา” มีขอบเขตที่กว้างมากเป็นเรื่องของทุกสรรพสิ่ง แต่ในแง่ของการศึกษาศาสตร์ทางด้านปรัชญานั้น พระราชวรมุนีให้ทรรศนะเกี่ยวกับปรัชญาว่า ปรัชญาเป็นเรื่องของความรู้ใน 2 ขั้นตอนคือขั้นแสวงหาความรู้ (Seeking Wisdom) และขั้นค้นพบความจริง (Wisdom Sought) ในขั้นตอนแรกเป็นการคิดแบบปรัชญา คือเมื่อมนุษย์สงสัยแล้วจึงคิดหาคำตอบอย่างมีเหตุผล

ส่วนขั้นตอนที่สองเป็นความรู้เชิงปรัชญาคือการค้นพบคำตอบเกี่ยวกับข้อสงสัยหรือความเป็นจริง (พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), 2540)

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาคือศาสตร์ที่สอนให้มนุษย์รู้จักการใช้ตรรกะ เหตุผล เพื่อค้นพบความจริง และเป็นสิ่งที่ให้ความกระจ่างแห่งมนุษย์หรือแสงสว่างทางปัญญา ดังนั้นปรัชญาไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยไร้เหตุผล แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการตั้งคำถาม การสงสัย การสังเกต และผ่านการวิเคราะห์ประมวลผลเพื่อพิสูจน์ หาคำตอบ และประสบการณ์ เพราะการเรียนรู้ทางปรัชญาต้องเรียนรู้วิธีคิด เพราะปรัชญาเปรียบเสมือนเข็มทิศที่นำทางมนุษย์ค้นพบกับความเป็นจริงบนหลักของเหตุและผลที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงโดยไม่ฝืนกฎของธรรมชาติและเกิดเป็นขุมพลังทางปัญญาที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์

ปรัชญากุญแจแก้ดอกกับการพัฒนามนุษย์ของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรवाल

หลักปรัชญากุญแจแก้ดอกเป็นปรัชญาที่เป็นแนวทางการใช้ชีวิตในสังคมโดยรูปแบบของฆราวาส ซึ่งเป็นปรัชญาเฉพาะของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรवाल ที่ใช้ในการอบรมที่ทางสถาบันจัดขึ้น แต่ที่ผ่านมามีการนำปรัชญากุญแจแก้ดอกไปใช้ในสังคม ในหน้าที่การงานและชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในหน้าที่การงานและการดำรงชีวิต ดังนั้นในบทความนี้จึงนำกรอบการเดินทางในการแสวงหาและความจริงของปรัชญากุญแจแก้ดอกของพระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ชั้นแสวงหาความรู้ (Seeking Wisdom)

ปรัชญากุญแจแก้ดอก จุดเริ่มต้นมาจากการปลดทุกข์ มนุษย์มีความทุกข์ในเรื่องความรัก หน้าที่การงานและการเงิน ดังนั้นเมื่อมนุษย์มีความทุกข์ทำให้การหาทางออกในสังคมไม่สามารถตอบสนองความทุกข์นั้นได้ มนุษย์จึงแสวงหาผู้ที่สามารถจะปลดทุกข์ โดยพยายามแสวงหาทางออกไปต่างกันเช่น ผู้ที่มีพลังพิเศษเหนือธรรมชาติที่สามารถตอบสนองการปลดทุกข์ก็ได้ ดังนั้นจึงมีการเก็บข้อมูลของผู้ที่มีความทุกข์ และแสวงหาที่ปลดทุกข์ทางใจ เพื่อทำการสร้างปรัชญาในการที่จะแก้ไขปัญหามนุษย์ปัจเจกบุคคล ดังนั้นปรัชญากุญแจแก้ดอกถูกขัดเกลาโดยการพิสูจน์จากความรู้ของมนุษย์ และปัญหาของมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการในการแสวงหาการปลดทุกข์ทางใจ กุญแจแต่ละดอกจะมีความแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่ไม่เคยมีธรรมะอยู่ในใจส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความคิดทางลบ มีอคติ เมื่อออกสู่สังคมจะเป็นผู้ที่ทำลายตัวเอง และคนรอบข้าง ผลลัพธ์ที่ได้คือ การไร้ซึ่งมิตร จากเหตุปัจจัยดังกล่าวทำให้การใช้ชีวิต และความเป็นอยู่ในสังคมลุ่มหลง หรือแม้กระทั่งบางกลุ่มเป็นคนที่ไม่มีความหวังหรือไร้ซึ่งเครดิตทางสังคมก็จะทำให้ชีวิตลุ่มหลงช้า ๆ หลังจากเก็บข้อมูลจนอึดตัวแล้วจึงเกิดญาณวิทยาที่จะแก้ไขปัญหามนุษย์ทั้งหลายที่เข้ามาศึกษา เรียนรู้ และนำไปใช้นั้นคือ “กุญแจแก้ดอก” (Nine Keys Philosophy)

กุญแจแต่ละดอกที่เกิดขึ้นผ่านปรัชญา พัฒนามาจากปัญหาของมนุษย์ในแต่ละปัจเจกบุคคล เช่น มนุษย์หนึ่งคนจะพบเจอปัญหาหลายรูปแบบ ที่รวมอยู่ในปัจเจกบุคคลเดียวกัน ปรัชญาที่พัฒนามาจากความทุกข์ทางใจของมนุษย์ใช้เวลาเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 20 ปี ดังนั้นปรัชญา กุญแจแก้ดอกเกิดจากการนำเอาความล้มเหลวในสังคมที่พบเจอจากมนุษย์ เพื่อนำมาคิดสร้าง ปรัชญาของทางสถาบันพลังจิต ธรรมจักรวาล ซึ่งในแต่ละวันพบเจอผู้ที่มีปัญหาทุกข์ทางใจอย่างมาก ดังนั้นจึงนำการเก็บข้อมูลในแต่ละวันมาวิเคราะห์และสร้างปรัชญา เพราะพบความจริงว่า ผู้ที่ต้องการปลดทุกข์ทางใจมีเป้าหมายเดียวกันคือ ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นความสำเร็จที่มนุษย์ต้องการต้องเกิดจากการใช้ปรัชญา ผลจากการวิเคราะห์เก็บข้อมูลในผู้ที่ต้องการปลดทุกข์ทางใจ ในขั้นแสวงหาความรู้จึงตกผลึกเป็นปรัชญากุญแจแก้ดอก ประกอบไปด้วย

1.1 กุญแจแห่งความเพียรคือ การมีความอดทนเป็นที่ตั้ง จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 1 เกิดจากการที่มนุษย์ขาดความอดทนในงาน ในตน และขาดประสิทธิผลของงาน และขาดการควบคุมตนเอง จนเกิดผลกระทบต่อส่วนรวม ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาต่อตนเอง และผู้อื่น ดังนั้นเมื่อมนุษย์ขาดความอดทน จึงเป็นผู้ที่ขาดสติ และเกิดการสูญเสียได้

1.2 กุญแจแห่งปัญญาคือ การมีสติและปัญญาเป็นที่ตั้ง จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 2 เกิดจากการที่มนุษย์ถ้าพึงปฏิบัติได้ในขั้นตอนแรก ก็จะสามารถมีปัญญาในการคิดหาทางออก ในการแก้ไขปัญหา แต่ถ้าขาดไว้ซึ่งกุญแจดอกที่ 1 กุญแจดอกที่ 2 จะเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจากเมื่อขาดความอดทน นั้นหมายถึง การขาดสติ จึงไม่สามารถมาใช้กุญแจดอกที่ 2 ให้เกิดผลได้

1.3 กุญแจแห่งการสำเร็จมารคือ การรู้จักวิเคราะห์และสำรวจตนเองเป็นที่ตั้ง จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 3 เป็นผลต่อเนื่องจากการที่มนุษย์เมื่อมีปัญหา มีสติ จะรู้จักการวิเคราะห์และสำรวจจุดบกพร่องในตน และหาทางแก้ไขปัญหาดตนเองอย่างมีสติ ดังนั้นเมื่อขาดสติจากกุญแจดอกที่ 2 จึงไม่สามารถใช้กุญแจดอกที่ 3 ได้ เพราะเมื่อขาดปัญญา การสำรวจตน จะพึงกระทำมิได้

1.4 กุญแจแห่งอริยะทรัพย์คือ มีทักษะการสื่อสารที่ดีเป็นที่ตั้ง จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 4 เป็นผลต่อเนื่องจากการสำรวจตน วิเคราะห์ตนได้แล้ว จึงเป็นการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ผ่านวาจา สร้างมิตรผ่านการสื่อสาร รู้จักสำรวจตนในวาจา ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่น คิดก่อนที่จะพูดหรือสื่อสารออกไป ดังนั้นเมื่อไม่สามารถสำรวจตนจากกุญแจดอกที่ 3 ได้ จะไม่สามารถสร้างมิตรจากคำพูดได้เลย เพราะคำพูดเป็นนายที่สร้างมิตร หรือสร้างศัตรูได้ในเวลาเดียวกัน

1.5 กุญแจแห่งปราบมารคือ สามารถแก้ปัญหาก่อนเกิดเหตุ และทำงานเป็นทีมได้ จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 5 เป็นผลต่อเนื่องจากการใช้วาจาเป็นมิตร และการใช้สติให้เกิดผล กล่าวคือ เมื่อมีสติ จะเกิดการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาได้ เพราะความนิ่ง

ความสงบจากการใช้กุญแจดอกที่ 2 และเมื่อผ่านกุญแจดอกที่ 4 คือวาจาเป็นมิตร จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

1.6 กุญแจแห่งเปิดโลกคือ การคิดบวกและมีความเมตตาเป็นที่ตั้ง จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 6 เป็นผลต่อเนื่องมาจากกุญแจดอกที่ 5 คือการคิดบวกต่อเพื่อนมนุษย์ และรู้จักเมตตาผู้อื่น ให้อภัยผู้อื่น เพราะในสังคมการมีเรื่องกระทบกันเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่เมื่อคิดบวกและมีเมตตาซึ่งกันและกัน จะไม่เกิดศัตรู และจะเกิดความรักสีขาว คือความจริงใจซึ่งกันและกัน

1.7 กุญแจแห่งผู้สร้างคือ การสร้างตนให้แข็งแรงและช่วยเหลือผู้อื่นได้ จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 7 เป็นผลต่อเนื่องมาจากกุญแจดอกที่ 1 – 6 เมื่อมนุษย์มีการพัฒนาระดับจิตใจขึ้นมาระดับหนึ่งจะเกิดความแข็งแรงในตน หรือที่เรียกว่า “พลังจิตเชิงบวก” เมื่อมีพลังจึงถ่ายทอดพลังดังกล่าวให้ผู้อื่นเช่น การให้ความรู้ในสิ่งที่ผู้อื่นไม่รู้ การช่วยเหลือในงานที่ผู้อื่นทำไม่ได้ให้ทำได้ กุญแจดอกนี้เรียกว่า “กุญแจแห่งภาวะผู้นำ” (Keys of leadership) เมื่อตนเองแข็งแรง จึงรู้จักถ่ายทอดความแข็งแรงให้ผู้อื่นได้

1.8 กุญแจแห่งนิมิตคือ การยอมรับในความแตกต่างหลากหลายเป็นที่ตั้ง จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 8 เกิดขึ้นจากกุญแจดอกที่ 7 คือ “กุญแจแห่งภาวะผู้นำ” เมื่อเป็นผู้นำสิ่งสำคัญคือ จะพบเจอมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลายทั้งเพศ ความคิด ศักยภาพ เชื่อชาติ วัฒนธรรม ดังนั้นภาวะผู้นำคือต้องยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ให้มองที่จุดเด่นเพื่อนำมาใช้งาน และจุดด้อยของแต่ละบุคคลเพื่อนำมาพัฒนา

1.9 กุญแจแห่งพรคือ การรู้จักแสดงความยินดีกับผู้อื่น จุดกำเนิดของกุญแจดอกที่ 9 เกิดขึ้นจากกุญแจดอกที่ 1 – 8 เมื่อผ่านการยกระดับจิต จนสามารถสร้างตน สร้างคน สร้างงาน ให้แข็งแรง มีจริยธรรมในตน มีศักยภาพ และสามารถช่วยเหลืองานของตนเองได้ จึงยอมรับและแสดงความยินดีในผลผลิต เพราะนั่นหมายถึงการพัฒนามนุษย์ที่ประเสริฐและพึ่งตนเองได้อย่างสมบูรณ์แบบ

2. ชั้นค้นพบความจริง (Wisdom Sought)

ปรัชญากุญแจเก๋าคอกของสถาบันพลังจิต ธรรมะ จักรวาล ค้นพบความจริงจากผู้ที่เดินตามปรัชญาและนำปรัชญากุญแจเก๋าคอกไปใช้จนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปัจเจกบุคคลปรารถนา จากการพิสูจน์จากผู้ที่เคยประสบปัญหาในชีวิตพบว่า ปัจเจกบุคคลเมื่อพบเจอกับสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้าเข้ามากระทบ บุคคลดังกล่าวจะเลือกกุญแจที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อแก้ไขและหาทางออกให้กับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ แต่ขณะเดียวกันการใช้กุญแจแต่ละดอกในช่วงแรกพบเจอปัญหาเนื่องจาก ปัจเจกบุคคลยังไม่สามารถเข้าใจในกุญแจแต่ละดอกได้ จึงเกิดการแสวงหาสิ่งที่จะมาควบคุมกุญแจก่อนนำไปใช้หรือปฏิบัติจริงนั่นก็คือ กฎทอง 5 ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย

- 2.1 การไม่ลบหลู่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ทั้งกาย วาจา ใจ
- 2.2 การมีจิตเมตตาคอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เป็นทุกข์ทางใจ
- 2.3 การรักษาศีล ทานมั่งสิริวัติ
- 2.4 การไม่กล่าวนินทาว่าร้ายให้ได้รับความเสียหาย
- 2.5 การรักษาศีลโดยงดยาเสพติดทุกชนิด

เมื่อถือกฎทองได้จึงมีการทดลองนำปรัชญากุญแจแก้ดอกมาใช้เพื่อไขความทุกข์หรือการปลดทุกข์ทางใจ ดังนั้นเมื่อมีกฎกติกาในการใช้ปรัชญากุญแจแก้ดอก ก็จะทำให้ปัจเจกบุคคลเกิดการตระหนักรู้ ในการพัฒนาศักยภาพตนเอง และสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปใช้จริงในสังคมจริง แล้วเกิดประโยชน์จริงต่อสังคมส่วนรวม และสภาพแวดล้อมที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนั้นการนำหลักปรัชญากุญแจแก้ดอกมาพัฒนามนุษย์นั้น มีจุดหมายหลักคือช่วยเหลือปลดทุกข์ทางใจ เพราะผู้ที่มีความทุกข์คือผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เพราะว่ามีกิเลสที่เกิดขึ้นในใจ รวมไปถึงเมื่อมีความทุกข์จึงไม่กล้าที่ตัดสินใจ และลดทอนคุณค่าในตนเอง จึงทำให้ปรัชญากุญแจแก้ดอกมีหลักการสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตอย่างมีบูรณาการ และทำประโยชน์สูงสุดตอบแทนสังคมได้

สรุป

ปรัชญากุญแจแก้ดอกเป็นปรัชญาที่ผ่านกระบวนการและขั้นตอนการแสวงหาความจริงจากผู้ที่เป็นทุกข์ทางใจ มนุษย์ทางสังคมมีความต้องการพื้นฐานที่ต่างกัน แต่สิ่งสำคัญคือแนวทางในการตอบสนองความต้องการนั้นจะมีวิธีการอย่างไร ปรัชญากุญแจแก้ดอกเป็นปรัชญาที่สามารถนำมาใช้กับมนุษย์ที่ต้องการมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ เพราะผ่านการแสวงหาและค้นพบความจริงจากความทุกข์ทางใจของมนุษย์ ดังนั้นกุญแจแต่ละดอกจะใช้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน แต่ละสถานการณ์อาจจะใช้ปรัชญากุญแจแก้ดอกหลายข้อ แต่ผลลัพธ์สูงสุดของปรัชญาคือ “การพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์แบบ” เป็นการพัฒนาจิตและเจริญปัญญา รวมไปถึงเป็นการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพความเป็นผู้นำ มีความเมตตาต่อมนุษย์ด้วยกัน และเป็นการฝึกพัฒนาตนด้วยตนเอง เพราะปรัชญากุญแจแก้ดอกผู้อื่นจะไม่สามารถนำมาใช้ได้ เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่รู้เท่าทันจิตตนเองมากกว่าผู้อื่น ดังนั้นปรัชญากุญแจแก้ดอกจึงเป็นอีกหนึ่งเส้นทางที่ช่วยเหลือและปลดทุกข์ทางใจ เพื่อไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมและประเทศชาติ และเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐในแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี ที่เน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตพล ไชยผล. (2562). *ทำไมวัยรุ่นไทยจึงไม่ชอบเข้าวัดทำบุญ*. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2563 จาก <https://sites.google.com/site/tongniyomthai/thami-way-run-thiy-mi-khea-wad-tha>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระมหาถาวร ถาวรเมธี และคณะ. (2558). แนวคิดการพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา จาก คัมภีร์ทีหนิกาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(2), 43.
- พระราชวรมนูณี (ประยูร ธมมจิตโต). (2540). *ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2560). ปรัชญา ศาสนา เทววิทยาและวิทยาศาสตร์. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 11.
- สฤติ วงศ์สุวรรณค์. (2540). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา.
- อเนก สุวรรณบัณฑิต. (2560). *ปรัชญาจิตวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: อำนวยการพิมพ์.
- Florida state university. (2562). *What is philosophy*. Retrieved April 2, 2563, from <https://philosophy.fsu.edu/undergraduate-study/why-philosophy/What-is-Philosophy>

พุทธปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต*

BUDDHIST PHILOSOPHY IN THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE

พระครูโสภณรัตน์บัณฑิต

Phrakru Sopanarattanabanthit

พระครูวุฒิสถาครธรรม

Phrakru Wutisakhontam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: pairat007@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา มีความมุ่งหมายเพื่อผู้ฝึกฝนพัฒนา ให้ได้รับ ประโยชน์สุขตั้งแต่ขั้นต้น โดยการลงมือปฏิบัติ รู้จักหลักการปฏิบัติตนที่ดีต่อสภาพสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งเรียกว่า ความสำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย คือ การสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐาน ของศีล คือ เจตนางดเว้นจากความชั่วทางกาย และเจตนางดเว้นจากความชั่วทางวาจา เรียกว่า การพัฒนาด้านพฤติกรรมที่ดี อันเป็นหนทางที่พัฒนาให้จิตใจ มีความคิดที่ดี และช่วยให้เกิดปัญญา ที่เจริญอกงามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนแต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูล ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ผลจากการพัฒนาตามพุทธปรัชญาก็เพื่อจะได้พัฒนากาย วาจา และจิตใจ ส่งผลให้มีความสามารถในการคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาและปรับตัว ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในหลักพุทธธรรม ได้กล่าวถึงการเป็นผู้มีสุขภาพกายใจที่แข็งแรง และมีอายุยืน คือ ผู้ให้โภชนาการโดยเคารพตามกาล เวลาอันสมควรแก่ผู้สำรวม บริโภคโภชนาการที่ผู้อื่นให้ ชื่อว่าเพิ่มให้ฐานะ 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ และพละ การมีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพจิตดี จะเห็นได้ว่าสุขภาพนั้นไม่ได้มีเพียงทางกายและทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุข ควรจะรักษาสุขภาพของเราให้ได้อยู่เสมอ เพื่อที่จะได้มีจิตใจที่มีความสุข รื่นเริง มีเมตตา มีสติ มีสมาธิ คุณภาพชีวิตที่ดีต้องมีสุขภาพะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ภูมิปัญญา อายุ ความดำรงอยู่ ความดำเนินไป ความเคลื่อนไหว ความเป็นไป ความรักษา ความเป็นอยู่ เปิดโอกาสให้ได้ใช้ทักษะต่าง ๆ รวมถึงการแสดงบทบาทในสังคม ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา

* Received 20 March 2020; Revised 13 April 2020; Accepted 30 April 2020

คำสำคัญ: พุทธปรัชญา, คุณภาพชีวิต, การพัฒนา

Abstract

Development of quality of life in accordance with Buddhist philosophy Intended for trainers to gain benefits from the beginning. By taking action Know the principles of good behavior towards the external environment which is called organic compilations are the accumulation of eyes, ears, nose, tongue, body and mind so that they can be used as the basis of precepts, namely the intention to abstain from physical evils and the intent to abstain from verbal evils. This is called good behavioral development. Which is a way that develops the mind have a good idea and helps to create intelligence That flourish in order to develop behavior that is not persecuted but is behavior that is supportive basic human needs In order to develop the body, speech and mind to be able to think make decisions, solve problems, and adjust to be able to live life correctly and appropriately In the dharma spoke of being physically, mentally healthy, and long-lived, who gave him nutrition in respect a suitable time for the people consume the nutrients others give the name is given to give 4 statuses: age, caste, sooka and physical education. Being physically strong and free from illness. Have good mental health it can be seen that health is not just physical and mental only. But also to happily adapt to society should always maintain our health In order to have a happy mind, joyful, compassionate, conscious, and good quality of life, there must be physical, mental, emotional, intellectual, age, existence, progress, movement, possibility, and maintenance of life. To use various skills Including role playing in society with the development of quality of life in accordance with Buddhist philosophy.

Keywords: Buddhist Philosophy, Quality of Life, Development

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น คุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นองค์รวมขององค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งสามารถ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ รูปกับนาม หรือเรียกง่าย ๆ ว่ากายกับใจ ชีวิตจะเรียกได้ว่ามีคุณภาพ อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อส่วนประกอบทุกส่วนมีคุณภาพนั้น คือ ชีวิตที่มีคุณภาพจะประกอบด้วย กายที่มีคุณภาพกาย และคุณภาพใจ แต่ชีวิตไม่ใช่สิ่งที่ตั้งอยู่นิ่ง กลับเป็นองค์รวมที่มี

การเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เมื่อพูดถึงคุณภาพชีวิตที่มีการเคลื่อนไหวหรือชีวิตที่ดำเนินไปในโลกท่ามกลางสภาพแวดล้อมจะมีวัตถุ กิจกรรม และเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกับชีวิตเพิ่มขยายออกไปไม่ใช่เฉพาะกายกับใจล้วน ๆ เท่านั้น วัตถุกิจกรรมและเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิตเหล่านี้จัดเป็นส่วนประกอบของคุณภาพชีวิต โดยแยกเป็นคุณภาพธรรมดาสามัญที่มองเห็นกันอยู่ประเภทหนึ่งและคุณภาพที่ล้ำลึกเลยไปจากที่มองเห็นด้วยตาอีกประการหนึ่ง คุณภาพชีวิตที่ดีแท้จริงต้องพร้อมทั้งด้านหรือระดับที่มองเห็นและด้าน หรือระดับที่เลยจากที่มองเห็น (พระมหาภคคสิษฐ์ มหาวีริโย และพระมหามิตร ฐิตปณฺโญ, 2560)

ดังนั้นพุทธปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายคน สังคมที่อยู่ล้อมรอบตัวคนด้วยการชำระจิตให้บริสุทธิ์นั้น ถือเป็นหัวใจของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชีวิต เป้าหมายทุกองค์ธรรมในพระพุทธศาสนาจะส่งเสริมให้ทำจิตให้ผุดผ่องดังพระพุทธองค์ตรัสว่า “จิตนี้ผุดผ่อง แต่จิตนั้นแลเศร้าหมอง เพราะอุปกิเลสเกิดขึ้นภายหลัง” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 20/49/9) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ซึ่งเป็นสิ่งผลักดันให้มนุษย์ทำความชั่วได้นานัปการ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องชำระจิตให้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส เมื่อจิตบริสุทธิ์ เห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิก็จักไม่ทำความชั่ว มุ่งแต่กระทำประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นมูลเหตุต่อความดีทั้งหลายตามมา

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในพระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต เรื่องจักรสูตร (อ.จตุกก. 35/31/119.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ว่าด้วยจักร 4 ว่า “ภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ ที่เป็นเหตุให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้เพียบพร้อมแล้วย่อมมีผล เป็นเหตุให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้เพียบพร้อมแล้ว ถึงความยิ่งใหญ่ความไพบูลย์ในโภคทรัพย์ทั้งหลายไม่นานเลย จักร 4 นี้แล ที่เป็นเหตุให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้เพียบพร้อมแล้วย่อมมีผล เป็นเหตุให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายผู้เพียบพร้อมแล้วถึงความยิ่งใหญ่ความไพบูลย์ในโภคทรัพย์ทั้งหลายไม่นานเลย

นรชนพึงอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม พึงทำอารยชนให้เป็นมิตร ถึงพร้อมด้วยความตั้งตนไว้ชอบ มีความดีอันได้ทำไว้ก่อนแล้ว ข้าวเปลือก ทรัพย์ยศเกียรติ และความสุขย่อมพร้อมพรั่งมาสู่รชนผู้นั้น (อ.จตุกก. 35/31/119.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

จากหลักจักร 4 ในพระสูตรข้างต้น สามารถนำมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นหลักที่สร้างคุณประโยชน์ในทุก ๆ ด้าน ทำให้ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งต้องประกอบด้วย

1. ปฏิรูปทศวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) หมายถึง จะอยู่ที่ไหนต้องเลือก โดยใช้หลักความเจริญของคนเราเป็นเกณฑ์ คือทรัพย์เจริญ ชีวิตเจริญ และคุณความดีเจริญ เพราะบางแห่งทำมาหากินคล่อง แต่มีสิ่งเป็นภัยแก่สุขภาพ และชีวิตก็ไม่ดี พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เลือกเพราะมัน

ไม่เท่ากัน แต่เมื่อวิเคราะห์จริง ๆ แล้ว ทรงเน้นถึงการมีศีลธรรม การมีน้ำใจของผู้คนเป็นสำคัญ จัดเป็นถิ่นที่ดี ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน

2. สัปปุริสุ์สสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) หมายถึง การไปเสวนาคบหากับผู้มีธรรมดี มีจิตใจที่ความคิดดี และพูดดี ย่อมเป็นบุคคลต้นแบบในสังคม หรือในโลกของคนฝ่ายดี คือเป็นผู้ที่ได้ถูกพัฒนาจนสมบูรณ์แล้ว เจริญสติและปัญญา จึงเป็นบุคคลที่ควรคบหาหรือเป็นมิตรที่ดี ย่อมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตนเองให้ดียิ่งขึ้น ให้มีความเจริญก้าวหน้าเพื่อตนเอง เพื่ออนาคตของครอบครัว และสังคม

3. อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) หมายถึง การดำรงตนมั่นอยู่ในธรรม และทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตั้งเป้าหมายชีวิตและการงานให้ตั้งงามแน่ชัด และนำตนไปสู่จุดหมายแน่วแน่ มั่นคง

4. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเดิมดี ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) หมายถึง การทำความดีตามคำสอนในศาสนา ความดี คุณความดี คุณงามความดี

ซึ่งผลจากการพัฒนาตามพุทธปรัชญา ก็เพื่อจะได้พัฒนากาย วาจา และจิตใจ ส่งผลให้มีความสามารถในการคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาและปรับตัว ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในหลักพุทธธรรม ได้กล่าวถึงการเป็นผู้มีสุขภาพกายใจที่แข็งแรง และมีอายุยืน คือ ผู้ให้โภชนะโดยเคารพตามกาล เวลาอันสมควรแก่ผู้สำรวม บริโภคโภชนะที่ผู้อื่นให้ ชื่อว่าเพิ่มให้ฐานะ 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ และพละ การมีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพจิตดี อีกทั้ง คุณภาพชีวิตที่ดีต้องมีสุขภาพะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ภูมิปัญญา อายุ ความดำรงอยู่ ความดำเนินไป ความเคลื่อนไหว ความเป็นไป ความรักษา ความเป็นอยู่ เปิดโอกาสให้ได้ใช้ทักษะต่าง ๆ รวมถึงการแสดงบทบาทในสังคม ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาอีกด้วย

ความหมายของพุทธปรัชญา

ในตะวันตกปรัชญามีจุดเริ่มต้นจากความสงสัยใคร่รู้ของนักปรัชญา แล้วนำไปสู่การคิดค้นวิธีแสวงหาคำตอบ ความรู้ที่ได้ถือถือว่าเป็นความรู้เชิงปรัชญา แต่ความรู้นั้นก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นความรู้ที่ถูกต้องที่สุด หรือเป็นความรู้ชั้นสูงสุด เมื่อใดมีนักปรัชญาคนใหม่ ค้นเจอวิธีและได้คำตอบใหม่ ๆ ที่น่าเชื่อถือมากกว่า ความรู้เดิมก็จะถูกลบล้างไป หรืออย่างน้อย ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นก็จะมีคำตอบมากกว่าหนึ่งคำตอบ ส่วนคำสอนทางพระพุทธศาสนามีจุดเริ่มต้นจากความสงสัยและความต้องการหลุดพ้นจากความทุกข์ แล้วนำไปสู่ การแสวงหาหนทางเพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับความสงสัยและหลุดพ้นจากทุกข์ เมื่อพระพุทธเจ้าในฐานะของพระศาสดา ได้แสดงความรู้ที่ได้รับจากการแสวงหาพระสาวกจึงถือว่าความรู้นี้เป็นความรู้ที่

ถูกต้องที่สุด และเป็นความรู้ชั้นสูงสุด โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย และปราศจากความคิดที่จะแสวงหาคำตอบอื่นสำหรับข้อสงสัยนั้น ๆ อีก อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาทางปรัชญาเป็นปัญหาแบบปลายเปิด คือ เปิดโอกาสให้นักปรัชญาท่านอื่น ได้มีโอกาสในการคิดหาคำตอบสำหรับคำถามเดียวกันได้ไม่จำกัด ส่วนปัญหาทางพระพุทธศาสนาเป็นปัญหาแบบปลายปิด คือ ไม่เปิดโอกาสให้สงสัยและแสวงหาคำตอบใหม่ ปรัชญาเป็นความรู้เพื่อรู้ คือไม่ได้รู้เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ความรู้ทางปรัชญาอาจนำไปสู่ความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นความรู้เพื่อนำมาพัฒนาชีวิตและใช้ได้ในชีวิตประจำวันนักวิชาการทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า “หลักการหรือคำสอนใดก็ตาม ที่เป็นเพียงการคิดค้นหาเหตุผลในเรื่องความจริงเพื่อสนองความต้องการทางปัญญาโดยมิได้มุ่งหมายและมีได้แสดงแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริง อันนั้น ให้ถือว่าไม่ใช่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ถือว่า เป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้า” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549)

อีกอย่างหนึ่ง คำว่าปรัชญา ตามความหมายของนักปรัชญาตะวันตก แปลว่า ความรักในการแสวงหาความรู้ ความรักเป็นของมนุษย์ ส่วนความรู้เป็นของพระเจ้า มนุษย์ไม่ได้มีความรู้เป็นของตนเอง แต่มีความรักที่จะแสวงหาความรู้นั้น ส่วนพระพุทธศาสนาถือว่า ความรักเป็นของมนุษย์ ส่วนความรู้เป็นของธรรมชาติ มนุษย์มีความรักและสามารถแสวงหาความรู้ได้ตามธรรมชาติ เมื่อพิจารณาอย่างนี้ พระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่ปรัชญา ดังนักวิชาการด้านศาสนากล่าวว่า ด้วยปรัชญา มีความหมายว่า ความรู้ที่ยังคลุมเครือ ยังอยู่ในขั้นสงสัย ความรู้ใดมีบทสรุปที่ชัดเจน ตั้งเป็นทฤษฎีได้ จะกลายเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาใดสาขาหนึ่ง ความรู้ที่ยังสงสัยส่วนมากเกี่ยวกับโลกและจักรวาล และเป้าหมายของปรัชญาคือรู้เพื่อรู้ นักปราชญ์จึงไม่ยอมรับว่าพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญา เพราะความรู้ในพระพุทธศาสนาทุกเรื่องมีความแจ่มแจ้งชัดเจนไม่คลุมเครือ พิสูจน์ได้ ทดสอบได้ (สนิท ศรีสำแดง, 2544)

แต่อย่างไรก็ดี หากพิจารณาปรัชญาและพระพุทธศาสนาในมุมมองที่ว่า เป็นวิทยาการที่แสวงหาความจริง และคำตอบสำหรับคำถามที่สงสัย ปรัชญาและพระพุทธศาสนา นับว่าไม่แตกต่างกัน โดยสามารถนำคำสอนบางอย่างในพระพุทธศาสนามาพิจารณาเพื่อหาคำตอบโดยวิธีทางปรัชญาได้ เรียกว่า พุทธปรัชญา หรือปรัชญาในพระพุทธศาสนา ดังคำกล่าว ที่ว่า “พุทธปรัชญา ได้แก่ หลักคำสอนเกี่ยวกับความจริง (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) บางประการของพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา” (สุนทร ธีรรัชชี, 2550)

หลักการ วิธีการ และเป้าหมายของพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาเป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอไว้ในพระไตรปิฎก โดยรวมแล้ว จะ ประกอบไปด้วยหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย ดังนี้

1. หลักการ หลักการสำคัญในการเข้าถึงความจริงในระดับต่าง ๆ ของพุทธปรัชญา คือ ปัญหา แม้ว่าพุทธปรัชญาจะมีหลักศรัทธา แต่มิได้หมายความว่า พุทธปรัชญาจะมุ่งสอนให้คนเชื่ออย่างเดียว ตรงกันข้ามพุทธปรัชญา กลับสอนให้คนใช้วิจารณ์ญาณตรวจสอบเรื่องต่าง ๆ ที่รับรู้มาอย่างละเอียดถี่ถ้วน จากหลักคำสอนในกาลามสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการ ตรวจสอบความรู้ที่รับมาจากแหล่งข้อมูล ภายนอก (ปรโตโมหะ) ด้วยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างละเอียด เรียกรวมการคิดแบบนี้ว่า “โยนิโสมนสิการ” หมายถึง การคิดเรื่องต่าง ๆ อย่างละเอียดจนเข้าถึงความจริงของเรื่องนั้นอย่างถูกต้อง โดยมีกระบวนการคิด 10 วิธี

2. วิธีการ การเข้าถึงความรู้และความจริงที่เป็นเป้าหมายสูงสุด (ปรมาตถสัจจะ) นั้นจะใช้หลักของสมณะเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของการทำจิตให้สงบ (สมาธิ) และหลักวิปัสสนา เพื่อพัฒนาจิตที่เป็นสมาธิให้เกิดปัญญาหยั่งรู้เรื่องต่าง ๆ ตามเป็นจริง

3. เป้าหมาย เป้าหมายของความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วมุ่งเพื่อสร้างดุลยภาพ ให้แก่ชีวิตมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้วิทยาการใน โลกที่เกี่ยวกับวัตถุเจริญอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มนุษย์มีความกินดี อยู่ดี สะดวกสบายมากขึ้น สรุปลึ คือ เป้าหมายหลักของพุทธปรัชญาอยู่ที่การหลุดพ้นจากทุกข์ทางจิตที่เกิดจากกิเลส เป็นจิตที่มีอิสรภาพ สมบูรณ์ ผ่องใส บริสุทธิ์ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า พุทธปรัชญาจะละเลยความทุกข์ทางกาย เห็นได้จากพระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์รู้เท่าทันความทุกข์ทางกายตามความเป็นจริงและหาวิธีจัดป้องกันหลีกเลี่ยงอย่างถูกต้อง เช่น การสอนให้บริหารร่างกายด้วยอิริยาบถสี่ให้สมดุลกัน (กายบริหาร) การรับประทานอาหารให้พอเหมาะไม่มาก หรือน้อยจนเกินไป (โภชนาการ) เป็นต้น หรือถ้ามุ่งเป้าหมายของพุทธปรัชญาไปที่การศึกษา ก็จะได้ข้อสรุปว่า เป้าหมายของการศึกษาเชิงพุทธปรัชญาอยู่ที่การศึกษาจนรู้ว่าอะไรเป็นอะไร (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2553)

ชีวิตตามนัยแห่งพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาถือว่ามนุษย์มีกรรมเป็นของตนเองซึ่งเป็นสมุฏฐานให้มนุษย์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตาย เกิดในวัฏฏะสงสารอยู่ไม่ขาดระยะ ดังนั้นคำว่า "กรรม" เป็นคำกลาง ๆ จะมุ่งไปทางดีก็ได้ ทางชั่วก็ได้ การกระทำดี เรียกว่า "กุศลกรรม" ส่วนการกระทำชั่ว เรียกว่า "อกุศลกรรม" ถ้าเรากระทำอะไรลงไปด้วยกายเรียกว่า "กายกรรม" ทำด้วยวาจา เรียกว่า "วจีกรรม" นึกคิดด้วยใจ เรียกว่า "มโนกรรม" การศึกษาให้รู้แจ้งในเรื่องกรรม และการเวียนว่าย

ตายเกิด จึงเป็นกฎแจตอกสำคัญที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีผลเป็นความสุขสงบแก่ผู้ศึกษา มีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตให้สูงขึ้น และทำให้เห็นว่าการเกิดของเรามีความหมาย ไม่ใช่เกิดมาด้วยความบังเอิญ มีชีวิตอยู่อย่างเลื่อนลอยและตายไปอย่างน่าสมเพชเวทนา เรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดทำให้คนหายมงายและตื่นตื่นต่อความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ช่วยคลี่คลายความข้องใจในความสับสนของชีวิต เป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนควรเรียนรู้และทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้งเพื่อชีวิตของตนเองจะได้ดีขึ้น

ความจริงแห่งชีวิต ความเป็นจริงของชีวิตที่กล่าวไว้ในพระอภิธรรมปิฎก แสดงถึงความจริง 2 ประเภท คือ ปรมัตถธรรม กับ บัญญัติธรรม ปรมัตถธรรม คือ ความจริงที่ไม่มีการแปรปรวน หรือไม่มีความวิปริตด้วยประการใด ๆ มีอยู่ 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ดังมีบาลีว่า ตตฺถ วุตตภาณุมตฺถภา จตฺตภา ปรมตฺกโต จิตฺตฺ เจตสิก รูป นิพพานมิตฺติ สพฺพธา แปลว่า อรรถแห่งพระอภิธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในพระอภิธรรมนั้นโดยปรมัตถ์ทุกประการ มี 4 อย่าง คือ จิต 1 เจตสิก 1 รูป 1 นิพพาน 1 (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2506) โดยมีลักษณะธรรมชาติ อยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ 1) สามัญลักษณะหรือไตรลักษณะ และ 2) วิเสสลักษณะ ซึ่งเป็นธรรมชาติพิเศษที่มีประจำตัว ส่วนบัญญัติธรรมเป็นสิ่งที่ยัญญัติหรือสมมติขึ้นมา เพื่อจะได้เรียกชื่อได้ถูกต้องตามความนิยมของคนหมู่หนึ่งหรือประเทศหนึ่ง ดังที่ปรากฏเป็นภาษาของชนชาติต่าง ๆ โดยอาศัยรูปร่าง สันฐาน และกิริยาอาการนั้น ๆ เป็นเครื่องหมายสมมุติเรียกขานกันต่อ ๆ มา

มนุษย์ทุกคนได้เคยเกิดเคยตายมาแล้วทั้งนั้นไม่สามารถจะกำหนดนับได้ ถ้าหากจะเอากระดูกของคนเพียงคนเดียวที่เคยตายมาแล้วในอดีตชาติมารวมกองไว้ กระดูกของคนนั้นจะกองโต กว่าภูเขาเสียอีก การเวียนว่ายตายเกิดอาศัยปัจจัยเป็นเหตุผลติดต่อกันเป็นสายเรื่อยไปไม่สิ้นสุด แต่ละชีวิตเป็นผลมาจาก กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่ทุกชีวิตจะปิดภาระในการรับผลของกรรมในอดีต และปัจจุบันกรรม ตัวการที่เป็นสาเหตุสำคัญของการติดข้องอยู่ในสังสารนี้คือ ตัณหา ความทะยานอยาก ตราบใดที่ยังตกอยู่ภายใต้อำนาจของตัณหา ชีวิตก็จะต้องเวียนว่ายตายเกิดโดยไม่มีที่สิ้นสุด ตัณหาเกิดจากอวิชชา คือความไม่รู้แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เพราะหลงยึดมั่นสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นเราเป็นของเรา ด้วยอำนาจของอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น หลักการเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา มีเหตุปัจจัยมาจาก กิเลส กล่าวคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เป็นเหตุให้กระทำความกรรม กรรมเมื่อกระทำแล้ว ย่อมเกิดผลหรือวิบาก ผลหรือวิบาก คือ นามรูปที่ยังประกอบด้วย อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ซึ่งเป็นกิเลส เป็นเหตุให้กระทำความกรรม เมื่อกระทำความกรรมก็ย่อมเกิดผล เป็นนามรูปใหม่ ติดต่อกันไปไม่รู้จักสิ้นสุด จึงได้ชื่อว่าสังสารวัฏ พุทธปรัชญาเชื่อในเรื่องสังสารวัฏ และการสืบทอดระหว่างคนเราเคยเกิดมาแล้วทั้งสิ้น นับชาติไม่ถ้วน เกิดในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง ตามกฎแห่งกรรมที่ได้กระทำไว้ทั้งดีและชั่ว ถ้ายังมีกิเลสอยู่เปรียบเหมือนยางเหนียวในพืชมียู่ตรึงไว้ ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิด

อยู่ตราบนั่น จิตที่ได้รับการอบรมแล้ว ถ้ายังไม่สิ้นกิเลส ก็ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีต มีความสุขประเสริฐ และสูงขึ้น แต่ถ้าจิตไม่ได้รับการฝึกอบรม ปล่อยไว้ตามสภาพที่มันเป็น ปล่อยให้สกปรกเศร้าหมอง เพราะถูกกิเลสจับ นอกจากจะก่อความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และสังคมในชาตินี้แล้ว ยังจะให้ภพชาติทรมาลงไป ต้องประสบกับความทุกข์ความเดือดร้อนมากในชาติต่อ ๆ ไปอีกด้วย

พุทธปรัชญาสอนว่า การตายไม่ใช่ความสิ้นสุดแห่งชีวิต หากเป็นเพียงการสลายนามรูปอย่างหนึ่ง วิกาภของกรรมที่ยังเหลืออยู่ก็จะก่อให้เกิดนามรูปขึ้นมาใหม่อีก นามรูปที่เกิดขึ้นมานั้น ย่อมรับเศษแห่งวิกาภที่ยังเหลืออยู่ติดมาด้วย และยังได้สังสมกรรมใหม่ขึ้นอีกเรื่อย ๆ ซึ่งผลของการกระทำนั้น ๆ ก็จะปรากฏในชีวิตปัจจุบัน และอนาคตต่อไปอีกด้วย เกิดเป็นนามรูปใหม่เรื่อย ๆ ไม่ขาดสาย จนกว่าจะตัดกระแสแห่งวิกาภกรรมคืออวิชชา ตัณหา อุปาทาน เสียได้ ก็ จะบรรลุอมตธรรม กล่าวคือพระนิพาน เป็นที่สิ้นสุดแห่งทุกข์เปียดเบียน ให้ปฏิบัติในสิ่งที่จะเอื้อประโยชน์ต่อทุกสรรพชีวิต เสมือนหนึ่งเป็นญาติกัน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค พุติยวรรคที่ 2 ว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้น เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่ก้ำกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ สัตว์ที่ไม่เคยเป็นมารดา ไม่เคยเป็นบิดา ไม่เคยเป็นพี่น้องชาย ไม่เคยเป็นพี่น้องสาว ไม่เคยเป็นบุตร ไม่เคยเป็นธิดาโดยกาลนานนี้ มิใช่หาได้ง่ายเลย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าสงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องต้น เบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นที่ก้ำกั้นมีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ที่สุดเบื้องต้นเบื้องต้น เบื้องปลายย่อมไม่ปรากฏ ภิกษุทั้งหลายพวกเธอได้เสวยทุกข์ ความเผ็ดร้อน ความพินาศได้เพิ่มพูนบุญที่ ที่เป็นป่าช้า ตลอดกาลนาน ภิกษุทั้งหลาย ก็เหตุเพียงเท่านั้นพอที่เดียวเพื่อจะเปื้อนหายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนดพอเพื่อจะหลุดพ้น (ส.นิ.16/450-455/197-189) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ล้วนแฝงไว้ด้วยนัยแห่งการแก้ไขพัฒนาชีวิตมนุษย์กระทั่งสังคมโลกอย่างหลากหลายมุมด้าน ช่วยหล่อหลอมมโนธรรมในการดำเนินชีวิตตามรูปแบบและอุดมการณ์ของตน เป็นการพัฒนาจากภายในให้ปรากฏผลออกสู่ภายนอก สังคมมนุษย์จะมีความสุขที่แท้จริงได้ ก็ด้วยการพัฒนาทั้งปัจเจกภาวะและสังคมนภาวะ ให้เป็นไปตามวิถีแห่งความดีตามกรอบภาวานาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และปัญญา อย่างมั่นคงอยู่เสมอ เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุขในชีวิต ไม่อยากมีความทุกข์ เพราะความทุกข์บั่นทอนต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตแย่งทั้งทางกายและใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามมรรควิธีทางพระพุทธศาสนานั้น จึงต้องมีการพัฒนาแบบบูรณา

ภาพไป ด้วยกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การพัฒนาอินทรีย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมต่อกับอารมณ์ทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งาน คือ ทำให้อินทรีย์เหล่านั้นมีความเฉียบคม ละเอียด คล่องแคล่ว และให้มีความเป็นเอกภาพในด้านการเลือกสิ่งที่เป็นสาระดีให้มากที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549)

การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) คือการฝึกฝนด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริต ทางกายและวาจา โดยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี มีความเกื้อกูล พึงพาอาศัยกันและกันโดยไม่ เบียดเบียนทำลายกัน การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านคุณภาพของจิต การฝึก จิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมอง การพัฒนาด้าน ปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนกระทั่งหลุด พ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้ เกิดขึ้นแล้ว ก็จะช่วยให้จิตนั้นสงบ มั่นคง บริสุทธิ์ และผ่องใสยิ่งขึ้นตามลำดับ การพัฒนา คุณภาพชีวิตด้านปัญญาหรือความรู้ นั้น พุทธปรัชญาเริ่มด้วยการสร้างความเห็นให้ถูกต้องก่อน เพราะความเห็นถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการทำความรู้ให้เกิดขึ้น หากความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ความรู้ที่ได้ย่อมถูกต้องตามไปด้วย หากความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ความรู้ที่ได้ย่อม ผิดไปด้วย วิธีการทำความเห็นให้ถูกนั้นอาศัยการฟัง การศึกษาจากผู้อื่น (ปรโตโฆสะ) แล้วพิจารณาโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) กล่าวคือ การฟังผู้อื่น เป็นความรู้แบบสุตามย ปัญญา คือ ปัญญาที่สำเร็จจากการฟัง แล้วจึงคิดด้วยตนเอง เป็นความรู้แบบจินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่สำเร็จจากการคิด แต่ที่จะขาดไม่ได้ คือ การนำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักเหตุผลนั้นไป อบรมต่อเพื่อเข้าใจทุกอย่างได้ตามจริง เพราะสอดคล้องกับการปฏิบัติ เป็นความรู้แบบ ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการเจริญ ได้แก่ วิปัสสนาปัญญา ส่วนการตัดสินใจความรู้ พุทธปรัชญาเถรวาทได้วางหลักไว้ด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาด้วยหลักการคิดแบบเหตุผล (เหตุปัจจัย) และประสบการณ์ได้จากการปฏิบัติ หากความรู้ที่ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัตินี้ แล้วเกิดเข้าใจความจริงอย่างที่มันเป็น ไม่ปรุงแต่ง เป็นไปตามเหตุปัจจัย มีความไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และไม่มีตัวตน จนหลุดพ้นจากสมมติทั้งปวง จัดเป็นความรู้ที่ถูกต้อง และมนุษย์มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาดตนเองทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งเป็นสิ่ง เกื้อกูลให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยดี เช่น การประกอบอาชีพที่สุจริต เว้นอาชีพที่ทุจริต จัดเป็นการพัฒนาด้านกายและศีลในเบื้องต้น ขณะเดียวกันก็ทำกิจการที่ด้วยความสำรวม ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของตัณหาจนทำให้ตนเองต้องประสบ ทุกข์ร้อน หลังจากนั้นก็พัฒนาดตน ให้มีจิตใจที่เข้มแข็งด้วยการเจริญสมณะกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้จิตใจเกิดความมั่นคง มีปัญญารู้แจ้งอย่างถูกต้อง รู้เท่าทันต่อ

ปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถระงับได้ทันท่วงทีอย่างมีหลักการ วิธีการ เมื่อบุคคลไม่พัฒนาตนเองทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และปัญญาแล้ว ย่อมทำให้เกิดโทษ ตามมาหลายอย่างเช่นกัน คือ ทำให้เกิดความประทุษร้ายต่อกันทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ เพราะขาดศีลเป็นเครื่องกำกับชีวิต เมื่อขาดสติ ไม่สำรวมอินทรีย์ ก็จะทำให้เพลิดเพลินหลงติดในวัตถุ ที่วิ่งเข้าสู่อินทรีย์ทั้งทางหู ทางตา เป็นต้น ในแต่ละวัน ซึ่งมากับสื่อมวลชน บุคคล สถานที่ เป็นต้น ทำให้ผู้คนในสังคมปัจจุบันประสบกับปัญหาความเครียดอย่างยากจะหลีกเลี่ยงได้ ตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีตนฝึกฝนดีแล้ว พัฒนาตนให้เป็นที่พึ่งแก่คนอื่นได้ย่อมทำงานให้แก่สังคมได้ดี ประคับประคอง สังคมให้พัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การจะพัฒนาอะไรก็ตามจะต้องเริ่มต้นจากตนเอง หรือเริ่มต้นการพัฒนาจากภายในของบุคคลนั้น ๆ เป็นลำดับแรกก่อน ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งถ้าพระองค์ไม่ทรงรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต การพัฒนาชีวิต เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาชีวิต และเป้าหมายของชีวิตพระองค์ก็คงไม่สั่งสอน เช่นเดียวกันกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักภาวนา 4 ซึ่งโดยการอธิบายความหมายของคำนี้ในหัวข้อที่ผ่านมาถือว่ามีความชัดเจนที่จะนำไปใช้มาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

1. ภาวนา คือ การพัฒนากาย โดยมีความหมายหลักว่าเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับ “ปัญจทวาริกาย คือ กายด้านผัสสทวาร 5 หรือ อินทรีย์ 5 ภาวนานานาจะให้แก่ อินทรีย์ ภาวนานั่นเอง ซึ่งมีปรากฏเกี่ยวกับเรื่องนี้ในพระไตรปิฎกซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะการพัฒนาที่พระพุทธเจ้านำเสนอนี้คือแนวทางสำหรับการดับทุกข์ของพระภิกษุ พุทธพจน์มีดังนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กัสสปะ ตถาคตอปฏิบัติขึ้นมาในโลกนี้เป็น พระอรหันต์ตรัสรู้ด้วยตนเองโดยชอบ ฯลฯ เห็นภัยในโทษแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทประกอบด้วย กายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์สมบูรณ์ด้วยศีล คัมภรอง ทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ และเป็นผู้สันโดษ (ที.สี. (ไทย) 9/400/170.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

การพัฒนาทางกาย คือ การทำให้ร่างกายมีสุขภาพอนามัยที่ดีให้ปลอดจากโรคภัยไข้เจ็บให้มากที่สุด ซึ่งเราไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วยได้ แต่ทั้งนี้ก็สามารถที่จะทำให้โรคภัยเกิดขึ้นกับสุขภาพให้น้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถปฏิบัติตนได้ และข้อนี้เองที่นำไปสู่การดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์พักผ่อนให้เพียงพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ การพัฒนากาย หรือกายภาวนา หรือ กายที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาที่นั่นถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ

ในด้านการพัฒนาทางด้ายกายนั้น เป็นการพัฒนามีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉาะทางด้านอินทรีย์ทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ให้มีเกื้อกูลกันและกัน ด้านศีลภาวนา เป็นการเจริญศีล พัฒนาศีล พัฒนาความสัมพันธ์ และความประพฤติ ให้อยู่ร่วมกันโดยตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับผู้อื่นในสังคมด้วยดี ด้านจิตภาวนา เป็นการพัฒนาจิต ทำให้จิตมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีความเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร เป็นสุข ผ่องใสดีงาม เจริญองงามด้วยคุณธรรม และด้านปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาด้านปัญญา ให้มีการเสริมสร้างฝึกฝนปัญญาให้มีความรู้ชัดในความเป็นจริงเป็นปัจจุบัน รู้และเข้าใจในสิ่งที่เป็นไป รู้แจ้งในโลก ใช้ชีวิตตามสภาวะ สามารถแก้ไขปัญหาคด้วยปัญญา มีชีวิตที่ดีงามโดยปราศจากทุกข์ทั้งปวง (พระสิทธิเดช สีลเตโช, 2561)

2. ศีลภาวนา คือ การมีศีลที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ซึ่งสำหรับผู้เป็นคฤหัสถ์ทั่วไป การมีศีลในระดับปัจเจกบุคคลและถือเป็นหลักการปฏิบัติเบื้องต้น โดยความหมายของคำว่า “ศีล” ที่แปลว่า “ปกติ” บุคคลที่ต้องการใช้ชีวิตเป็นปกตินั้น ศีล 5 หรือเบญจศีล ถือว่าเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นและทำให้เจริญขึ้น เพราะอานิสงส์ของการรักษาศีลได้มีการอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่อุบาสกอุบาสิกาชาวปาฎลีคาม ซึ่งใจความสำคัญดังนี้

คหบดีทั้งหลาย ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ 5 ประการนี้ อานิสงส์ 5 ประการอะไรบ้าง คือ 1) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ 1 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล 2) กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมขจรไป นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ 2 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล 3) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติยะบริษัทก็ตาม พรหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่ล้ากว่า ไม่เก้อเขินเข้าไป นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ 3 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล 4) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี้เป็น อานิสงส์ประการที่ 4 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล 5) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดใน สுகติโลกสวรรค์นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ 5 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล คหบดีทั้งหลายศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ 5 ประการนี้แล (ที.ม. (ไทย) 10/150/94.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

จะเห็นว่า ความสำคัญอันเกิดจากการปฏิบัติตามศีล 5 นั้น มีความสำคัญสำหรับปัจเจกบุคคลเป็นอย่างมาก และไม่เพียงแค่ว่าเรื่องศีลอันเป็นข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่ควรถือปฏิบัติ แต่ยังมี “วินัย” อันเป็นข้อปฏิบัติสำหรับปัจเจกบุคคลอีก เช่น ความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง รวมถึงกระทบต่อคนรอบข้างจนทำให้เกิดความเดือดร้อน และเสียหายทรัพย์สิน เป็นต้น

3. จิตภาวนา คือ จิตที่ได้พัฒนา ซึ่งตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จิต ถือว่าเป็น สิ่งที่มีศักยภาพอย่างสำคัญต่อการกำหนดการกระทำทางกาย

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพทางด้านจิตจึงจำเป็นที่จะต้องมีการนำหลักธรรมหรือหลัก ปฏิบัติที่จะทำให้จิตเกิดความเจริญขึ้น ทั้งนี้ ในลักษณะของกายและจิตก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เมื่อเราอยากให้ร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพดี เราก็จะบริโภคเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ ร่างกาย ฉะนั้น จิตก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วย คุณธรรมทั้งหลาย เช่น ฝึกฝนตนเองให้มีความรัก ความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบานเป็นสุข ผ่องใส มีจิตสาธารณะต่อการช่วยเหลือสังคม เป็นต้น (เดชา บุญมาสุข, 2558)

4. ปัญญาภาวนา คือ ผลอันเกิดจากการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ ภาวนาข้อที่ 1 ถึงภาวนาข้อที่ 3 อันเกิดจากความเข้าใจจนเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ปัญญา” และ เช่นเดียวกัน “ปัญญา” ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น การพัฒนา คุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 นี้จะต้องมีลักษณะของการพัฒนาทั้งภายนอกคือ ร่างกายและ ภายในคือจิตใจอย่างเป็นองค์รวมจึงจะถือว่าเป็นความสมบูรณ์อย่างแท้จริง หรือถ้าจะพูดให้ เป็นภาษาร่วมสมัยอาจจะเรียกว่าเป็นการดูแลสุขภาพอย่างองค์รวม ซึ่งการพัฒนาระดับปัจเจก บุคคลนี้ถึงแม้จะถือว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ พระพุทธศาสนาก็ไม่สามารถที่จะแยกเรื่องระดับปัจเจกบุคคลออกจากเรื่องของสังคมได้อย่าง ชัดเจน เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสองระดับนี้ย่อมเอื้ออำนวยแก่กันและกัน

สรุป

พุทธปรัชญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการภาวนาทั้ง ภายในและ ภายนอก ได้แก่ ด้านจิตใจ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ อารมณ์และความรู้สึก ด้านร่างกายคือ ความมีสุขภาพกายที่ดีสภาพความเป็นอยู่และสภาพการดำรงชีวิตที่ดีในสังคม ดังนั้น คุณภาพชีวิตที่ดีจึงเป็นชีวิตที่มีความสุขกาย สุขใจและสามารถดำรงชีวิตด้วยการปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และบริบทของสังคมได้ตามสภาวะ กาลเวลาจะเห็นได้ว่า การพัฒนา ชีวิต ประกอบด้วย คือ การพัฒนากายภาวนา หมายถึง การทำกายให้เจริญเติบโตแข็งแรง หรือ การมีสุขภาพกายที่ดี การพัฒนาศีลภาวนา หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่ง ที่เป็นมงคลกับ ตัวเอง เรียกว่า ศีลเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในด้านการมีชีวิตร่วมร่วมกับผู้อื่นและสังคม โดยมี ระเบียบระบบในการการดำเนินชีวิต โดยที่ไม่ให้มีการเบียดเบียนกันในทางชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเอง มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน การฝึกฝนควบคุมตนในทางกายวาจา เพื่อเป็นพื้นฐานของการฝึกจิตใจ การพัฒนา

จิตตภาวนา หมายถึง การทำจิตให้เจริญงอกงาม โดยมีความเมตตา กรุณา มีศรัทธา มีความกตัญญู กตเวทิตะ ฝึกจิตใจของตนเองให้มีความเข้มแข็ง มีสมาธิ มีสติ มีวิริยะ มีความเพียรพยายาม มีความกล้าที่จะสู้กับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ การพัฒนาปัญญาภาวนา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปริชา หยักรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ใน เหตุผล ดีชั่วคุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตาม เป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

- เดชา บุญมาสุข. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2553). *พุทธปรัชญา: มติการมองโลกและชีวิตตามความจริง*. กรุงเทพมหานคร: คอมเมอร์เชียลเวิลด์มีเดีย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระมหาภักดิ์ศิษฐ์ มหาวิริโย และพระมหามิตร ฐิตปโย. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 4(1), 42-54.
- พระสิทธิเดช สีลเตโช. (2561). *การพัฒนาตน พัฒนาคน และพัฒนางาน ตามแนววิถีพุทธ*. เรียกใช้เมื่อ 9 เมษายน 2563 จาก <http://www.phd.mbu.ac.th>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2506). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สนธิ ศรีสำแดง. (2544). *ปรัชญาเถรวาท*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนทร ณ รังษี. (2550). *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

พฤติกรรมการสอนของครูกับการเรียนรู้ของผู้เรียน*

TEACHING BEHAVIORS OF TEACHERS AND LEARNING OF STUDENTS

จินดา ลาโพธิ์

Jinda Lapho

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon NaKhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: jindadajin@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความมุ่งหมายที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมการสอนของครูที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน แม้จะได้ดำเนินการกันมาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน และมีรูปแบบที่หลากหลายต่อเนื่องกันมาหลายทศวรรษแล้วก็ตาม แต่ผลสัมฤทธิ์ก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ของสังคมที่ต้องการผลผลิตที่เป็นทั้งคนดี และคนเก่งได้ ครูหรือผู้สอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพฤติกรรมการสอนของตนอยู่เสมอ การที่ผู้สอนสามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ ย่อมง่ายแก่การปลูกฝังทั้งด้านองค์ความรู้ ความสามารถในเนื้อหาสาระวิชา และคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นครูหรือผู้สอนจึงต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง เพราะคุณสมบัติดังกล่าวจะสะท้อนออกมาในพฤติกรรม การสอนของครู ตลอดจนในทุกอิริยาบถของการปฏิบัติตัวของครูด้วย พฤติกรรมการสอนของครูที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูสามารถพิจารณาได้จากประเด็นหลัก ๆ 3 ประเด็น ได้แก่ บุคลิกภาพของครู ความรอบรู้ในศาสตร์ที่สอน และพฤติกรรมการสอน

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้นำเสนอไว้ จะเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมการสอนเพื่อให้ครูมีศักยภาพของความเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูอันจะยังผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความทันสมัยเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ได้นอกจากนั้น การนำเอาแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานกับแนวคิดกลวิธีซินเนคติกส์ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี และเป็นคนเก่งได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ผู้เขียนได้ศึกษาและนำไปทดลองแล้วพบว่าผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างน่าพึงพอใจ

คำสำคัญ: พฤติกรรมการสอนของครู, จิตวิญญาณความเป็นครู, การเรียนรู้ของผู้เรียน

---

* Received 15 January 2020; Revised 10 February 2020; Accepted 4 April 2020

Abstract

This article aimed to reflect the importance of the teaching behaviors of teachers towards the learning of students. Even though the teaching and learning management had been implemented systematically with various methods and approaches for many decades, the students' learning achievements were still unable to meet the needs of society desiring for the outcomes to be good and talented. Therefore, the teachers had to constantly improve their teachings. If the teachers could build faith for the students, naturally it was easy to cultivate them both knowledge ability in the subject matter and morality. Thus, the teachers must have spirituality of being teachers. Because the spirituality of teachers was reflected in the teaching behaviors of them as well as in every manner of their performances. Spiritual teaching behaviors of teachers could be considered from 3 main points: personality of teachers, knowledge and teaching behaviors.

Conceptual education, the theory of teaching behavior proposed by educators and scholars would be a guide to the development of teaching behaviors so that the teachers who had the potential of being spiritual could be successful in the teaching and learning management modernized according to the world disruption in the 21st century. In addition, the use of Brain-based learning concepts combined with the Synectics Strategy was another way to develop the learners to be good and talented as well. In this regard, the author had studied and led to the experiment and found that the achievement in teaching and learning activities achieved the satisfactory objectives.

Keywords: Teaching Behaviors of Teachers, The Spirituality of Teachers, Learning Of Students

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ แม้จะได้ดำเนินการกันมาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน และมีรูปแบบที่หลากหลายกันมาหลายทศวรรษแล้วก็ตาม แต่ผลสัมฤทธิ์ก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ของสังคมที่ต้องการผลผลิตที่เป็นทั้งคนดี และคนเก่ง ได้อย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังได้ ทั้งนี้เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมีพัฒนาการไปอย่างไม่หยุดยั้ง ยิ่งในยุคสมัยของโลกศตวรรษที่ 21 (21st Century Competencies) อย่างไร

ปัจจุบัน ซึ่งก้าวล่วงมาถึง 20 ปีแล้ว จะเห็นได้ว่าความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทำให้การสื่อสารและการประกอบธุรกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วมาก

นักการศึกษาและนักวิชาการมากมายทั้งในต่างประเทศและในประเทศต่างให้ความสำคัญ และพยายามศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อค้นหาและพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ ๆ มาใช้ อาทิ ทิพาพร สุจारी ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการสอนภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้ยุทธศาสตร์การเสริมต่อการเรียนรู้ประสบการณ์ การอ่านสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ (ทิพาพร สุจारी, 2553) ปริชมน กาลพัฒน์ ได้พัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาแบบองค์รวม ด้วยการสร้างและทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย (ปริชมน กาลพัฒน์, 2558) อติพันธ์ ประสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (อติพันธ์ ประสิทธิ์, 2559) Ozden and Gultekin ได้ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดสมองเป็นฐานด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนเกรด 5 ปีการศึกษา 2004 – 2005 (Ozden, M. & Gultekin, M. , 2008) และ Mayers ได้พัฒนา รูปแบบการศึกษา การเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ร่วมในการเรียนการสอนเป็นต้น (Mayer, Tim., 2015) รูปแบบการเรียนรู้เหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายที่จะสร้างเสริมทั้งความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาสาระวิชาและคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนด้วยกันทั้งนั้น แต่เนื่องจากเป็นการวิจัยที่จำกัดด้วยเวลาและสภาพการณ์ ฉะนั้นผู้นำไปใช้จึงต้องปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบททั้งในด้านของตัวผู้สอนเอง ผู้เรียนและสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย

พฤติกรรมการสอนของครูมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางบริบทของสังคมนั้นๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการฝึกฝน กล่อมเกล่าและบ่มเพาะ “จิตวิญญาณความเป็นครู” ให้เกิดขึ้นในตัวผู้สอน เพราะครูหรือผู้สอนที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริงจะสะท้อนออกมาให้เห็นได้ในพฤติกรรมการสอนของผู้สอนแต่ละคน ซึ่งนักศึกษาหรือผู้เรียนย่อมสัมผัสได้โดยไม่ต้องมีใครบอก และย่อมจะยังผลให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ไปในทางบวกได้ด้วย ดังพระราชดำรัสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือ ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2558 ความว่า “...งานของครูนั้นนับว่าเป็นงานสร้างสรรค้อย่างสูง เพราะการอบรมขัดเกลาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ก็คือการสร้างคนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติในอนาคต ผู้ที่จะทำหน้าที่นี้ให้บรรลุผลสมบูรณ์ได้จะต้องมีความเป็นครูที่แท้คือจะต้องเมตตา

หวังดีต่อศิษย์และบุคคลทั่วไปโดยเสมอหน้า พร้อมทั้งทำงานและเสียสละความสุขส่วนตัวโดยไม่คิดถึงผลประโยชน์ตอบแทนอันใด...”

ความหมายของ “พฤติกรรมการสอนของครู”

พฤติกรรมการสอนของครูเป็นวลี ประกอบด้วยคำว่า พฤติกรรม การสอน ของ และครู คำที่ควรให้ความหมายเป็นพิเศษในที่นี้คือคำว่า พฤติกรรม และ การสอน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมาย“พฤติกรรม” ว่า...การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก ส่วนคำว่า “การสอน หรือสอน” หมายถึง ...บอกวิชาความรู้ให้ เช่น ครูสอนหนังสือนักเรียน, แสดงให้เข้าใจด้วยวิธีบอกหรือทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเพื่อให้รู้ตัว” กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมการสอนของครู จึงหมายถึงการที่ครูได้กระทำหรือแสดงอาการบอกวิชาความรู้หรือทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับเนื้อหาสาระเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

ดังได้กล่าวมาแล้วเป็นเบื้องต้นแล้วว่า พฤติกรรมการสอนของครูจะสัมฤทธิ์ผลในเชิงบวกได้ ครูหรือผู้สอนจะต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นที่ตั้ง ดังที่ วัลนิกา ฉลากบาง ได้สรุปผลของการที่ครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูว่าก่อให้เกิดผลดีต่อตัวครู 3 ประการ ได้แก่ 1) ช่วยพัฒนาหรือยกระดับความคิดและทักษะที่จำเป็นในการสอน 2) มีศีลธรรม คุณธรรม และมีความรับผิดชอบมากขึ้น และ 3) มีความยืดหยุ่นและเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น (วัลนิกา ฉลากบาง, 2559)

พฤติกรรมการสอนของครูที่บ่งบอกถึงความเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูสามารถพิจารณาได้จากประเด็นหลัก ๆ 3 ประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ บุคลิกภาพของครู ความรอบรู้ในศาสตร์ที่สอน และพฤติกรรมการสอน

1. บุคลิกภาพของครู บุคลิกภาพเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล มีทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ บุคลิกภาพภายนอก เป็นบุคลิกภาพในส่วนที่เป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น และกาย เป็นบุคลิกที่สามารถพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ ได้แก่ รูปร่างหน้าตา การแต่งกาย กิริยามารยาท การใช้เสียง การใช้สายตา และการใช้ถ้อยคำเป็นต้นส่วนบุคลิกภาพภายใน เป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่เป็นนามธรรมสังเกตได้ยาก จับต้องหรือสัมผัสได้ยาก ต้องอาศัยเวลาหรือความใกล้ชิดหรือความคุ้นเคยกันมาก่อนจึงจะบอกได้ว่า บุคคลนั้นมีบุคลิกภาพเป็นเช่นใด ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความฉลาด ความมีปฏิภาณไหวพริบ ความเป็นคนช่างคิด ความก้าวร้าว ความมีน้ำใจ ฯลฯ (จินดา ลาโพธิ์, 2560)

2. ความรอบรู้ในศาสตร์ที่สอน หมายถึงความรู้ความเข้าใจอย่างลุ่มลึกในเนื้อหาสาระที่จะนำมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน จนสามารถอธิบาย ขยายความ ยกตัวอย่าง หรือกระทำใ้ดูเป็นตัวอย่าง มีความสามารถในการสรุปความได้อย่างชัดเจน และสามารถตอบคำถามของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ดังนั้นผู้สอนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาค้นคว้าและพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ ๆ

3. พฤติกรรมการสอน หมายถึงการกระทำหรือการแสดงออกเพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และเข้าใจในองค์ความรู้ หรือเนื้อหาสาระ จนสามารถตอบโต้หรือแสดงออก และนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตหรือประกอบสัมมาชีวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีทักษะแห่งการเรียนรู้ (Learning Skill) ด้วย วิจารณ์ พานิช กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ว่า สาระวิชาที่มีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในยุคแห่งโลกไร้พรมแดน ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (Content หรือ Subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าของผู้เรียน โดยครูผู้สอนช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถประเมินและพัฒนาความสามารถของตนเองได้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

จะเห็นได้ว่า แม้เราจะมีสื่อหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายในการสร้างเสริมสาระวิชาหรือองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ แต่ครูผู้สอนก็ยังคงมีความสำคัญอย่างมากในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนและที่สำคัญยิ่งก็คือ การปลูกฝังพฤติกรรม ทักษะคิด การอบรมบ่มเพาะอุปนิสัยใจคอ การชี้ให้ดูและทำให้เห็นเป็นตัวอย่างในความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งสื่อหรือเครื่องมือเทคโนโลยีไม่ว่าจะทำได้

แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนที่น่าสนใจ

มีนักการศึกษา และนักวิชาการได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนเอาไว้มากมาย ซึ่งล้วนแต่น่าสนใจที่ผู้สอนสามารถศึกษา ทำความเข้าใจ และนำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้ สำหรับบทความนี้ผู้เขียนใคร่แนะนำเสนอเฉพาะแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานและแนวคิดกลวิธีชินเนคติกส์ เท่านั้น ทั้งนี้ด้วยผู้เขียนได้ทำวิจัยด้วยการนำเอาแนวคิดทั้งสองแนวคิดดังกล่าวมาผสมผสานเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนรายวิชาการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน (จินดา ลาโพธิ์, 2562) ผลของการนำรูปแบบการสอนไปทดลองใช้พบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอนดังกล่าวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสูง

กว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสองประเด็น นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนก็อยู่ในระดับมากที่สุดด้วย

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain Bases Learning) เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนอยู่ในสภาวะที่อารมณ์มีความผ่อนคลาย สนุกสนาน ตื่นเต้น ท้าทาย การใช้คำถามนำ การเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม (Jensen, Eric P., 2008) ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติทักษะต่าง ๆ ด้วยตนเอง ท่ามกลางความรู้สึกที่เป็นกัลยาณมิตร (พรพิไล เลิศวิชา, 2552) ตลอดจนการให้ผู้เรียนได้ร่วมสรุปองค์ความรู้ การให้ผลย้อนกลับ (Feedback) เหล่านี้ล้วนเป็นการกระตุ้นการทำงานของสมอง ทำให้เกิดความกระตือรือร้นพร้อมที่จะเรียนรู้ ส่วนแนวคิดกลวิธีซินเนคติกส์ (Synectics Strategy) เป็นแนวคิดที่มุ่งเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์โดยตรง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในเชิงเปรียบเทียบ ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบทางตรง หรือเปรียบเทียบโดยการสมมุติให้ตนเองเป็นสิ่งอื่น ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดคำใหม่ ๆ ขึ้นมาได้อย่างหลากหลาย (นวลจิตต์ เขาวงกตพิงค์, 2542) และสามารถเลือกคำมาใช้ในการเขียนได้ ส่งผลให้สามารถเขียนเรื่องได้ดีขึ้น การสร้างความคุ้นเคยในสิ่งที่แปลกใหม่ (Strange Familiar) และการสร้างความแปลกใหม่ในสิ่งที่คุ้นเคย (Familiar Strange) ด้วยวิธีการเทียบเคียง (ทิตินา แคมมณี, 2558) และการอุปมาอุปไมยจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่แปลกใหม่ขึ้นได้ (ประยูร บุญใช้, 2549)

ผลจากการนำแนวคิดทั้งสองแนวคิดมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบทำให้ผู้เขียนได้กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 6 ชั้นได้แก่ ผ่อนคลายขยายสมอง ตริกร้องทบทวน ชีวชนเปรียบเทียบ คมเฉียบผลงาน แบ่งปันความรู้ และมุ่งสู่การประเมิน (จินดา ลาโพธิ์, 2562) ซึ่งทุกชั้นจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร เพื่อปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีงาม มีความรับผิดชอบ มีวินัย และมีความเอื้ออาทรต่อกัน จึงนับว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างเสริมทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระวิชา คุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน ผู้เขียนใคร่แนะนำกระบวนการจัดกิจกรรมทั้ง 6 ชั้นดังกล่าวมาเสนอไว้ ณ ที่นี้พอสังเขป ดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ชั้น

ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน
ขั้นที่ 1 ผู้สอนคอยชมเชยผู้เรียนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีอารมณ์ที่แจ่มใส รู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้น และท้าทาย เพื่อกระตุ้นการทำงานของผู้เรียน	ผู้สอนสามารถเลือกใช้กิจกรรมหรือสื่อได้ตามความเหมาะสม อาทิ 1. ร้องเพลง 2. กิจกรรมเข้าจังหวะ 3. ทำสมาธิ 4. จัดสถานการณ์จำลองและ 5. เกม เป็นต้น	1. กระตุ้น ปลุกเร้า หรือสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัวและร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุข 2. ร่วมทำกิจกรรมกับผู้เรียนอย่างใกล้ชิด	1. จัดเตรียมความพร้อมที่จะเรียนให้กับตนเอง 2. ร่วมสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายด้วยความกระตือรือร้น
ขั้นที่ 2 ตรีศรตรง ทบทวนขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้หรือประสบการณ์เดิมตามประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่จะเรียน	1. จัดให้ผู้เรียนได้เขียนหรือเล่าประสบการณ์เดิมตามประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่จะเรียน 2. ให้ผู้เรียนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยผู้สอนช่วยเติมเต็ม 3. การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้อาจจัดร่วมกันทั้งห้อง เป็นคู่หรือแบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 4-6 คน ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้สอน	1. ให้คำแนะนำในการเขียนหรือเล่าประสบการณ์เดิมตามความเหมาะสม 2. ให้การเสริมแรงเพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการเขียนหรือเล่าประสบการณ์ 3. ช่วยเติมเต็มเนื้อหาสาระให้มีความสมบูรณ์ 4. จัดแบ่งกลุ่มย่อยตามความเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา 5. สังเกตการทำกิจกรรมของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด 6. ร่วมทำกิจกรรมกับผู้เรียนอย่างใกล้ชิด	1. เขียนหรือเล่าประสบการณ์เดิมด้วยความตั้งใจและจริงใจ 2. ร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ชั้น (ต่อ)

ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน
<p>ขั้นที่ 3 ชีชวนเปรียบเทียบขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ด้วยการเปรียบเทียบ 3 แบบ</p>	<p>1. จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมการเปรียบเทียบ 3 แบบ ได้แก่ การเปรียบเทียบทางตรง การเปรียบเทียบโดยการสมมุติตัวเองเป็นสิ่งที่อื่น และการเปรียบเทียบคำคู่ขัดแย้ง ทั้งนี้ต้องใสอดคล้องกับสาระของเรื่อง (Theme) ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน</p> <p>2.การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้อาจจัดรวมกันทั้งห้อง หรือแบ่งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 4 - 6 คน ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้สอนโดยการสมมุติตัวเองเป็นสิ่งที่อื่น และการเปรียบเทียบคำคู่ขัดแย้ง ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับสาระของเรื่อง (Theme) ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน</p>	<p>1. จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมการเปรียบเทียบด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระ</p> <p>2. ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนในการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความคิดที่หลากหลาย พร้อมกับกระตุ้นให้การเปรียบเทียบทั้ง 3 แบบนั้นอยู่ในกรอบหรือสอดคล้องกับสาระของเรื่อง (Theme) ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน</p> <p>3. ให้การเสริมแรงด้วยความเป็นกัลยาณมิตร</p>	<p>1. ร่วมกิจกรรมการเปรียบเทียบทั้ง 3 แบบด้วยความตั้งใจ จริงใจ และกระตือรือร้น</p>

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ชั้น (ต่อ)

ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน
<p>ขั้นที่ 4 คมเฉียบผลงาน ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้รังสรรค์ผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการนำเอาความคิดที่เกิดจากการร่วมกิจกรรมการเปรียบเทียบ 3 แบบในขั้นที่ 3 มาเป็นแนวทาง 2. จัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติฝึกฝน จนได้ชิ้นงานที่น่าพอใจ 3. การจัดกิจกรรมในขั้นนี้อาจจัดให้ทำเป็นคู่ เป็นกลุ่ม หรือรายบุคคล ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการรังสรรค์ผลงาน 2. ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนอย่างกัลยาณมิตรและอย่างทั่วถึง 3. จัดให้ผู้เรียนได้รังสรรค์ผลงาน เป็นรายบุคคล รายกลุ่ม หรือเป็นคู่ ตามความเหมาะสม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะรังสรรค์งานด้วยความกระตือรือร้น 2. ตรวจสอบผลงานด้วยความรอบคอบเพื่อเตรียมสำหรับการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ 3. ให้ความช่วยเหลือแนะนำเพื่อนที่ยังสร้างสรรค์ชิ้นงานไม่ได้
<p>ขั้นที่ 5 แบ่งปันความรู้ ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนความรู้และวิพากษ์ผลงาน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ตามความเหมาะสมกับลักษณะของชิ้นงาน 2. จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมวิพากษ์ผลงานเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน 3. จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการนำเสนอผลงาน 2. อำนวยความสะดวกในการนำเสนอผลงาน เช่น เตรียมห้อง หรืออุปกรณ์สำหรับการนำเสนอให้พร้อม 3. ร่วมวิพากษ์ผลงานด้วยความเป็นกัลยาณมิตร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. นำเสนอผลงานด้วยความกระตือรือร้น 2. เลือกรูปการนำเสนอผลงานที่ถนัดที่สุดเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพ 3. ร่วมวิพากษ์ผลงานด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและมีความเป็นนักประชาธิปไตยที่ดี

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ชั้น (ต่อ)

ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	บทบาทของผู้สอน	บทบาทของผู้เรียน
ชั้นที่ 6 มุ่งสู่การประเมิน ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจประเมินผลงานการเขียนเชิงสร้างสรรค์และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน	1. ตรวจสอบประเมินผลงานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ ประเมินตนเอง ประเมินโดยเพื่อน และประเมินโดยผู้สอน	1. จัดทำเกณฑ์ในการตรวจสอบประเมินผลงาน 2. จัดทำแบบบันทึกความรู้และความคิดเห็นของผู้เรียน 3. จัดทำแบบบันทึกผลการประเมิน	1. ยอมรับผลการประเมินอย่างนุก 2. แก้ไขและปรับปรุงผลงานด้วยความเต็มใจ 3. บันทึกความรู้

สรุป

พฤติกรรมการสอนของครู เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลตามความคาดหวังของสังคม ที่ต้องการให้ได้ทั้งความเป็นคนดี และความเป็นคนเก่ง ครูหรือผู้สอนที่จะเรียกได้ว่า เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสอนที่ดีได้จะต้องสั่งสมและบ่มเพาะ “จิตวิญญาณความเป็นครู” พร้อม ๆ กับการสั่งสมความรู้ ความสามารถในเนื้อหาสาระวิชาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง เพื่อจะได้ถ่ายทอดวิชาความรู้และปฏิบัติตนให้เป็นอย่างที่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเอาแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองผสมผสานกับแนวคิดกลวิธีชินเนคติกส์ เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาและสร้างเสริมผู้เรียนให้เป็นคนดีและคนเก่งได้ ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้าและนำไปทดลองใช้จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งแล้ว และได้ขอเสนอแนะว่าเนื่องจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำเสนอไว้ในบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของกรวิจัยที่ใช้กลุ่มทดลองเป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ฉะนั้นครูอาจารย์ที่จะนำไปใช้ควรได้ปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทในสังคมนั้น ๆ ด้วย โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอน และบทบาทของผู้เรียน ซึ่งควรปรับให้เหมาะสมกับช่วงวัย ระดับชั้น และเนื้อหาสาระวิชาของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- จินดา ลาโพธิ์. (2560). *วาทกรรมสำหรับครู*. สกลนคร: โรงพิมพ์สกลนครการพิมพ์.
- จินดา ลาโพธิ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการสอนรายวิชาการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับครูภาษาไทยตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานกลวิธีชินเนคติกส์

- สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ทิพาพร สุจारी. (2553). การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้ยุทธศาสตร์การเสริมต่อการเรียนรู้ประสบการณ์การอ่านสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม: ว. มรรม*, 4(3). 67-77.
- ทิตนา แชมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์. (2542). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาชีพ. ใน *ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร บุญใช้. (2549). *เอกสารประกอบการสอนวิชา การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิด 1025305*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ปรีชมน กาลพัฒน์. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาแบบองค์รวม สำหรับเด็กปฐมวัย. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัตกรรมการหลักสูตรและการเรียนรู้*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรพิไล เลิศวิชา. (2552). *การสอนภาษาไทยตามแนวคิด Brain Based Learning*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วัลนิกา ฉลากบาง. (2559). จิตวิญญาณความเป็นครู: คุณลักษณะสำคัญของครूमืออาชีพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 6(2), 123-128.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- อดิพันธ์ ประสิทธิ์. (2559). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรู้พลศึกษาโดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Jensen, Eric P. (2008). *Brain-based Learning: the new paradigm of teaching 2nd ed.* California: Corwin Press.
- Mayer, Tim. (2015). One Simple Word: From Creative Writing to Creative Writing Studies. *College English*, 71(3), 217-228.

Ozden, M. & Gultekin, M. . (2008). The Effects of Brain-based Learning on Academic Achievement and Retention of Knowledge in Science Course. *Electronic Journal of Science Education*, 12(1), 1-17.

การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย*
THE CIVIL POLITICS AND POLITICAL PARTICIPATION
IN THAI SOCIETY

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

บัญญัติ แพรกปาน

Banyat Praekpan

สามิตร อ่อนคง

Samit Onkong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: pairat007@gmail.com

บทคัดย่อ

การเมืองภาคพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยเนื้อหาจะกล่าวถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีเจตนารมณ์สำคัญในการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองเป็นการเมืองของพลเมืองโดยส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองพลเมืองที่ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อีกทั้งการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองให้มีประสิทธิผล ต้องมีการสนับสนุนการติดตามและตรวจสอบกระบวนการปฏิรูปการเมือง การเกิดองค์กรประชาชน การรณรงค์เพื่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน การสร้างสำนักพลเมือง เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ ต้องมีการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมเช่น กฎหมายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือการเมืองภาคพลเมือง เพื่อให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างเต็มที่ เข้มแข็ง ต่อเนื่อง อิสระ มีต้นทุนต่ำ และไม่เป็นภาระแก่ตนเองมากเกินไป ซึ่งสรุปได้ว่าการเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมือง

---

* Received 5 March 2020; Revised 20 March 2020; Accepted 15 April 2020

เมืองในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และเป็นกระบวนการชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ ดังนั้นประเทศ ที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับ มีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย และมีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การเมืองภาคพลเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, สังคมไทย

Abstract

The civil politics and political participation is a situation in which people have the right and freedom to participate in the policy process There is a decentralization for people to define their own way of life without violating the rights of others. Within the framework of the law Which any policy activities that may affect people Citizens must participate in the first place And people can conduct political activities by themselves In the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 1997, there is an important intention to change the politics of politicians into citizens' politics by promoting the rights and freedoms of the people. People are involved in politics and government. Is a civil politics that is parallel with the politics of politicians By promoting civil politics for effectiveness Must have support to monitor and examine the political reform process. The birth of a public organization Campaign for democracy learning Raising awareness To strengthen democratic culture Involvement of citizens in the examination of elections and the exercise of state power, which requires concrete support, such as laws that promote and support political participation of citizens or civil politics so that people can Able to conduct political activities in the civil society fully, continuously, independently, with low cost and without being a burden to oneself more than necessary. It also gives people the opportunity to participate in the formulation of government policies. And is a process to measure the political development in democracy of each country Therefore, the country That developed politics and democratic governance to a good level Usually assigned to people at all levels Have the right to political participation in accordance with the law And have practical results.

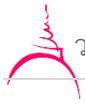
Keywords: Civil Politics, Political Participation, Thai Society

บทนำ

การเมืองภาคพลเมือง เป็นการเมืองหรือสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเองในปัจจุบันประชาชนได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ซึ่งกระบวนการสร้างการเมืองภาคพลเมืองถือได้ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการขับเคลื่อนในการปฏิรูปการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น และได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ตามแนวทางของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ อำนาจบริหารนิติบัญญัติ หรือการกำหนดนโยบายในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างกระบวนการเมืองภาคพลเมืองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2560 ก็ยังให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งได้กำหนดไว้ใน หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนหลายประการ เช่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ เป็นต้น (วิศาล ศรีมหาโว, 2556)

ความเป็นมาของการเมืองภาคพลเมืองในเรื่องจุดเริ่มต้นของการเมืองภาคพลเมืองที่สืบเนื่องถึงปัจจุบันนี้อาจชี้ชัดลงไปค่อนข้างยากกว่าเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด ทั้งนี้เนื่องจากการต่อสู้ของประชาชนที่ต่อต้านการใช้อำนาจของรัฐนั้นมีมานานมากแล้ว การเมืองภาคพลเมืองเป็นแนวคิดใหม่ที่เน้นการจำกัดอำนาจของรัฐไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของฝ่ายประชาชน ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นจุดสำคัญหรือเป็นหลักสำคัญของการเมืองภาคพลเมือง ระหว่างปีพ.ศ. 2516 – 2519 การเคลื่อนไหวขององค์กรนักศึกษาและประชาชน เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ศูนย์พิทักษ์สิทธิชีวิตครู สหพันธ์ชาวไร่ ศูนย์ประสานงานกรรมการแห่งชาติ ฯลฯ ล้วนแต่แสดงบทบาทไปในทางจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐทั้งสิ้น สิ่งที่เกิดขึ้นในระยะนั้นมักออกมาในรูปของการชุมนุมประท้วงเป็นเรื่อง ๆ ควบคู่ไปกับการเจรจาต่อรองระหว่างผู้ประท้วงกับฝ่ายรัฐ

สภาพความไม่ลงตัวของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมดังกล่าวสิ้นสุดลงด้วยรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 โดยฝ่ายรัฐเป็นผู้ยืนยันฐานะครอบงำของตน หลังจากนั้นสงครามกลางเมืองระหว่างรัฐบาลที่จัดตั้งโดยกองทัพแห่งชาติกับขบวนการประชาชนที่มีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นแกนนำ ก็กลายเป็นปัจจัยชี้ขาดสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยต่อมาอีกหลายปี ในระหว่างนี้แนวคิดที่ถือรัฐเป็นศูนย์กลางก็มีฐานะครอบงำเช่นกัน โดยได้รับการยึดมั่นทั้งจากพลังฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ส่วนแนวคิดถ่วงดุลอำนาจรัฐด้วยประชาสังคมหรือแนวทางเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างสันติโดยฝ่ายประชาชน ดูจะเติบโตได้ช้ามาก จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2522 – 2523 เมื่อสถานการณ์ที่พลิกผันในระดับสากลและนโยบายที่ฉลาดกว่าของฝ่ายรัฐบาลได้นำไปสู่การพ่ายแพ้สลายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย บรรยากาศทางการเมืองจึงเริ่มเปลี่ยนไป ก่อนหน้านั้นการเคลื่อนไหวใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนระดับรากหญ้ามักถูกภาครัฐระแวงว่าพัวพันกับฝ่ายคอมมิวนิสต์และเสี่ยงต่อการถูกปราบปราม

ในกรณีของประเทศไทยโอกาสเติบโตทั้งของแนวคิดประชาสังคมและการเมืองภาคพลเมืองเพิ่งมาถึงจริง ๆ หลังจากสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลง (ศรัณยู หมั่นทรัพย์, 2550) การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานขององค์กรชนิดหนึ่งซึ่งค่อนข้างเป็นของใหม่สำหรับประเทศไทย สิ่งนี้เรียกกันว่าองค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอ

กล่าวโดยสรุปในระยะหลังปี 2523 เป็นต้นมา การเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคพลเมืองนับว่าเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วแทนที่ขบวนการปฏิวัติด้วยกำลังอาวุธที่เสื่อมสลายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ซึ่งให้สิทธิประชาชนในการจัดตั้งรวมตัว และมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างชัดเจน แต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างยิ่งระหว่างการเมืองภาคพลเมืองกับขบวนการปฏิวัติก็คือ เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มย่อยที่ค่อนข้างกระจัดกระจาย เป็นไปเองโดยปราศจากศูนย์บัญชาการและมีจุดหมายในการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องมากกว่าต้องการยึดอำนาจรัฐเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่โครงสร้างใหม่ทั้งหมด ถึงกระนั้นเราก็อาจกล่าวได้ว่าลักษณะที่ไม่ยินยอมให้รัฐและทุนเป็นฝ่ายกำหนดข้างเดียว ทำให้การเมืองภาคพลเมืองเป็นขบวนการประชาธิปไตยที่หัวรุนแรง

ที่มาของการเมืองภาคพลเมือง

นับแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยให้สิทธิประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเราเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทน ลักษณะดังกล่าวทำให้การเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จนมีความพยายามจากชนชั้นปกครองที่จะทำให้ประชาชนเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการเดียวที่

สามารถ สร้างความชอบธรรมในทางการเมือง การกระทำการใด ๆ ของนักการเมือง แม้จะกระทำต่อสิทธิวิถีชีวิตของประชาชนก็ถือเป็นการกระทำที่ถูกรองรับด้วยฉันทามติของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังที่เราจะเห็นจากการกล่าวอ้างของนักการเมืองตามสื่อต่าง ๆ และยิ่งนับวันจะยิ่งเป็นไปในทิศทางดังกล่าว สิ่งที่เกิดขึ้นได้สร้างกรอบแนวคิดที่ผิดเพี้ยนต่อระบอบประชาธิปไตยแก่ตัวนักการเมืองเอง และที่สำคัญคือต่อประชาชน เพราะส่งผลต่อการแสดงออกของประชาชน ในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเลี่ยงไม่ได้

การเลือกตั้งไม่ได้จำกัดอยู่ที่ประชาชนไปใช้สิทธิของตนในการกากบาทแล้วหย่อนบัตรลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเท่านั้น หากแต่การเลือกตั้งยังเป็นการสื่อสารเชื่อมโยงและส่งผ่านความต้องการของผู้ได้ปกครองไปสู่ผู้ปกครอง เป็นกระบวนการกลมกลืนทางการเมืองที่มีความสำคัญ แต่ถึงอย่างไรก็ตามหากประชาชนมีความเข้าใจว่าความเป็นประชาธิปไตยหยุดอยู่ที่การเลือกตั้งและการไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยปราศจากการแสดงออกในทางการเมืองอื่นแล้ว ก็ถือไม่ได้ว่าการเลือกตั้งได้สัมฤทธิ์ผลในการสร้างระบบการเมืองให้เป็นระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เพราะประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการยืนยันในอำนาจอธิปไตยของประชาชนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน การพูดคุยถกเถียง อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ เรียกร้องคัดค้านการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่ไม่ชอบธรรม และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรูปแบบต่าง ๆ หาใช่ยุคที่การเลือกตั้งอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบันแต่อย่างใด

นับวันการเมืองภาคพลเมืองยิ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัด และยึดครองความชอบธรรมในพื้นที่ทางการเมืองไทยมากขึ้น และได้สร้างความเชื่อให้เกิดขึ้นต่อสังคมว่าจะเป็นแนวทางที่การเมืองไทยไขว่คว้าแสวงหา เพราะการเมืองภาคพลเมืองหอมล้อมด้วยพลังของประชาชนโดยตรง ในขณะที่พลังทางการเมืองของภาคตัวแทนเสื่อมทรุดลงทุกขณะ และหากการเมืองภาคตัวแทนไม่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ย่อมจะสูญเสียความชอบธรรมในการดำเนินการใด ๆ ในฐานะผู้รับฉันทามติจากประชาชนในที่สุด ดังนั้น เมื่อลำพังประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาประเทศได้ ในขณะเดียวกันเราพยายามหาพลังจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่สามารถจะทำให้ระบบการเมืองการปกครองไทยเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและมีประสิทธิภาพในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในชาติ ให้ได้ การกลับไปทำความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนเจ้าอำนาจอธิปไตย อันเป็นต้นธารของระบอบประชาธิปไตย โดยการขยายประชาธิปไตยออกนอกเวทีการแข่งขันของนักการเมือง ทำให้มันมีลักษณะประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้น และอาศัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชน สิ่งที่เกิดขึ้นจึงเป็นการหลุดพ้นจากกรอบแนวคิดของการเมืองแบบเดิม ที่ให้ความสำคัญต่อตัวนักการเมืองและพรรคการเมืองมาสู่แนวคิดของการเมืองแบบใหม่ ที่ให้ความสำคัญต่อการ

เคลื่อนไหวแสดงบทบาทของประชาชนและสังคมที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน ในการร่วมกันพัฒนาและแก้ปัญหาของประเทศชาติ

ในการเมืองไทยคำว่า ปฏิวัติ กับ รัฐประหาร มักใช้ปะปนกัน แล้วแต่ผู้ยึดอำนาจได้นั้น จะเรียกตัวเองว่าอะไร เท่าที่ผ่านมามักนิยมใช้คำว่า ปฏิวัติ เพราะเป็นคำที่ดูขึงขังน่าเกรงขาม เพื่อความสะดวกในการอ้างไว้ซึ่งอำนาจที่ได้มานั้น ทั้งที่โดยเนื้อแท้แล้ว นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติที่แท้จริงครั้งเดียวที่เกิดขึ้นในประเทศไทย การยึดอำนาจโดยวิธีการใช้กำลังครั้งต่อ ๆ มาในทางรัฐศาสตร์ถือว่าเป็นเพียงการรัฐประหารเท่านั้น เพราะผู้ยึดอำนาจได้นั้นไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงหลักการมูลฐานของระบอบการปกครองเลย ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมทางการเมืองและมีให้สับสนกับการใช้ชื่อเรียกตัวเองของคณะที่ทำการยึดอำนาจทั้งหลาย อาจสรุปความหมายแคบ ๆ โดยเฉพาะเจาะจงสำหรับคำว่าปฏิวัติ และรัฐประหารในบรรยากาศการเมืองไทยเป็นดังนี้คือ

“ปฏิวัติ” หมายถึงการยึดอำนาจโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ อาจมีหรือไม่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และรัฐบาลใหม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงมูลฐานระบอบการปกครอง เช่นเปลี่ยนแปลง การปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย หรือ คอมมิวนิสต์ ฯลฯ

ส่วน “รัฐประหาร” หมายถึงการยึดอำนาจโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ แต่ยังคงใช้รัฐธรรมนูญฉบับเก่าต่อไป หรือประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพื่อให้มีการเลือกตั้งเกิดขึ้นในระยะเวลาไม่นานนักในประเทศไทย ถือได้ว่ามี การปฏิวัติ เกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งเดียวคือการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2547 โดยคณะราษฎร จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และมีการกบฏเกิดขึ้น 12 ครั้ง และรัฐประหาร 8 ครั้ง (คณะกรรมการปฏิรูปการเมือง, 2538)

ความหมายของการเมืองภาคพลเมือง

โดยทั่วไปการเมืองภาคพลเมืองมีความหมายหลากหลายตามเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น 1) การเมืองภาคปริมนทลสาธารณะ (Public sphere) ที่มุ่งสร้างพื้นที่ เวที กลไก ส่วนกลางที่ไม่ใช่ รัฐสภาที่จะถกเถียง สร้างประเด็นต่าง ๆ ขยายสิทธิอำนาจต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 2) การเมืองภาคประชาสังคม (Civil society) หรือการเมืองภาคพลเมือง (Citizen politics) ที่เน้นการมีส่วนร่วมที่แข็งขันของบุคคล องค์กรต่าง ๆ ในสังคมที่จะถกเถียงและบรรจุข้อตกลงในประเด็นปัญหา ต่าง ๆ หรือผลักดันบางประเด็นให้เป็นนโยบายของรัฐ 3) การเมืองภาคพลเมือง (People's politics) หรือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ที่มุ่ง เคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษยชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมโลก สภาพทุนโลก การคัดค้านโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

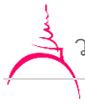
ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการเมืองภาคพลเมืองในรูปแบบใด การเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม (Civil society movement) หรือ ภาคพลเมืองดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญ คือ พลเมืองที่กระตือรือร้น (Active citizen) มุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิและมุ่งประโยชน์สาธารณะ (Common good) เป็นพลังสำคัญ การอธิบายพลเมืองและการเมืองภาคพลเมืองนั้นสัมพันธ์กับบริบท กล่าวคือ พลเมืองที่อยู่ในกลุ่มองค์กรหรือพลเมืองในสังคมภาคการเมืองเป็นพลเมืองที่มีใช้ในมิติของความเป็นปัจเจกนิยม ตรงกันข้ามกลับให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของพลเมืองในแนวชุมชนนิยม (Communitarian) ที่ความสำคัญในวงวิชาการสายหนึ่งในปัจจุบัน เช่น ในงานของนักคิดสายชุมชนนิยมอย่าง Etzioni ที่เขาค้นพบว่าพลังของกลุ่มคนองค์กรเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนที่ดีเพราะสถาบันทางการเมือง ดั้งเดิมมีวิกฤต เขาจึงเสนอให้รื้อฟื้นพลังชุมชนที่มีอยู่ตั้งแต่อดีต อันมีพลังอำนาจให้เป็นขบวนการใหม่ งานชิ้นนี้มาจากความเชื่อที่ว่าปัญหาต่าง ๆ (Etzioni, A, 1975) ในสังคมอเมริกามาจากรากฐานหรือเป็นผลพวงมาจากการตื่นสิทธิ การเน้นสิทธิปัจเจกบุคคลที่มีหลากหลายและเกิดขึ้นอย่างสูงมาก นับว่ามีพลังมากในการเคลื่อนตัวของสหรัฐอเมริกา ผ่านสิทธิในการพูด สิทธิของส่วนบุคคล แน่นนอนว่ามีโอกาสนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชน (ศรีบุญ หมั่นทรัพย์, 2550)

การเมืองภาคพลเมืองในทัศนะของผู้เขียน เป็นสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองได้ด้วยตนเอง

รูปแบบการเมืองภาคพลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กล่าวว่า รูปแบบการเมืองภาคพลเมือง ได้แก่ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554)

1. การออกเสียงประชามติ (Referendum) การออกเสียงประชามติเป็นรูปแบบหนึ่งของการเมืองภาคพลเมืองที่ให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนลงคะแนนออกเสียงในกิจกรรมหรือประเด็น ต่าง ๆ ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจของรัฐในกิจกรรมหรือประเด็นนั้น การออกเสียงประชามติได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 เป็นครั้งแรก และรัฐธรรมนูญ ฉบับต่อมา ก็มีการบัญญัติไว้เช่นกัน ส่วนการออกเสียงประชามติครั้งแรกของประเทศไทย คือการออกเสียงประชามติตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2549 อันเป็นผลของการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 โดยกำหนดให้รัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

2. ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นรูปแบบการดำเนินการโดยราชการหรือรัฐที่ให้ประชาชนมาร่วม อาจจะมาจก ความประสงค์ของราชการ หรือการที่ประชาชนเคลื่อนไหวเพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการได้ออกาสเข้าร่วม แสดงความคิดเห็น ในประเด็นที่เป็นข้อขัดแย้ง ดังนั้น ประชาพิจารณ์จึงเป็นรูปแบบที่รัฐนำมาดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน และ/หรือรับประโยชน์ต่างกันจากโครงการพัฒนา ของรัฐและเป็นกระบวนการที่บริหารจัดการโดยราชการหรือรัฐ

3. การอภิปรายสาธารณะ (Public Dialogue) การอภิปรายสาธารณะหรือการถกแถลงของ ประชาชน (People Dialogue) เป็นกลไกของการเมืองภาคพลเมือง แต่ในสังคมไทยยังมีคำอื่น ๆ ที่มีนัยเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การสานเสวนาสาธารณะ เป็นคำที่ถูกใช้โดย ศ.นพ. วันชัย วัฒนศัพท์ นักวิชาการประจำศูนย์สันติศึกษา สถาบันพระปกเกล้า เพื่อใช้เป็นกลไกแก้ไขปัญหาความเมืองที่แบ่งเป็นฝักฝ่าย ในช่วงเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม 2551 หรือประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือหรือพิจารณาอย่างใคร่ครวญ (Deliberative Democracy) เป็นคำที่มีการใช้กันหลากหลาย ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันบ้าง

4. การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชน (People Initiation) การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชน เป็นมาตรการที่สำคัญในการที่จะให้ระบบการเมือง รับผิดชอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามจำนวนที่กำหนด สามารถเสนอร่างกฎหมายที่เห็นสมควรเข้าสู่กระบวนการพิจารณาสาธารณะและโดยทั่วไปแล้วการริเริ่มร่างกฎหมาย จะตามมาด้วยการลงประชามติ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตัดสินใจในขั้นสุดท้าย การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนสามารถจำแนกประเภทได้เป็น 2 ประเภท คือ 4.1) การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนโดยตรง อันเป็นกระบวนการที่ใช้การลงประชามติเมื่อมีการลงชื่อ เสนอกฎหมาย และ 4.2) การริเริ่มกฎหมายโดยประชาชนโดยอ้อม เป็นกระบวนการลงประชามติ หลังจากกฎหมายไม่ผ่านการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ

5. รูปแบบอื่น ๆ การนัดหยุดงาน การชุมนุมประท้วง ฯลฯ พบว่า การนัดหยุดงานมักจะเป็น วิธีการที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ จึงทำการกดดันเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น การครอบครองหรือการยึดโรงงาน การเดินขบวน ทำลายโรงงาน อุทธรณ์ต่อการกระทำจากกฎหมาย ฯลฯ ส่วนการชุมนุมประท้วงนั้นเป็นการกระทำร่วมกันที่จะสัมพันธ์กับสิทธิทางการเมืองและสิทธิทางสังคม เริ่มจากฝูงชนมารวมประชุมกัน อย่างเปิดเผยในที่สาธารณะโดยอาจจะมีกิจกรรมการเล่นดนตรีเพื่อชีวิตหรือดนตรีร็อค มีการอภิปราย โจมตีวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายตรงกันข้าม เช่น ข้าราชการหรือฝ่ายการเมือง มีการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติการด้วย จากนั้นก็จะมีข้อเสนอข้อเรียกร้องหรือคำอุทธรณ์ต่าง ๆ หรืออาจจะมีการเคลื่อนย้ายสถานที่ มากกว่าหนึ่งสถานที่ก็ได้

การเมืองภาคพลเมืองในประเทศไทย ปัจจุบันได้รับการยอมรับและมีฐานะชอบธรรมทางการเมือง สามารถถ่วงดุลต่อรองกับการเมืองในระบบรัฐสภาได้มากขึ้น เพราะลักษณะของการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคพลเมืองมิใช่แค่เพียงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ยังรวมถึงการมีจุดมุ่งหมายในการเข้าถึงอำนาจรัฐ ในหลายครั้งพบว่า การริเริ่มหรือการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทางการเมืองจะถูกกำหนดโดยประชาชน (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555)

สรุปรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองในปัจจุบันของสังคมไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่รองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากหลายประการด้วยกัน เช่น สิทธิการออกคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิการสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิการออกเสียงประชามติ สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นต้น

การพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง

การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบ ส่วนร่วมนั้น นอกจากการเสริมสร้างพลังอำนาจทางการเมืองในภาคพลเมือง (People Empowerment) แล้วยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งหรือที่เรียกว่าการสร้างความสามารถทางการเมืองของประชาชน (Citizen Competence) ให้เป็นรากฐานรองรับพร้อม ๆ กันไปกับการมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยดังได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเวลา ขึ้นตอนและปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้ (เชาวนะ ไตรมาศ, 2548)

1. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถทางการเมืองสูงขึ้น (Political Competence) โดยจัดให้มีการฝึกฝน ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ทักษะความรู้กันอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะของการต่อสู้ทางการเมืองในวิถีทางสันติที่ช่วยในการประนีประนอมและประสานประโยชน์

2. การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองของประชาชน (Civic Culture) โดยจัดให้มีการสร้างขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี แนวความคิดและจริยธรรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานอ้างอิงร่วมกันได้หรือเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกันได้

3. การส่งเสริมสถาบันทางการเมืองของประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น (Political Institutionalization) โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติภาระหน้าที่อย่างเป็นระบบ มี

การกระจายอย่างทั่วถึง สามารถพึ่งพาตัวเองได้และมีความคงทนสามารถเผชิญกับปัญหาแรงกดดันได้อย่างหนักแน่นมั่นคง ตลอดจนมีการพัฒนาและหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถได้โดยราบรื่นและถ่ายโอนภารกิจอย่างต่อเนื่อง (อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชวนิจกุล, 2552)

4. การส่งเสริมขบวนการทางการเมืองของประชาชน (Political Movement) ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมและมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับส่วนอื่นของสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาให้ก้าวหน้าสูงขึ้น

5. การส่งเสริมเครือข่ายทางการเมืองของประชาชน (Political Network) ให้มีการเชื่อมโยงและการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันภายนอก ทั้งในทางราบและทางตั้ง มีการแบ่งงานกันทำและมีการยึดโยงกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

6. การส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนให้แพร่หลาย (Political Communication) โดยจัดให้มีระบบสารสนเทศ มีระบบทางด่วนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพฉบับไว้ทั่วถึงและกระจายอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการปรับความทันสมัยของข้อมูล ตลอดจนระบบการบริการและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงและ ยืดหยุ่นสูงด้วย

7. การส่งเสริมมาตรการและกลยุทธ์ทางการเมืองของประชาชน (Political Strategy) โดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง และ เป้าหมายทางการเมืองที่ต้องการบรรลุด้วย รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย โดยเฉพาะมาตรการและกลยุทธ์ที่สำคัญที่จำเป็นต้องใช้ในการประสานประโยชน์และลดความขัดแย้ง การกดดัน เกรงใจต่อรอง ควบคุมตรวจสอบ การเจาะลึกและเกาะติดกับกรณีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียกร้องหรือแม้แต่การ สร้างแนวร่วมพันธมิตร การสร้างอิทธิพลรูปแบบต่าง ๆ ต่อดองค์กรของรัฐ

8. การส่งเสริมบรรทัดฐานทางการเมืองของประชาชน (Political Norm) โดยจัดให้มีการ สร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝังและสืบสานจารีตประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภาคพลเมืองขึ้นมา รองรับอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

9. การส่งเสริมการกล่อมเกล่าทางการเมืองของประชาชน (Political Socialization) โดย จัดให้มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ค่านิยมและหล่อหลอมพฤติกรรมทางการเมืองในภาคพลเมืองในระหว่างเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองด้วยตนเอง

10. การส่งเสริมให้มีการสร้างผู้นำประชาชนทดแทน (Political Reproduction) โดยจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรหรือทรัพยากรบุคลากรทางการเมืองภาคพลเมือง สร้างเยาวชนการเมืองภาคประชาชน มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษา เรียนรู้และฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ ที่มีความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น

11. การส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Leadership) โดย จัดให้มีการส่งเสริมภาวะผู้นำใหม่ทางการเมืองที่ไม่เน้นการแข่งขันทางอำนาจหรือเพื่อการแข่งขันเข้ากุมอำนาจรัฐ แต่เน้นความสำคัญของการมีภาวะผู้นำทางการเมืองแบบพลเมือง รวมทั้งการส่งเสริมการ สร้างวิบุรุษมวลชนด้วย

12. การส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือก (Alternative Politics) โดยจัดให้มีการสร้างทางเลือกใหม่ ให้แก่ประชาชน นอกเหนือจากแบบแผนดั้งเดิมที่เน้นการมีส่วนร่วมแบบทางอ้อม โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมแบบทางตรงมากขึ้น ให้มีสิทธิมีส่วนในการตัดสินใจที่แท้จริง ขยายโอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายนำในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ โดยเฉพาะในการแก้วิกฤติการณ์หรือปัญหาสำคัญทั้งระดับชุมชนและระดับชาติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาตนเอง ระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง

13. การส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองในหมู่ประชาชน (Political Ideology) โดยจัดให้มีการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองภาคพลเมืองแยกเป็นเอกเทศต่างหากจากกรอบอุดมการณ์ทางการเมืองที่พรรคการเมืองนำเสนอและสามารถสร้างแรงบันดาลใจทางการเมือง ให้แก่ประชาชน ด้วยกันเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองโดยส่งเสริมให้มีระเบียบวิธีที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง รวมทั้งสามารถใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ โอกาส สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ตลอดจนการจัดการในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเมืองได้สูงด้วย

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใด ก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการ

ตอบสนองอย่างไรก็ดีไม่มีเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งที่มีความเหมาะสมและสามารถใช้ได้ผลดีกับทุกสถานการณ์ (สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา, 2554)

สำหรับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น นอกจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นเงื่อนไขหลักของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแล้ว ยังจะช่วยให้กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นไปด้วยความรอบคอบลดความขัดแย้งในสังคมและบังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลงการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีเป้าหมายสำคัญคือ นำค่านิยม ความคิดเห็นของสาธารณชนเข้าสู่การตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจที่สำคัญ แก้ปัญหาความขัดแย้งจากความต้องการที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่น และให้การศึกษาและให้ข้อมูลแก่สาธารณชนอุดมคติของประชาธิปไตยแล้วต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาลอย่างกว้างขวาง เช่น ไปเลือกตั้งมีกิจกรรมในชุมชน ร่วมเป็นสมาชิกในองค์กรชุมชนและเป็นสมาชิก (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550)

รูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน รูปแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีดังนี้ (วสันต์ สุวรรณ, 2547)

1. การเลือกตั้ง (Voting) การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เห็นเด่นชัดที่สุดสามารถที่จะแสดงให้เห็นถึงแรงสนับสนุนจากประชาชน หรือกดดันให้รัฐบาลปรับนโยบายเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนอีกครั้งแต่ระหว่างประชาชนและผู้นำจะมีการสื่อสารกันน้อยมากการแสดงออกของประชาชนวาพึงพอใจต่อผู้สมัครคนใดนั้นจึงไม่ปรากฏชัดเจนซึ่งความนิยมของประชาชนและแรงกดดันที่มีต่อผู้สมัคร จะเป็นผลทำให้ผู้สมัครแต่ละคนได้รับการคัดเลือกและจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมการทำงานของรัฐบาล

2. การรณรงค์การเลือกตั้ง (Campaign activity) การรณรงค์การเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นการแสดงออกอย่างเด่นชัดของประชาชนวานิยมหรือชื่นชอบผู้สมัครคนใดมากกว่าคนอื่น ๆ และเป็นกิจกรรมที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าการไป

เลือกตั้งเพราะจะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะของคามพึงพอใจ และจะทำให้ประชาชนได้ใกล้ชิดผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มากขึ้น

3. การติดต่อในฐานะพลเมือง (Citizen – initiate contacts) ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทั่วไปมักจะมุ่งไปที่กิจกรรมในกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น แต่หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเลือกตั้ง ก็จะพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเราสามารถที่จะพิจารณาได้จากกิจกรรมบางอย่างที่แตกต่างออกไปจากกิจกรรมในการเลือกตั้ง นั่นคือ การที่เขาไปติดต่อกับหน่วยงานของรัฐโดยนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เห็นว่าน่าสนใจหรือควรปรับปรุงเข้าสู่วาระการประชุม ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเรียกว่าการติดต่อในฐานะพลเมือง โดยอาจจะแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ

4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร (Cooperative activity) เป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปรวมกันเป็นกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมและทางการเมืองคล้ายกับการติดต่อในฐานะพลเมืองแต่จะแตกต่างที่เป็นการรวบรวมกลุ่ม โดยกลุ่มอาจเริ่มจากคนเพียงไม่กี่คน แต่ภายหลังก็จะมีคนอื่น ๆ ที่เห็นด้วยเข้ามาร่วมกลุ่ม ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการตระหนักถึงที่เกิดขึ้น ลักษณะดำเนินงานของกลุ่มอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ กิจกรรมการรวมกลุ่มถือเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจน จะมีพลังและมีผลมากกว่าการที่บุคคลเพียงคนเดียวที่จะเข้าไปติดต่อ ซึ่งสามารถที่จะแสดงความต้องการหรือความพึงพอใจของประชาชน ที่มีอิทธิพลต่อรัฐได้มากยิ่งขึ้น

5. การเข้ามีส่วนร่วมในบทบาทของผู้สื่อข่าวทางการเมือง (Communicator) หมายถึง การติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอการส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อเขากระทำในสิ่งที่ถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านเมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การร่วมถกปัญหาทางการเมืองการให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน การให้ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายหรือบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ผู้ที่เข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองในรูปแบบนี้มักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย

6. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) หมายถึงกลุ่มใด ๆ ซึ่งต้องการประโยชน์เฉพาะอย่าง ประสงค์ที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนไว้หรือต้องการที่จะขยายผลประโยชน์ที่มีอยู่แล้วให้กว้างขวาง ต้องการที่จะหาหลักประกันให้กับผลประโยชน์ของตน หรือ ประสงค์ให้มีการสนับสนุนเพิ่มพูนผลประโยชน์ของตนให้มากขึ้น

7. การแสดงประชามติ (Referendum) เป็นการให้ประชาชนเข้าร่วมในการพิจารณาและตัดสินที่จะรับหรือไม่รับกฎหมายที่จะออกมามีผลบังคับใช้แก่ตน โดยที่กฎหมายเหล่านั้น

ผ่านการพิจารณาของสภาในขั้นต้นมาแล้ว ประชาชนอาจจะมึทั้งแบบบังคับให้ประชาชนต้องแสดงประชามติและไม่บังคับต้องแสดงประชามติก็ได้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นเท่านั้นเพียงใด

8. การริเริ่มเสนอกฎหมาย (Initiative) ได้แก่การชุมนุมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อทำคำร้องเสนอกฎหมาย และลงมติในบัตรเลือกตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ผ่านกฎหมายบางอย่างโดยไม่ต้องฟังความคิดเห็นของสภา

9. การเลือกออก (Recall) หมายถึงการให้อำนาจประชาชนในการถอดถอนเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง เมื่อเห็นว่าผู้นั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน หรือปฏิบัติตนไม่สมควร

10. การร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ (Plebiscite) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญเมื่อรัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจปัญหานั้นได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

พฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่างโดยที่น้ำหนักหรือความสำคัญของปัจจัยแต่ละชนิดก็มักน้อยต่างกัน ซึ่งในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมทางการเมืองนั้น ได้ใช้ปัจจัยในการอธิบาย 3 ปัจจัย คือ (สุพรรณณี สายแก้ว, 2548)

1. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมก็มีอาทิ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ระยะเวลาที่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม กล่าวโดยทั่วไป บุคคลที่อยู่ในกลุ่มต่อไปนี้จะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่า คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ที่มีอาชีพที่ดีและรายได้สูง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนหรืออายุ 35-55 ปีเมื่อเทียบกับผู้มีอายุต่ำกว่า 35 ปี ผู้ที่ตั้งหลักฐานเป็นหลักแหล่งเมื่อเทียบกับผู้เพิ่งย้ายถิ่นมา ผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกของสังคมด้วยความสมัครใจ เพศชายเทียบกับเพศหญิงผู้ที่แต่งงานเมื่อเทียบกับคนโสด อย่างไรก็ตามก็มีความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของการเลือกตั้ง มีความสัมพันธ์กับตัวแปรสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในระดับต่ำและไม่คงที่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าการเข้าร่วมทางการเมืองอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการเมือง เช่น ในสหรัฐอเมริกา ระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์สูงในขณะที่ประเทศนอร์เวย์อยู่ในระดับต่ำมาก ในสหรัฐอเมริกา ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมักจะเข้าร่วมทางการเมืองในรูปการเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท

2. ปัจจัยด้านจิตวิทยา พิจารณาในแง่ของจิตวิทยาแล้ว การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะยังคงมีอยู่ได้ขึ้นอยู่กับ การเข้าร่วมทางการเมืองนั้นให้ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง นักวิชาการทั้งหลายมักให้เหตุผลว่าการที่บุคคลเข้าร่วมทางการเมืองก็เพื่อ

ตอบสนองความต้องการต่าง ๆ อาทิ ความต้องการมีอำนาจ ต้องการแข่งขัน ต้องการความสำเร็จ ต้องการไปสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการเงินทอง ศักดิ์ศรี ต้องการสถานภาพที่สูงขึ้น ต้องการการยอมรับจากสังคมเหล่านี้ เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเข้าร่วมทางการเมืองซึ่งมักจะถูกนำมากล่าวอ้างอยู่เสมอ เช่น ในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา มักจะพูดกันเสมอๆ ว่า การที่บุคคลบางพวกบางกลุ่มไม่เข้าร่วมทางการเมืองก็เพราะว่าระบบการเมืองของอเมริกามีลักษณะสลับซับซ้อนมากเกินไป การเลือกตั้งจึงมีบ่อยเกินไป จำนวนตำแหน่งที่ต้องเลือกมีมากตำแหน่งเกินไปแม้แต่ตัวบัตรเลือกตั้งเองก็มีความยาวเกินพอดีไปเหล่านี้ เป็นต้น

สรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความตื่นตัวค่อนข้างสูงโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ของภาคประชาชนที่ต้องการเห็นการเมืองและสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น และสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเท่าเทียม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนด นโยบายของรัฐหรือผู้นำรัฐบาล รวมทั้งกดดันให้รัฐบาลกระทำตามความประสงค์ของตนหรือกลุ่มของตน โดย ที่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละ ประเทศ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็ควรที่จะเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ ประชาชนในทุกๆระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในทุก มิติของกระบวนการทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการปฏิรูปการเมือง. (2538). รายงานผลการทำงานของคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง (คปก). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2548). การเสริมสร้างพลังประชาชนกับการสร้างฐานรากประชาธิปไตยแบบส่วนรวมในศูนย์ประชุมสหประชาชาติ. กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสร้างเสริมสุขภาพ.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2550). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธิการพิมพ์.

- วสันต์ สุวรรณ. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิศาล ศรีมหาวโร. (2556). สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2550). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: รากฐานของการเมืองภาคพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2554). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา. (2554). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการและวุฒิสภา.
- สุพรรณิ สายแก้ว. (2548). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเลาขวัญ อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อนุชาติ พวงสำลี และกฤติยา อาชาวณิชกุล. (2552). ขบวนการประชาสังคมไทย: การเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Etzioni, A. (1975). A comparative analysis of complex organizations: On power, involvement, and their correlates. New York: Free Press.

ระบบอุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง*

THE PATRONAGE SYSTEM AND BARGAINING POWER OF POLITICAL PARTIES

พระครูวาทีธรรมวิรักษ์

Phrakhu Wateethammawipat

พระครูวิจิตรรัตนวัตร

Phrakhu Wijitrattanawat

พระครูรัตนสุตากร

Phrakhu Rurattanasutakor

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: pairat007@gmail.com

บทคัดย่อ

การเมืองไทยในปัจจุบันนั้น ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลอยู่ไม่น้อย เพียงแต่เปลี่ยนวิธีการไปตามกาลเวลาและรูปแบบของของสังคมที่แปรเปลี่ยนตามเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้เป็นกลไกในการแสวงหาอำนาจทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์กับอำนาจการต่อรองของพรรคการเมืองจะเป็นลักษณะอย่างไรมัน ผู้เขียนได้ทำการศึกษาจากหนังสือ วารสาร รายงานวิจัย ซึ่งบทความนี้จะเสนอความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทั้งในระดับบนและระดับล่าง หรือนักการเมืองที่ต้องการขึ้นมามีอำนาจ ผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่ไม่เพียงต้องมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์กับประชาชนในเขตเลือกตั้งเท่านั้น แต่อาจหมายรวมถึงการกระทำต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม มีความขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องตามกฎและกติกาสังคมประชาธิปไตย เช่น การซื้อเสียง การคอร์รัปชัน ฯลฯ การที่ระบบอุปถัมภ์เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนหรือแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ระหว่างกันจึงก่อให้เกิดการแบ่งกลุ่มหรือแบ่งแยกเป็นพวกพ้องกันอย่างชัดเจน การเอื้อประโยชน์ให้กับคนใกล้ชิด การตอบแทนซึ่งกันและกัน การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้องมากกว่าการดำเนินการใด ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม โดยสิ่งดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตสำนึกที่ดีในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ และตราบไต่ที่ระบบอุปถัมภ์ยังคงมี

---

* Received 5 March 2020; Revised 20 March 2020; Accepted 16 April 2020

บทบาทอยู่ในการเมืองก็ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมให้เบ่งบานในสังคมการเมืองไทยต่อไป ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ขัดกับวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้การเจรจาต่อรองในทางการเมืองนั้นอาจต้องใช้กลยุทธ์เป็นกรณีพิเศษมากกว่าการเจรจาต่อรองโดยทั่วไป เพราะการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

คำสำคัญ: ระบบอุปถัมภ์, อำนาจการต่อรอง, พรรคการเมือง

Abstract

Thai politics at present the patronage system is still quite powerful. Only change the method according to the time and form of society that changes according to economy and society. Especially the use of patronage systems as a mechanism for seeking political power under democracy. Until becoming a fostering democratic culture what is the nature of the patronage system and the bargaining power of political parties? The author studied from books, journals, research reports, which this article will present the relationship between upper and lower levels. Or politicians who want to come to power through the electoral process, which does not only have a foster relationship with people in the constituency but may include various actions. Which is something immoral there is a conflict or inconsistency with the rules and regulations of a democratic society, such as buying votes, corruption, etc. The patronage system is a kind of supportive relationship. The mutual benefit therefore creates a grouping or separation into clearly separate groups. Benefit for those close to you Reciprocal Focusing on seeking benefits for oneself or a group more than any other action that will be beneficial to society as a whole. This means demonstrating the lack of social responsibility and good consciousness as a citizen of the country. And as long as the patronage system is still active in politics, it will affect local and national development. It also promotes a culture of power and popularity to blossom in Thai political society. Which is totally against the democratic regime However, political negotiations may require special strategies rather than general negotiations. Because politics is a matter of power and interests both directly and indirectly

Keywords: Patronage System, Bargaining Power, Political Parties

บทนำ

มนุษย์นั้นต่างเป็นสัตว์สังคมด้วยกันทุกคน ด้วยเหตุนี้ทุกคนจึงต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นมา และหลากหลายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็มิมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจทำให้เกิดต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานทางสังคมของไทยมาช้านาน และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นไปได้ทั้งความสัมพันธ์ต่างชนชั้นกันหรือเป็นความสัมพันธ์ภายในชนชั้นเดียวกันก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าความสัมพันธ์ของคนไทยจะเป็นอย่างไรนั้น ในโครงสร้างของสังคมไทยก็ยังแฝงไว้ด้วย ลักษณะของความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนานและยังแฝงอยู่ในทุกระบบของสังคมไทย เช่น ระบบราชการ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และถึงแม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ระบบอุปถัมภ์ก็มิได้เสื่อมสลายไปจากสังคมไทย ในทางตรงกันข้ามความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังได้วิวัฒนาการให้เข้ากับยุคสมัยที่แม่เทคโนโลยีต่าง ๆ จะก้าวหน้าและเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารแล้วก็ตาม

จากการเข้าครอบงำทางอำนาจของระบอบประชาธิปไตยเชิงอุปถัมภ์ในสังคมไทยเกิดขึ้นจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมของสังคมที่เป็นชนชั้น ภายใต้โครงสร้างการปกครองแบบดั้งเดิมของระบบศักดินาได้เผยแพร่แผ่ขยายอิทธิพลเข้าครอบงำอำนาจทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้ระบบอุปถัมภ์ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในโครงสร้างของสังคมไทย เพราะระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยจะสามารถพัฒนาไปสู่ประชาชนได้ก็จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในสังคม และความเป็นพลเมืองที่ดีของประชาชน ให้สามารถที่จะพึ่งพิงตัวเองและการรวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อการเรียกร้องต่อรองในเรื่องสิทธิและผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ลดการพึ่งพิงพึ่งพากลุ่มชนชั้นนำในท้องถิ่นหรือผู้ที่มีฐานะและตำแหน่งทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองที่เหนือกว่าเข้ามาครอบงำ ให้เกิดความเป็นอิสระในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจากระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นระบบของการควบคุมอำนาจทางสังคมที่ได้มีการกำหนดสถานภาพของบุคคล จากบนลงมาสู่ล่าง แบบ "เจ้านาย - ลูกน้อง" หรือ "ผู้ใหญ่ ผู้ nhỏ" ที่ถูกกำกับโดยศีลธรรม คุณธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งเน้นความแตกต่างระหว่างฐานะทางตำแหน่งอย่างไม่เท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่าย โดยฝ่ายที่สูงกว่าจะเป็น "ผู้อุปถัมภ์" และฝ่ายที่ต่ำกว่า จะเป็น "ผู้รับอุปถัมภ์" เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนในสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นส่วนตัว โดยอยู่ในรูปแบบของความเป็นเครือญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน พรรคพวก และกลุ่มอาชีพที่เคยรู้จักและมีความใกล้ชิดสนิทสนม เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือตอบแทนซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่ายนั้น แล้วได้ถูกนำมายึดถือเป็นหลักเกณฑ์และค่านิยมในการปฏิบัติทางสังคม เพื่อการ

จัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ทางอำนาจ ตำแหน่งในการทำงาน หรือทรัพยากรอื่น ๆ ให้กับบุคคล และกลุ่มต่าง ๆ ไปตามรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ (ฉัตรชัย สุระภา, 2554)

จากความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกันด้วยความเอื้ออาทรของคนในชุมชน มาเป็นพื้นฐานในการนำไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและชาวบ้านในชุมชนทำให้สามารถที่จะมีชัยชนะในการเลือกตั้งด้วยความชอบธรรมทางการเมืองจากคะแนนเสียงที่ได้มา โดยการอาศัยความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนแบบอุปถัมภ์มาเป็น ปัจจัยในการรองรับและเป็นข้ออ้างของการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ในรูปแบบการบริหารจัดการงบประมาณและโครงการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการของนักการเมืองประชาชนนั้นไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในส่วนร่วมและตรวจสอบการบริหารงานได้อย่างแท้จริง เพียงเพราะว่าระบบอุปถัมภ์ของการได้มาซึ่งตำแหน่งนั้นจะต้องแลกมาด้วยสิ่งของ เงินทอง ผลประโยชน์ และอำนาจที่เป็นตัวบุคคล หรือกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ที่แจกจ่ายให้กับประชาชนนั้น เป็นมูลค่าการลงทุนที่สูงมากพอควรที่จะนำมาสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้นกับชัยชนะในการเลือกตั้งของนักการเมือง ทำให้ประชาชนนั้นเกิดความเกรงอกเกรงใจ เคารพยำเกรงในตัวนักการเมือง ไม่กล้าที่จะเข้าไปตรวจสอบ การทำงานในลักษณะต่าง ๆ ก็เพราะว่าสินจ้างรางวัลที่นักการเมืองได้เคยยื่นและเสนอให้ก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ได้กลับกลายมาเป็นปัจจัยที่สามารถนำมาใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่นักการเมือง ให้เกิดความสำนึกที่มายึดเหนี่ยวจิตใจและการตระหนักถึงพันธะผูกพันระหว่างผู้สมัครกับประชาชนได้ว่า ประชาชนนั้นก็เคยได้รับอามิสสินจ้างส่วนแบ่งหรือ สินน้ำใจจากนักการเมืองไปแล้วเช่นกัน

การก่อกำเนิดความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์

คำว่า “ผู้อุปถัมภ์ (Patron)” เป็นคำที่มาจากภาษาสเปน หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจ สถานภาพ ฉันทานุมัติ และอิทธิพล (สุจิต บุญบงการ, 2545) คำนี้อาจใช้เรียกนายจ้างหรือผู้สนับสนุนการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ และแม้กระทั่งนักบุญองค์อุปถัมภ์ โดยที่บุคคลเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจ ด้อยกว่าหรือเป็นผู้รับอุปถัมภ์ (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและการปกป้องในเรื่องต่าง ๆ ตามที่ตนเองเดือดร้อน ผู้อุปถัมภ์จะให้ประโยชน์โดยหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์คืนตอบแทนในรูปแบบของสินค้าและความภักดี หรือการสนับสนุนทางการเมืองและการบริการในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้อุปถัมภ์ ส่วนใหญ่ผู้อุปถัมภ์หนึ่งคนจะมีผู้รับอุปถัมภ์หลายคน เช่น ระบบศักดินาไทย ซึ่งเจ้านายคนหนึ่งจะมีบ่าวไพร่หลายคนหรือกรณีเจ้าพ่อที่มีลูกน้องหลายคน ความสัมพันธ์เชิงตอบแทนซึ่งกันและกันนี้ อาจจะอยู่ในลักษณะของการสัญญาตกลงกันอย่างเป็นทางการ (Formal Contract) ที่มีการกำหนดสิทธิและความผูกพันของทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจน ซึ่งความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์สามารถที่จะเกิดขึ้นได้เนื่องมาจาก

การเจริญเติบโตของระบบศักดินาในยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น จากความสัมพันธ์แบบส่วนตัว และการฝากตัวเข้าเป็นผู้รับอุปถัมภ์ระหว่างเจ้านายกับชาวนา ไตกลายเป็นรากฐานของการจัดระเบียบองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภายใต้ระบบศักดินาที่มีข้อผูกพันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์มาเป็นพื้นฐานของระบบการเช่าที่นา และการผลิตทางการเกษตรที่ยังคงมีอยู่ในชนบททั่วไป แล้วได้ถูกนำมาใช้เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ด้านต่างๆ ในอาณานิคมของสเปนและโปรตุเกส ในละตินอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อมโยงกับระบบทุนนิยมโลก ซึ่งทำให้สามารถจัดประเภทความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์ได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1) ระบบบิดาอุปถัมภ์ เป็นระบบสังคมปิดแบบบิดาอุปถัมภ์ที่มีการใช้อำนาจกดขี่บ้างในยุคของการใช้ทาสหรือแรงงาน ถูกนำเข้ามาในบราซิลโดยชาวโปรตุเกส ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับ ครอบครัวขยาย หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้รับผิดชอบในสวัสดิการของผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์ 2) ระบบการใช้อำนาจกดขี่ ผู้อุปถัมภ์จะใช้อำนาจกดขี่ ควบคุมและใช้ความรุนแรง การขู่เข็ญ แม้กระทั่งการฆาตกรรมเป็นเรื่องธรรมดา ทำให้มีการผูกขาดที่ดิน การทำลายความชอบธรรมของผู้อุปถัมภ์ แล้วเกิดการลุกฮือขึ้นต่อต้านของแรงงาน และชาวไร่ชาวนาในชนบท ทำให้อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ ได้ขยายขอบเขตกว้างไกลกว่าที่จะจำกัดอยู่ในเฉพาะชุมชนหรือชนบท ที่มีความสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจทางสังคมระหว่างชนบทและเมือง อันเป็นลู่ทางของการแสวงหาผลประโยชน์ที่นำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมได้ (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2554)

ความสัมพันธ์ทางการเมืองในระบบอุปถัมภ์

ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์ จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งแตกต่างออกไปจากโครงสร้างทางการเมืองแบบกลุ่มที่จะมี ลักษณะสำคัญดังนี้ (Lande, E, 1996) คือ

1. ระบบนี้จะขึ้นอยู่กับผู้นำเพียงคนเดียวเป็นผู้รวบรวมลูกน้อง
2. การก่อตัวและโครงสร้างของระบบมีผู้นำเป็นศูนย์กลาง และผู้นำจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น
3. ความสัมพันธ์ในระบบมีลักษณะในแนวตั้ง ระหว่างบุคคลสองคนในความสัมพันธ์นี้ ถ้ามีความรู้สึกร่วมกันระหว่างผู้รับอุปถัมภ์ก็เป็นเพราะต่างมีนายคนเดียวกัน
4. ผลประโยชน์ที่ทำให้ มีความสัมพันธ์ต่อกันที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะบุคคล มากกว่าผลประโยชน์แบบกลุ่ม วัตถุประสงค์ที่ยังคงความสัมพันธ์นี้ไว้ก็สืบเนื่องมาจากการแสวงหาผลประโยชน์ของแต่ละคนที่ยังคงมีอยู่

5. ผลประโยชน์ที่แต่ละคนแสวงหาผันแปรไปตามความแตกต่างทางฐานะอำนาจ สายใยแห่งความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์ จะขึ้นอยู่กับสิ่งตอบแทนซึ่งกันและกัน โดยแต่ละฝ่ายพยายามทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเขามีค่าแก่การเป็นผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์

6. ความสัมพันธ์นี้มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสูงและไม่มีความมั่นคง ผู้อุปถัมภ์คนหนึ่งอาจจะมีลูกน้องหลายคนหลังจากที่เขาได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น ดังนั้น ผู้อุปถัมภ์จะมีบริวาร มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งทางอำนาจของเขาวouldจะมีมากน้อยกันแค่ไหน

7. ความสัมพันธ์แบบนี้มักจะมีลูกน้องหลายชั้น ตั้งแต่ผู้ใกล้ชิดมากที่สุดถึงผู้คุ้นเคยบ้าง เล็กน้อย ผู้ใต้อุปถัมภ์ที่ใกล้ชิดเจ้านายมาก ๆ มักจะมีลูกน้องของตนเอง จึงทำให้เขาเป็น ผู้อุปถัมภ์รายย่อยด้วยเช่นกัน และผู้ที่ใกล้ชิดผู้อุปถัมภ์จะมีอิทธิพลมากกว่าผู้ที่อยู่ห่างไกล

แนวคิดระบบอุปถัมภ์ในระบบการเมือง

ในประเทศไทยระบบอุปถัมภ์ได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากระบบไพร่ฟ้าและระบบศักดินา ซึ่งเป็นการจัดระเบียบทางสังคมในสมัยจารีตของไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ระบบไพร่ฟ้าและระบบ ศักดินากลายมาเป็นโครงสร้างในการจัดระเบียบชนชั้นในสังคมที่ยังมีอิทธิพลแฝงอยู่ใน โครงสร้างสังคมไทยปัจจุบัน ระบบอุปถัมภ์เป็นผลมาจากความเชื่อของสังคมไทยที่ว่า ผู้ที่เกิดมา ท่ามกลางเงินทองมีทรัพย์สินอำนาจวาสนาเป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน ฐานะการอยู่ไม่ เท่าเทียมกันด้วย เหตุที่บุญบารมีที่ได้สะสมไว้แต่ปางก่อนแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับ ความแตกต่างในฐานะ ตำแหน่งที่ลดหลั่นเป็นขั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติและธรรมดา และ ยึดถือความแตกต่างเป็นหลัก สูงต่ำของฐานะตำแหน่งในการจัดระเบียบทางสังคม ความสัมพันธ์ที่สำคัญและเห็นได้ง่าย คือ ความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่-ผู้น้อย หรือความสัมพันธ์ แบบลูกพี่-ลูกน้อง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความไม่เสมอภาคในการ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ เรียกว่า ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์ (Patron) และผู้รับอุปถัมภ์ (Client) อย่างไรก็ตาม การที่ ผู้รับอุปถัมภ์ยอมรับสถานภาพของตนที่อยู่ด้อยกว่าผู้อุปถัมภ์ อาจแยกความแตกต่างระหว่าง ความสัมพันธ์ตามค่านิยมของสังคมในการที่ผู้รับอุปถัมภ์จะยอมรับ ดังนี้

1. ระบบบิดาอุปถัมภ์ (Patrimonial) เป็นความสัมพันธ์ในระบบสังคมปิดแบบบิดาอุปถัมภ์ที่มีการใช้อำนาจกดขี่ และทำหน้าที่คล้าย ๆ ครอบครัวขยายที่หัวหน้าครอบครัวจะเป็น ผู้รับผิดชอบในสวัสดิการของผู้ที่อยู่ใต้อำนาจของตน ซึ่งรวมทั้งครอบครัวของข้าทาสและ แรงงานอิสระในสถานการณ์แบบนี้ รัฐบาลกลางไม่เข้มแข็งและชุมชนอยู่ค่อนข้างจะโดดเดี่ยว ความสัมพันธ์แบบระบบบิดาอุปถัมภ์จึงเป็นทางเลือกของผู้รับอุปถัมภ์ที่ต้องการความคุ้มครอง จากผู้ที่มีอำนาจ และในทางกลับกันผู้ที่สามารถให้ความคุ้มครองได้ย่อมต้องได้รับการยอมรับ และได้รับการสนับสนุนจากทางการเมืองจากผู้อุปถัมภ์เช่นกัน

2. ระบบการใช้อำนาจตัดสินใจบางครั้งผู้อุปถัมภ์จะใช้การกดขี่ควบคุมผู้รับอุปถัมภ์มากขึ้น หากผู้รับอุปถัมภ์มีการต่อต้านซึ่งโดยมากจะมาจากความไม่พอใจในสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์มีการใช้การบังคับข่มขู่ อีกทั้งผู้รับอุปถัมภ์ยอมรับค่านิยมที่สร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจนั้น ๆ เพราะระบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่ได้ ด้วยกลไกบางอย่าง เช่น การให้งานทำ สวัสดิการหรือความคุ้มครองที่ทำให้ผู้รับอุปถัมภ์มีระดับชีวิตที่พออยู่ได้ อีกทั้งข้อจำกัดในการติดต่อกับโลกภายนอก ทำให้โครงสร้างสังคมมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2554)

ระบบอุปถัมภ์นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สนับสนุนอยู่ 2 ประการ ได้แก่ ระดับการติดต่อกับโลก ภายนอกมีมากขึ้น และการพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ของผู้รับอุปถัมภ์มีการลดระดับน้อยลง ซึ่งปัจจัยทั้งสองอย่างทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์จะกระทบกระเทือน และจะมีผลให้การใช้วิธีการกดขี่ของผู้อุปถัมภ์จะรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ส่วนมากจึงเน้นบทบาทโดยการสมัครใจของผู้รับอุปถัมภ์ที่จะพึ่งพิงผู้รับอุปถัมภ์

จะเห็นได้ชัดว่าระบบอุปถัมภ์นั้นได้แสดงให้เห็นว่าสังคมเน้นตัวบุคคลเป็นสำคัญมากกว่าระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ใดๆ ทำให้เกิดสภาพของการขาดวินัยในตัวเองให้ความสำคัญแก่มิตรและพวกพ้องของตน ส่งผลให้กฎหมายที่ตราขึ้นนั้นไร้ความหมายตราปโตที่ผลประโยชน์และความสัมพันธ์สำคัญกว่าความถูกต้องตามกฎหมายระบบทางสังคม

อำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง

สังคมประชาธิปไตยแบบไทย การเจรจาต่อรองในทางการเมืองมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคไทยแลนด์ 1.0 ซึ่งเป็นยุคเพิ่งเริ่มต้นการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ฝ่ายอำมาตย์กับฝ่ายนักการเมืองต้องนั่งโต๊ะเจรจากัน หากเจรจากันแล้วไม่เป็นไปอย่างที่ต้องการก็มักจะล้มโต๊ะเริ่มต้นใหม่ด้วยการยึดอำนาจหรือรัฐประหาร รวมทั้งการปฏิวัติ กระทั่งถึงยุคไทยแลนด์ 2.0 ซึ่งเป็นยุคที่เรียกว่าประชาธิปไตยเต็มใบ เพราะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ทันสมัย ภายหลังการขับไล่กลุ่มเผด็จการลงจากอำนาจ ก็มีการเจรจาต่อรองทางการเมืองมาโดยตลอด ซึ่งกระบวนการเจรจาต่อรองนั้นจะประกอบด้วย (กิตติทัศน์ ผกาทอง, 2561)

1. ฝ่ายผู้เจรจาต่อรอง หมายถึงฝ่ายที่ต้องการขอความร่วมมือเพื่อวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีความสำคัญค่อนข้างสูง ฝ่ายที่ต้องการในการเจรจาต่อรองมักเป็นกลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลในระดับที่สามารถตกลงหรือตัดสินใจได้

2. ฝ่ายที่ถูกเจรจาต่อรอง หมายถึง กลุ่มเป้าหมายในการเจรจาต่อรองซึ่งก็มักจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจและอิทธิพลเช่นกัน โดยเฉพาะอำนาจและอิทธิพลในพื้นที่หรือท้องถิ่นนั้น ๆ และที่สำคัญมีบารมีชัดเจน รวมทั้งสามารถต้อนรับหรือปฏิเสธในการเจรจาต่อรองได้ด้วย

3. สถานที่สำหรับการเจรจาต่อรอง หมายถึง วัน เวลา และสถานที่ในการเจรจาต่อรอง ต้องเป็นสถานที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเจรจาต่อรองซึ่งอาจจะเป็นเซฟเฮาส์ สนามกอล์ฟ ร้านอาหาร หรือโรงแรม รวมทั้งเขตทหารห้ามเข้า เป็นต้น

4. ประเด็นของการเจรจาต่อรอง หมายถึงสาระหรือเนื้อหาที่ฝ่ายผู้ต้องการเจรจาต่อรองกำหนดซึ่งต้องปกปิดเป็นความลับ จนกว่าจะถึงวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมายกัน แต่โดยทั่วไปประเด็นที่จะถูกหยิบยกมาเจรจาต่อรองนั้นกลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่ถูกกำหนดนัดหมายมักจะรู้ล่วงหน้ามาก่อนแล้วจึงต้องเตรียมทางหนีทีไล่ไว้เป็นอย่างดี เพราะความลับไม่มีในโลกนั่นเอง แต่โดยมารยาทและธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองต้องถือเป็นการลับ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเปิดเผยอาจนำไปสู่การปฏิเสธได้ ยกเว้นแต่การเจรจาต่อรองนั้นมีความพึงพอใจหรือสมประสงค์ทั้งสองฝ่าย

5. ลักษณะของการเจรจาต่อรอง การเจรจาต่อรองตามหลักวาทศิลป์นั้น กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่จะดำเนินการเจรจาต่อรองจะต้องมีลักษณะทางพฤติกรรมที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจ รวมทั้งมีอำนาจและมีอิทธิพลที่จะสามารถโน้มน้าวให้กลุ่มเป้าหมายเกรงใจหรือยอมรับและคล้อยตามภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ ซึ่งมีลักษณะที่เรียกว่า ประนีประนอม หรือผ่อนปรน บนพื้นฐานแห่งผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

6. การเจรจาต่อรองในทางการเมือง การเจรจาต่อรองในทางการเมืองนั้นอาจต้องใช้กลยุทธ์เป็นกรณีพิเศษมากกว่าการเจรจาต่อรองโดยทั่วไป เพราะการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งพอจะลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับการเจรจาต่อรองทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

7. ผลกระทบทางการเมืองในการเจรจาต่อรอง การเจรจาต่อรองในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ถือว่าเป็นเรื่องปกติเพราะมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง เพียงแต่เป็นสังคมประชาธิปไตยแบบเก่าและการเมืองแบบน้ำเน่าเท่านั้น ซึ่งประชาธิปไตยแบบใหม่และการเมืองแบบน้ำสะอาดควรละเว้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีผลกระทบในเชิงลบทางการเมืองค่อนข้างสูง และที่สำคัญจะนำไปสู่วงจรอุบาทว์ อย่างไม่รู้จบสิ้น

8. วัฒนธรรมทางการเมือง เพื่อให้ นักการเมืองและพรรคการเมืองมีมาตรฐานในการต่อสู้บนเวทีทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย

8.1 เสรีภาพ (Liberty) หมายถึงทุกพรรคการเมืองต้องสามารถรณรงค์หาเสียงหรือเข้าไปนำเสนอนโยบายได้ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยปราศจากการกีดกันแก่งัดหรือต่อต้านในทุกรูปแบบ

8.2 ความเสมอภาค (Equality) หมายถึงการไม่มีอคติระหว่างกัน ทั้งชั้นภาคี โทศาคติ โมหาคติ และภยากคติ รวมทั้งการไม่เลือกปฏิบัติหรือสองมาตรฐานในทางการเมือง

8.3 ภราดรภาพ (Fraternity) หมายถึงการเป็นมิตรไมตรีต่อกันในทาง การเมือง เพราะการแข่งขันในทางกา เมืองเพื่อให้ได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งนั้น มีเป้าหมาย ที่สำคัญคือการบริหารบ้านเมืองหรือประเทศชาติให้บังเกิดความสงบสุขและความเจริญมั่นคง ไม่ใช่การรบราฆ่าฟันกันแบบศัตรูกับศัตรู เพื่อต่อสู้เอาชนะกันอย่างเอาเป็นเอาตาย แต่เป็นการ ต่อสู้กันโดยมีเดิมพันคือชาติบ้านเมือง จึงต้องมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

8.4 ลดพฤติกรรมแบบใครดีใครอยู่ (The Survival of the Fittest) คือ วัฒนธรรมบนรากฐานของแนวคิดลัทธิเชิงสังคมของ ดาร์วิน ที่กล่าวว่า ใครเก่งใครรอด และ ใครดีใครอยู่ ในเวทีการเมืองนั้น ทุกคนและทุกพรรคที่เสนอตัวและประกาศจุดยืนรวมทั้ง นโยบายต่าง ๆ เพื่อแข่งขันการทำงานรับใช้ประชาชนและประเทศชาติเป็นเป้าหมายหลัก จึงไม่ มีคำว่า ใครดีใครอยู่ หรือใครเก่งใครรอด แต่ต้องช่วยกันให้ประชาชนทุกคนอยู่รอดปลอดภัย เป็นประการสำคัญ หากแม้แต่คำนึงถึงตนเองและพวกพ้องอยู่รอด โอกาสที่จะช่วยเหลือ ประชาชนให้อยู่รอดย่อมหมดไป

9. ความเสียหายที่นักการเมืองควรหลีกเลี่ยง สังคมการเมืองแบบเก่าได้สร้าง ภาพลักษณ์ในทางลบในสายตาประชาชนอย่างรุนแรง จนนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าความระอาในทาง การเมืองแบบประชาธิปไตย เวลาที่มีการเลือกตั้งจึงมีคนไปใช้สิทธิค่อนข้างน้อย ด้วยเหตุนี้จึงเป็น โอกาสทองของผู้แสวงโชคทางการเมือง

จะเห็นได้ว่า อำนาจการต่อรองของพรรคการเมือง เกิดจากฝ่ายผู้เจรจาต่อรอง มักเป็น กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลในระดับที่สามารถตกลงหรือตัดสินใจได้ โดยลักษณะของการเจรจาต่อรองจะเป็นไปตามหลักการใช้วาทศิลป์ กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคล ที่จะดำเนินการเจรจาต่อรองจะต้องมีลักษณะทางพฤติกรรมที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจ รวมทั้งมี อำนาจบารมี สำหรับผลกระทบทางการเมืองในการเจรจาต่อรองนั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติ ประชาธิปไตยแบบใหม่ควรละเว้นเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีผลกระทบในเชิงลบทางการเมือง และที่ สำคัญจะนำไปสู่วงจรอุบาทว์ อย่างไม่รู้จบสิ้น

แนวคิดพรรคการเมือง

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยถือว่าพรรคการเมือง (political party) เป็นสถาบัน หลักทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และเป็น สถาบันทางการเมืองที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนในระบอบ การเมืองแบบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมือง โดยประชาชนจะเป็นผู้คัดเลือกตัวแทนของตน ให้ได้เข้าไปมีอำนาจ เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการ และผลประโยชน์ของตนด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

(election) จึงกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อ การพัฒนาการเมืองในระบบอบ ประชาธิปไตย (วิชิตฐ ทีวีเศรษฐ และคณะ, 2554)

พรรคการเมือง (political party) มีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ (interest group) ในประเด็นหลัก ๆ ก็คือ ในขณะที่พรรคการเมืองเป็นการรวมตัวของคนที่มียุทธศาสตร์ ร่วมกัน กลุ่มผลประโยชน์เป็นการรวมตัวของคนที่ผลประโยชน์ร่วมกัน และโดยนัยทางทฤษฎี นั้น กลุ่มผลประโยชน์มิได้มุ่งหวังเข้าสู่การเมืองโดยตรง แต่กลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มจะใช้ แนวทางรักษาผลประโยชน์ของตนด้วยการผลักดันทางการเมือง ซึ่งเท่ากับเป็นการเล่นการเมือง โดยทางอ้อม กลุ่มผลประโยชน์ที่มุ่งเป้าในการผลักดันทางการเมืองนั้น จะมีลักษณะเป็นกลุ่ม ผลักดัน (pressure group) (สีดา สอนศรี และคณะ, 2552)

ทฤษฎีกำเนิดพรรคการเมือง

การกำเนิดของพรรคการเมืองเกิดมาจากเหตุผลในทางจิตวิทยา เศรษฐกิจและ สังคม อุดมคติ และการจัดองค์การ ซึ่งก่อให้เกิดเป็นทฤษฎีการกำเนิดพรรคการเมืองขึ้น พรรค การเมืองได้รับการยอมรับและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในประเทศตะวันตกตั้งแต คริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย และได้เสนอทฤษฎีกำเนิดพรรคการเมืองไว้ดังนี้ (La Palombara, J., and Weiner, M, 1986)

1. ทฤษฎีว่าด้วยสถาบัน (institutional theory) อธิบายว่า พรรคการเมืองเกิดจาก การรวมตัวกันเป็นก๊ก หรือคณะ หรือสโมสรทางการเมือง แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาสู่ความเป็น พรรคการเมือง

2. ทฤษฎีว่าด้วยประวัติศาสตร์และสถานการณ์ (historical-situational theory) ได้กล่าวว่พรรคการเมืองเป็นผลมาจากการเกิดจากวิกฤตการณ์ทางประวัติศาสตร์และ สถานการณ์บางประการต่าง ๆ 3 ประการ ได้แก่ (1) วิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบ ธรรมให้กับอำนาจ (legitimacy crisis) (2) วิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integration crisis) (3) วิกฤตการณ์อันเกิดจากความต้องการ มีส่วนร่วมทางการเมือง (participation crisis)

3. ทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการ (developing theory) อธิบายว่า พรรคการเมือง เป็น ผลมาจากการพัฒนาการเมืองที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ประชาชน มีความตระหนัก รู้ถึงสิทธิในการใช้อำนาจทางการเมือง จึงเกิดการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมือง ประการที่สอง การที่ชนชั้นปกครอง (elite) ต้องการได้รับการยอมรับจากประชาชน จึงใช้พรรคการเมืองเป็น สถาบันในการสร้างความชอบให้ตนเอง

Huntington ได้กล่าวว่า พัฒนาการของพรรคการเมืองมีอยู่ 3 ขั้นตอนสำคัญดังต่อไปนี้ (Huntington, S.P, 1986)

1. การแบ่งเป็นฝักฝ่าย (factionalism) เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาพรรคการเมือง โดยที่การเมืองยังคงเป็นกิจกรรมของคนส่วนน้อยที่แข่งขันกันเพื่อเป้าหมายของตน กลุ่มคนที่มีบทบาททางการเมืองนี้ รวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง แต่พรรคการเมืองยังขาดการสนับสนุนจากประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) และความเป็นสถาบันทางการเมือง (political institutionalization) ยังอยู่ในระดับต่ำ

2. การแบ่งเป็นขั้ว (polarization) เป็นขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาระบบการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองขยายตัวขึ้น กลุ่มพลังทางสังคมเริ่มมีบทบาททางการเมือง พรรคการเมืองเริ่มสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นระบบกับกลุ่มพลังทางสังคม กลุ่มหรือฝักฝ่ายทางการเมืองที่เคยมีมาเริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มการเมืองใหม่ จึงทำให้พรรคการเมืองขยายตัว กลุ่มการเมืองต่าง ๆ เข้ามาแข่งขันทางการเมืองภายใต้กติกาทางการเมืองเดียวกัน

3. การขยายตัว (expansion) เป็นขั้นตอนที่พรรคการเมืองบางพรรคเริ่มเข้มแข็งขึ้น สามารถที่จะสร้างการยอมรับจากประชาชนในวงกว้างได้ โดยอาศัยกลไกและระบบภายในของพรรคที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำทางการเมืองมีความมุ่งมั่น และมีความสำนึกที่จะสร้างพรรคให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน เพื่อนำไปสู่ชัยชนะทางการเมือง และเกิดการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีกำเนิดพรรคการเมืองจะเกิดจากการรวมตัวกันและมีความต้องการได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งพัฒนาการของพรรคการเมืองจะมีการแบ่งเป็นฝักฝ่าย การแบ่งเป็นขั้ว และการขยายตัว พรรคการเมืองต้องสร้างการยอมรับจากประชาชน โดยอาศัยกลไกและระบบภายในของพรรคที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำทางการเมืองมีความมุ่งมั่น และมีความสำนึกที่จะสร้างพรรคให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน เพื่อนำไปสู่ชัยชนะทางการเมือง

บทบาทและความสำคัญของพรรคการเมือง

จักษุ พันธุ์เพชร กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของพรรคการเมือง ไว้ว่า พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่สำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการเมือง และการดำเนินงานของระบบการเมือง มีดังนี้ (จักษุ พันธุ์เพชร, 2549)

1. พรรคการเมืองทำหน้าที่ในกระบวนการกลมเกลียวทางการเมือง (Political Socialization) ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Citizen Participation)

2. พรรคการเมืองทำหน้าที่คัดเลือกชนชั้นนำทางการเมือง (Recruitment Of Elite) ทำให้เกิดชนชั้นนำทางการเมืองเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินกิจการทางการเมืองในการแบ่งปันผลประโยชน์ทางการเมือง

3. พรรคการเมืองเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมือง (political communication) ที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง และระหว่างบุคคลในสังคมการเมืองด้วยกัน จากการสื่อสารทางการเมืองจะนำไปสู่กระบวนการกล่อมเกลாதงการเมืองและการกำหนดนโยบาย (policy making)

4. พรรคการเมืองเป็นช่องทางสำคัญในการกำหนดประเด็นผลประโยชน์และข้อเรียกร้องทางการเมือง (interest aggregation) เพื่อกำหนดเป็นนโยบายของพรรคให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

5. ภายหลังจากที่พรรคการเมืองสามารถเข้าไปมีอำนาจในคณะรัฐบาลก็จะสามารถทำหน้าที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (policy implementation) เพื่อให้เกิดผลในทางรูปธรรม รวมถึงการทำหน้าที่วินิจฉัยกฎหมาย (adjudication) ในฐานะองค์กรนิติบัญญัติ

6. พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการต่อรองผลประโยชน์ ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยส่วนรวม และแก้ไขความขัดแย้งของบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยการกำหนดนโยบายตามแนวทางกว้าง ๆ เพื่อให้ประชาชนโดยส่วนรวมยอมรับได้

7. ในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือประกันเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน ในฐานะองค์กรที่ช่วยพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดการพัฒนาทางการเมือง

8. พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือในการสร้างประชามติ เพื่อให้รัฐบาลสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน และพรรคการเมืองยังมีส่วนร่วมผลักดันให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

9. พรรคการเมืองทำหน้าที่ในการผสมผสาน (Integration) หรือการสร้างชาติ (nation-building) โดยการประสานความแตกต่างของสมาชิกในประชาคมการเมืองนั้น ให้เป็นพรรคการเมืองที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Party Solidarity) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยสร้างชาติในประเทศที่เกิดใหม่ เนื่องจากประชาคมการเมืองของประเทศยังขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พรรคการเมืองลักษณะนี้จึงเรียกว่า พรรคชาติ (Party – States)

10. พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่สร้างความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้กับรัฐบาลและระบบการเมือง

จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองทำหน้าที่ในกระบวนการกล่อมเกลาทงการเมือง ดำเนินกิจการทางการเมืองในการแบ่งปันผลประโยชน์ทางการเมือง พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการต่อรองผลประโยชน์ ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยส่วนรวม และแก้ไขความ

ขัดแย้งของบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการประสานความแตกต่างของสมาชิกในประชาคมการเมืองนั้นให้เป็นพรรคการเมืองที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สรุป

ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นจากพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมไทยและค่านิยมของคนไทยที่ยึดติดกับระบบศักดินามักยกย่องสรรเสริญผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง การศึกษาสูงรวมถึงพฤติกรรมที่นิยมห้อมล้อมใกล้ชิดผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจ นิยมการประจบสอพลอเพื่อหวังผลประโยชน์โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมดังนั้นระบบอุปถัมภ์จึงยังคงฝังรากลึกอยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานหลายศตวรรษจนเป็นการค่านิยมวัฒนธรรมที่ไม่ดีของคนไทยเมื่อเกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในระบบแล้ว จะทำให้การบริหารบ้านเมืองไม่เป็นไปตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่จะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเท่านั้น ซึ่งระบบอุปถัมภ์อาจมีชื่อ เรียกได้หลายอย่างที่มีความหมายทำนองเดียวกันเช่นระบบซุบเลี้ยง ระบบเล่นพรรคเล่นพวก หากปัญหา ระบบอุปถัมภ์ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง และสร้างความตระหนักให้กับนักการเมืองและประชาชนว่าระบบอุปถัมภ์สร้างความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรงแล้วก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกจนไม่สามารถแก้ไขได้ การแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาคนในชาติทุกกลุ่มทุกภาคส่วนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดี ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะให้รู้จักเสียสละร่วมมือร่วมใจในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวมจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสันติสุขให้กับสังคมได้เป็นผลเชิงประจักษ์

ทั้งนี้หากผู้นำประเทศใช้แนวทางการทำงานโดยใช้มาตรการทางกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียวจะไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาสังคมและประเทศชาติได้ การปลูกฝังค่านิยมที่ดี คุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะมีบทบาทในการวางรากฐานสร้างจิตสำนึกที่ดี และหมายรวมถึงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดกับประชาชนในชาติ การชี้ให้เห็นโทษและพิษภัยที่เกิดจากระบบอุปถัมภ์ การให้ความสำคัญกับค่านิยมกตัญญูกตเวทิตาต่อประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองควรรักศักดิ์ศรีความเป็นนักการเมืองทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนเพื่อให้การบริหารงานภาคการเมืองมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติทัศน์ ผกาทอง. (2561). *การเจรจาต่อรองทางการเมือง*. เรียกใช้เมื่อ 9 เมษายน 2563

จาก https://www.matichon.co.th/article/news_983127

จักร์ พันธุ์เพชร. (2549). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พันซ์กรุ๊ป.

- ฉัตรชัย สุระภา. (2554). ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลธัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสารคาม.
- วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ และคณะ. (2554). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สีดา สอนศรี และคณะ. (2552). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤติ เศรษฐกิจ (พ.ศ.2540 - 2550)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิต บุญบงการ. (2545). *ระบบอุปถัมภ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬามหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คูรินทร์พันธุ์. (2554). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพมหานคร: วิญญ.
- Huntington, S.P. (1986). *Political order in changing societies*. London: Yale University Press.
- La Palombara, J., and Weiner, M. (1986). *Political parties and political development*. New Jersey: Princeton University Press.
- Lande, E. (1996). *Social Change*. New York: The Macmillan Company.

การคบกันด้วยธาตุของคนในมิติพระพุทธศาสนา*
ASSOCIATION OF MAN WITH AN ELEMENTS IN
BUDDHIST DIMENSIONS

พระมหาภิรัฐกรณ์ อัสุมาลี

Phamaha Piratkorn Atsumālī

พระมหาโยธิน โยธโก

Phramaha Yothin Yothiko

ประจितร มหาหิง

Prachitr Mahahing

รัชณี จรุงศิริวัฒน์

Rachanee Jaroungsirawat

อดุลย์ หลานวงศ์

Adul Lanwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: pipisit1@gmail.com

บทคัดย่อ

การคบค้าสมาคมของคนนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่า บุคคลทั้งหลายในโลกนี้ มักคบกันเพราะมีธาตุที่ตรงกัน คือ คนที่มีอุปนิสัยจิตใจตรงกัน คือ คนที่มีทัศนคติหรือความเห็นตรงกัน เข้ากันได้ มีความประพฤติที่ตรงกัน หรือความประพฤติที่คล้ายคลึงกัน หรือใกล้เคียงกัน จึงจะมาสวมคบ คบค้าสมาคมกัน ธาตุมีหน้าที่หรือกระบวนการในการเชื่อมประสานและยึดเหนี่ยวสิ่งต่าง ๆ เหมือนกันกับจิตของสัตว์โลก ที่ทำการยึดเหนี่ยวและเชื่อมประสานทำให้เกิดความสมดุลทางด้านกายภาพและมโนภาพ ถ้าธาตุของคนไม่มีความสมดุลก็จะก่อให้เกิดความแปรปรวนในร่างกาย ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ทำให้อ่อนแรงและเกิดโรคต่าง ๆ ได้ เมื่อมีความแปรปรวนต้องค้นหาต้นเหตุเพื่อบำบัดให้ธาตุมีความสมดุลกัน จึงจะทำให้สุขภาพกายแข็งแรงและสุขภาพจิตสมบูรณ์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข เพราะสรรพสิ่งทั้งหลาย คือธาตุ ไม่มีความมั่นคงถาวร มีความเสื่อมสภาพไปตามเวลาที่ผ่านไป และเมื่อถึงเวลาอันควร เหตุปัจจัยที่ทำให้ธาตุเหล่านั้นมาประชุมรวมกัน หมดยุค ธาตุเหล่านี้ ก็จะแยกสลายกันไป จึงไม่ควรยึดมั่น ถือนั่นในสรรพสิ่งซึ่งที่มีสภาวะจะต้องแปร เปลี่ยนเป็นธรรมดา (ตถตา) ซึ่งตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ เมื่อบุคคลใดเข้าใจใน“ธาตุ” ทั้งที่เป็นรูปธรรมและธรรม

---

* Received 5 April 2020; Revised 19 April 2020; Accepted 7 May 2020

ผู้นั้นสามารถเรียกได้ว่า “เป็นบัณฑิตผู้ฉลาดในธาตุ” เมื่อมองเห็นสรรพสิ่งต่าง ๆ ด้วยตาปัญญาตามความเป็นจริง จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และเป็นการเดินทางสู่มรรคผลนิพพาน หลุดพ้นวัฏสงสารได้

คำสำคัญ: คน, คบ, ธาตุ

Abstract

This academic paper aimed at to study association of man with an elements in Buddhist dimensions .The association of man, Buddha said that all men in this world always associated with each other due to the same of an elements i.e. the person who has the same mental character, the same view or opinion, the same behavior, the similar behavior or close to each other. The an elements have functions or process is linked or hold on to other things. It is similar to the mind of animal world which hold on and linked to create the balance of physical and conception. If the an elements of man is not balance, it will create variance in the body. It will also effect to mental, make it weakness and cause various diseases. When there is variance, we have to find out the cause to balance the an elements healing. It will make body and mental healthy. Man able to live a normal life. All things are an elements, there are impermanent and every things has deteriorated over time. At the right time .The factors that these an elements are already compound. These an elements will be dissolved. Any should not cling to all things which the condition must be changed. It falls under the three characteristics. When any understand the an elements (Dhatu) both concrete and abstract that one called the wise man in the an elements. If a person sees things with their intellectual eyes as they actually are, they will be able to live happily. It is walking to the noble path (Magga), the fruitions (Phala) and Unconditioned State (Nibbana) and it will be able step beyond the cycle of rebirth

Keywords: Man, Association, An Elements

บทนำ

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มี ชีวิตก็ตามล้วนเกิดจากการที่ธาตุทั้งหลายมารวมตัวกัน และการที่สิ่งต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ก็เพราะสัดส่วนของธาตุต่างกัน

แต่ธาตุที่ประกอบเป็นมนุษย์ก็สามารถเปลี่ยนแปลงหรือ สามารถทำให้บริสุทธิ์ได้ เพราะว่าสัตว์โลกคบกันโดยธาตุ คือสัตว์ประเภทใดก็เข้าหมู่สัตว์ประเภทนั้น คนก็เช่นกันจะ คบหาสมาคมกับคนที่ธาตุเหมือนกัน แต่เนื่องจากธาตุมีการแปรเปลี่ยนได้และมีอำนาจ เหนี่ยวนำได้ ดังนั้น การคบค้าสมาคมของคน หรือใกล้ชิดกับคนประเภทใด ธาตุในตัวของเราก็อาจถูกเหนี่ยวไปเหมือนธาตุของเขาได้ เพราะถ้าสรรพสิ่งที่มีอยู่บนโลกใบนี้ มีคุณสมบัติหรือธาตุเหมือนกันก็จะอยู่รวมกัน แต่ถ้าคุณสมบัติหรือธาตุไม่เหมือนกันหรือแยกส่วนไม่เสมอกันหรือไม่เท่าเทียมกัน ก็จะเกิดความแตกต่าง แยกส่วน เหมือนวลีประโยคที่ได้ยินอยู่บ่อย ๆ ในปัจจุบันคือ “เคมีไม่ตรงกัน” “ทัศนคติไม่เข้ากัน” หรือ “เคมีตรงกัน หรือทัศนคติเหมือนกัน” สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นจากสัดส่วนของธาตุหรือองค์ประกอบของสรรพสิ่งที่แตกต่างและเหมือนกัน แต่ในทางตรงกันข้าม เมื่อนำเอาธาตุที่มีคุณสมบัติต่างกันมาไว้ด้วยกัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะไม่สามารถรวมกันเป็นเนื้อเดียวกันได้ เช่น น้ำกับน้ำมัน ถ้าผสมน้ำกับน้ำมันเข้าด้วยกัน แม้ว่าจะเขย่าและใช้ความพยายามอย่างไรเพื่อจะให้น้ำกับน้ำมันผสมเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน น้ำกับน้ำมัน ก็ไม่สามารถรวมเข้าเป็นเนื้อเดียวกันได้ ทั้งนี้เป็นเพราะทั้งสองมีธาตุหรือคุณสมบัติต่างกัน ไม่เฉพาะกับวัตถุสิ่งของ แม้มนุษย์และสัตว์ก็เป็นเช่นนั้น สัตว์ประเภทใด ก็มีธรรมชาติเข้าไปสู่หมู่สัตว์ประเภทนั้น ดังมีภาษิตที่ว่า "นกเข้าฝูงนก เนื้อเข้าฝูงเนื้อ ปลาเข้าฝูงปลา" เช่นเดียวกับคนที่เหมือนกันก็จะเข้าหา คบหา สมาคม รักใคร่ สนิทสนม คั่นเคย ใกล้ชิด ก็จะเริ่มต้นเข้ามาคบหาหรือสมาคมกับคนที่ธาตุเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกัน อย่างที่เรียกกันว่าถูกอัธยาศัยกัน มีนิสัย มีอุปนิสัยจิตใจตรงกัน ถูกชะตากัน เคมีตรงกัน มีทัศนคติเหมือนกัน เพราะชีวิตจริงในสังคมที่แต่ละคน ต่างมีเพื่อน มิมิตรสหาย ในการจะคบหาหรือจะคบค้าสมาคมกับใครนั้น คน ๆ นั้นก็เลือกจะเข้าหากลุ่มหรือสมาชิกที่ลักษณะเหมือนกับตน ด้วยเพราะคน ๆ นั้น มีธาตุเหมือนกัน มีเคมีตรงกัน มีแนวคิดเหมือนกัน มีทัศนคติตรงกัน มีนิสัย มีอุปนิสัย มีอัธยาศัยเหมือนกัน หรือไม่ก็ใกล้เคียงกัน เพราะมนุษย์แต่ละคนจะไปหาเข้าไปหาเข้าไปใกล้หรือไปมาหาสู่คน กลุ่มหรือสมาชิกต่าง ๆ ตามธาตุของตน ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ทั่วไปในสังคมปัจจุบันว่า ข้าราชการก็จะเข้าหาสมาคมสมคบกับเหล่าข้าราชการด้วยกัน พวกพ่อค้าพาณิชย์ก็จะสมาคมคบหากับเหล่าพ่อค้าพาณิชย์ พวกติดยาเสพติด พวกนักเล่นการพนันก็จะไปสู่กลุ่มของตนเช่นกัน เหมือนกับนักปราชญ์มักจะกล่าวว่า “ทองก็จะดึงดูดทอง เงินก็จะดึงดูดเงิน ตะกั่ว (ซี) ก็ดึงดูดตะกั่ว (ซี) เข้ามาหาหรือเข้ามาสู่ตน” ทั้งนี้เป็นเพราะองค์ประกอบหรือธาตุในตัวตนของคน ๆ นั้น มีเหมือนกัน ตรงกัน หรือใกล้เคียงกัน จึงทำให้ดึงดูดเข้าหากันได้โดยง่าย

ความหมายของธาตุ

การให้ความหมายของธาตุมีการนิยามความหมายเพื่อแสวงหาความกระจ่างแจ่มแจ้งว่า “ธาตุ” นั้น เป็นเช่นไร อย่างไร มีกระบวนการอย่างไร ในสิ่งที่เรียกว่า “ธาตุ” นั้น เมื่อให้

นิยามความหมายถูกต้องตามรูปศัพท์แล้ว สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหาความรู้เพื่อไม่ให้เกิดความหมายที่คลุมเครือเคลื่อนแคลงสงสัย และแปรเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น ผู้วิจัยจึงขอเสนอความหมายของธาตุออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความหมายตามรูปศัพท์ “Element”

ธาตุในเชิงวิทยาศาสตร์ ถือว่าเป็นสารที่ไม่สามารถทำให้แตกสลายด้วยความร้อนหรือกระแสไฟฟ้า และไม่สามารถเกิดจากธาตุอื่น ๆ (ทีมบรรณาธิการพารามอน, 2549)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามคำว่า “ธาตุ” (น.) สสารเนื้อเดียวล้วนซึ่งประกอบด้วยบรรดาอะตอมที่มีโปรตอน จำนวนเดียวกันในนิวเคลียส อีกประการหนึ่ง ธาตุ หมายถึง กระดูกของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันต์ โดยทั่ว ๆ ไป เรียกว่า พระธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกของพระพุทธเจ้า เรียก “พระบรมธาตุ” หรือ “พระบรมสาริกธาตุ”, ถ้าเป็นกระดูกของพระอรหันต์ เรียกว่า พระธาตุ, ถ้าเป็นกระดูกส่วนใดส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้า เรียกตามความหมายของคำนั้น ๆ เช่น พระอุรังคธาตุ, พระทันตธาตุ, ถ้าเป็นผมของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระเกศธาตุ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

สรุปว่า ธาตุ ถ้ามุ่งเน้นการให้นิยามในเชิงสสารหรือวัตถุ ก็เป็นสิ่งที่อาศัยกันองค์ประกอบเกิดขึ้นเป็นรูปร่างสามารถรับรู้ได้ทางสัมผัส เพราะมนุษย์เรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว เพราะมุ่งไปยังสิ่งที่รับรู้อยู่ภายนอกตัวของมนุษย์เอง และเพราะมีรูปร่างที่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่าได้

2. ความหมายตามรูปศัพท์ คำว่า “ธาตุ”

“ธาตุ” หมายถึง 2.1) ทรงสภาพของตนไว้ 2.2) ทรงไว้ซึ่งสังสารทุกข์เป็นอนึ่งประการ ตามสมควรแก่การสมภพ 2.3) อันสัตว์ทรงไว้ คือ ธารไว้ ดุจถาดระอันคนผู้นำภาระไปทรงไว้ 2.4) เป็นเพียงทรงทุกข์ไว้เท่านั้น เพราะเป็นไปในอำนาจ 4.5) เป็นเหตุให้สัตว์เสวยสังสารทุกข์ 2.6) เป็นที่ตั้งอยู่ คือ ดำรงอยู่แห่งทุกข์ มีประการอย่างนั้น 2.7) เป็นส่วนแห่งธรรมที่ควรรู้ ดุจธาตุส่วนย่อยแห่งสรีระมีรสและโลหิต เป็นต้น และเป็นดุจธาตุส่วนย่อยแห่งวัตถุส่วนย่อยแห่งวัตถุที่เกิดแต่ศิลา (หรือแห่งวัตถุเกิดแต่ศิลา) มีหრดาลและมนศิลา เป็นต้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549)

ธาตุในพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่ทรงสภาพของตนไว้ หมายความว่า ดิน น้ำ ลม ไฟ ล้วนเป็นเช่นนั้นเอง ตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่ชีวะ หรือ อาตมัน ไม่ใช่สัตว์หรือบุคคล สสารทั้งหลายในโลกล้วนเกิดจากการรวมตัวกันของธาตุ 4 ไม่มีแก่สารที่ควรยึดมั่นว่าเป็นตัวตนหรือของตน ส่วนคำว่า “ธาตุ” (element) ในวิทยาศาสตร์มีคำจำกัดความว่า คือ สสารที่ไม่อาจย่อยให้เป็นสารอื่นที่เล็กกว่า หมายความว่า ธาตุต่าง ๆ เช่น ทอง เหล็ก เป็นสิ่งที่ไม่อาจทอนลงไปเป็นธาตุอื่น ๆ ได้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2540)

“ธาตุ” ตามตัวอักษรแปลว่า ผู้ทรงไว้หรือทรงอยู่ สิ่งซึ่งทรงไว้หรือทรงอยู่ ภาวะที่ทรงไว้หรือทรงอยู่ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่คู่โลก ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ไม่สูญสลายไปไหน แต่อาจจะเปลี่ยนรูปขนาดสีกันไปเมื่อเวลาเปลี่ยนไป หรือเมื่อเปลี่ยนสถานที่ ธาตุเป็นสิ่งที่มอยุ่จริงโดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ (พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ, 2547)

สรุปว่า ธาตุ เมื่อก้าวในเชิงรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้สัมผัสได้ก็คือ แร่ธาตุชนิดต่าง ๆ หรือกระดูก เมื่อก้าวในการนิยามความหมายเรื่อง “ธาตุ” ในเชิงอภิปรัชญา ก็คือ ลักษณะที่ทรงไว้ซึ่งสภาวะบางอย่างที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตนเอง ได้แก่เป็นสิ่งมูลฐาน คือ สิ่งแรกเริ่มของสรรพสิ่งทั้งหลาย หรือสรรพสิ่งที่แสดงในภาวะนามธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

ประเภทของธาตุในพระพุทธศาสนา

เมื่อก้าวถึงคำว่า “ธาตุ” พบว่า เป็นคำที่มีความหมายหรือนัยที่กว้างขวางมาก ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสงสัยได้ว่า แท้ที่จริงแล้ว คำที่เรียกกันว่า “ธาตุ” นั้นคืออะไร อะไรที่เรียกว่า “ธาตุ” และคำว่า “ธาตุ” นั้นยังสื่อไปยังได้อีกมากมายเพียงไร มีลักษณะ ฐานะความสำคัญอย่างไร และมีความหมายแตกต่างกันออกไปมากน้อยแค่ไหนของแต่ละแนวคิด ธาตุนั้นเป็นได้เพียงรูปธรรมหรือนามธรรมเท่านั้นหรือไม่อย่างไร หรือเป็นไปในเชิงสสารนิยมหรือจิตนิยม

ส่วน ธาตุ ในทางพระพุทธศาสนา โดยสรุป แบ่งธาตุออกเป็น 2 ลักษณะ คือ รูปธาตุ และนามธาตุ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วสามารถที่จะจัดลงได้ 2 ลักษณะ คือ 2.1) ธาตุหลัก: ธาตุ 4 และ 2.2) ธาตุรอง: ธาตุ 6 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ธาตุ 4 มีอยู่ในทุกสรรพสิ่งไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ก็ตาม แต่ธาตุ 6 จะปรากฏครบเฉพาะในสิ่งมีชีวิตเท่านั้น โดยที่สิ่งมีชีวิตในที่นี้หมายถึง มนุษย์ และสัตว์เท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึงต้นไม้ ทั้งนี้เพราะต้นไม้แม้จะเป็นสิ่งมีชีวิต ที่สามารถมีการเจริญเติบโตเปลี่ยนรูปร่างได้ แต่ต้นไม้ไม่มีธาตุรับรู้ จึงไม่มีความรู้สึกนึกคิด จัดเป็นสังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง (อนุปาทินน กสังขาร) ส่วนมนุษย์และสัตว์มีธาตุรับรู้อยู่ด้วย จัดเป็นสังขารที่มีวิญญาณครอง (อนุปาทินน กสังขาร) เพราะว่าธาตุ 4 มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ภูตรูป 4” หรือ “มหาภูต 4” เป็นองค์ประกอบพื้นฐานหรือดั้งเดิมของสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ พืช วัตถุ สิ่งของทั้งปวง ทั้งที่อยู่ในโลกและนอกโลก หรือจะกล่าวว่ในทุกสิ่งที่มีอยู่ในจักรวาลก็ได้ ที่กล่าวเช่นนั้น เพราะว่าสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายนั้นเกิดจากธาตุทั้ง 4 นี้ผสมกัน หากธาตุชนิดใดมีมาก ก็จะแสดงลักษณะเด่นของธาตุนั้นออกมา เช่น ถ้าธาตุดินมีมาก สิ่งนั้นก็จะมีลักษณะแข็ง แข็ง เป็นคนที่มีความมั่นคง ไม่รวนเร เยือกเย็น ไม่วู่วาม ถ้าธาตุน้ำมีมาก สิ่งนั้นก็จะมีลักษณะเป็นของเหลวไหลเอิบอาบไปได้ง่าย จะเป็นคนอ่อนโยน อ่อนไหวง่าย เปลี่ยนใจง่าย คนที่มีธาตุ

ไพมาก ย่อมเป็นคนมีความกระตือรือร้น อารมณ์ร้อน ฉุนเฉียวโกรธง่าย ถ้าเป็นคนที่มีธาตุลมมาก จะเป็นคนไม่อยู่กับที่ ตัดสินใจเร็ว รวนเร เป็นต้น

ธาตุ 6 ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ และธาตุวิญญาณ โดยที่ธาตุ 4 ธาตุแรก คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม ก็เป็นเช่นเดียวกันกับในธาตุ 4 ธาตุอากาศซึ่งภาษาบาลี เรียกว่า อากาศธาตุ คือ ช่องว่างระหว่างธาตุดินและธาตุน้ำ เป็นที่อาศัย หรือเป็นที่เคลื่อนไปมาของวาโยธาตุ ซึ่งจริง ๆ แล้วอากาศธาตุนี้ก็มิอยู่ในธาตุ 4 เช่นกัน แต่เนื่องจากเป็นเรื่องละเอียดเข้าใจได้ยากแก่คนทั่วไป เกรงว่าจะเป็นที่สับสนกับธาตุลม เพราะธาตุลมหมายเอาอาการเคลื่อนไหว คือธาตุที่เคลื่อนไหวไปมาได้ แต่อากาศธาตุคือพื้นที่ที่เป็นช่องว่างนั่นเอง

ธาตุ 4 เป็นพื้นฐานของสรรพสิ่งทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิต และสิ่งที่มีชีวิต ที่ปรากฏเห็นเด่นชัดที่สุดของธาตุ 4 คือการเจาะจงในสิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่ใช่เพียงมีสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือมีสถานะเป็นสสาร (รูปวัตถุ) เท่านั้น แต่ยังปรากฏมีสถานะเป็นนามธรรมของอากาศธาตุปรากฏร่วมอยู่ด้วยในทุก ๆ ธาตุ แม้ว่าจะไม่ปรากฏมีความโดดเด่นอย่างชัดเจนเสมอหรือเหนือกว่าฐานะของธาตุพื้นฐานอย่างธาตุ 4 แม้ในธาตุ 4 เอง ก็มีอากาศธาตุ (ช่องว่าง) อยู่แล้ว

สรุปได้ว่า “ธาตุ” นับว่าเป็นการสร้างสถานะหรือคุณสมบัติบางอย่างให้เกิดขึ้นแก่ตนเองได้ อย่างเช่น การสร้างคุณลักษณะที่โดดเด่นของความเป็นคนดีให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายใน เพราะการสร้างคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิด ย่อมส่งผลทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยเหตุที่ว่านี้ เมื่อคนดีไปอยู่ที่ใด ย่อมทำสถานที่นั้นให้เป็นสถานที่เป็นมงคลไปด้วย ทั้งยังทำให้บุคคลผู้ที่คบหาคบค้าสมาคมกันให้ได้รับสิ่งที่ดีไปด้วย ดังนั้น พระพุทธศาสนา จึงแสดงประโยชน์ของธาตุในเชิงสภาวะธรรมมากกว่าการเน้นไปที่สสารภายนอกที่เป็นวัตถุ เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายมีชีวิตและไม่มีชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานขั้นต้นที่ละเอียดสุด เรียกว่า “ธาตุ”

ความสำคัญของธาตุในพระพุทธศาสนา

1. ธาตุในฐานะการเลือกคบค้าและสมาคมของคน

การคบค้าสมาคมกับบุคคลอื่นในโลกปัจจุบัน เป็นไปตามการสั่งสมมาของแต่ละบุคคลจริง ๆ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสรรเสริญการคบค้าสมาคมกับมิตรดี หรือกัลยาณมิตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีมิตรดี เพื่อนดี เป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ เพราะทำให้เรามีความเข้าใจถูก เห็นถูกในสภาพธรรมตามความเป็นจริง จนกระทั่งสามารถบรรลุมรรคผลได้ ดังนั้น การคบค้าสมาคมกับผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเครื่องส่องให้เห็นความเจริญหรือความเสื่อมในชีวิตได้ เพราะถ้าคบเพื่อนดี เพื่อนดีย่อมนำไปสู่ความเจริญ ถ้าคบเพื่อนชั่ว เพื่อนชั่วย่อมนำไปสู่ความเสื่อม บางคนในชีวิต หามิตรแท้คนเดียวยังยาก หรือบางคนอาจจะไม่มีเพื่อน

มาก แต่ถ้าคนเหล่านั้นไม่มีความเป็นเป็นมิตรที่คอยเกื้อกูลในด้านใด ๆ เลย ย่อมไม่เป็นการดี เทียบกับการมีมิตรแท้เพียงคนเดียวไม่ได้เลย แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ไม่ควรลืม นั่นก็คือ ไม่ต้องหาความเป็นมิตรแท้จากบุคคลอื่น แต่หาได้ที่ตัวเราเองคือ เราพร้อมที่จะมีความเป็นมิตรมีความหวังดีต่อผู้อื่นได้ทุกเมื่อ นั่นเอง เมื่อเราเป็นมิตรกับทุกคน ย่อมไม่ทุกข์ใจ ย่อมไม่เดือดร้อนแม้บุคคลอื่นจะมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างไรก็ตาม

ไม่เฉพาะวัตถุสิ่งของของ แม่มนุษย์และสัตว์ก็เป็นเช่นนั้น สัตว์ประเภทใดก็มีธรรมชาติเข้าไปสู่หมู่สัตว์ประเภทนั้น ดังมีภาษิตที่ว่า “นกเข้าฝูงนก เนื้อเข้าฝูงเนื้อ ปลาเข้าฝูงปลา” เช่นเดียวกับคน ปกติของคนก็จะเข้าคบหาสมาคมกับคนที่มีธาตุเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกัน อย่างที่เรียกกันว่า ภู่อพยาศัย หรือใจตรงกัน เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ทรงแสดงไว้ตอนหนึ่งว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย ย่อมคบค้าสมาคมกันโดยธาตุที่เดียว คือพวกมิจฉาปฏิญญีย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉาปฏิญญี พวกมิจฉาสังกับปะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉาสังกับปะ พวกมิจฉาวาจา ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉาวาจา พวกมิจฉากัมมันตะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉากัมมันตะ พวกมิจฉาอาชีวะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉาอาชีวะ พวกมิจฉาวายามะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉาวายามะ พวกมิจฉาสติ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกมิจฉาสติ พวกมิจฉาสมาธิ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกัน กับพวกมิจฉาสมาธิ

พวกสัมมาปฏิญญีย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาปฏิญญี พวกสัมมาสังกับปะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาสังกับปะ พวกสัมมาวาจา ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาวาจา พวกสัมมากัมมันตะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมากัมมันตะ พวกสัมมาอาชีวะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาอาชีวะ พวกสัมมาวายามะ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาวายามะ พวกสัมมาสติ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาสติ พวกสัมมาสมาธิ ย่อมคบค้ากัน ย่อมสมาคมกันกับพวกสัมมาสมาธิ” (ส.นิ. (ไทย) 16/112-113/207-208) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากพุทธดำรัสนี้ สรุปได้ว่า วิถีชีวิตของคนในสังคม ที่แต่ละคนต่างก็มีกลุ่ม มีพรรคพวก และเข้าหากัน เข้าหาพรรคพวกของตนเอง ก็เพราะว่ามีธาตุคือมีนิสัย อุปนิสัย มีอัยยาศัย มีความประพฤติที่ใกล้เคียงกัน ด้วยเหตุนี้ มนุษย์แต่ละคนจึงไปสู่กลุ่มหรือพรรคพวกต่าง ๆ ตามธาตุหรือจริตของตน ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ทั่วไปในสังคมว่า “ข้าราชการก็จะเข้าหาสมาคมกับเหล่าข้าราชการด้วยกัน หรือพวกติดยาเสพติด พวกนักเล่นการพนันก็จะไปสู่กลุ่มของตนเช่นกัน” ทั้งนี้เป็นเพราะธาตุในตัวใกล้เคียงกัน ทำให้ดึงดูดเข้าหากัน ดังนั้นถ้าเราอยากจะไปเข้าสมาคมกับกลุ่มคนประเภทใด ก็สามารถทำได้ด้วยการทำให้มีธาตุใกล้เคียงหรือเหมือนกับกลุ่มคนเหล่านั้น หรือที่เรียกว่าเล่นแร่ แปรธาตุ หรือกลั่นธาตุ หรือแปรธาตุ (ตีหน้า) เข้าหากัน

ในการทำงานกลับกันก็พึงสังวรระวังว่า หากจะไปสังสรรค์ มีความสัมพันธ์คบหา สมาคม คຸ້นเคย ไกล่ชิดกับคนประเภทใดแล้ว ชาติในตัวของผู้นั้นก็เหนียวนาให้ชาติในตัวของเขาค่อย ๆ เปลี่ยนไปใกล้เคียงกับชาติในตัวของเขาด้วย จึงต้องหลีกเลี่ยงการคบหาคนพาล แต่หมั้นคบหา บัณฑิต เพราะการสมคบคิดกัน มีความคิดความอ่านไปในแนวเดียวกัน การคบหรือสมคบ มีส่วนสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตของคนเป็นอย่างมาก เช่น สัตติคุมพะชาดก (มหามกุฎราชวิทยาลัย, 2548) เพราะเมื่อคบคนพาล ย่อมเป็นพาลไปด้วย คบบัณฑิตก็พลอยเป็นบัณฑิตไปด้วยเหมือนกัน ดังคำที่พูดกันว่าคบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล คบคนชั่วพาให้ตัวอัปจน

2. ชาติ (ชาติแท้) ในฐานะการเรียนรู้ และทำความรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่บนโลกได้ด้วยการปรับตัวตามสัณฐานชาตญาณแห่งการอยู่รอด ภายใต้สภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนและกดดัน เมื่อมันถึงขีดสุด มนุษย์จะเผยสิ่งที่ดิบที่สุดในตัวเอง ออกมาเพียงเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด ถึงเวลานั้นจึงได้รู้ว่า “ตนเองเป็นคนอย่างไร” เมื่อตัวตนที่แท้จริงเปิดเผยออกมา จึงเรียกสิ่งนั้นว่า “ชาติแท้” ร่างกายของมนุษย์นั้น ประกอบกันขึ้นด้วย ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติไฟ ชาติลม โดยมีสภาพเป็นความแข็งแข็ง เอบอบาบ แผดเผา และเคลื่อนไหวไปมาอยู่เสมอ เพราะว่าร่างกายของมนุษย์นั้นเป็นสังขารที่ถูกปรุงแต่งขึ้นด้วยธาตุที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันและเป็นการกระทำปฏิกิริยาเคมีทางชีววิทยาด้วย เพราะว่ารูปเป็นเบื้องต้นต่อการรับรู้ คนที่ไม่มีประสบการณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องตรงกันกับสิ่ง ๆ นั้น ก็จะไม่ยอมรับว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปหรือวัตถุ (พร รัตนสุวรรณ, 2514)

ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสูงที่สุดของมนุษย์ หากตั้งคำถามว่ามนุษย์รักและหวงแหนสิ่งใดมากที่สุด คำตอบคงไม่แตกต่างกันมากนัก นั่นคือ มนุษย์ทุกคนรักและหวงแหนชีวิตของตนมากที่สุด แม้กระทั่งสัตว์ก็เช่นเดียวกัน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะ เพื่อรักษาชีวิต พึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม” (ขุ.ชา. 28/382/238) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรรพสิ่งในโลกล้วนมีด้านที่เป็นชาติแท้และด้านที่เป็น ความประพตึเคยชิน (จริต) ประกอบกันอยู่ในตัวเอง ชาติแท้ ก็คือ ลักษณะที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นส่วนที่อยู่ลึกและมีลักษณะค่อนข้างแน่นอน ค่อนข้างคงเส้นคงวาไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงบ่อยนัก เช่น คนที่มีชาติแท้เป็นคนเห็นแก่ตัวไม่ว่าจะทำอะไร ก็มักจะคิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัวก่อนอื่นเสมอ ส่วน ความประพตึเคยชิน (จริต) คือการแสดงออกของสรรพสิ่งที่ถูกบงการโดยชาติแท้ จะปรากฏออกมาให้เห็นเป็นรูปโฉมต่อภายนอกของสิ่งนั้น ๆ พฤติการณ์ต่าง ๆ มีลักษณะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ไม่คงที่แน่นอน ส่วนชาติแท่นั้น จะมีความประพตึที่แตกต่างกันหลายอย่าง เช่น คนที่มีชาติแท้เป็นคนเห็นแก่ตัว บางครั้งอาจจะแสดงตัวเป็นคนประหยัดเพื่อจะได้ไม่ต้องจ่ายเงิน บางครั้งจะแสดงตัวเป็นคนใจกว้างเลี้ยงลูกน้อยเพื่อใช้ประโยชน์ในการคบค้าสมาคมด้วย เนื่องด้วยความ

ประพจน์เป็นพฤติกรรมที่ปรากฏเป็นรูปต่อภายนอกของสรรพสิ่ง จึงสามารถรับรู้ได้ง่ายด้วยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง เรียกความรู้รู้นี้ว่า ความรู้ทางสัมผัสเท่านั้น ส่วนธาตุแท้เป็นส่วนที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในของสรรพสิ่ง จะต้องใช้ความคิดใช้เหตุผลพิจารณาพิเคราะห์จึงจะสรุปออกมาได้ ดังคำพังเพยไทยที่ว่า “ปากร้ายใจดี” “ปากปราศรัยใจเชือดคอ” “ปากว่าตาขยิบ” “หน้าเนื้อใจเสือ” “หน้าซื่อใจคด” “มือถือสาปากถือศีล” “ข้างนอกสุกใสข้างในเป็นโพรง” “สวยแต่รูปจืดไม่หอม” “ท่าดีทีเหลว” ฯลฯ ล้วนเป็นการพูดถึงปัญหาพฤติกรรมกับธาตุแท้ลวง (ธาตุเทียม) ทั้งสิ้น และล้วนเป็นปรากฏการณ์ที่มีบทบาทอำพรางธาตุแท้ของตนเองทั้งสิ้น

ธาตุแท้ของคนคนหนึ่งเป็นอย่างไร ที่สำคัญแล้วจะถูกกำหนดโดยจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตของเขา หรือที่เรียกว่าทัศนคติ (ชีวิตศน์) นั่นเอง คนที่มีทัศนคติ (ชีวิตศน์) ที่เห็นแก่ตัว คิดว่ามีชีวิตอยู่ก็เพื่อความเสวยสุข พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็คือจะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง อำนาจ และยศถาบรรดาศักดิ์ เพราะนั่นเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้สามารถเสวยสุขได้ ส่วนเรื่องศีลธรรม คุณธรรม มนุษยธรรมอะไรเหล่านี้ จะพูดหรือจะทำก็เพื่ออำพรางธาตุแท้ที่เห็นแก่ตัวเพื่อว่าจะสามารถทำสิ่งเห็นแก่ตัวสะดวกขึ้นเท่านั้นเอง ส่วนคนที่มีชีวิตศน์ที่ถูกต้องเข้าใจว่า คุณค่าของชีวิตอยู่ที่การกระทำประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ของสังคมอยู่ที่ การรับใช้ประชาชน พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็คือในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ไร้สิทธิเสรีภาพ จะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ยากจนข้นแค้น จะอุทิศความรู้ความสามารถเพื่อช่วยให้ประชาชนอยู่ดีกินดีขึ้น จะเลือกอาชีพการงานโดยถือเอาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่ตัดสินด้วยเงินเดือนหรือตำแหน่งอย่างแน่นอน เมื่อตนเองมีจุดอ่อนและข้อบกพร่อง ก็จะพยายามแก้ไขเพื่อว่าจะได้ทำงานให้แก่ส่วนรวมได้ดียิ่งขึ้น คนที่มีชีวิตศน์ที่ถูกต้องดังงามเช่นนี้ก็คือ คนที่มีธาตุแท้ที่ดังงามนั่นเอง

3. ธาตุ (ธาตุเทียม) ในฐานะการเรียนรู้ และความรู้จักตนเองจากโหราศาสตร์

แนวความคิดตามระบบภูมิปัญญาโบราณได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของธาตุ ชีวิต และสิ่งแวดล้อม เอาไว้ค่อนข้างลงตัวและสมบูรณ์แบบ ดังจะพบเห็นได้ในข้อความเกริ่นนำเมื่อกล่าวถึงหลักการก่อนที่จะเชื่อมโยงถึงศาสตร์ต่าง ๆ เช่น หลักทางไสยศาสตร์ หลักการของธาตุในตำราไสยศาสตร์ไทย กล่าวไว้ว่า “..ธาตุนี้เป็นใหญ่ เทพยดา อินทร์พรหม มนุษย์ และสรรพสิ่งต่าง ๆ ในภพนี้จะมีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะธาตุ ถ้าหาธาตุมิได้แล้ว โลกทั้ง 3 นี้ก็จะสูญสิ้นไป เหตุฉะนี้ ท่านจึงได้สรรเสริญธาตุเป็นใหญ่ ถ้าบุคคลผู้ใดได้รู้ธาตุก็ประเสริฐนักแล...”

หลักวิชาการแพทย์โบราณ ได้ให้ความสำคัญกับธาตุทั้ง 4 และอิทธิพลของฤดูกาล โดยเชื่อว่า “ธาตุ 4” จะต้องอยู่ในภาวะสมดุลกับร่างกายจึงจะไม่เจ็บป่วย โดยธาตุดินอาศัยน้ำทำให้ชุ่มและเต่งตึง อาศัยลมพยุ่งให้คงรูปและเคลื่อนไหว อาศัยไฟให้พลังงานอุ่นไว้ไม่ให้หนาวน้ำต้องอาศัยดินเป็นที่เกาะกุมซับไว้มิให้ไหลเหือดแห้งไปจากที่ควรอยู่ อาศัยลมทำน้ำไหลซึมซับ

ทั่วร่างกาย ลมต้องอาศัยน้ำและดินเป็นที่อาศัย นำพาพลังไปในที่ต่าง ๆ ดินปะทะลมทำให้เกิด การเคลื่อนที่แต่พอเหมาะ ไฟทำให้ลมเคลื่อนที่ไปได้ ในขณะที่ลมสามารถทำให้ไฟลุกโชน เเผาผลาญมากขึ้นได้ จะเห็นได้ว่าธาตุทั้ง 4 ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ และหากธาตุใดธาตุหนึ่งแปรปรวนก็จะเสียความสมดุลทันที (แพทย์ สารีบุตร, 2513)

การแบ่งราศี หรือดาวพระเคราะห์เป็นธาตุในทางโหราศาสตร์ จะมีความ คล้ายคลึง กับในทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาการพยากรณ์ดวงชาตาของ บุคคล ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ จึงจะเป็นการวิเคราะห์ที่ถูกต้องและมีเหตุผล

หลักการของศาสตร์ต่าง ๆ ตามหลักของศาสตร์โบราณอันเป็นรากเหง้าของศาสตร์ สมัยใหม่ก็ล้วนมีความสัมพันธ์กับเรื่องธาตุ เช่น หลักดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ พิชัยสงคราม เป็นต้น ราศีเกิดของผู้คนนั้น มีการคิดค้นจากดวงดาวและดวงอาทิตย์หมุนเวียนไป ตั้งแต่ พระจันทร์ พระอังคาร จนถึงพระเสาร์ ซึ่งครบ 7 ดวง หรือ 7 วัน และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับราศีต่าง ๆ เช่น ของเดือนเกิด ซึ่งนับจากราศีทั้ง 12 ราศี โดยเริ่มนับจาก 1) ราศีเมษ 2) ราศี พฤษภ 3) ราศีมิถุน 4) ราศีกรกฎ 5) ราศีสิงห์ 6) ราศีกันย์ 7) ราศีตุลย์ 8) ราศีพิจิก 9) ราศีธนู 10) ราศีมังกร 11) ราศีกุมภ์ และ 12) ราศีมีน จนครบ ในส่วนของราศีเมื่อครบ 12 ราศี ยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับปีต่าง ๆ ทั้ง 12 ปีด้วย

ธาตุของราศี และธาตุของดาวพระเคราะห์ ถูกกำหนดให้มี 4 ธาตุ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ดาวพระเคราะห์ที่สถิตในราศีของธาตุเดียวกัน ย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น ดาวศุกร์ (6) ธาตุน้ำมาโคจรในราศี ธาตุน้ำ การพยากรณ์ก็เกี่ยวข้องกับน้ำ ถ้าเป็นบุคคลจะมีนิสัยโน้มเอียงไป ในทางนั้น เช่น คนที่มีธาตุไฟมาก ย่อมเป็นคนมีความกระตือรือร้น อารมณ์ร้อน ถ้ามีธาตุน้ำ มาก จะเป็นคนอ่อนโยน อ่อนไหวง่าย เปลี่ยนใจง่าย คนที่มีธาตุลมมาก เป็นคนไม่อยู่กับที่ ตัดสินใจเร็ว ส่วนคนธาตุดิน จะเป็นคนที่มีความมั่นคง ไม่รวนเร นี่คือนิยามพื้นฐานของ ธรรมชาติ ดังเช่น ลักษณะของธาตุดิน คือ ความหนักแน่น ความอดทน ความบึกบึน ความแน่นหนา ความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคง ไม่หวั่นไหว รวนเร ด้านเสีย ก็คือ ความเชื่องช้า ความไม่ทันการ ความเศร้าหมอง ธาตุน้ำ คือ ความเยือกเย็น ความอ่อนโยน ความรอมชอม การปรับตัว เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ด้านเสีย คือ ความขลาดกลัว ความไม่เด็ดขาด ความรวนเร ความแปรปรวนง่าย ธาตุลม คือความรวดเร็ว ความคล่องตัว ความอ่อนไหว การไม่อยู่นิ่ง ด้านเสีย ก็คือ ความไม่แน่นอน ความรุนแรง (พายุ) ความไม่ทน ธาตุไฟ คือ ความร้อนนั่นเอง ความร้อน ย่อมให้พลัง ความแข็งแกร่ง ความกระตือรือร้น ด้านเสีย คือ ความวู่วาม ความฉุนเฉียวง่าย ความเร่งรีบ รีบร้อน ผลิผลาม การเผาไหม้ การทำลาย (กฤตกาวัลย์ หิริญสิ, 2554)

จึงกล่าวได้ว่า การเคลื่อนย้ายหรือโยกย้ายราศีของดวงดาว มีอิทธิพลทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี เมื่อธาตุมีความไม่สมดุลจะทำให้ ร่างกายทรุดโทรมอ่อนแอลงหรือแม้แต่ว่าธาตุใดธาตุหนึ่งแปรปรวนก็จะเสียความสมดุลทันที

เช่นเดียวกันกับราศี เพราะเมื่อมีการเคลื่อนย้ายหรือโยกย้ายราศี ตามตำราโหราศาสตร์ ราศีต่าง ๆ สามารถแสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาของดาวเคราะห์ที่สถิตหรือโคจรมาในราศีนั้น ๆ ถ้าสถิตหรือโคจรเปลี่ยนแปลงไปสู่ราศีที่ดี ธาตุของราศีและธาตุของดาวเป็นธาตุเดียวกัน ย่อมสนับสนุนกัน แต่ถ้าสถิตหรือโคจรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีหรือขัดแย้งกัน ย่อมนำผลเสียหายมาให้อย่างมากมายมหาศาลทำให้ชีวิตล้มเหลวหรือผิดพลาดได้ตลอดเวลาเช่นกัน เพราะธาตุต่าง ๆ โดยเฉพาะที่อยู่ในร่างกายมนุษย์ สามารถเปลี่ยนแปลงและทำให้บริสุทธิ์ได้ ถ้าหมั่นรักษาการรักษาศีล และปฏิบัติธรรมเจริญจิตตภาวนา สามารถจะทำให้ชีวิตดีขึ้นได้

ธาตุในฐานะกฎของนิยาม

การเกิดขึ้น การตั้งอยู่ และการดับไปของสิ่งทั้งหลายเป็นภาวะที่ดำรงอยู่โดยธรรมดา เป็นกฎธรรมดา หรือ กำหนดแห่งธรรมดา ไม่เกี่ยวกับผู้สร้างผู้บันดาลหรือการเกิดขึ้นของ ศาสดาหรือศาสนาใด ๆ กฎธรรมดา นี้ พระพุทธองค์ ได้ทรงค้นพบด้วยพระสัพพัญญุตญาณ และนำมาเผยแผ่ ทรงรับรู้ เข้าใจถึงนิยามหรือกฎธรรมดา นี้ตั้งพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือ ความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง” ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง”... “สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์” .... “ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา”... ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้น คือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น” (อง.เอกก. (ไทย) 20/137/385) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539); (อง.เอกก. (บาลี) 20/137/238) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เพราะลักษณะสภาวะต่าง ๆ ของธาตุ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ สามารถก่อภัยพิบัติทางธรรมชาติได้ ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า อุตุนิยาม คือ กฎธรรมดาที่ครอบคลุมความเป็นไปของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด ตามหลักทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้คนเข้าใจเกี่ยวกับกฎธรรมดาที่ว่าด้วยวัตถุ ซึ่งเมื่อมีเหตุปัจจัยเพียงพอก็จะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมันเอง ไม่มีใครเป็นผู้กำหนดหรือห้ามได้ เช่น ฝนตก ก็มีเหตุปัจจัยเพียงพอให้เกิดฝนตกเพราะเกิดขึ้นจากการระเหยของน้ำบนดิน การรวมตัวของก้อนเมฆ การเกิดลมพัด ความร้อนกับความเย็นมากระทบกัน ทำให้เกิดฝนตก เป็นต้น การเข้าใจธรรมชาติดังนี้ จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ได้อย่างมีความสุข

ธาตุ 5 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และฤดูกาล รวมทั้งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งเรียกว่า “อุตุนิยาม” ซึ่งอาจเทียบได้กับศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์คือ ฟิสิกส์ เคมี ภูมิศาสตร์ หรือ สุนทรศาสตร์ ๆ ที่มีการค้นคิด ค้นพบ หรือแม้กระทั่งการที่มนุษย์ใช้ความพยายามทำวิทยาศาสตร์ให้เป็น วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เช่น การทำฝนเทียม แม้จะมีเรื่องของจิตตนิยาม และ กรรมนิยาม เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่การทำฝนเทียมก็เกิดจากการนำสิ่งไม่มีชีวิตมาทำให้เกิดปฏิกิริยากันคือ

การนำสารเคมี เช่น ยูเรีย แอมโมเนียไนเตรท น้ำแข็งแห้ง และเกลือ พร้อมกับการตัดแปรสภาพอากาศในธรรมชาติ ให้เกิดความแตกต่างกันจนทำให้เกิดฝนเทียม ซึ่งทั้งหมดในพระพุทธศาสนาถือว่าเกิดจากเหตุปัจจัย แต่สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดก็ยังคงรวมอยู่ในกฎธรรมชาติคือ “อุตุนิยาม” ทั้งสิ้น

อุตุนิยาม คือกฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับสิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาติ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ฤดูกาล ดิน น้ำ ความผันแปรของวัตถุ มีส่วนที่คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของระบบนิเวศในส่วนของสิ่งที่มีชีวิต การทำความเข้าใจเรื่องของระบบนิเวศ และ “อุตุนิยาม” ย่อมช่วยให้มนุษย์อยู่กับธรรมชาติได้อย่างมีความสุข ไม่บ่น ไม่คับแค้น เป็นทุกข์ เช่น การที่ฝนตกทุกวัน รถติด ไปทำงาน ไม่สะดวก ก็เพราะมันเป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นฤดูฝน มีลมมรสุมเข้า ควรหาวิธีการแก้ไขอย่างไร เช่น พกร่ม หรือออกจากบ้านแต่เช้าตรู่

“พีชนิยาม” คือกฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับพันธุกรรม เป็นเรื่อง ของสิ่งมีชีวิตที่มีกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลที่ต้องเป็นไปตามพันธุกรรม “พีชนิยาม” จึงมีส่วนที่คล้ายคลึงกับระบบนิเวศในเรื่องของพันธุกรรม ในทางชีววิทยาลือว่า การสืบพันธุ์ (reproduction) เป็นสมบัติทางกายภาพและชีวภาพ ประการแรกของสิ่งมีชีวิต ทั้งนี้ เพื่อการเพิ่มจำนวนลูกหลานที่มีลักษณะเหมือนเดิม ไม่ให้สูญพันธุ์ไปจากโลก ในการสืบพันธุ์นั้นมีการสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศ (sexual reproduction) ซึ่งมีทั้งในคน สัตว์ และพืช (พืชดอก มีดอกไว้ทำ หน้าที่ในการสืบพันธุ์) และการสืบพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ (asexual reproduction) ซึ่งมีใน สัตว์ และ ในพืช (ในสัตว์ เช่น การแตกหน่อ ในไฮดรา ยีสต์, การแบ่งตัวออกเป็นสอง ในอะมีบา พารามีเซียม, การขาดอกเป็นท่อน ในดาวทะเล, การสร้างสปอร์ ในเห็ด รา และยีสต์, ฯลฯ ในพืช คือการสืบพันธุ์ที่ไม่ต้องใช้เมล็ดและเกสรในพืชดอก เช่น การงอกต้นใหม่จากส่วนต่าง ๆ ของ กล้วย ข่า การปักชำ การตอนกิ่ง เป็นต้น)

พีชนิยาม คือกฎของธรรมชาติที่เกี่ยวกับ เรื่องพันธุกรรม มีส่วนที่คล้ายคลึงกับองค์ประกอบของระบบนิเวศในส่วนของสิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวกับพันธุกรรม “พีชนิยาม” เป็นศาสตร์ที่เป็น แนวคิดในด้านพระพุทธศาสนา เทียบได้กับศาสตร์ด้านชีววิทยา กฎเกณฑ์ หรือสูตรต่าง ๆ ที่มีการค้นคิด ค้นพบ หรือแม้กระทั่งการที่มนุษย์ใช้ความพยายามทำวิทยาศาสตร์ให้เป็นวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เช่น การผสมเทียม การอุ้มบุญ แม้จะเกิดจากการนำเอากฎธรรมชาติข้ออื่น ๆ เช่น จิตตนิยาม และ กรรมนิยามเข้ามาประกอบ แต่ไม่ว่าจะปฏิบัติการณ์ด้วยวิธีใดก็ยังคงเป็นไปตาม พันธุกรรม ตามกฎแห่ง “พีชนิยาม” คือคนก็ต้องมีลูกออกมาเป็นคน และมีรูปร่างหน้าตาไปตาม ลักษณะเผ่าพันธุ์ของผู้เป็นเจ้าของยีน (Gene) ซึ่งเป็นหน่วยที่ควบคุมลักษณะทางพันธุกรรมต่าง ๆ ใน ร่างกายของสิ่งมีชีวิตการทำความเข้าใจเรื่องของระบบนิเวศ และ “พีชนิยาม” จึงช่วยให้มนุษย์อยู่กับ ธรรมชาติได้อย่างมีความสุข ยอมรับในความเป็นจริงของเรื่องพันธุกรรม หากไม่จำเป็นหรือเดือดร้อน จนเกินไป ก็ไม่ต้องไปทำศัลยกรรม หรือ

เปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดจนทำให้เกิดอันตรายหรือ ผลร้ายต่อไปในอนาคต รวมทั้งการยอมรับในความเป็นชาติพันธุ์ของเพื่อนร่วมโลก ไม่มีการเหยียดสีผิว ไม่มีการดูถูกเชื้อชาติ

“จิตตนิยาม”เป็นการทำงานที่มีกลไกในการทำงานของตนเอง เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมก็จะทำงาน จิตมีการรับรู้เสพอารมณ์ทางทวารทั้ง 6 เรียกว่า วิถีจิต มีการไต่สวนอารมณ์ และเล่นต่อไปถึงการเล่นไปในอารมณ์ (ชวนะ) ต่อไปจนถึงช่วงที่ทำกรรม ซึ่งอาจเป็นกุศลหรืออกุศล ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สิ่งเหล่านี้มีความต่างไปจากสัตว์และพืช จิต ในจิตตนิยาม จึงมุ่งเอาจิตในมนุษย์เป็นหลัก

อุตุนิยาม คือ กฎธรรมชาติ ไฟ อากาศ ฤดูกาลต่าง ๆ อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ โดยมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิจน เช่น ฝนตกฟ้าร้อง อากาศร้อนหนาว ดอกไม้ ใบไม้บางชนิดกลางวันบานกลางคืนหุบ หรือการที่สรรพสิ่งทั้งหลายผุพังเน่าเปื่อยลงไป เป็นต้น พืชนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์หรือที่เรียกว่าพันธุกรรม เช่น หลักความ จริงที่ว่า พืชชนิดใดก็ให้ผลชนิดนั้น ปลูกมะนาวก็เกิดเป็นต้นมะนาว ปลูกมะม่วงก็เป็นต้นมะม่วง ปลูกพืชชนิดใดก็ออกผลออกต้น เป็นพืชชนิดนั้น จิตตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่อมีสิ่งเร้า (อารมณ์) มากระทบประสาท จะเกิดการรับรู้ขึ้นคือจิตออกมารับอารมณ์ จิตจะทำงานอย่างไร และดำเนินไปเป็น ขั้นตอนเช่นไร ตามกฎแห่งการทำงานของจิต กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ อันเป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผล คือกระบวนการก่อการกระทำ หรือเรียกให้ชัดลงไปว่า กระบวนการแห่งเจตจำนงหรือ ความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ และการให้ผลของการกระทำ หรือผลที่สืบเนื่องจากการกระทำอันเหมาะสมพร้อมสอดคล้องกันเช่น ทำกรรมดีย่อมมีผลดี ทำกรรมชั่วย่อมมีผลชั่ว หรือที่เรียกกันติดปากว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

ธาตุในฐานะกฎของวิทยาศาสตร์

"ธาตุ" ในฐานะที่เป็นกฎของวิทยาศาสตร์นั้น มีความสำคัญในฐานะเป็นองค์ประกอบเป็นมูลฐานของสรรพสิ่ง หากแต่ในการรวมกันเข้าจะไม่ปรากฏลักษณะให้เห็นอย่างเด่นชัดก็ตาม ซึ่งสื่อให้เห็นความเป็นรูปธรรมและนามธรรม แต่ยังคงมีธาตุต่าง ๆ อีกมาก ที่เมื่อมีการรวมกันแล้วมีการปรับเปลี่ยนคุณสมบัติ หรือทำให้มีสภาวะบางอย่างตามไปด้วย เช่น H_2O คือ ไฮโดรเจน 2 อะตอม กับออกซิเจน 1 อะตอม เมื่อทำการรวมกันหรือทำปฏิกิริยาทางเคมีแล้ว จะเปลี่ยนสถานะเป็นน้ำ เมื่อเป็นน้ำแล้วก็ยังมีคุณสมบัติใหม่ หนึ่งในนั้นคือดับกระหายได้หรือดับไฟได้ เป็นต้น ในขณะที่ยังเป็นไฮโดรเจนและออกซิเจน คุณสมบัติดังกล่าวไม่มีปรากฏ

“ธาตุ” (Element) ในวิทยาศาสตร์มีคำจำกัดความว่า คือ สารที่ไม่อาจย่อยให้เป็นสารอื่นที่เล็กกว่า หมายความว่า ธาตุต่าง ๆ เช่น ทอง เหล็ก เป็นสิ่งที่ไม่อาจลดทอนลงไปเป็นธาตุอื่น ๆ ได้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2540)

ธาตุ (elements) ทุกชนิดย่อมประกอบด้วยอะตอม (atoms) และธาตุชนิดเดียวกันย่อมประกอบด้วยอะตอม ถึงอย่างไรก็ตาม ยังมีนักวิทยาศาสตร์อีกจำนวนมากที่ได้เสนอโครงสร้างของอะตอมว่ายังมีสิ่งที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานภายในอีกหลากหลาย อะตอม คือ มวลที่มีประจุบวกและมีประจุลบฝังอยู่ทั่วไป ส่วนรัทเทอร์ฟอร์ด (Rutherford) ได้เสนอแบบจำลองของอะตอมไว้ว่า อะตอมมีนิวเคลียส (nucleus) เล็กมากประกอบด้วยอนุภาคที่มีประจุบวก และไม่มีประจุ และอิเล็กตรอน (electrons) ซึ่งมีประจุลบวิ่งรอบนิวเคลียส รัทเทอร์ฟอร์ด ได้เสนอแบบจำลองของอะตอมไว้ว่า อะตอมคล้ายกับระบบสุริยะ มีนิวเคลียส เหมือนกับมโนภาพของรัทเทอร์ฟอร์ด แต่มีการจัดเรียงอิเล็กตรอนในระดับต่าง ๆ ด้วยพลังงานที่ต่างกัน และมีวงโคจรเป็นรูปร่างกลมหรือวงรี และในปัจจุบันแบบจำลองที่ยอมรับกันว่าเป็นอนุภาคมูลฐาน

“ธาตุ” เป็นเช่นเปลือกที่ห่อหุ้มสสารหรือพลังงานภายในบางอย่างเอาไว้ แม้ในปัจจุบันปี ค.ศ. 2012 จะมีการค้นพบอย่างอนุภาคฮิกส์โบซอน (higgs bosson) ว่าเป็นอนุภาคพระเจ้าที่เป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งที่เล็กดังที่ ดร. อรรถกฤต ฉัตรภูติ และ ดร.บุรินทร์ อัครวิภาพ ได้เขียนหนังสือเรื่อง “ฮิกส์โบซอนอนุภาคพระเจ้า จุดเริ่มต้นของการปฏิวัติครั้งใหม่” ไว้ว่า “มีการค้นพบอนุภาคตัวใหม่ที่ CERN จากเครื่องเร่งอนุภาค LHC และได้รับการยืนยันจาก 2 กลุ่มการทดลองที่ทำการศึกษาย่างอิสระต่อกัน คือ CMS และ ATLAS ว่าได้ค้นพบอนุภาคใหม่ที่เป็นโบซอนที่มีมวลประมาณ $125 \text{ GeV}/c^2$ อย่างไม่ต้องสงสัย”

ดังนั้น ธาตุที่เป็นธาตุมูลฐานดั้งเดิม มีมาตั้งแต่ครั้งการระเบิดครั้งใหญ่ (big bang) ว่าเป็นสสารที่สำคัญ ในขณะเดียวกันมนุษย์ยังได้ค้นคิด พัฒนาและผสมสสารบางอย่างขึ้นมากมายเช่นเดียวกัน

กล่าวได้ว่า ธาตุดังกล่าวมีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามกระบวนการทางธรรมชาติในแนวคิดของวิทยาศาสตร์ แต่ในขณะเดียวกันนักปรัชญา หรือนักศาสนายังคงถกเถียงอย่างกว้างขวางต่อไปว่า สิ่งที่เป็นสิ่งแรกเริ่มดังกล่าวคืออะไร แต่ถึงอย่างไรก็ตามย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วเบื้องต้นว่า ธาตุนั้นมีความสำคัญแม้จะมีนัยแตกต่างกันออกไประหว่างนักปรัชญา นักศาสนาและวิทยาศาสตร์ แต่ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจคือ การดำรงอยู่ของธาตุนั้นเป็นไปได้อย่างไร จึงพอเหมาะพอดีที่ก่อให้เกิดฐานะของสิ่งที่มีชีวิตอย่างมนุษย์ สัตว์ และพืชในขณะเดียวกัน สิ่งที่ไม่มีชีวิตอย่างโลก เอกภพ และจักรวาล ก็เป็นไปเช่นเดียวกัน ทำไมจึงพอเหมาะพอดีจนสามารถดำรงอยู่ได้ จนทำให้มีการถกเถียง โต้แย้งกันอย่างหลากหลายว่า

ย่อมมีบางสิ่งบางอย่าง เช่นพระเจ้าว่าเป็นผู้สร้าง หรือ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่กำหนดตัวของมันเอง หรือ โลกนี้ออกแบบมาด้วยเงื่อนไขด้วยการดำรงอยู่ของมนุษย์นั่นเอง

สรุป

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกล้วนเกิดขึ้นจากการประชุมกันของธาตุ 4 ด้วยเหตุที่มนุษย์ และสรรพสัตว์ มีธาตุเป็นองค์ประกอบ การคบค้าสมาคม การคุ้นเคยสนิมกัน ก็จะเกิดขึ้นตามพื้นฐานของอุปนิสัยจิตใจที่เหมือนกัน เช่น คนที่นิสัยดี ก็ย่อมคบกับ คนที่นิสัยดี แต่จะไม่ยอมไปคบ รวมกลุ่มกับคนนิสัยไม่ดี ส่วนผู้ที่นิสัยไม่ดี ก็ย่อมคบหาสมาคมกันกับผู้ที่มีนิสัยไม่ดี แต่จะไม่คบไม่ไปคุ้นเคยกับคนที่นิสัยดี ดังนั้น การคบค้าสมาคมกัน สนิทกันของแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัย คือมีเหตุเสมอ มีเหตุคือ มีนิสัย อุปนิสัยจิตใจ มีอริยาสัยที่สะสมมาเหมือนกัน ๆ เช่น ความรู้สึกรัก ความรู้สึกชอบพอใจคน ๆ นี้ ยอยากคบหากับคน ๆ นี้ หรือเห็นว่าคนนี้เป็นเพื่อน มีอะไรก็จะคอยช่วยเหลือ นั่นก็แสดงถึงการสะสมอุปนิสัยจิตใจมาของทั้งสองคนนั้นเหมือนกันที่มีธาตุ นิสัย อุปนิสัย อริยาสัยเหมือนกัน คนมีปัญหาามากมักจะคบหากับผู้มีปัญหามากด้วยกัน เป็นของธรรมดาที่มีในโลก ดังองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธองค์ ทรงชี้ให้ภิกษุเห็นว่า “พระภิกษุมักอยู่รวมกันโดยธาตุ เช่น ผู้มีปัญหามากจะอยู่รวมกับกลุ่มกับพระสารีบุตร ผู้มีฤทธิ์มากจะอยู่รวมกับกลุ่มพระโมคคัลลานะ ผู้ที่ใฝ่ต่อสุดตะจะอยู่รวมกลุ่มกับพระอานนท์ และผู้มีความปรารถนาลามกจะไปอยู่รวมกลุ่มกับพระเทวทัต เป็นต้น และทรงสรุปว่า “แม้ในอดีต แม้ในอนาคต แม้ในปัจจุบัน สัตว์ทั้งหลายก็ได้คบค้าสมาคมกันโดยธาตุอย่างเดียวกัน คือ สัตว์ทั้งหลายผู้มีอริยาสัยแล้ว ได้คบค้าสมาคมกับสัตว์ทั้งหลายผู้มีอริยาสัยแล้ว สัตว์ทั้งหลายผู้มีอริยาสัยงาม ได้คบค้าสมาคมกับสัตว์ทั้งหลายผู้มีอริยาสัยงาม” ดังนั้น ผู้ที่มีปัญญาเป็นบัณฑิต เป็นผู้ที่นิสัย อุปนิสัย มีจิตใจ มีอริยาสัยดี ย่อมไม่คบค้าสมาคมกับคนที่นิสัยไม่ดี นั่นคือไม่คบค้าสมาคมกับอกุศลธรรม ส่วนผู้ที่มีนิสัยไม่ดี (ธาตุเทียม) ก็จะชอบใจ พอใจ รู้สึกคุ้นเคยกับบุคคล ซึ่งเป็นผู้มีอริยาสัยอย่างนั้นคือ นิสัยไม่ดีเช่นกัน การชอบ การอยากคบหา ทุกอย่างจึงมีเหตุด้วยกันทั้งนั้น

เอกสารอ้างอิง

- เทพย์ สาริกบุตร. (2513). *โหราศาสตร์ปริทรรศน์ ภาคจันทรวิวินิจฉัย ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร: อุตสาหกรรมกรรมการพิมพ์.
- ภฤติกาวลัย หิริญสิ. (2554). *ศึกษาความสอดคล้องของหลักการพยากรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและวิชาโหราศาสตร์ไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

- ทีมบรรณาธิการพารามอน. (2549). *ฟิสิกส์และเคมี = Essential atlas of physics and chemistry / ยิ่งศักดิ์ นิตยฤกษ์, ผู้แปล*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พร รัตน์สุวรรณ. (2514). *พุทธวิทยา เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2540). *วิทยาศาสตร์ในทรรศนะของพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปถโย. (2547). *พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2548). *อภิธรรมมัตถสังคหบาลีและอภิธรรมมัตถวินิยัติกา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2549). *มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

รัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์*

NEW PUBLIC MANAGEMENT PUBLIC ADMINISTRATION OF GLOBALIZATION

ฉัฐวัฒน์ ชัชณฐาภักดิ์
Chattawat Shatnataphat
วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น
Northern College, Thailand
E-mail: chattawat_s@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดความสำคัญเกี่ยวกับการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ และ 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความเสมอภาคทางสังคมจากรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า: การบริหารในภาครัฐราชการจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ มากมายและอยู่ภายใต้หลักการปกครองแบบนิติรัฐด้วยจึงทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของการปกครองแบบเข้มงวดเคร่งครัดมายึดหลักการผ่อนปรนภายใต้ธรรมาภิบาล หรือการกำกับดูแลที่ดีมากขึ้น การเปลี่ยนสถานะพลเมืองให้กลายเป็นเพียง ลูกค้า ตามวิธีคิดแบบภาคเอกชนในแนวคิดแบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ New Public Management (NPM) โดยมองข้ามความเป็นพลเมืองในฐานะผู้ที่ได้รับสิทธิตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญรับรองทั้งในแง่สิทธิ ความคุ้มครอง และการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเสมอภาคคือการลดฐานะของพลเมืองเป็นเพียง ลูกค้า และในกรณีที่ลูกค้า ไม่จ่ายค่าบริการหรือภาษี เขาก็อาจจะไม่ได้รับบริการหรือแม้จะได้รับบริการก็อาจเป็นบริการที่ไม่เท่าเทียมเสมอภาค ความชอบธรรมทางการบริหารยุคโลกาภิวัตน์ ต้องมี 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ยึดหลักนิติธรรม 2) ยึดแนวทางนิติรัฐ 3) มีคุณธรรม 4) มีจริยธรรม 5) มีศีลธรรม และ 6) มีธรรมาภิบาล ถ้าขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ถือว่าขาดความชอบธรรมทางการบริหารจำเป็นต้องมีแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ และถึงเวลาต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของพลเมืองมากที่สุดต่อไป

คำสำคัญ: รัฐประศาสนศาสตร์, โลกาภิวัตน์, การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่

---

* Received 1 January 2020; Revised 2 March 2020; Accepted 31 March 2020

Abstract

The objective of this article paper is as follows: 1) to study the theories of importance in relation to public administration and the changes in the globalization era, and 2) to study the changes for social equality from the public administration to the changes in the globalization era. It is a qualitative research. By using the document research methodology to analyze the data.

The results of the research showed that: Administration in the government sector must be governed by various laws and regulations and also under the rule of legal rule as well, therefore the government need to change the form of strict governance to strictly adhere to the principle of leniency under Good governance Or better supervision Changing citizenship status to become just a customer based on the concept of the private sector in the concept of a new public administration, globalization, New Public Management (NPM), by overlooking citizenship as a legal rights holder. The constitution guarantees both rights, protection and equal treatment: reducing citizens' status as just customers, and in the case of customers Do not pay service fees or taxes They may not receive the service or even receive the service, it may be unequal service. Administrative legitimacy in the globalization era must have 6 important components, namely 1) Adherence to the rule of law 2) Stick to the rule of law 3) Moral 4) Ethical 5) Moral and 6) Good governance If missing one element Considered the lack of administrative legitimacy, it is necessary to have a new concept of public administration in the globalization era and it's time to change the concept to be in line with the needs of citizens the most

Keywords: Public Administration, Globalization, New Public Management

บทนำ

แนวคิดของรัฐประศาสนศาสตร์ยุคพฤติกรรมศาสตร์อีกแนวหนึ่งที่จะหยิบยกมากล่าวในที่นี้ก็คือ การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ (Policy Analysis) ความจริงนโยบายสาธารณะเป็นวิชาที่มีมาตั้งแต่เสรีจันสงครามโลกครั้งที่ 2 อาจกล่าวได้ว่านโยบายสาธารณะที่แพร่หลายส่วนใหญ่เป็นผลงานของนักรัฐศาสตร์ซึ่งมุ่งถึงการวัดปัจจัยนำเข้าและการวิเคราะห์ผลทาง

การเมืองและสถาบันการเมืองที่มีต่อนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้นักรัฐศาสตร์ยังสนใจกระบวนการของนโยบายสาธารณะ คือ ศึกษาตั้งแต่การก่อตัวของนโยบายการกำหนดนโยบาย การนำเอานโยบายไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลนโยบายและการวิเคราะห์ข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งการวิเคราะห์นโยบายที่มีการศึกษาในรัฐประศาสนศาสตร์อย่างแพร่หลายก็คือ การวิเคราะห์ถึงผลที่ได้รับ (Outcome) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย การใช้เชิงปริมาณสำหรับการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะที่ดีกว่าและการศึกษาถึงรายละเอียดของแต่ละนโยบายสาธารณะ (Substantive Areas) เช่น นโยบายทางการศึกษา นโยบายสาธารณสุข นโยบายการเกษตร ฯลฯ การศึกษานโยบายสาธารณะในแนวของรัฐประศาสนศาสตร์ก็เพื่อจะดึงลักษณะวิชาให้เข้าไปศึกษานโยบายสาธารณะเพื่อเสนอวิธีแก้ไขซึ่งย่อมจะเป็นประโยชน์แก่การตัดสินใจของนักบริหาร จึงเป็นการนำรัฐประศาสนศาสตร์ให้มาใกล้กับการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีน้อยในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐประศาสนศาสตร์โลกาภิวัตน์ หรือยุคพฤติกรรมศาสตร์ (Postbehavioralism) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการชี้ให้เห็นจุดอ่อนของพฤติกรรมศาสตร์และเสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับสังคม เน้นความสำคัญของค่านิยมและการมีความรู้เกี่ยวกับแต่ละคนโดยใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ทางแนวคิด แนวคิด และทางปฏิบัติเพื่อแสวงหาความยุติธรรมในสังคมโดยถือเป็นพื้นฐานคุณธรรมที่แท้จริง (บุญทัน ดอกไธสง, 2562)

ดังนั้น รัฐประศาสนศาสตร์โลกาภิวัตน์ จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับโลกแห่งความเป็นจริง คือสามารถนำมาใช้การปฏิบัติได้ โดยอยู่ภายใต้หลักความยุติธรรมของสังคมโดยมุ่งเน้นให้พลเมืองทุกคนได้รับการบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียมกันและในการปฏิบัติงาน รัฐบาลจะต้องให้ความสนใจในเรื่องการกระจายโอกาสกระจายรายได้และกระจายการพัฒนา เพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมโดยคำนึงถึงผู้ด้อยโอกาสหรือผู้เสียเปรียบเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้ผู้บริหารงานของรัฐต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานและการสร้างความยุติธรรมโดยเปิดโอกาสให้ข้าราชการและพลเมืองผู้มีส่วนได้เสียสามารถเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ แนวคิดของรัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบันอีกประการหนึ่ง ก็คือ แนวคิดองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยม (Organizational Humanism) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับองค์การ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือการสร้างเสริมให้องค์การที่มีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย เพื่อสนับสนุนให้คนมีโอกาสบรรลุความพึงพอใจที่ได้ปฏิบัติตามศักยภาพของตนเอง (Self – Actualization) มนุษยนิยมเชื่อว่ามนุษย์ควรมีโอกาสได้เป็นในสิ่งที่เราควรจะเป็น นอกจากนี้ยังมีโอกาสทำในสิ่งที่เรามีความสามารถ และมีความประสงค์เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้มนุษย์มีการพัฒนา คือ มีความเจริญเติบโตทางจิตใจรักษาความเป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในการเลือกที่จะกระทำคุณสมบัติเหล่านี้จะช่วยให้มนุษย์ปฏิบัติงานอย่างมี

ความสุขใจและเป็นเหตุให้มีผลผลิตสูงตามมาด้วยดังนั้นแนวคิดองค์การที่อาศัยหลักมนุษยนิยม จึงมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง ก็คือการสร้างสรรคบรรยากาศและส่งเสริมให้คนในองค์การมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของประชาธิปไตยเทคนิคที่สำคัญ ๆ เช่น Sensitivity Training การสร้างกลุ่ม (Group Building) หรือ T – groups, Grown Dynamics Organization Development – OD ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการฝึกอบรมแท้จริงก็คือเทคนิคของมนุษยนิยมนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดความสำคัญเกี่ยวกับการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความเสมอภาคทางสังคมจากรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) นั้น โดยเบื้องต้นทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัย ตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนแนวความคิด แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดความสำคัญเกี่ยวกับการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า การแยกการบริหารกับการเมืองออกจากกันเป็นสองส่วน (ค.ศ. 1900 – 1926) ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาวิชาบริหารภาครัฐเป็นแนวคิดของการแยกการบริหารกับการเมืองออกจากกันเป็นสองส่วนเป็นแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ โดย Goodnow ได้กล่าวว่า รัฐบาลมีหน้าที่แตกต่างกันอยู่ 2 ประการคือการเมืองและการบริหาร กล่าวคือการเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายหรือการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของรัฐส่วนการบริหารเป็นการนำนโยบายต่าง ๆ เหล่านั้น ไปปฏิบัติ ส่วน Leonard D. White ได้ชี้ให้เห็นว่าการเมืองไม่ควรเข้ามาแทรกแซงการบริหารหน้าที่ของการบริหารก็คือ ประหยัดและประสิทธิภาพ หลักของการบริหารจัดการ (ค.ศ. 1927 – 1937) มองว่าวิชาการบริหารภาครัฐเป็นเรื่องของหลักต่าง ๆ ของการบริหารที่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์และนักบริหารสามารถที่

จะนำเอาหลักต่าง ๆ เหล่านั้นไปประยุกต์ได้ และมองว่าการบริหารภาครัฐและธุรกิจสามารถใช้หลักของการบริหารอย่างเดียวกันได้ตัวอย่างหลักเกณฑ์การบริหารที่มีชื่อเสียง เช่น หลักที่เป็นหน้าที่ของนักบริหารคือ POSDCORB ของ Gulick & Urwick เป็นต้น

การบริหารภาครัฐคือ รัฐศาสตร์ (ค.ศ. 1950 – 1970) เป็นยุคที่วิชาการบริหารภาครัฐได้กลับคืนไปเป็นสาขาหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์อีกครั้ง การบริหารภาครัฐคือวิทยาการทางการบริหาร (ค.ศ. 1956 – 1970) เป็นช่วงที่นักวิชาการทางการบริหารภาครัฐได้เริ่มค้นหาแนวทางใหม่โดยได้เริ่มมาศึกษาถึงวิทยาการทางการบริหาร ซึ่งหมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดองค์การ (Organization Theory) และวิทยาการการจัดการ (Management Science) การศึกษาแนวคิดองค์การเป็นการศึกษาของนักวิชาการทางจิตวิทยาสังคมสังคมวิทยาบริหารภาครัฐ และบริหารภาครัฐที่จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมขององค์การพฤติกรรมของคนที่ขึ้น ส่วนวิทยาการจัดการเป็นการศึกษาของนักวิชาการทางด้านสถิติการวิเคราะห์ระบบคอมพิวเตอร์ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และบริหารภาครัฐที่จะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและเพื่อที่จะใช้วัดประสิทธิผลของการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องแน่นอนยิ่งขึ้นการศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งถึงสิ่งหรือประเด็นที่ศึกษา (Focus) แต่ไม่กำหนดสถานที่ที่จะศึกษา (Lucus)

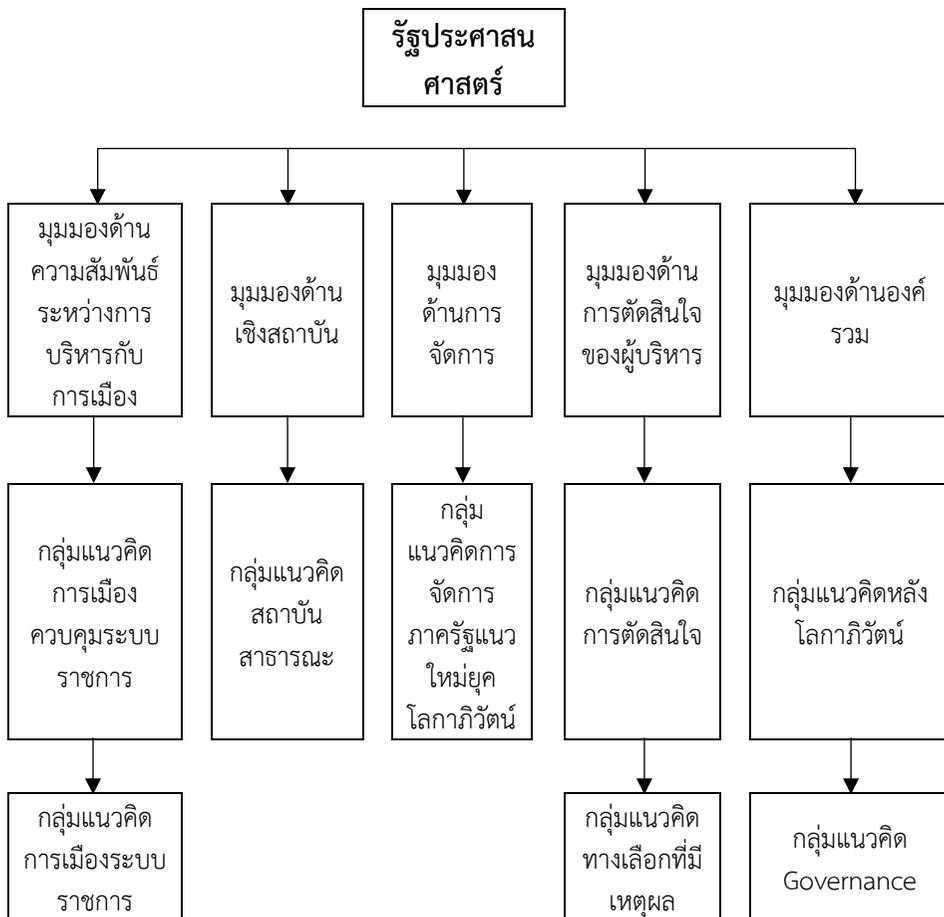
การบริหารภาครัฐคือการบริหารภาครัฐ (ค.ศ. 1970) นักบริหารภาครัฐได้พยายามที่จะศึกษาในลักษณะของสหวิทยาการการสังเคราะห์ ความรู้ความสามารถในสาขาวิชาการต่างๆ มาใช้แก้ปัญหาในสังคมความโน้มเอียงไปสู่เรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตในเมืองความสัมพันธ์ทางการบริหารระหว่างองค์การของรัฐและองค์การของเอกชนเขตแดนร่วมกันระหว่างเทคโนโลยีและสังคม และการจัดการภาครัฐ (Public Management) ในทศวรรษ 1970 กลุ่มการจัดการภาครัฐแบ่งแนวทางการศึกษาของตนออกเป็นอีก 3 สาขา คือ การจัดการเชิงปริมาณหรือเชิงวิเคราะห์ซึ่งพัฒนามาจากการวิเคราะห์นโยบายและเศรษฐศาสตร์จะเน้นการใช้เทคนิคเชิงกลยุทธ์ขั้นสูงต่าง ๆ เช่น การพยากรณ์การวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ โดยต้องให้ผู้บริหารได้มีโอกาสบริหารต้องสนับสนุนให้เกิดการคิดกลยุทธ์ต่าง ๆ โดยหาทางลดกฎระเบียบและการจัดการที่มุ่งเน้นตลาดตั้งนั้นการปฏิรูประบบราชการจึงเป็นภารกิจที่รัฐบาลในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้ทุ่มเทและพัฒนาระบบราชการเพื่อการเป็นระบบราชการโลกาภิวัตน์ที่ดำเนินการภายใต้หลักธรรมาภิบาล

2. การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความเสมอภาคทางสังคมจากรัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์กระบวนทัศน์ที่ 6 Governance (1990 – ปัจจุบัน) เป็นแนวคิดที่ว่า การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐควรถอยออกจากการ 'Government' ที่เป็นการควบคุมพลเมืองและส่งมอบบริการสาธารณะโดยผ่านเครื่องมือของรัฐ ขณะเดียวกันก็มุ่งสู่ 'Governance' ซึ่งดำเนินการวางโครงสร้างของกฎหมาย นโยบาย องค์การ สถาบัน ข้อตกลง

ร่วม และข้อตกลงเพื่อควบคุมพลเมืองและส่งมอบบริการสาธารณะ โดยผ่านเครื่องมือทางสังคมต่าง ๆ มีใ้ช้อยู่ภายใต้การดำเนินการของรัฐเพียงฝ่ายเดียว กล่าวได้ว่า Government คือความเป็นสถาบันขณะที่ Governance คือความเป็นสถาบันและเครือข่าย

Governance เป็นคำที่มีการถกเถียงอย่างกว้างขวางถึงการนิยามความหมายในภาษาไทย ทำให้มีนักวิชาการหลายท่านบัญญัติความหมายของคำดังกล่าวไว้หลายคำ อาทิ การบริหารการปกครอง ธรรมนูญ การอภิบาล การกำกับดูแลการจัดการปกครอง ฯลฯ ผู้เขียนจึงใช้คำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Governance ในเอกสารชิ้นนี้โดยไม่แปลเป็นภาษาไทยเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โครงสร้างมุมมองทางรัฐประศาสนศาสตร์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รัฐประศาสนศาสตร์กับการเปลี่ยนแปลงยุคโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงแนวคิด แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของรัฐในแนวคิดของการบริหารการปกครองสาธารณะ (New Public Governance: NPG) แนวคิดการบริหารการปกครองสาธารณะเน้นการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองและภาคประชาสังคมในเรื่องการบริการสาธารณะที่เหมาะสมกับพลเมือง โดยอาศัยแนวคิดประชาธิปไตยพลเมือง ตัวแบบชุมชนและประชาสังคมแนวคิดมนุษยนิยมองค์การและรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ และ Postmodern รัฐประศาสนศาสตร์ ในกรณีที่ใช้ตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของพลเมืองของสมาคมการมีส่วนร่วมสากลเรียกว่า Public Participation Spectrum สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่นได้ 5 ระดับ ดังนี้

บันไดขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform): โดยภาคพลเมืองและ ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่พลเมืองเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุดแต่ถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและมีความสำคัญมากโดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่แท้จริง ถูกต้อง ทันสมัยและพลเมืองสามารถเข้าถึงได้ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของพลเมืองในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาระงานของภาครัฐโดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่พลเมือง (White, L. D., 1926)

บันไดขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (Consult): เป็นการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง และภาคประชาสังคมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็นรวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ/ การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบโดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของพลเมืองทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการและนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นและประเด็นที่พลเมืองเป็นห่วงไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และประกอบการตัดสินใจ โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ทำได้โดยการสำรวจความคิดเห็นการจัดเวทีสาธารณะ การเสวนากลุ่ม เป็นต้น (Mornstein, M. F., 1946)

บันไดขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (Involve): เป็นการมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจของภาคพลเมืองและภาคประชาสังคม ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับพลเมืองอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการวางแผนงานโครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวกและยอมรับการเสนอแนะ และมีการตัดสินใจร่วมกับภาคพลเมืองการมีส่วนร่วมระดับนี้อาจดำเนินการในรูปแบบกรรมกรที่มีตัวแทนภาคพลเมืองเข้าร่วม (Goodnow, F. J., 1960)

บันไดขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaborate): เป็นการให้ความสำคัญกับบทบาทของภาคพลเมือง และภาคประชาสังคมในระดับสูง โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับพลเมืองในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไขรวมทั้งการเป็นภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือการที่ภาครัฐสัญญาอยู่กับพลเมืองและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานร่วมกันและนำแนวคิดใหม่ ๆ หรือข้อเสนอแนะของพลเมือง มาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งความคิดเห็นของพลเมืองจะสะท้อนออกมาจากผลของการตัดสินใจที่ค่อนข้างสูง โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคพลเมือง เป็นต้น (Henry, N., 1975)

บันไดขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจพลเมือง (Empower): เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ภาคพลเมือง และภาคประชาสังคมมีบทบาทในระดับสูงสุด โดยเป็นการเปิดโอกาสให้พลเมืองมีบทบาทในการเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งผลการตัดสินใจมีผลผูกพันให้หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามการตัดสินใจของพลเมืองการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระดับสูงสุดนี้เน้นให้พลเมืองมีบทบาทในการบริหารจัดการโดยเป็นผู้ดำเนินการกิจและภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ประโยชน์ของการตัดสินใจในขั้นนี้คือ การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การลงประชามติเพื่อพิจารณาว่าควรมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของชุมชนหรือไม่ เป็นต้น (Henry, N., 2010)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวการศึกษาของกลุ่มรัฐประศาสนศาสตร์ใหม่ (The New Public Administration) แนวความคิดของกลุ่มนี้มาจากปรัชญาลัทธิ Existentialism และ/หรือ Phenomenology ซึ่งสนใจสภาพหรือสิ่งที่มีอยู่จริงของมนุษย์ ให้ความสำคัญต่อคุณค่าของมนุษย์ปรากฏการณ์ของปฏิสัมพันธ์ เน้นความเป็นธรรมชาติ ความเสมอภาค และความสอดคล้องระหว่างรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม ปฏิเสธการปลดปล่อยค่านิยมหรือค่านิยมที่เป็นกลาง มีแนวคิดที่ขัดแย้งกับกลุ่มปฏิฐานนิยม (Positivism) ต่อต้านระบบราชการที่มีขนาดใหญ่และมีลักษณะการบังคับบัญชาที่เข้มงวด สนใจผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการมากกว่าจะมุ่งสนใจเฉพาะภายในสถาบันเท่านั้น ผู้เขียนได้วิจารณ์แนวความคิดของกลุ่มนี้ว่าไม่มีอะไรแปลกใหม่ เปลี่ยนแปลงเฉพาะคำพูดเท่านั้น (Revolution by Rhetoric Status Quo in Skill and Technologies) จุดอ่อนอีกประเด็นหนึ่ง ก็คือ พูดถึงสิ่งที่จะทำเท่านั้น แต่ไม่ระบุว่าจะทำ

อย่างไร ซึ่งผู้เขียน คือ Golembiewski ได้ชี้ให้เห็นว่าจุดอ่อนต่าง ๆ เหล่านี้มีสภาพการณ์เช่นเดียวกับที่กลุ่มบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ (C.P.A.) เคยประสบมาก่อนแล้ว

Mary E. Guy - Melvin & Leigh กระแสคลื่นของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การสื่อสาร เศรษฐกิจโลก รวมถึงอำนาจและบทบาทของรัฐบาลส่งผลกระทบต่อการประเมินตนเองของหน่วยงานภาครัฐกิจ หน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร และหน่วยงานของรัฐ ทำให้บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ เหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป มองในมุมมองหนึ่งคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พลเมืองและให้บริการผลประโยชน์สาธารณะโดยสถาบันต่าง ๆ ของรัฐโดยตรงมาเป็นการบริหารปกครอง คือ การให้อำนาจประกอบทางกฎหมาย นโยบาย องค์การ สถาบัน ข้อตกลงความร่วมมือ และข้อตกลงต่าง ๆ ควบคุมพลเมืองและให้บริการผลประโยชน์สาธารณะแทน การปกครองเป็นเพียงสถาบัน ส่วนการบริหารปกครองเป็นทั้งสถาบันและเครือข่าย ดังนั้น การบริหารการปกครองจึงอาจมองได้ใน 2 มุมมองคือ มุมมองอย่างแคบคือการบริหารจัดการเครือข่าย เน้นการวิเคราะห์เครือข่ายประเภทของสมาชิกที่เข้าร่วมในเครือข่าย การกำหนดโครงสร้างการบริหารเครือข่าย กระบวนการสร้างเวทีและโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมกับเครือข่าย เป็นต้น และอีกมุมมองหนึ่งคือ ความหมายอย่างกว้างคือ ระดับความร่วมมือในขั้นสูงสุดที่ดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศในโลกที่สนใจปัญหาที่เกิดขึ้นข้ามอาณาเขต ปัจจุบัน รัฐประศาสนศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่มีองค์ความรู้และหลักการเป็นของตนเอง และเป็นสาขาวิชาที่มุ่งสร้างองค์ความรู้และการนำไปปฏิบัติเพื่อให้สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

Mary E. Guy - Melvin & Leigh กระบวนทัศน์การบริหารงานแบบประชาธิปไตย (Democratic Administrative Paradigm) ผู้ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนทัศน์นี้ คือ Ostrom (As Cited in Golembiewski) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ยึดหลักทางเลือกของสาธารณะ (Public Choice) ซึ่งมีหลักการย่อ ๆ ที่สำคัญ คือ เป็นกระบวนทัศน์ที่เน้นการบริหารงานแบบประชาธิปไตยตอบสนองต่อความต้องการของสาธารณะเน้นการกระจายอำนาจไปยังส่วนล่าง (Bottom Up) ของระบบเพื่อคานอำนาจซึ่งกันและกันส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจที่ประชาชนมีส่วนร่วมในลักษณะของการเลือกตั้งเพื่อให้บริการสาธารณะสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน ส่งเสริมความเสมอภาคในสังคม และยึดถือโลกของตลาดซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ เป็นเครื่องกำหนดอุปสงค์และอุปทานของการส่งมอบบริการสาธารณะ Golembiewski ได้วิจารณ์หลักการของกระบวนทัศน์นี้ว่า ระเบียบวิธีในการวิจัยยังไม่เหมาะสมและชัดเจน การวัดความต้องการของปวงชนวัดได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายด้าน ข้อสมมติเบื้องต้นของกระบวนทัศน์นี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในทางปฏิบัติและทดสอบได้ยาก เพราะกลุ่มชนส่วนมากจะเห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวม และยังไม่สามารถสร้างกลุ่มคนให้มีสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดี

ของชาติได้อย่างสมบูรณ์ และกระบวนการที่ควรนำไปสู่พฤติกรรมที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ต้องการหรือคาดหวังได้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ควรกำหนดนโยบายการบริหารภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์จะต้องให้ความสนใจทั้งระดับบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มขนาดเล็ก และรวมไปถึงองค์การขนาดใหญ่ด้วย นอกจากนั้นจะต้องมีการวิจัยและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้กับระดับต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วด้วย ควรกำหนดนโยบายการบริหารภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ต้องสามารถยืดหยุ่น และผูกติดกับค่านิยมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทย และควรกำหนดนโยบายการบริหารภาครัฐแนวใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ต้องสามารถยืดหยุ่น และผูกติดกับค่านิยมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของไทย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมด้านขอบข่ายของรัฐประศาสนศาสตร์ต้องให้ความสำคัญทั้งในด้านแนวคิดและการประยุกต์ ควรศึกษาเพิ่มเติมด้านยุทธวิธีที่ง่ายที่สุดในการพัฒนางานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายระยะยาว และควรศึกษาเพิ่มเติมด้านมโนทัศน์ของรัฐประศาสนศาสตร์จะต้องสนใจและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่องค์การต่าง ๆ ในทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญทัน ดอกไธสง. (2562). *รัฐประศาสนศาสตร์เปลี่ยนโลก*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Goodnow, F. J. (1960). *Politics and administration*. New York: Macmillan.
- Henry, N. (1975). *Public administration and public affairs*. Englewood Cliffs NJ: Prentice-Hall.
- Henry, N. (2010). *Public Administration and Public Affairs. (11th ed)*. New York: Longman Simon.
- Mornstein, M. F. (1946). *Elements of public administration*. NJ: Prentice-Hall.
- White, L. D. (1926). *Introduction to the study of public administration*. New York: Macmillan.

บทบาทของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในสังคมไทยปัจจุบัน*

THE ABBOTS' ROLE IN THE TEMPLE ADMINISTRATION

IN PRESENT THAI SOCIETY

พระครูอดุลสามัคคยาธาร (แสงจันทร์ เจริญคง)

Phrakru Adulsamakkayatorn (Saengchan Charoenkong)

พระครูโสภณรัตนบัณฑิต

Phrakru Sopanarattanabanthit

พระครูวิจิตรศีลาจาร

Phrakru Wijitsilajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: watwangpha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการวัดในสังคมไทยปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในสังคมไทยปัจจุบัน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยการวิจัยเชิงเอกสารเป็นการศึกษาประเด็นสำคัญว่าด้วยสภาพการบริหารจัดการวัดในสังคมไทยปัจจุบัน และหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา ได้แก่ บทบาทของเจ้าอาวาส สภาพปัญหาของการบริหารจัดการวัดในปัจจุบัน และการบริหารจัดการวัดตามหลักสัปปายะ เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาเป็นชุดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 ท่าน ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเกิดจากใช้เทคนิค Purposive Sampling Technique อ้างอิงบุคคลที่ถูกล่ามถึง โดยผลการศึกษาดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า: 1) สภาพการบริหารจัดการวัดในปัจจุบันเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่ปกครอง ดูแลวัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เจ้าอาวาสจึงต้องประยุกต์ใช้หลักการบริหารจัดการ

---

* Received 4 January 2020; Revised 5 March 2020; Accepted 30 March 2020

วัดในมิติที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน 2) หลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สัปปายะภายในเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมของแต่ละบุคคล และสัปปายะภายนอกที่เหมาะสมต่อความเป็นอยู่ของหมู่คณะ 3) การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในสังคมไทยปัจจุบันตามหลักสัปปายะ 4 ดังนี้ 3.1) อาวาสสัปปายะ มีความสะอาด ร่มรื่น สงบ มีความปลอดภัย 3.2) อาหารสัปปายะ ฉันทรวมกันในที่แห่งเดียว แบ่งปันสังฆภัต และกัจฉนิมนต์ตามความเหมาะสมและทั่วถึง 3.3) ปุคคลสัปปายะ จัดบุคคลที่ก่อให้เกิดปัญหาออกไป ชักนำบุคคลที่เป็นมิตรเข้ามา 3.4) ธรรมมะสัปปายะ วัดเป็นสถานที่ประพฤติปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมแก่พระภิกษุและฆราวาส เป็นการปกครองโดยไม่ต้องปกครอง

คำสำคัญ: วัด, การบริหารจัดการวัด, สังคมไทยปัจจุบัน, สัปปายะ

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the management measurement in the temple at the present Thai society, 2) to study principles of Sappāya in Theravāda Buddhism, 3) to application of Sappāya in management temple to administration Thai community. The objective is a qualitative used document research and in – depth interviews as research tool. The document research is important to study issues regarding the condition of temple management in Thai society and main Sappāya in Buddhism include th Abbot's role problems of current measurement management and the temple management of Sappāya for framework are developing a questions set interviewing 6 involved people. Which the interviewing of the parties arises to used techniques Purposive Sampling Technique. By sampling the persons mentioned the study follows.

Study resulte founded: 1) The state of the temple management is a direct duty of an abbot who is in charge temple for maximum efficiency Especially in the presen Thai society which has changed dramatically. The abbot must applied the principles of management in dimensions appropriate for state of society. 2) Main of *Sappāya* in the *Theravāda Buddhism* have 2 parts *Sappāya* within definition to proper practiced forAchieve Dharma individual and *Sappāya* external to proper for collective life. 3) Findings revealed that an application of *Sappāya* for management measurement in the temple govering Thai society 3.1) *Avasa – Sappāya* has cleaned, shady, quietly,secure to look after all of area 3.2) *Āhāva – Sappāya* have to

sharing and eating easy food together and to get invited to suitable 3.3) *Puggala – Sappāya* that abots has to ask questions and recommend useful to get rid of the person causing the problem and to be a good friends and 3.4) *Dhamma – Sappāya* the monastery was place of Dhamma practice should not forget the heart that creates Dhamma suitable for the monk and the people governing without rule.

Keywords: Temple, Temple Administration, Present Thai Society, Sappaya

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง วิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตายล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกับอิทธิพลของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งลักษณะนิสัยของคนไทย คือ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตากรุณา รักใคร่สามัคคี รักสันติ มีขันติธรรมทางศาสนา และประนีประนอมกับเพื่อนร่วมชาติไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (คุณ โทชน์, 2545) จากความเคารพนับถือและความศรัทธาของคนไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์อย่างแนบแน่น ดังนั้นวัดจึงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นศูนย์กลางในการรวมน้ำใจของพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญแก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นและความมั่นคงแก่สังคม ลดปัญหาและส่งเสริมการควบคุมทางสังคม อาจกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต และเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยยิ่งไปกว่านั้น นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม พระสงฆ์นอกจากจะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นผู้นำทางกิจกรรมของคนในสังคมแล้ว ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ที่ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมาก ทำให้มีผู้มองศาสนาทั้งในด้านบวกและด้านลบ การบริหารจัดการวัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา สำหรับการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น เป็นบุคคลสำคัญซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นไปตามภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน โดยเฉพาะด้านการปกครอง เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ วางแผน กำหนดนโยบาย บริหารบุคลากรในวัดให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ

มีความสามัคคี ทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เพื่อนำวัดไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จตามเป้าประสงค์

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดความคาดหวังต่อเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดโดยเฉพาะด้านการปกครองให้เป็นไปตามหลักสัปปายะทั้งในปัจจุบันและอนาคต กล่าวคือ 1) วัดควรเป็นต้นแบบทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัย 2) วัดควรเป็นแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะด้านศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เป็นแหล่งให้การสงเคราะห์ทางด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม 3) วัดควรเป็นศูนย์กลางชุมชน สร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจพระพุทธศาสนา และนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ 4) ใช้อธรรมะเป็นเครื่องขับเคลื่อนให้สังคมพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกันควรระวังมิให้เป็นเครื่องมือของอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม

จึงกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการวัดมีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่ปกครอง ดูแล และบริหารกิจการต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดสนองต่อความต้องการของสังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันเจ้าอาวาสจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดทักษะ และศักยภาพในการบริหารจัดการวัดอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จึงเป็นข้อจำกัดและความท้าทายที่น่าสนใจว่าเจ้าอาวาสจะสามารถบริหารจัดการวัดในมิติที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างไร เพื่อให้ตอบสนองต่อความคาดหวังของคนในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยซึ่งอยู่ในฐานะเจ้าอาวาสจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในสังคมไทยปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการวัดในสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในสังคมไทย

ปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงเอกสาร เอกสารที่นำมาใช้ในวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่ นั้น มีได้หมายถึงแต่เฉพาะสื่อที่เป็นอักษรหรือเผยแพร่ด้วยการพิมพ์เท่านั้น สื่อภาพเคลื่อนไหว สื่อเสียง สื่อภาพนิ่ง เหล่านี้ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยเอกสารทั้งสิ้น โดยแบ่งประเภทของเอกสารไว้เป็นสองประเภท ได้แก่ เอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2500

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อมูลจากภาคสนาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) ในกระบวนการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับสภาพการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง ในสังคมไทยปัจจุบัน และการนำหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ โดยแนวคิดดังกล่าวจะได้รับความเห็นและข้อเสนอแนะ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งล้วนแต่เป็นเจ้าของจำนวน 6 ท่านดังนี้

3.1 เจ้าคณะจังหวัดสตูล

3.2 รองเจ้าคณะจังหวัดสตูล

3.3 เจ้าคณะอำเภอควนกาหลง

3.4 เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอควนกาหลง จำนวน 3 รูป

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. เรียบเรียงข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาคสนาม

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4. เรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการบริหารจัดการวัดในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า วัดมีบทบาทในสังคมไทยในฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสงฆ์ เป็นสถานที่ของพระสงฆ์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่รื่นรมย์ สงบ เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุสามเณร ประชาชนทั่วไป วัดเป็นสถาบันอุดมคติเพราะเป็นตัวเปลี่ยนทัศนคติพื้นฐานมนุษย์ เปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการตั้งสังคมอริยสงฆ์ซึ่งมีปัญหาและกรุณาเป็นตัวนำ มีความบริสุทธิ์และสะอาดเป็นพื้นฐาน เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นปูชนียสถาน เป็นที่พำนัก ที่อยู่อาศัยของพุทธบริษัท และให้การบริการแก่ชุมชนสังคมนั้น ๆ ตามความเหมาะสม มีการจำแนกบทบาทของวัดไว้ 3 ประการ (เฉียบ ไทยยิ่ง, 2539) ดังนี้

1.1 บทบาทในฐานะที่เป็นจิตและวิญญาณของชุมชนและสังคม วัดทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้หล่อหลอมและยกระดับจิตใจของคนในสังคมให้สูงขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรม รักสันติ และสมานสามัคคีปรองดองรวมทั้งความมีเหตุผลในการดำรงชีวิต วัดมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนขัดเกลาด้านศีลธรรมและจริยธรรม วัดและสถาบันพระพุทธศาสนาจึงเป็นแหล่งกำเนิดของกฎระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรม ปทัสถาน และวิถีชีวิตของสังคมไทยมาโดยตลอด

1.2 บทบาทในฐานะที่เป็นหน่วยงานพัฒนาและสังคมสงเคราะห์ชุมชน เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เป็นแหล่งสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือในงานพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นที่พึ่งพิงอาศัยและให้ความช่วยเหลือทั้งด้านสังคมสงเคราะห์ และปัญหาทางโรคร้ายไข้เจ็บทั้งร่างกายและจิตใจ

1.3 บทบาทในฐานะเป็นหน่วยงานทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ ในชนบทซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้แนะนำอาชีพต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน มีวัดจำนวนมากได้จัดตั้งสหกรณ์ หมู่บ้าน ธนาคารข้าว จัดอบรมให้ความรู้ทางด้านเกษตรสมัยใหม่ และเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ บทบาทดังกล่าวมีความเด่นชัดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการวัดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการบริหารวัดที่ดี และการบริหารวัดที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรสูงสุด จะสามารถสร้างสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการขึ้นนำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคม อีกทั้งทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (ประเวศ วะสี, 2539) การบริหารจัดการวัดเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของของเจ้าอาวาสซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำของพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัดเป็นผู้ปกครอง บังคับบัญชา การจัดหา และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวัดและสังคม

โดยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกวัด ให้การดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และปฏิบัติตามภารกิจของวัด ในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนาธรรม การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

ภารกิจด้านการปกครอง เป็นงานที่เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง โดยอยู่ในกรอบของหน้าที่และอำนาจที่ตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 อย่างชัดเจนว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ 4 ประการ คือ 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ส่วนอำนาจเป็นอุปการะในการปฏิบัติหน้าที่ คือ มีอำนาจในการรับพระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์เข้ามาและให้ออกจากวัดและสั่งให้ช่วยกิจการภายในวัดทุกอย่างโดยอยู่ในกรอบของกฎระเบียบ และโดยชอบธรรมเหล่านี้เป็นภาระที่เจ้าอาวาสต้องปฏิบัติ

การบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นภาระสำคัญของเจ้าอาวาสแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัยเป็นหลัก และใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือในการปกครองอีกด้วย นอกจากกฎหมายบ้านเมือง และกฎหมายคณะสงฆ์แล้ว สิ่งที่สำคัญที่พึงตระหนัก คือ ความเจริญมั่นคงของวัด การพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้ออำนวยคุณประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการวัดอย่างมีระบบระเบียบและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เหล่านี้ย่อมส่งผลดีในการพัฒนาศักยภาพของวัด และคณะสงฆ์อย่างเหมาะสม และดีงามยิ่ง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดแย้งต่อหลักการแห่งพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ สภาพปัญหาการปกครองวัดในสังคมไทยปัจจุบัน พบปัญหาซึ่งผู้วิจัยประมวลสรุป ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านผู้นำในการบริหารจัดการวัด เจ้าอาวาสบางรูปยังขาดแบบแผนตลอดองค์ความรู้ทั้งคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ขาดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน ไม่สามารถปรับบทบาทของวัดให้เหมาะสมกับสังคมและกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เจ้าอาวาสบางส่วนบางวัดมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำพระสงฆ์ยังมีปัญหาเรื่องการศึกษา เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสน้อยและยังคงใช้วิธีการบริหารแบบสมัยเก่า ฆราวาสเข้ามามีบทบาทควบคุมการบริหารจัดการกิจการของวัดทั้งหมด พระสงฆ์และวัดกลายเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์จากฆราวาส ทำให้ภาพลักษณ์ของวัดและพระสงฆ์เสียหายมาก

1.2 ปัญหาด้านบุคลากรภายในวัด ปัจจุบันนี้วัดส่วนมากขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ มีศักยภาพที่จะมาช่วยในการดูแลบริหารจัดการและขับเคลื่อนกิจการในวัด

ความเสื่อมเสียที่เกิดจากพระเถรอันเป็นบุคลากรติดยาเสพติด และอบายมุขต่าง ๆ และพระสงฆ์ภายในวัดขาดความสามัคคีไม่ก่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่ประชาชน ในปัจจุบัน การคัดเลือกบุคคลเข้ามาบวชมิได้มีการเลือกสรร ขาดความพิถีพิถัน บางรูปมุ่งบวชตาม ประเพณี มิได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง จึงทำผิดวินัยหลาย ๆ อย่าง และพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยบวชแล้วมิได้ศึกษา มิได้เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ประชาชนก็ ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ในปัจจุบันจำนวนภิกษุสามเณรลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่น่าวิตกว่า จะไม่มีศาสนทายาทในการสืบต่อพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต เพราะมีพระจำพรรษาน้อยลง

1.3 ปัญหาที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทย คือ การมองว่า การบริหารกิจการวัดของเป็นเรื่องของพระสังฆาธิการ คือของเจ้าอาวาสเท่านั้น ไม่มีการ กระจายงานทำให้ไม่มีพลังพอที่จะทำงานได้ทุกด้านทำให้เกิดความบกพร่องในการดำเนินงาน ได้ง่าย วิธีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ วัยรุ่นหนุ่ม สตรีไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากพระภิกษุบางส่วนกระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตนไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็น วัดบาง วัดอาศัยกลวิธีในวงการธุรกิจดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ และในเรื่องของการจัดสรรผลประโยชน์ภายในวัดสิ่งมีฆราวาสเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ งบประมาณจากภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัดและคณะสงฆ์นั้นไม่เพียงพอและทั่วถึง โดยเฉพาะวัดที่อยู่ในชนบท

นอกจากนี้ การวางระเบียบแบบแผนในการก่อสร้างเสนาสนะที่สำคัญของวัด ทำให้สิ่งก่อสร้างสำคัญของวัดไม่มีระเบียบ ไม่สวยงาม บางอย่างไม่เหมาะสมกับสถานที่ ทำให้ ไม่เป็นระเบียบแบบแผน ความสะอาดภายในวัด หรือความสกปรกไม่เป็นระเบียบ เพราะเจ้า อาวาสขาดความรู้และความสามารถด้านการบริหารสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

2. ศึกษาหลักสี่ปายะในพระพุทธศาสนา พบว่า สี่ปายะ หมายถึง การอยู่อาศัยในที่ที่ เหมาะสม เอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติธรรม ทั้งที่พักอาศัย สภาพอากาศ ใกล้เคียง อาหารและยา แวดล้อมด้วยผู้ทรงธรรมและทรงภูมิปัญญา เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเอง ได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักทาง พระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยจะแยกเป็น 2 ประการคือ 1) สี่ปายะที่เป็นปัจจัยภายใน อันได้แก่ การปฏิบัติตนที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลดีต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน 2) สี่ปายะที่เป็นปัจจัย ภายนอก อันได้แก่ อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลดีต่อความ เป็นอยู่ตามหลักสี่ปายะ 4 ดังนี้

2.1 อवासสี่ปายะ หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติ มี 2 อย่าง ได้แก่ อवासสี่ปายะ คือ ที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ สถานที่

สัปปายะนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ เจียบสงบ นำรีนรมย์ มีราวป่าที่สวยงาม แหล่งน้ำสำหรับดื่มสะอาดและใช้สอยได้ รวมทั้งไม่ไกลจากหมู่บ้านสามารถเที่ยววิเวกหาบิณฑบาตได้โดยรอบ ที่เป็นเช่นนี้เพราะทรงพิจารณาว่ามีความเป็นสัปปายะ และพระอรหันตเจ้าก็ได้อธิปไตยเป็นเกณฑ์ตัดสินสถานที่ว่ามีความเป็นสัปปายะสำหรับการภาวนาสถานที่แบบนี้ทรงตรัสไว้ว่าเป็นที่เหมาะสมหากได้อาศัยปฏิบัติธรรมแล้วมีความก้าวหน้า ก็ไม่ควรละทิ้งไป แม้จะมีผู้คนขับไล่ข่มขู่คุกคามก็ตามที

2.2 อาหารสัปปายะ บางแห่งว่าโภชนะสัปปายะ หมายถึง อาหารที่บริโภคมีความเหมาะสมต่อความเป็นอยู่ในอัทธภาพแห่งตนเมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา รวมไปถึงหนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เป้าหมายของการบริโภคจึงมุ่งไปที่เพื่อให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ พอเป็นไปได้เป็นการบรรเทาทุกข์เวทนาที่เกิดขึ้นแล้วหรือเวทนาที่กำลังจะเกิดขึ้น ต้องไม่ตกเป็นทาสของตัณหาที่คอยเกาะอาศัยความเห็นผิดคิดในรสชาติของอาหาร และการบริโภคนั้นต้องสอดคล้องกับการปฏิบัติธรรมเจริญมรรคมีองค์ 8 ไม่ขัดกับหลักการปฏิบัติศีลที่สอดคล้องกับสมาธิและเป็นฐานให้เกิดปัญญาความรู้แจ้งในอริยสัจธรรม

2.3 บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อกับหาควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชุกจุกแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความเป็นผู้มีมิตรดี หรือบุคคลที่ได้มิตรดีนั้น พระพุทธเจ้าทรงเปรียบไว้ว่าเหมือนการขึ้นของดวงอาทิตย์จากขอบฟ้าในยามเช้าก่อนจะเห็นดวงอาทิตย์เต็มดวง สิ่งแรกที่ปรากฏขึ้นก่อนนั้นคือแสงเงินแสงทอง เป็นเหตุบอกให้รู้ได้แน่นอนว่าดวงอาทิตย์กำลังจะขึ้นมาแล้วฉันใดในทางธรรมผู้มีกัลยาณมิตรก็เป็นบุพพนิมิตเบื้องต้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ดังความปรากฏในกัลยาณมิตรสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพพนิมิต ฉันใด กัลยาณมิตรตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ฉะนั้น” (ส.ม. (ไทย) 19/11/49) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.4 ธรรมมะสัปปายะ คือ การสนทนาพูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุตสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียรให้ก้าวหน้า มีองค์ประกอบจากเหตุและปัจจัยที่หลากหลาย เช่น การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อความรู้หรือแหล่งความรู้ การสนทนากับนักปราชญ์ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านหรือผู้มีความรู้ที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลในสังคมนั้น ๆ การสั่งสมบุญไว้ดีแต่ชาติปางก่อน เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดปัญญา ดังตัวอย่างของพระสารีบุตรเถระพระอัครสาวกเบื้องขวาที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่เลิศทางด้านผู้มีปัญญามาก เป็นผู้ที่ทำให้พระธรรมวินัยของพระพุทธองค์เผยแผ่ไปยังทิศน้อยใหญ่ในดินแดนชมพูทวีป ปัจจัยหนึ่งที่พระสารีบุตรเถระได้รับการยกย่องจากบุคคลรอบข้างถึงความเป็นผู้เลิศ

ทางด้านปัญญา ตัวของท่านเองก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ปัญหาที่ติดตัวท่านมาทำให้เป็นที่ยอมรับ นั่นก็คือ การมีธรรมอยู่ในใจและแผ่ธรรมนั้นด้วยเมตตาธรรมต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย

3. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักหลักสัปปายะในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า

3.1 การประยุกต์ใช้หลักอวาสาสัปปายะในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง โดยการทำให้วัดเป็นอาราม หมายถึง การสร้างบรรยากาศของวัดให้เป็นที่รื่นรมใจ พระภิกษุ สามเณร หรือฆราวาสที่เข้าไปในวัดย่อมมีความรื่นรมใจและยำเกรงในความสงบเรียบร้อยของวัด การทำวัดให้เงียบสงบ จะทำให้ผู้อยู่อาศัยมีใจยังคิดเสียก่อนว่า วัดนี้เป็นที่สงบ หากมีใครส่งเสียงรบกวนออกไปคงจะถูกมองว่าเป็นพวกไม่มีขนบธรรมเนียมเป็นแน่แท้ อีกทั้งพระภิกษุที่อยู่ในวัด เมื่อได้รับความรื่นรมใจในความสงบ ก็ทำให้นึกถึงบรรยากาศของวัดในสมัยพุทธกาลที่ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงพระวินัย เพราะในสมัยพุทธกาลนั้นพระภิกษุส่วนใหญ่อาศัยโคนไม้บ้าง เรือนว่างบ้าง เป็นที่หลีกเร้นสำหรับภิกษุทำให้ได้คุณวิเศษในชั้นต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันถ้าเจ้าอาวาสสามารถทำวัดให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมแล้ว การปกครองก็เป็นเรื่องง่ายขึ้นเพราะพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสที่อาศัยอยู่ในวัดย่อมเกิดความเกรงใจ และเกรงกลัว ว่าเมื่อกระทำความผิดขึ้นแล้วอาจมีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่อาจจะมีคุณวิเศษรู้เห็นเข้าก็เป็นได้

3.2 การประยุกต์ใช้หลักอาหารสัปปายะในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง ในการปกครองอาหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีการจัดแบ่งในรูปแบบของสงฆ์มาก เพราะทายกนิยมนำอาหารมาถวายพระภิกษุที่อยู่ในวัด ซึ่งในสมัยพุทธกาลวัดมีไม่กั่แห่ง แต่ละวัดจึงมีพระภิกษุอยู่เป็นจำนวนมากบ้างก็ติดตามพระพุทธองค์เพื่อศึกษาธรรมะหรือมาจากถิ่นอื่นเพื่อทูลถามปัญหาธรรม พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับอาหารจากการถวายของทายกได้ในตอนแรกนั้นทานที่ทายกถวายเป็นสิ่งจำกัดเพียงอย่างเดียว ดังหลักฐานในจุฬวรรคว่า “เมื่อกรุงราชคฤห์เกิดข้าวแพง ประชาชนไม่สามารถจะทำสังฆภัต แต่ปรารถนาจะทำอุทเทศภัต นิมนตณภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาค ๆ รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสังฆภัต อุทเทศภัต นิมนตณภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต” (วิ.จ. (ไทย) 7/7/325) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ภัตทั้ง 7 ประเภทนี้ให้ทำการแจกกันในอารามเพราะจะมีภิกษุอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถที่จะแจกกันทั่วถึงกันโดยให้จัดการแจกกันต่อหน้าห้ามแจกลับหลังเพื่อความโปร่งใสในการทำหน้าที่ ภัตต์บางประการภิกษุสามารถรับได้เสมอกัน เช่น สังฆภัตบางประเภท เช่น อุทเทศภัต กับนิมนตณภัต มีการจัดลำดับ ภิกษุจะได้ตามลำดับของตน เช่น กำลังได้รับ

แจกภัตในโรงอาหารเป็นสังฆภัตเหมือนภิกษุรูปอื่น ๆ ลำดับท่านได้อุเทศภัตท่านก็รับทั้งสองสิทธิ์ไป ภัตที่เป็นอย่างอื่นนอกจากสังฆภัตจะมีระบบจัดตามคิวตามลำดับพรรษา บางอย่างก็สามารถจัดผสมกันไป เช่น สลากภัต กับปึกชิกภัต อุโปสถิกภัตถ้ามีมากก็จัดแบ่งเป็นแผนกเฉพาะ แต่หากมีไม่มากก็จัดผสมกันไป

3.3 การประยุกต์ใช้หลักบุคคลสี่ปายะในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง โดยการประพฤติตนเป็นแบบอย่างซึ่งนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งจากการศึกษาจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าก่อนที่จะพระสารีบุตรจะได้ฟังธรรมของพระอัสชิวผู้เป็นอาจารย์นั้นก็เพราะเกิดความเลื่อมใสในรูปลักษณะของพระอัสชิวก่อนจึงได้เข้าไปสนทนาด้วยและจึงได้ฟังธรรมในที่สุด คุณสมบัติของผู้เผยแผ่ทั้งภายในและภายนอกจึงนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะสามารถชักนำให้เกิดความเลื่อมใสได้ง่าย ดังพุทธกิจ 5 ประการ ที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่าง การเผยแผ่ด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างสามารถทำได้ ดังนี้ 1) จะต้องเป็นผู้ศึกษาพระธรรมวินัยให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง และ 2) ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย คือ เป็นผู้มีความสำรวมในปาติโมกข์ เป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค การประกอบตนเป็นผู้ที่นั่งนอนในที่อันสงัด และประกอบความเพียรในอธิจิต

ดังนั้น แต่ละวัดควรมีกฎระเบียบเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรภายในวัดที่ชัดเจนและเป็นรูปแบบเดียวกันเมื่อมีการกระทำผิดต้องมีการลงโทษอย่างจริงจัง โดยไม่เห็นแก่พวกพ้อง ให้มีระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยในวัด ตลอดจนมีระเบียบปฏิบัติสำหรับบุคคลที่เข้ามาร่วมหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด

3.4 การประยุกต์ใช้หลักธรรมมะสี่ปายะในการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง โดยวิธีการการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ การกล่าวสอนหรือการแสดงธรรมการที่ภิกษุจะเป็นผู้แนะนำหรือสอนคนอื่นได้นั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติในหลักการต่าง ๆ ด้วยตนเองเป็นอย่างดีแล้ว การเรียนรู้ถึงวิธีการในการเผยแผ่นับเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะถึงจะมีความรู้แต่ถ้าไม่รู้วิธีการนำความรู้มาใช้ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ได้

วัดควรส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ โดยเน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย ส่งเสริมให้วัดที่มีความพร้อมและสามารถจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมให้มากยิ่งขึ้น อย่างน้อยหนึ่งตำบลต่อหนึ่ง สำนัก โดยสนับสนุนให้มีการจัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์ให้สามารถนำ

หลักสูตรไม่ไปอบรมประชาชน เน้นการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งโดยผู้สอนและผู้ศึกษา

อภิปรายผล

การบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบและเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบของ ภัณฑสงฆ์และสามเณรภายในวัด การดำเนินกิจการในการพัฒนาวัดเป็นไปอย่างเรียบร้อย สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดและนอกวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ประสพผลสำเร็จตามเป้าหมาย วัดและองค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับมีความเข้มแข็งมั่นคง การบริหารวัดที่เหมาะสมสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชน และสังคม สามารถสร้าง ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มั่นคงเจริญรุ่งเรืองได้

การบริหารวัดทำให้วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้องนั้น กล่าวคือ ทำให้ภิกษุ สงฆ์ สามเณรมีความรู้ความสามารถ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย วัดสามารถทำ หน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าวัดเป็นของชุมชน ทำให้วัด เป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียน มีความร่มรื่นเป็นที่พบบะนันทนาการของประชาชน (พระศรี ปรียัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2543) การบริหารวัดทำให้ดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น สะดวกในการประสานงาน เกิดประสิทธิภาพและเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถ ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้ และการดำเนินงานประสพผลสำเร็จทุกคนพึงพอใจ (กรมการศาสนา, 2542)

ยิ่งไปกว่านั้น การบริหารจัดการวัด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่เหมาะสม โดยเฉพาะ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังจะช่วยให้มีการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพราบรื่น สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการประยุกต์ใช้ หลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง ดังนี้

1. ทำให้วัดเป็นที่อยู่สบาย ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณีย์สถาน เป็นที่รื่นรมใจ เจริญตาแก่ผู้พบเห็นเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจด้วยการพัฒนาวัดให้ เป็นอาราม คือ มีการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัดให้เป็นสถานที่ รื่นรมย์ใจ มีความปลอดภัย ย่อมช่วยแบ่งเบาภาระด้านการปกครองของเจ้าอาวาสได้เป็น อย่างดี

2. ในปัจจุบันจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมที่มักจะทำให้เกิดปัญหาในเชิงที่ว่าพรรคพวก ใคร ๆ ก็นิมนต์ทำให้พระภิกษุบางรูปขาดเอกลักษณ์ที่พึงจะได้โดยธรรม การจัดประชุมและแจก กันตามพระวินัยเป็นวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุด เนื่องจากมีการปกครองนั้นต้องยึดพระวินัยเป็นหลัก

3. การบริหารงานของเจ้าอาวาสควรมีการกระจายอำนาจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา คือ ผู้บริหารวัดมีการมอบอำนาจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ ตามภาระงาน เป็นการกระจายอำนาจตามลำดับความรับผิดชอบไปสู่บุคลากรเป้าหมาย การวางแผนการบริหารจัดการวัด อย่างเป็นระบบ เจ้าอาวาสได้มีการมอบหมายหน้าที่บุคลากรภายในวัดตามความรู้ ความสามารถ

4. พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้มีความรู้รอบด้านทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อที่ได้มีความรอบรู้ มีความเข้าใจในการหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องตนเองและบวรพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมให้บุคลากรของวัดทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ส่งเสริมให้คนที่สนใจและนับถือศาสนามีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยดำเนินกิจกรรม ดังเช่น

4.1 กิจกรรมประจำวัน เช่น การทำวัตรสวดมนต์ หรือการเปิดเทปกระจายเสียงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ แต่สิ่งที่ทำได้ง่ายที่สุด คือ การเขียนพุทธศาสนสุภาษิตติดไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด

4.2 กิจกรรมในวันหยุดประจำสัปดาห์ หรือจะจัดในวันพระด้วยการเทศนาอบรมธรรม การเจริญพระกัมมัฏฐาน หรือจิตตภาวนาการรักษาศีลอุโบสถ เป็นต้น

4.3 กิจกรรมในวันสำคัญของศาสนา โดยการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญนั้น ๆ เช่น การปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม หรือตอบปัญหาธรรมะ เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารวัดมีความสำคัญยิ่งในสังคมปัจจุบัน และเป็นสิ่งจำเป็นที่เจ้าอาวาสจะต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เพราะวัดเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และเป็นศูนย์กลางของสังคม การบริหารวัดอย่างเหมาะสม จะส่งผลให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัด ทั้งเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะในการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองนั้น บางวัดอาศัยเพียงแค่อาวาสสัปปายะก็ทำให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บางวัดอาศัยแค่อาหารสัปปายะมีการแจกภัตตาหารตามหลักพระวินัย จัดกิจนิมนต์ในที่ประชุมก็สามารถทำให้เจ้าอาวาสปกครองลูกวัดได้โดยง่าย บางวัดต้องอาศัยทั้งอาวาสสัปปายะและบุคคลสัปปายะส่งเสริมการปกครองให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บางวัดอาศัยอาวาสสัปปายะและธรรมมะสัปปายะก็ปกครองได้ บางวัดต้องอาศัยทั้งอาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ บุคคลสัปปายะจึงจะปกครองได้ แต่ทั้งนี้จากการวิจัยทำให้เห็นว่าในหลักสัปปายะ 4 นั้นย่อม

เอื้อกันและกัน อวาาสสัปปายะก่อให้เกิดบุคคลสัปปายะ บุคคลสัปปายะก่อให้เกิดอาหารสัปปายะและธรรมสัปปายะ ธรรมสัปปายะก็ย่อมก่อให้เกิดอวาาสสัปปายะเช่นกัน

เพราะฉะนั้นการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะให้เหมาะสมกับสภาพวัดและสภาพปัญหาในวัดนั้น ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เจ้าอาวาสต้องศึกษาและอาศัยอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่มีตามกฎหมายมาใช้โดยไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย เพราะการปกครองที่ดีที่สุดคือการปกครองโดยไม่ต้องปกครอง นั้นหมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสม มีกฎระเบียบที่ปฏิบัติจนกลายเป็นขนบ ธรรมเนียมของวัดนั้น ๆ ซึ่งแท้ที่จริงคือการนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอนั่นเอง

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงรูปแบบและโครงสร้างขององค์กรคณะสงฆ์ในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างแท้จริงกับสภาพการณ์ของสังคมซึ่งเป็นเรื่องที่ควรศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การจัดโครงสร้างองค์กรคณะสงฆ์ทางการปกครองว่ามีความเหมาะสมกับกาลสมัยและสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่ อย่างไร
2. การจัดองค์กรทางการเผยแผ่ว่ามีความเหมาะสมกับกาลสมัยและสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่ อย่างไร
3. การจัดองค์กรทางการศึกษาว่ามีความเหมาะสมกับกาลสมัยและสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่ อย่างไร
4. การจัดองค์กรทางการให้บริการสังคมว่ามีความเหมาะสมกับกาลสมัยและสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2542). คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คุณ โทจันทร์. (2545). พุทธศาสนากับสังคมสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เฉียบ ไทยยิ่ง. (2539). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน: กรณีศึกษาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ประเวศ วะสี. (2539). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม ในหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). (2543). การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน*
AN APPLICATION OF BUDDHA'S TEACHING ON THE MINDFULNESS
OF DEATH IN DAILY LIFE

นลินี คณณา

Nalinee Khanana

พระครูโสภณรัตน์บัณฑิต

Phrakru Sopanarattanabanthit

พระครูวิจิตรศีลาจาร

Phrakru Wijitsilajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

สวัสดิ์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: niisunshine8@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาตัวอย่างของบุคคลที่ใช้มรณสติในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำเนื้อหามาวิเคราะห์ตามขอบเขตของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า: 1) มรณสติ หมายถึง การระลึกถึงความตายอันจะมีมาถึงตนเป็นธรรมดา ต้องมีโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยสติ สังเวช และญาณ หลักคำสอนของมรณสติมุ่งกระตุ้นเตือนให้ไม่ประมาท ใช้เวลาที่เหลืออยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างสูงสุด เพื่อให้วาระสุดท้ายของชีวิตสามารถประคองจิตให้ผ่องใส มีสติ และสงบ 2) บุคคลที่ไม่ได้เจริญมรณสติเมื่อต้องพบกับความสูญเสีย ย่อมเศร้าโศกและกลัวความตาย ส่วนบุคคลที่เจริญมรณสติ ย่อมใช้ความตายเป็นเครื่องพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ไม่ประมาทในชีวิต ประกอบแต่กรรมดี เมื่อนิมนิต 3 ประการปรากฏ ผู้ที่มีจิตผ่องใสย่อมไปสู่สุคติ ผู้ที่มีจิตเศร้าหมองย่อมไปสู่ทุคติ ผู้ที่เจริญมรณสติแม้ไม่ได้บรรลุธรรมในปัจจุบัน ก็จักปัจจัยให้บรรลุมรรคผลและนิพพานในอนาคตเบื้องหน้าต่อไป

---

* Received 3 January 2020; Revised 28 February 2020; Accepted 31 March 2020

3) การประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวันโดยยึดหลักภาวนา 4 เพื่อเป็นแนวทางพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา คุณค่าของการเจริญมรณสติในปัจจุบัน สามารถยึดตามหลักประโยชน์ 3 คือ 3.1) ประโยชน์ตน คือ ไม่ประมาทในชีวิต ตั้งจิตสร้างความดี สั่งสมบุญบารมีเพื่อตายอย่างสงบ พานพบพระนิพพานในอนาคตกาลเบื้องหน้า 3.2) ประโยชน์ผู้อื่น คือ สามารถช่วยเหลือบุคคลใกล้ตาย สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่น และเป็นกัลยาณมิตร 3.3) ประโยชน์ทั้งสอง หรือประโยชน์ต่อสังคม คือ การทำหน้าที่ของตนได้สมบูรณ์ สังคมสันติสุขเพราะไม่เบียดเบียน และควรค่าแห่งการจดจำ

คำสำคัญ: มรณสติ, ความตาย, ความตายอย่างสงบ

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the doctrine of mindfulness of death in the Buddhist scriptures, 2) to investigate the sample persons who employ mindfulness of death in Buddhism and 3) to apply Buddha's teaching on the mindfulness of death in daily life. The study was conducted by qualitative research method focusing on document analysis (Documentary Research) from various sources to analyze their contents in accordance with the determined scope of the study.

The results are found that: 1) Findings revealed that mindfulness of death means the contemplation on death, the common phenomenon to all. One should have (Yonisomanasikāra) proper attention, consisting of consciousness, a sense of urgency and perception. Buddha's teaching on the mindfulness of death focusing to remind person not to be negligent, spending the rest time very usefully, when death is at hand, one is able to support the mind with awareness and peace. 2) Those whose mind is not trained with mindfulness of death to feel sad, gloomy and are afraid of death. In contrast, those who practice mindfulness of death employ the death to help one have the higher spiritual development, one is not negligent, but performing wholesome deeds. When three signs occurring to those who are in death – threshold time. Those whose mind is engaged with wholesome deeds will be born in happy state as their mind is engaged with bad deeds. For those who practice mindfulness of death, their practice can be perfection leading to attain enlightenment and final liberation next life, even though they cannot attain spiritual attainment within this life 3) An application of

mindfulness of death in daily life according to Bhāvanā IV are physical development, moral development, emotional development and intellectual development. The value of mindfulness of death practice in the present life can be based kind of benefits; 3.1) benefit for oneself in terms of carefull in life, performing wholesome deeds, leading to nirvava next life, 3.2) others' benefits on the way to help those who are about to die, inspire others by using death to develop spirituality to the high level and to be good friend, helping those who are sorrowful due to departure of the beloved ones, 3.3) benefit to both, social benefit by fully performing one duty and resulting in peaceful society due to non-violence ang they are worth to be remembered.

Keywords: Mindfulness of Death, Death, Peace of Death

บทนำ

การเกิดขึ้นของชีวิตมนุษย์นี้อาศัยองค์ประกอบทั้งหลายมาประชุมกันขึ้น เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ประชุมกัน เมื่อชีวิตได้เริ่มต้นขึ้นด้วยการเกิด ย่อมอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ มีความเป็นไปตามธรรมดาว่า เมื่อมีการเริ่มต้นแล้วก็ต้องมีการสิ้นสุด และความตาย คือ การสิ้นสุดของชีวิตที่เกิดขึ้น การเกิดและการตายจึงเป็นธรรมดาของชีวิต สิ่งทั้งหลายทั้งรูปธรรมและนามธรรมล้วนเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2550) มนุษย์จึงต้องพบเจอกับความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก และความตายในที่สุด แม้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีจากสิ่งนี้ได้

เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ใกล้เสด็จดับขันธปรินิพพาน ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เราเคยบอกเธอไว้ก่อนมิใช่หรือว่า ความพลัดพราก ความทอดทิ้ง ความแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นจากของรักของชอบใจทุกอย่างจะต้องมี ฉะนั้น จะพึ่งหาได้อะไรจากที่ไหน ในสังขารนี้ สิ่งที่เกิดขึ้น มีขึ้น ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น มีความแตกสลายเป็นธรรมดา เป็นไปไม่ได้ที่จะปรารถนาว่า ขอสิ่งนั้นจงอย่าแตกสลายไปเลย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ปัจจุบัน คนส่วนใหญ่คงไม่นึกถึงความตาย แต่หากต้องนึกถึงแล้วคงมุ่งหวังการตายอย่างมีความสุขท่ามกลางครอบครัวอันเป็นที่รัก แท้จริงแล้วความสุขคืออะไร หากจิตหวาดกลัวต่อความตายที่ปรากฏเบื้องหน้า และหวาดหวั่นต่อความทุกข์ทรมานกาย แม้มีคนที่รักอยู่รอบข้างก็ไม่อาจหาประโยชน์ได้ แต่หากจิตสงบและมีสติอยู่ทุกขณะลมหายใจ แม้ต้องตายอย่างโดดเดี่ยว หรือประสบทุกขเวทนาทางกาย ก็ย่อมไม่หวาดกลัวและไม่หวาดหวั่นใด ๆ

เมื่อความตายเป็นความจริงอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ทุกคนต้องเผชิญ ดังนั้น จึงควรรู้จักปฏิบัติต่อความตายให้ถูกต้อง เกิดผลดีมากที่สุด เกิดโทษน้อยที่สุด พระพุทธองค์จึงสอนให้รู้จัก

ความตาย ซึ่งการรู้จักระลึกถึงความตายให้เกิดผลดีนี้ เรียกว่า มรณสติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) การเจริญมรณสติ เป็นการฝึกใจให้พร้อมตายทุกเมื่อ เป็นวิธีสู่การตายก่อนตายและพ้นตาย มรณสติเมื่อบำเพ็ญอย่างสม่ำเสมอ ย่อมช่วยให้เกิดปัญญาตระหนักรู้ว่าความตายมิได้เป็นปฏิปักษ์กับชีวิต แต่เป็นสิ่งที่สามารถหนุนเสริมและขับเคลื่อนชีวิตให้เป็นไปในทางที่งอกงามได้ ที่สุดแล้วชีวิต กับความตายไม่ได้แยกจากกัน หากดำรงอยู่ควบคู่กับชีวิตตลอดเวลา (พระไพศาล วิสาโล, 2560) ผู้ที่นึกถึงความตายอยู่เสมอ เรียกว่าเป็นผู้มีมรณสติเป็นอารมณ์ ย่อมไม่หวาดกลัวความตาย สามารถเผชิญหน้ากับความตายได้อย่างไม่พรั่นพรึง คลายความยึดมั่นถือมั่นในชีวิตสังขารลงได้ตามลำดับ และจะอายุขัยกลัวบาปได้ด้วยตนเอง ทั้งจะค่อย ๆ ปล่อยวางความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความยึดมั่นในวัตถุสมบัติของตนเองได้ (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (สุรเตโช), 2561)

การเจริญมรณสติเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ปฏิบัติให้เกิดมรรคผลเบื้องสูง พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญผู้ระลึกถึงความตายว่า “ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ผู้เจริญมรณสติหากยังไม่ได้รสมตธรรมในปัจจุบัน เมื่อกายแตกทำลายไปย่อมเป็นผู้มีสุคติในเบื้องหน้า (พระพุทธโฆสเถระ, 2548)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญของการระลึกถึงความตายตามหลักมรณสติ เพราะมรณสติมิใช่เพียงการระลึกถึงความตายเท่านั้น แต่คือการมีสติที่สมบูรณ์อยู่ทุกขณะ แม้เมื่อยามใกล้ตาย หากความตายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำหนดได้ การระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา ทำให้เรามองเห็นความไม่แน่นอน มองเห็นคุณค่า และไม่ประมาทในชีวิต ผู้ที่เจริญมรณสติสม่ำเสมอ เมื่อต้องเผชิญกับความตายย่อมมีสติ และจากไปอย่างสงบ มีคุณค่าและสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างสูงที่สุด ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาตัวอย่างของบุคคลที่ใช้มรณสติในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงเอกสาร เอกสารที่นำมาใช้ในวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ใหม่นั้น มิได้หมายถึงแต่เฉพาะสื่อที่เป็นอักษรหรือเผยแพร่ด้วยการพิมพ์เท่านั้น สื่อภาพเคลื่อนไหว สื่อเสียง สื่อภาพนิ่ง เหล่านี้ถือเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการวิจัยเอกสารทั้งสิ้น โดยแบ่งประเภทของเอกสารไว้เป็นสองประเภท ได้แก่ เอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ซึ่งมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. เอกสารปฐมภูมิ (Primary Document) เอกสารขั้นต้น หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นโดยบุคคลที่เรียกว่า ประจักษ์พยาน (Eye – Witness) ที่อยู่ในเหตุการณ์ ณ ขณะที่เหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้นจริง ๆ ได้แก่ บันทึกข้อตกลงการประชุม บันทึกทางประวัติศาสตร์ พระไตรปิฎก เป็นต้น

2. เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) เอกสารชั้นรอง หมายถึง เอกสารที่เขียนขึ้นโดยบุคคลที่มีได้เป็นประจักษ์พยานในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่รับทราบข้อมูลจากประจักษ์พยานด้วยการสนทนาหรือ การบอกเล่าสืบต่อกันมา หรือได้เคยอ่านผลงานการเขียนของประจักษ์พยาน ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา หนังสือ เอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ เป็นต้น

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ 2 ด้าน ได้แก่

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นศึกษาหลักคำสอนเรื่องมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาตัวอย่างของบุคคลที่ใช้มรณสติในพระพุทธศาสนา ตลอดจนการประยุกต์ใช้หลักคำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน

2. ขอบเขตด้านเอกสาร มุ่งเน้นศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกเป็นหลักฐานรองจากนั้นก็ศึกษาจากวรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส รวมถึงตำราและคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้คำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวันครั้งนี้ ทำให้ทราบหลักคำสอนเรื่องมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตัวอย่างของบุคคลที่ใช้มรณสติในพระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้คำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ศึกษาหลักคำสอนเรื่องมรณสติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า มรณสติ เป็นหนึ่งในอนุสสติ 10 คำว่า มรณสติ แยกศัพท์ได้ดังนี้ มรณ + สติ มรณ แปลว่า ความตาย ประกอบด้วย มร (ตาย) ยุ ปัจจัย อ การ์ตัน สำเร็จรูปเป็น มรณ ไทยนำมาใช้ในรูปของคำว่า

มรณะ หมายถึง ความจุติ ความเคลื่อนไป ความทำลายไป ความหายไป ความตาย กล่าวคือ มฤตยู การทำกาละ ความแตกแห่งขันธ ความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ของเหล่าสัตว์นั้น ๆ จากหมู่สัตว์นั้น ๆ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2549) และเมื่อธรรม 3 ประการ คือ อายุ ใออุ่น และวิญญาน ละกายนี้ไป กายนี้จึงถูกทอดทิ้ง นอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา สัตว์ผู้ตาย คือ ทำกาละไปแล้วมีกายสังขาร วจีสังขาร และจิตตสังขาร ดับระงับไป มีอายุหมดสิ้นไป ไม่มีใออุ่น มีอินทรีย์แตกทำลาย

ส่วน สติ หมายถึง ความระลึกได้ สร ธาตุในความหมายว่า คิด, ระลึก ตี ปัจจัย ลบ ร ที่สุดธาตุ มีวิเคราะห์ว่า สรติ จินตตติ สติ (กิริยาที่ระลึกได้) หรือ สร ธาตุในความหมายว่า เบียดเบียน อ ปัจจัย ลบ ร ที่สุดธาตุ มีวิเคราะห์ว่า ปมาท สรติ หีสตติ สติ (ธรรมชาติผู้เบียดเบียนความประมาท) (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550) สติ คือ ความตามระลึก ความระลึกได้เฉพาะหน้า สติ คือ ความระลึกได้ ความจำได้ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม สติ คือ สตินทรีย์ (สติที่เป็นใหญ่), สติพละ (สติที่เป็นกำลัง), สัมมาสติ (ระลึกชอบ), สติสัมโพชฌงค์ (สติที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ธรรม), เอกายนมรรค (สติที่เป็นทางเอก) นี้แหละเรียกว่า สติ

แม้ในพระไตรปิฎกไม่ได้กล่าวถึงความหมายของมรณสติโดยตรง แต่สามารถพิจารณาจากพุทธดำรัสในการเจริญมรณสติ ดังปรากฏในปฐมมรณสสติสูตร ว่า “ภิกษุรูปใดเจริญมรณสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วแฉ้วชั่ววอกินข้าว 1 คำ เราพึงมรณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า เราพึงทำกิจให้มากหนอ โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะลมหายใจเข้าลมหายใจออก หรือหายใจออกหายใจเข้า...’ ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า ภิกษุเหล่านี้เป็นผู้ไม่ประมาท เจริญมรณสสติอย่างแรงกล้า เพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในทุติยมรณสสติสูตรพระพุทธเจ้าตรัสว่า “พึงระลึกเสมอว่าเหตุแห่งความตายของเรานั้นมีมาก เช่น งูกัด แมลงปองต่อย ตะขาบกัด อาจพลาดพลั้งหกล้มได้ อาหารไม่ย่อย ดื่กาเริบ เสมหะกำเริบ ลมเป็นพิษ อาจถูกมนุษย์หรืออมมนุษย์ทำร้าย เราอาจตายหรือมีอันตรายได้ ทั้งกลางวันหรือกลางคืน ฉะนั้นพึงทำฉันทะ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศล เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าโพกศีรษะถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ เพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น หากละได้แล้วก็ควรมีปีติปราโมทย์ หมั่นเจริญกุศลธรรมทั้งกลางวันและกลางคืน” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในคัมภีร์อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก ปรมัตถโชติกา พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการเจริญมรณสติแก่ชาวเมืองอาหวิไว้ว่า “ท่านทั้งหลายจงเจริญมรณสติอย่างนี้ว่า ‘ชีวิตของเราไม่ยั่งยืน ความตายของเราแน่นอน เราพึงตายแน่แท้ ชีวิตของเรามีความตายเป็นที่สุด ชีวิตของเรา

ไม่เที่ยง ความตายเที่ยง ก็มีมรณะอันชนทั้งหลายใดไม่เจริญแล้ว ในกาลที่สุด ชนทั้งหลายนั้นย่อมถึงความสะดุ้ง ร้องอย่างขลาดกลัวอยู่ท่ากาะ เหมือนบุรุษเห็นอสรพิษแล้วกลัวฉะนั้น ส่วนมรณะอันชนทั้งหลายใดเจริญแล้ว ชนทั้งหลายนั้น ย่อมไม่สะดุ้งในกาลที่สุด ดุจบุรุษเห็นอสรพิษแต่ไกลเที่ยว แล้วก็เอาท่อนไม้เขี่ยทิ้งไปยืนอยู่ฉะนั้น เพราะฉะนั้นมรณสติอันท่านทั้งหลายพึงเจริญ” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2500)

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบเทพบุตร ซึ่งทูลถามว่า “กาลล่วงเลยไป คืบผ่านพันไป ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ บุคคลพิจารณาเห็นภยันต์ในมรณะ ควรทำบุญที่นำความสุขมาให้” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “กาลล่วงเลยไป คืบผ่านพันไป ช่วงแห่งวัยละไปตามลำดับ บุคคลพิจารณาเห็นภยันต์ในมรณะควรละโลกามิส มุ่งสู่สันติเถิด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ตรัสถึงภัยของความตายเพื่อโยงไปหาความไม่ประมาท ซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่การเจริญมรณสติ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า มรณสติ หมายถึง การระลึกถึงความตายอันจะมีมาถึงตนเป็นธรรมดา ควรพิจารณาและเตือนตนอยู่เสมอว่าเราทุกคนต้องตายในที่สุด เพราะความตายไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอนการระลึกถึงความตายจึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้ไม่ประมาททำกิจที่ควรทำ ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไป ใช้เวลาที่เหลืออยู่ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นอย่างเต็มที่

พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เจริญมรณสติ คือ การมีสติระลึกถึงความตาย เพื่อฝึกอบรมจิตใจ ผู้ที่พิจารณาถึงความตายด้วยความรู้เท่าทันและนำจิตไปถูกทางก็จะเกิดความสงบไม่กระวนกระวาย ไม่หวาดกลัวต่อความตาย ไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ และไม่ประมาทในชีวิต ดังเช่นปัจฉิมโอวาท ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การระลึกถึงความตายนั้นหมายเอา ความขาดของชีวิตินทรีย์ที่เนื่องอยู่ในภพอันเดียว คือ กาลมรณะ และอกาลมรณะ ซึ่งการระลึกถึงความตายที่นับว่าเป็นมรณสตินั้น จะต้องมีโยนิโสมนสิการ คือ ทำใจหรือให้คิดให้ถูกวิธี ก็จะทำให้เกิดกุศลธรรม คือ เกิดความรู้สึกลึ้นตัว ไม่ประมาท เร่งชวนขวยปฏิบัติหน้าที่ทำสิ่งดีงามเป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติธรรม ตลอดจนรู้เท่าทันความจริงที่เป็นคตินิยามของสังขาร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

อนึ่ง ในคัมภีร์วิมุตติมรรค ท่านได้จำแนกมรณสติ 4 ประการ คือ (พระอุปติสสเถระ, 2560) 1) มรณสติที่เกี่ยวเนื่องด้วยทุกข์กังวล เช่น การระลึกเกี่ยวกับความสูญเสียบุตรอันเป็นที่รักของตน 2) มรณสติที่เกี่ยวเนื่องด้วยความกลัว เช่น การระลึกเกี่ยวกับความตายอย่างกระหนหันของบุตรอันเป็นที่รักของตน 3) มรณสติที่เกี่ยวเนื่องด้วยอุเบกขา เช่น สัปหระระลึก

ถึงความตาย 4) มรณสติที่เกี่ยวข้องด้วยปัญญา เช่น บุคคลเมื่อระลึกถึงธรรมชาติของโลก เกิดความเบื่อหน่าย

จะเห็นได้ว่าการเจริญมรณสติที่เกี่ยวข้องด้วยปัญญาเท่านั้นที่สามารถกำจัดทุกข์ได้ เพราะเป็นการระลึกถึงความตายที่มุ่งให้เกิดสติ สังเวช และญาณ เกิดสติ คือ ระลึกได้ไม่หลงลืม สังเวชเป็นความรู้ในคติธรรมที่ทำให้ใจสงบจากความฟุ้งซ่าน อันเนื่องมาจากความมัวเมาในชีวิต ญาณ คือ ความหยั่งรู้ในที่นี้มุ่งถึงความรู้ในทางที่ทำให้ลายความยึดมั่นถือมั่น คือทำลายตัณหา อุปาทาน เมื่อระลึกให้เกิดสังเวชและญาณดังนี้แล้ว ก็จะไม่บังเกิดความเศร้าโศก ความเสียใจ ไม่บังเกิดความดีใจ หรือว่าความรู้สึกเฉย ๆ หรือว่าความสะดุ้งกลัวในเมื่อนึกถึงความตาย (สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), 2551)

การเจริญมรณสติกัมมัฏฐาน เป็นหนึ่งในสมถกัมมัฏฐาน เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐาน ด้วยวิปัสสนาจารย์ท่านให้ระลึกถึงความตายก่อนจะเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อเป็นกำลังป้องกันจิตไม่ให้ตกไปจากอปปมาทธรรม (คือ ความไม่ประมาท) และทำให้จิตยกขึ้นสู่ความเพียรอันแรงกล้า คือ สัมมปปธานทั้ง 4 และกำลังที่จะต้านทาน ถินมิตถนิรณณ์ ที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจที่จะให้ห้อยหรือตกไปเสียจากการเจริญวิปัสสนานั้น เพื่อเป็นการปลอบปลุกกำลังในขั้นต้นในการเจริญวิปัสสนา (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถระ), 2542) การปฏิบัติมรณสตินั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งสถานที่และ ตตปถิโพธิ 10 คือ 1) อวาสปถิโพธิ 2) กุลปถิโพธิ 3) ลาภปถิโพธิ 4) คณปถิโพธิ 5) กัมมปถิโพธิ 6) อัชธานปถิโพธิ 7) ญาตปถิโพธิ 8) อาพาธปถิโพธิ 9) คันถปถิโพธิ 10) อิทธิปถิโพธิ (พระพุทธโฆสเถระ, 2548)

ผู้เจริญมรณสติกัมมัฏฐานควรหาอาจารย์ผู้สอนกัมมัฏฐานที่เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ และปัญญา มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร 7 ประการ คือ 1) มีคุณสมบัติเป็นที่รัก 2) มีคุณสมบัติเป็นที่เคารพ 3) มีคุณสมบัติเป็นที่น่าสรรเสริญ 4) เป็นผู้สามารถว่ากล่าวตักเตือน 5) เป็นผู้ดกกลั่นต่อถ้อยคำต่ำ ๆ สูง ๆ ได้ 6) เป็นผู้สามารถชี้แจงถ้อยคำที่สุขุม ลุ่มลึกได้ 7) เป็นผู้ไม่แนะนำในทางที่ไม่สมควร (พระพุทธโฆสเถระ, 2548)

มีขั้นตอนการเจริญด้วยการกล่าวคำภาวนา เช่น มรณํ นียตํ แปลว่า ความตายเป็นของเที่ยง หรือกล่าวย่อ ๆ ว่า มรณํ มรณํ แปลว่า ตาย ตาย เป็นต้น ผู้เจริญพึงกำหนดภาวนา ระลึกถึงความตายอันจะมีมาถึงตน และใช้ปัญญาพิจารณาอุบาย 8 ประการ คือ 1) โดยปรากฏ เหมือนเพชรฆาต 2) โดยวิบัติจากสมบัติ 3) โดยนำมาเปรียบเทียบ 4) โดยเป็นกายสาธารณะ แก่หมู่หนอนจำนวนมาก 5) โดยอายุทุพลภาพ 6) โดยไม่มีเครื่องหมาย 7) โดยมีกำหนด ระยะเวลา 8) โดยมีขณะเล็กน้อยไปพร้อมกันด้วยก็ได้ ผู้เจริญมรณสติกัมมัฏฐานย่อมได้รับผล คือ มีมรณสัญญา 8 ประการเกิดขึ้น และการเจริญมรณสติมีผลสูงสุด คือ อุปจารสมาธิ ผู้เจริญ

มรณสติย่อมเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่นินดีในภพทั้งปวง ละความใคร่ ตีเตียนบาป ปราศจากความตระหนี่ ถึงอนิจจังสัญญา ทุกขสัญญา และอนัตตสัญญา (พระพุทธโฆสเถระ, 2548)

2. ศึกษาตัวอย่างของบุคคลที่ใช้มรณสติในพระพุทธศาสนา พบว่า จากการศึกษาสภาวะจิตเมื่อใกล้ตาย พบว่า วิถีจิตของผู้ใกล้ตายนั้น มี 2 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่งเรียกว่า มรณาสันนกาล เป็นกาลหรือเวลาใกล้จิตดับ ช่วงที่สองเรียกว่า มรณาสันนวิถี เป็นวิถีใกล้จิตดับหรือใกล้ตาย เป็นช่วงการทำงานครั้งสุดท้ายของจิตในชีวิตนี้

ในมรณาสันนกาลนี้ สัตว์ทั้งหลายที่ยังมีกิเลส เมื่อใกล้จะตายย่อมปรากฏนิมิต 3 ประการ คือ กรรม กรรมนิมิต และคตินิมิต อย่างไม่อย่างหนึ่งปรากฏขึ้นทางทวารทั้ง 6 ถูมาเป็นอารมณ์ (เครื่องยึดเหนี่ยว) ซึ่งอารมณ์นี้ทำหน้าที่นำจิตให้ไปสู่ภูมิใดภูมิหนึ่งอันสมควรแก่กรรม สำหรับผู้ที่ตายอย่างกะทันหัน เช่น ประสบอุบัติเหตุ ถูกฆ่าตาย จะมีมรณาสันนวิถี คือ วิถีจิตเมื่อใกล้ตายที่จะรับอารมณ์ครั้งสุดท้ายมาปรากฏ นำไปสู่ภูมิที่รองรับ

สัตว์ที่เวียนว่ายในสังสารวัฏนี้ย่อมไปเกิดตามกรรมของตน ที่บุคคลได้นึกถึงเมื่อใกล้ตายตามภาวะของภูมิ 5 อย่าง คือ นรก เดรัจฉาน เปตวิสัย มนุษย์ และเทวดา และกรรมที่ทำหน้าที่เป็นชนกกรรม หรือกรรมนำไปเกิดนั้น ก็จะทำให้ผลเรียงตามลำดับความหนักเบา กล่าวคือ หากมีครุกรรม ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายอกุศล หรือฝ่ายกุศลก็จะให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ เสมอ หากไม่มีครุกรรม พหุกรรมก็จะให้ผลในลำดับถัดมา เพราะเขาจะนึกถึงกรรมที่ตนได้กระทำไว้มาก พหุกรรมจึงทำหน้าที่เป็นอาสันนกรรม แต่ในบางกรณีกรรมเพียงเล็กน้อยที่ทำหรือนึกถึง ก็มาทำหน้าที่เป็นอาสันนกรรม และตัดหน้าให้ผลก่อนพหุกรรม แต่เมื่ออาสันนกรรมหมดลง พหุกรรมบุคคลนั้นได้ทำไว้ก็มาให้ผลต่อ

บุคคลเมื่อใกล้ตายจะนึกถึงกรรมที่ตนได้ทำไว้ และเมื่อตายลง คติจะเป็นไปตามกรรมที่นึกถึงเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม สภาวะของจิตในขณะที่ใกล้ตายนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดว่าบุคคลจะไปเกิดในภูมิใด เพราะเมื่อมีจิตผ่องใสสามารถห่วงเอากุศลธรรมที่เคยทำมาเป็นอารมณ์ได้ ย่อมไปเกิดในสุคติ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุคติก็เป็นอันหวังได้” แต่เมื่อจิตเศร้าหมอง อกุศลกรรมที่ตนเคยทำไว้แสดงให้เห็น ย่อมไปเกิดในทุคติ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุคติก็เป็นอันหวังได้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การเจริญมรณสติมีความสำคัญในการฝึกอบรมจิต ให้มองเห็นคุณค่าของชีวิตนี้ว่ามีเพียงเล็กน้อย ความตายจะมาถึงเมื่อไรนั้นไม่แน่ การเจริญมรณสติทำให้ไม่ประมาทในชีวิต ไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ เร่งทำกิจของตน และชวนชววยทำความดี ผู้ที่เจริญมรณสติจนเกิดปัญญา รู้แจ้งมองเห็นไตรลักษณ์ ก็อาจบรรลุความสิ้นอาสวะ เป็นพระอรหันต์ได้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่เจริญมรณสติสม่ำเสมอเป็นผู้ที่พร้อมตายทุกเมื่อ เพราะตนได้ทำประโยชน์อย่างดีที่สุดแล้ว เมื่อความตายมาอยู่ตรงหน้าก็ไม่หวาดหวั่น ไม่เสียดายเวลาที่ผ่านพ้นไป

แม่ในภาวะใกล้ตาย ผู้ที่เจริญมรณสติย่อมมีสติที่มั่นคง นึกถึงแต่กุศลกรรม ป้องกันอกุศลกรรม ไม่ให้เกิดขึ้น มีจิตผ่องใส และสู่สุคติในที่สุด

บุคคลที่ไม่ได้เจริญมรณสติ เช่น นางปฎาจารา นางกัสาโคตรมี อนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขา เป็นต้น บุคคลที่ไม่ได้เจริญมรณสติ เมื่อต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักความเศร้าโศก เสียใจย่อมเข้าครอบงำ แม่ผู้ที่บรรลู่โศดาบันอย่างอนาถบิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขา ก็ไม่อาจระงับความเสียใจไว้ได้ แต่เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จไปโปรดท่านเหล่านั้นก็เกิดปัญญา มองเห็นถึงความตายว่าย่อมมีแก่ทุกคน ไม่เว้นใครเสียใด เมื่อเห็นดังนั้นก็สามารถขจัดความเศร้าโศกเสียใจจากการพลัดพรากลงไปได้

ส่วนบุคคลที่ได้เจริญมรณสติ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ได้แก่ พระปุลณณะ พระอุปเสนะ พระอธิมุตตเถระ พระติสสเถระ พระอุตตราเถรี นางมัลลิกาเทวี พระนางสามาวดี ธิตานายช่างหูก เป็นต้น และบุคคลที่ได้เจริญมรณสติในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธทาสภิกขุ พระธรรมวรนายก (สมบุรณ์ จันทกเถร) พระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปรีสุทโธ) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่า บุคคลที่ได้เจริญมรณสติ ได้ใช้ความตายเป็นเครื่องพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น กล่าวคือ ประการแรกการตายของบุคคลอันเป็นที่รักเป็นเครื่องเตือนสติได้ว่า ความตายย่อมมีแก่คนทุกคน ไม่มีใครหนีพ้น และอีกประการหนึ่งเมื่อเขาเหล่านั้นรู้ตัวว่าตนจะต้องตายไปจริง ๆ แม้มีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางกาย แต่ใจที่เข้มแข็งจะทำให้ผ่านพ้นความทุกข์เหล่านั้นไปได้ สิ่งสำคัญคือ การเตรียมกายเตรียมใจ กล่าวคำอาลาแก่กัน และในวาระสุดท้ายของชีวิตเขาย่อมมีสติที่สมบุรณ์ มีจิตผ่องใส นำไปสู่สุคติในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ผู้เจริญมรณสติย่อมได้รับประโยชน์ แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ประโยชน์ที่ได้รับในปัจจุบัน ได้แก่ 1.1) เป็นผู้ไม่ประมาท คือ ไม่ประมาทในชีวิต รับผิดชอบความดีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 1.2) ไม่ยินดีในภพทั้งปวง 1.3) ไม่ยินดีตื่นใจในการได้การมีทั้งปวง 1.4) การละความยินดีในชีวิตได้ 1.5) รังเกียจบาปความชั่วต่าง ๆ 1.6) ไม่มากไปด้วยการสะสม 1.7) ไม่ละโมภในสิ่งของหรือทรัพย์สินทั้งปวง 1.8) ปราศจากความตระหนี่ 1.9) รู้สึกในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร มีความชำนาญในอนิจจสัญญา 1.10) รู้สึกในความเป็นทุกแห่งสังขาร คือ มีความชำนาญในทุกขสัญญา และจะรู้สึกในความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนแห่งธรรมทั้งปวง คือ มีความชำนาญอนัตตสัญญา 1.11) เวลาจะตาย ก็ไม่กลัวความตาย 1.12) เวลาจะตาย ก็ไม่หลงตาย ไม่หลงทำกาลกิริยา 2) ประโยชน์ในอนาคต คือ หากไม่ได้รับสมตธรรมในปัจจุบัน เมื่อกายแตกทำลายไปย่อมมีสุคติในเบื้องหน้า 3) ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ 3.1) ในปัจจุบัน ขณิกสมาธิจะเป็นปัจจัยให้มรณสติก็มีภูฐานยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนากัมมภูฐาน 3.2) ในอนาคต เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ได้อมตธรรมในอนาคตเบื้องหน้า

3. ศึกษาการประยุกต์ใช้คำสอนเรื่องมรณสติในชีวิตประจำวัน พบว่า จากการศึกษาแนวทางการเจริญมรณสติในชีวิตประจำวัน สรุปวิธีการเจริญมรณสติในชีวิตประจำวันของ พระไพศาล วิสาโล ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ในหนังสือระลึกถึงความตายสบายนัก ซึ่งมีวิธีการดังนี้

- 1) เจริญมรณสติก่อนนอน เป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดเนื่องจากเสร็จสิ้นจากภารกิจในชีวิตประจำวันแล้ว ร่างกายและจิตใจเข้าสู่ช่วงแห่งการพักผ่อน เป็นโอกาสดีสำหรับการน้อมจิตพิจารณาถึงความ เป็นไปของชีวิตซึ่งมีความตายเป็นเบื้องหน้า วิธีที่ดีที่สุดคือการน้อมจิตอย่างจริงจังประหนึ่งว่าความตายกำลังเกิดขึ้นกับเรา นั่นคือ “ฝึกตาย” นอกจากนั้นมียุทธวิธีที่ยกย่องอีก เช่น ทบทวนความดีที่ได้ทำมา นึกถึงงานศพของตัวเอง พิจารณาความไม่เที่ยงของร่างกาย ฝึกปล่อยวางยามใกล้ตาย
- 2) เจริญมรณสติในโอกาสต่าง ๆ โดยพิจารณาว่าวันนี้อาจเป็นวันสุดท้ายของเรา เราพร้อมที่จะไปแล้วหรือยัง นอกจากนั้นอาจใช้โอกาสต่าง ๆ เป็นเครื่องเตือนใจถึงความตายว่าพร้อมจะเกิดกับเราได้ทุกเวลา เช่น ก่อนเดินทาง เมื่อรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการตาย เช่น อุบัติเหตุ เมื่อไปงานศพ เมื่อไปเยี่ยมผู้ป่วย เมื่อสูญเสียทรัพย์สิน
- 3) มีอุบายเตือนใจถึงความตาย
- 4) ทำกิจกรรมฝึกใจรับความตาย

อภิปรายผล

1. ความตายเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านของชีวิตมนุษย์ในช่วงเวลาหนึ่ง ความตาย คือ การสิ้นสุดของชีวิตและสภาพร่างกาย เป็นการสิ้นสุดชีวิตในภพปัจจุบัน เป็นเพียงการสิ้นสุดทางกายเท่านั้น ในสภาวะธรรมจิตไม่ได้สิ้นสุดไปด้วย แต่จะจุดเคลื่อนออกจากร่างกายไปเกิดหรือปฏิสนธิใหม่ในสังสารวัฏ ตามผลแห่งกรรมที่ตนได้กระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่เราก็ไม่สามารถรู้ได้ว่า จะตายเมื่อใด และตายด้วยเหตุใด ดังนั้น การเตรียมตัวก่อนตาย หรือ การระลึกถึงความตายอยู่เสมอ นั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนผ่านของชีวิตที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

การเจริญมรณสติ หมายถึง การระลึกถึงความตายอันจะมีมาถึงตนเป็นธรรมดา ต้องประกอบด้วยสติ สังเวช และญาณ ควรพิจารณาและเตือนตนอยู่เสมอว่าเราทุกคนต้องตาย ในที่สุด เพราะความตายไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน ดังนั้น การระลึกถึงความตายจึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้ไม่ประมาท ทำกิจที่ควรทำ ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไป ใช้เวลาที่เหลืออยู่ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นอย่างเต็มที่ ในการระลึกถึงความตายนี้ เราควรฝึกจิตของตนว่า เมื่อความตายอยู่ตรงหน้าแล้ว เราพร้อมจะตายมากน้อยแค่ไหน เป็นการเตรียมตัวตาย เพื่อให้วาระสุดท้ายของชีวิตไม่น่าหวาดกลัว ไม่ทรมานทรมาย และสามารถประคองจิตให้ผ่องใส มีสติ และสงบ เมื่อถึงคราวต้องจากไปก็ยอมจากไปอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และสู่สุคติ

2. สัตว์ที่เวียนว่ายในสังสารวัฏนี้ย่อมไปเกิดตามกรรมของตนที่นึกถึงเมื่อใกล้ตาย โดยปรากฏนิมิต 3 ประการ คือ กรรม กรรมนิมิต และคตินิมิต อย่างใดอย่างหนึ่ง นำไปสู่การเกิดในภุมิใหม่ทั้ง 5 คือ นรก เปรตวิสัย มนุษย์ และเทวดา และกรรมที่ทำหน้าที่เป็นชนกกรรม หรือกรรมนำไปเกิดนั้น ก็จะทำให้ผลเรียงตามลำดับความหนักเบา ดังนั้น ในเวลาใกล้ตาย บุคคลนึกถึงกรรมที่ตนได้ทำไว้ และเมื่อตายลง คติจะเป็นไปตามกรรมที่นึกถึงเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเบ็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม สภาพะของจิตในขณะที่ใกล้ตายนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดว่าบุคคลจะไปเกิดในภุมิใด เพราะใกล้ตายผู้ที่มีจิตผ่องย้อมไปสู่สุคติ ผู้ที่มีจิตเศร้าหมองย้อมไปสู่ทุคติ บุคคลที่ไม่ได้เจริญมรณสติ เมื่อต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ความเศร้าโศกเสียใจย้อมเข้าครอบงำ หรือเมื่อต้องนึกถึงความตายย่อมมีความหวาดกลัวละหวาดหวั่นต่อความตาย ส่วนบุคคลที่ได้เจริญมรณสติ ได้ใช้ความตายเป็นเครื่องพัฒนาจิต วิญญูณให้สูงขึ้น กล่าวคือ การตายของบุคคลอันเป็นที่รักเป็นเครื่องเตือนสติได้ว่า ความตายย่อมมีแก่คนทุกคนไม่มีใครหนีพ้น และเมื่อเขาเหล่านั้นรู้ตัวว่าตนจะต้องตายไปจริง ๆ แม้มีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางกาย แต่ใจที่เข้มแข็งจะทำให้ผ่านพ้นความทุกข์เหล่านั้นไปได้ สิ่งสำคัญ คือ การเตรียมกายเตรียมใจ กล่าวคำอำลาแก่กัน และในวาระสุดท้ายของชีวิตเขาย่อมมีสติที่สมบูรณ์ มีจิตผ่องใส นำไปสู่สุคติในที่สุด

การเจริญมรณสติมีความสำคัญในการฝึกอบรมจิตให้มองเห็นคุณค่าของชีวิตนี้ว่ามีเพียงเล็กน้อย ไม่ประมาทในชีวิต ไม่ปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์ เร่งทำกิจของตน และชวนชววยทำความดี ผู้ที่เจริญมรณสติจนเกิดปัญญา รู้แจ้งมองเห็นไตรลักษณ์ ก็อาจบรรลุความสิ้นอาสวะ เป็นพระอรหันต์ได้ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่เจริญมรณสติสม่ำเสมอเป็นผู้ที่พร้อมตายทุกเมื่อ เพราะตนได้ทำประโยชน์อย่างดีที่สุดแล้ว เมื่อความตายมาอยู่ตรงหน้าก็ไม่หวาดหวั่น ไม่เสียเวลาที่ผ่านมาผ่านไป แม้ในภาวะใกล้ตาย ผู้ที่เจริญมรณสติย่อมมีสติที่มั่นคง นึกถึงแต่กุศลกรรม ป้องกันอกุศลกรรมไม่ให้เกิดขึ้น มีจิตผ่องใส และสู่สุคติในที่สุด

3. การเจริญมรณสติเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างสม่ำเสมอ จนจิตเป็นอารมณ์แนบแน่น ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด คือ ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง หรือนอน ควรคิดและพิจารณาใคร่ครวญถึงความตายเป็นอารมณ์ มรณสติก็มีภูฐานเมื่อพิจารณาไปนาน ๆ จิตจะค่อย ๆ สงบ ระวังจากนิรณ 5 และเข้าถึงอุปจารสมาธิในที่สุด

ผู้เริ่มต้นเจริญมรณสติสามารถเริ่มฝึกได้ในชีวิตประจำวัน เช่น เจริญมรณสติก่อนนอน โดยน้อมจิตพิจารณาถึงความ เป็นไปของชีวิตซึ่งมีความตายเป็นเบื้องหน้า ประหนึ่งว่าความตายกำลังเกิดขึ้นกับเรา นั่นคือ “ฝึกตาย” เช่น ทบทวนความดีที่ได้ทำมา นึกถึงงานศพของตัวเอง พิจารณาความไม่เที่ยงของร่างกาย ฝึกปล่อยวางยามใกล้ตาย หรือการเจริญมรณสติในโอกาสต่าง ๆ โดยพิจารณาว่าวันนี้อาจเป็นวันสุดท้ายของเรา เราพร้อมที่จะไปแล้วหรือยัง อาจใช้โอกาสต่าง ๆ เป็นเครื่องเตือนใจถึงความตายว่าพร้อมจะเกิดกับเราได้ทุกเวลา เป็นต้น

คุณค่าของการเจริญมรณสติ สามารถยึดตามหลักประโยชน์สาม ได้ดังนี้ 1) ประโยชน์ตน คือ ไม่ประมาทในชีวิต ตั้งจิตสร้างชีวิตดี สะสมบุญบารมีเพื่อตายอย่างสงบ พานพบพระนิพพานในอนาคตกาลเบื้องหน้า 2) ประโยชน์ผู้อื่น คือ 2.1) การช่วยเหลือบุคคลใกล้ตาย การช่วยเหลือผู้ป่วยและบุคคลใกล้ตาย โดยการช่วยให้ ยอมรับความจริงของชีวิต สร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา รักษาใจให้สงบ ด้วยการระลึกถึงพระรัตนตรัย สมาทานรักษาศีล สวดมนต์ ฟังธรรม ทำสมาธิ และเผชิญความตายด้วยใจสงบ ด้วยการทำใจปล่อยวางและให้อภัยจิตเป็นกุศล บรรยากาศรอบข้างสงบ มีสติแม้ช่วงสุดท้าย การช่วยเหลือบุคคลผู้ใกล้ตายเป็นการพัฒนาผู้ป่วยให้เกิดปัญญาเป็นไปตามลำดับ เริ่มต้นจากนึกสิ่งสิ่งดีงามจนจิตสงบเป็นสมาธิแล้วค่อยสร้างปัญญาด้วยการแสดงอนิจจังความไม่เที่ยงของสังขาร ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงตนอยู่ในภาวะไม่เต็มได้ และอนัตตาส่งทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน ทำให้ความเจ็บปวดทรมานทางกายสงบลง และจิตผ่องใส จากโลกนี้ไปอย่างสงบ 2.2) สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่น ในการนำความตายมาพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น 2.3) เป็นกัลยาณมิตร ผู้เจริญมรณสติ เมื่อต้องประสบกับความตายย่อมไม่เศร้าโศกเสียใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือบุคคลที่เศร้าโศกให้บรรเทาเบาบางลงได้ 3) ประโยชน์ทั้งสอง หรือประโยชน์ต่อสังคม คือ ทำหน้าที่ของตนได้สมบูรณ์ สังคมสันติสุข เพราะความไม่เบียดเบียน เป็นผู้ที่ควรค่าแห่งการจดจำ

ผู้เจริญมรณสติเป็นนิตยย่อมเป็นผู้ที่ประกอบคุณงามความดี เพราะไม่ประมาทในชีวิต ดำรงชีวิตด้วยสติปัญญาในทางที่ถูกตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ สามารถทำหน้าที่ของตนได้สมบูรณ์ ตั้งตนอยู่ในทางที่ชอบ นอกจากจะทำความดีประโยชน์ของตนเองแล้วยังมุ่งหวังที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม หากแม้จะจากโลกนี้แต่คุณงามความดีที่ได้ทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่จะคงอยู่ตลอดไป

สรุปผล/ข้อเสนอแนะ

การเจริญมรณสติก็มีพื้นฐาน แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย แม้บรรลุมรรคผลแล้วยังไม่ยอมละ เพราะยังทรงอารมณ์มรณสตินี้ควบคู่ไปกับวิปัสสนา เพื่อความอยู่เป็นสุข การเจริญมรณสติที่ถูกต่อนั้นจะต้องประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ มุ่งให้เกิดสติ สังเวช และญาณ คือ มีสติระลึกถึงความจริงว่าความตายเป็นธรรมดาของชีวิต สิ่งทั้งหลายอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติ เมื่อเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป เกิดสังเวช คือ ความรู้สึกเศร้าใจ คิดได้ เร่งทำความดี กระทำกิจของตนให้พร้อม เป็นคนไม่ประมาท และรู้เท่าทันความเป็นจริงว่าเวลาของชีวิตเป็นสิ่งไม่แน่นอน เราทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น

คนส่วนใหญ่มักไม่ตระหนักว่าเวลาที่อยู่ในโลกนี้มีจำกัด เมื่อความตายมาประชิดตัว จึงจะเข้าใจคุณค่าของชีวิต ดังนั้นการเจริญมรณสติจึงเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจตนเองว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต ผู้ที่เจริญมรณสติจึงยอมเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต

เพราะตระหนักว่าชีวิตมีเวลาเพียงเล็กน้อย เร่งทำกิจของตน ไม่ปล่อยให้เวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ประกอบความดีให้ชีวิตของตนมีคุณค่าและมีประโยชน์ แม้ต้องตายไปก็มีคุณค่าเหลือทิ้งไว้แก่ชนรุ่นหลัง เป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลัง นอกจากนี้การพิจารณาถึงความตาย และรู้เท่าทันความจริงของชีวิตว่ามีการเริ่มต้นและสิ้นสุด เพื่อจิตใจจะไม่ถูกครอบงำบีบคั้นด้วยความทุกข์จากความพลัดพราก หรือจากการที่นึกถึงความตายของตนเอง การเจริญมรณสติอยู่เสมอ ทำให้จิตใจของเราโน้มเอียงไปสู่ความดีงาม เราจึงมีความมั่นใจและหนักแน่นเมื่อมรณกรรมมาเยือน กล่าวคือ ผู้ที่ฝึกมรณสติได้ดีที่สุด ย่อมเข้าใจชีวิตและเมื่อถึงคราวตายย่อมตายอย่างสงบสุขโดยปราศจากความหวาดกลัว

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องมรณสติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคมในยุคปัจจุบัน จึงควรมีการศึกษาในกรณีต่อไปนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องมรณสติในพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน
2. ศึกษาแนวทางการปฏิบัติมรณสติในโลกปัจจุบัน
3. ศึกษาการแนวทางการเตรียมตัวก่อนตายในสังคมปัจจุบัน
4. ศึกษาวิเคราะห์ภาวะใกล้ตายในพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน
5. ศึกษาวิเคราะห์วิถีจิตเมื่อใกล้ตาย

เอกสารอ้างอิง

- บรรจบ บรรณรุจิ. (2549). *ปฏิจจสมุปปาท*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2550). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำศัพท์วิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถร). (2542). *หลักปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *คู่มือชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- _____. (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจจ อาสภมหาเถร)*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2560). *ระลึกถึงความตายสายนัก การเจริญมรณสติในชีวิตประจำวัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามลดา.

- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (สุรเตโช). (2561). *ธรรมสารเทศนา เล่ม 3*. นครปฐม: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- พระอุปติสสเถระ. (2560). วิมุติมรรค. แปลโดย พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2500). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน). (2551). *อนุสสติและสติปัฏฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.

ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง
ในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง*

A STUDY OF GUIDELINES FOR SOLVING SOCIAL PROBLEMS OF
YOUTH AT RISK BEHAVIOR GROUPS IN THE AREA OF
PAPHAYOM DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

พระสมุห์ธนาภทร ธนภทโท (ทิพย์วงศ์)

Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

พระครูวุฒิสาคกรธรรม (สาคร นุ่นกลับ)

Phrakhru Wutthisakorntham (Sakorn Nunklab)

สมบุญ บัญญัติ

Somboon Bunrit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ลัญจกร นิลกาญจน์

Lanjakon Nillakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: thanapat5919@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง ในพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 2) เพื่อศึกษาสาเหตุปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 3) เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง และ 4) เพื่อค้นหารูปแบบการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 52 คน และการเสวนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มเยาวชน และกลุ่มคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอป่าพะยอม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การบันทึกภาพและการบันทึกเสียง

* Received 3 January 2020; Revised 28 February 2020; Accepted 31 March 2020

ผลการวิจัยพบว่า: 1) สภาพปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันอันสืบเนื่องมาจากปัญหายาเสพติดส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาทั้งชายและหญิงและเป็นปัญหาที่เติบโตในยุคของสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถติดต่อสื่อสารสะดวกขึ้นโดยที่ผู้ปกครองตามไม่ทันพฤติกรรมของบุตรหลาน 2) สาเหตุปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เกิดจากครอบครัวที่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควรจนทำให้ขาดความรักความอบอุ่น เช่น ผู้ปกครองเข้าข้างบุตรหลานของตนเองและยุยงปลุกฝังค่านิยมไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ผู้ปกครองเลี้ยงดูแบบตามใจและ การใช้สื่อออนไลน์ไปที่ขาดการควบคุมจากผู้ปกครองทำให้ขาดที่ปรึกษาที่ดีเมื่อเกิดพบเจอกับปัญหาที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการแก้ไข, ปัญหาทางสังคม, เยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง

Abstract

The objectives of this research were as follows : 1) To study the state of social problem of youth at risk behavior group in the area of Paphayom district, Phatthalung province. 2) To study the cause of state of social problem of the youth for risk behavior group in the area of Paphayom district, Phatthalung province. 3) To find out the suggestion and guideline for resolution of social problem of the youth for risk behavior group in the area Paphayom district, Phatthalung province and 4) For finding out the model for resolution of social problem of the youth for risk behavior group in the area of Paphayom district, Phatthalung province, this is qualitative research, data collection by interview for key informants 52 persons and a focus group from scholars 11 persons they are composed of community leader group, educated personals group, youth group and the council of child and youths group in Paphayom district, the tools for this research was structured interview from, photo and sound record.

The findings are as follows: 1) The state of social problem of the youth for risk behavior group in the area of Paphayom district, Phatthalung province, is the hard problem and continuously in the recent time. These are the severe problem and real happening in the specific area which are caused by drug addict problem as mostly especially in the group of students both boys and girls and in the time of high technology and easy to connect each

others with out control of parents. 2) The cause of state of social problem of the youth for risk behavior group in the area of Paphayom district, Phatthalung province, caused by carelessness of family to get pressure from family i.e. family and to make bias of parents and trait of wrong idia, they have no consults and which derived from online media play, uncontrol of parents then they get the problem of unintention they have no consults and the parents could not looking after them as good.

Keywords: A Study of Guidelines for Solving, Social Problem, Youth for Risk Behavior Group

บทนำ

ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2545 – 2558 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ม.) ได้ดำเนินภารกิจด้านเด็กและเยาวชนภายใต้โครงสร้างหน้าที่ส่วนราชการระดับกรม แบ่งหน้าที่ บทบาทและความรับผิดชอบทางด้าน การกำหนดนโยบายและวิชาการ ออกจากการดำเนินการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานเฉพาะด้าน ซึ่งกรม กิจการเด็กและเยาวชน จึงได้กำหนดแผนกลยุทธ์กรมกิจการเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2560 – 2564) มีวิสัยทัศน์ว่า “เด็กและเยาวชน มีความเป็นพลเมือง เก่ง ดี มีสุข และสร้างสรรค์” และมีค่านิยมที่ว่า “มองไกล ก้าวทัน มีความเชี่ยวชาญ จิตมุ่งบริการ ยึดมั่น คุณธรรม เน้นการมีส่วนร่วม” และได้กำหนดพันธกิจไว้ว่า 1) พัฒนานโยบายและมาตรการด้าน เด็กและเยาวชนในเชิงรุก 2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะชีวิตที่ จำเป็นในการดำรงชีวิตตามช่วงวัย และ 3) บูรณาการภาคีเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงประเด็น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

ในปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีความเจริญก้าวหน้าในด้านวัตถุซึ่งมีอิทธิพล ต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมจากสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันเป็นสังคมที่มีการ แข่งขัน เอารัด เอาเปรียบ นำไปสู่การประพடுத்தในทางที่ผิดโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมอันดีงาม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมซึ่งมีผลกระทบต่อผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมและผลกระทบนั้นอาจเป็น ทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ (จรัญ พรหมอยู่, 2541) จากผลการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงของ เยาวชนตั้งแต่ติดเหล้า เมายา สูบบุหรี่ ตลอดจนคดีอาชญากรรมต่าง ๆ (สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561) เกิดจากการขาดสติยั้งคิด ไตร่ตรอง และการควบคุม ตนเอง จนทำให้เกิดปัญหาสังคมที่ยากต่อการแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาการใช้ความรุนแรง ยาเสพติด และมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ถูกต้อง เป็นปัญหาที่ยังวนเวียน อยู่ในหมู่วัยรุ่น

สถานการณ์ของเยาวชนจังหวัดพัทลุงในปี 2561 พบว่า เยาวชนกระทำความผิด จำแนกตามอายุ เพศ และฐานความผิด จำนวน 185 คน ได้แก่ ทรัพย์ จำนวน 29 คน ชีวิต/ร่างกาย จำนวน 10 คน อาวุธปืน/วัตถุระเบิด จำนวน 11 คน เพศ จำนวน 4 คน ยาเสพติด จำนวน 119 คน และอื่น ๆ จำนวน 12 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพัทลุง, 2561) และในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง มีคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเยาวชนในปี 2561 พบว่า เยาวชนกระทำความผิดจำแนกตามอายุ เพศ ฐานความผิดและสถานที่ก่อเหตุ จำนวน 14 ราย ได้แก่ คดียาเสพติด จำนวน 10 ราย คดีอาวุธปืน จำนวน 3 ราย และคดีลักทรัพย์ จำนวน 1 ราย (สถานีตำรวจภูธรอำเภอป่าพะยอม, 2561)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เห็นปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดขึ้นในเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศชาติในอนาคตและได้ทำหน้าที่พัฒนาเยาวชนมาโดยตลอดและได้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นมาโดยตลอดนำไปสู่การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่ม พฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เพื่อให้ทราบถึงสภาพของปัญหาทางสังคม สาเหตุของปัญหาทางสังคม ข้อเสนอแนะและแนวทางและรูปแบบในการแก้ไขปัญหาทางสังคม 3 ปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหา ยาเสพติด 2) ปัญหาอาชญากรรม และ 3) ปัญหาทางเพศ เพื่อที่จะได้ร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่องสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาสาเหตุการเกิดปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
4. เพื่อค้นหารูปแบบการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม รวมจำนวน 52 คน ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชนแต่ละตำบลในอำเภอป่าพะยอม จำนวน 8 คน
2. กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาในอำเภอป่าพะยอม จำนวน 4 คน
3. กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 16 คน
4. กลุ่มเยาวชนที่ไม่อยู่ในกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 16 คน
5. กลุ่มคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอป่าพะยอม จำนวน 8 คน

วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ทำงานหรือดูแลในเรื่องการแก้ไขปัญหาเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง และเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยจะมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อคำถามโดยละเอียดตามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเนื้อหา
2. พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามรูปแบบที่ได้ศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ผู้สร้างขึ้นมาไปสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน บุคลากรทางการศึกษาในอำเภอป่าพะยอม เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง เยาวชนที่ไม่อยู่ในกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง และ คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอป่าพะยอม

1.3 ผู้วิจัยได้นำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้วนำไปวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง สละสลวยมากยิ่งขึ้น เสนอต่ออาจารย์ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นขั้นตอนต่อไป

2. การเสวนากลุ่ม (Focus Group) เป็นขั้นตอนการกำหนดแนวทางและรูปแบบ การแก้ไขปัญหา โดยผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนเยาวชน ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนอำเภอป่าพะยอม และตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาใน อำเภอป่าพะยอมและเดินทางไปเก็บข้อมูลตามวัน เวลา ที่นัดหมายไว้ สถานที่ในการสนทนากลุ่ม คือ ศาลาการเปรียญวัดโดนคลาน เก็บรวบรวมข้อมูล การเสวนากลุ่มโดยการจดบันทึกเป็นเอกสาร บันทึกโดยเครื่องอัดเสียง และบันทึกภาพ เมื่อได้รับอนุญาต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุม เข้าใจง่าย และ แยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการ Focus Groups คือ รวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางโดยการนำกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาร่วมกันหาข้อเสนอแนะ แนวทาง และรูปแบบ แล้วนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความสละสลวย รัดกุม เข้าใจง่ายและแยกออกเป็นแต่ละด้านตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

1.1 ปัญหายาเสพติด จากการศึกษาพบว่า ปัญหายาเสพติดมี 2 ประเภท ได้แก่ ปัญหายาบ้าและปัญหาน้ำกระท่อม เป็นปัญหาที่ค่อนข้างรุนแรงถึงขั้นรุนแรงซึ่งมีเกือบ

ทุกครัวเรือนซึ่งมีการปกปิดปัญหาเป็นระยะยาวนานไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างจริงจัง ต่างฝ่ายต่างกล่าวโทษกันไปมา คือ ผู้นำชุมชนกล่าวโทษผู้ปกครองและผู้ปกครองกล่าวโทษผู้นำชุมชนไม่ช่วยกันสอดส่องดูแลเท่าที่ควรทำให้กลุ่มมั่วสุมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งผู้ปกครองยังมีส่วนรู้เห็นในพฤติกรรมของบุตรหลานจึงมีการปกปิดข้อมูลที่เป็นความจริงไว้และ ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถเข้าถึงและปราบปรามได้อย่างเด็ดขาดได้

1.2 ปัญหาอาชญากรรม จากการศึกษาพบว่า ปัญหาอาชญากรรม มี 2 ประเภท ได้แก่ ปัญหาการลักขโมยและปัญหาการทะเลาะวิวาท เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และมีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ส่วนใหญ่จะมาจากเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ทั้งชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 13 – 19 ปี ซึ่งเป็นปัญหา ที่สืบเนื่องมาจากยาเสพติดทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถปราบปรามได้อย่างเด็ดขาด เพราะกระบวนการทางกฎหมายบางข้อไม่สามารถเอาผิดกับเยาวชนได้

1.3 ปัญหาทางเพศ จากการศึกษาพบว่า ปัญหาทางเพศมี 1 ประเภท ได้แก่ ปัญหาพฤติกรรม ชู้สาว เป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากในพื้นที่ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ทั้งชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 13 – 17 ปี เป็นในลักษณะของการมั่วสุมยาเสพติด การคบเพื่อน ความอ่อนแอทางครอบครัวและปัจจุบันสื่อ มีอิทธิพลต่อการเข้าถึงเป็นอย่างมากสามารถคบหากันได้ง่ายขึ้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรมากขึ้นและนำไปสู่การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในอัตราที่สูงขึ้น

2. สาเหตุปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

2.1 ปัญหายาเสพติด จากการศึกษาพบว่า เกิดจากครอบครัวที่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ ปัญหาส่วนตัว เช่น ถูกกดดันจากคนในครอบครัว เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง การชักชวนจากเพื่อนหรือรุ่นพี่และบริเวณโดยรอบเป็นแหล่งมั่วสุมในการซื้อขายและเสพยาเสพติดซึ่งมีอยู่กระจายทั่วพื้นที่

2.2 ปัญหาอาชญากรรม จากการศึกษาพบว่า เกิดจากการติดยาเสพติดขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวซึ่งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควรและผู้ปกครองเข้าข้างบุตรหลานของตนเองพร้อมทั้งยุยงปลุกฝังค่านิยมไปในทางที่ไม่ถูกต้อง การใช้สื่อออนไลน์ไปในเชิงของการตำหนิหรือทำทนายเพื่อใช้กำลังเป็นเครื่องตัดสินปัญหา

2.3 ปัญหาทางเพศ จากการศึกษาพบว่า เกิดจากการคบเพื่อนต่างเพศทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักซึ่งมาจากการใช้สื่อออนไลน์ที่ขาดการควบคุมจากผู้ปกครองนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันอย่างถูกต้องทำให้ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและความมีวุฒิภาวะที่ไม่

ถึงนั้นไม่สามารถวางแผนชีวิตเมื่อเจอกับปัญหาเหล่านี้ได้จึงทำให้ขาดที่ปรึกษาที่ดีและผู้ปกครองเลี้ยงดูแบบตามใจทำให้กลายเป็นเด็กใจแตกตามมาด้วย

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

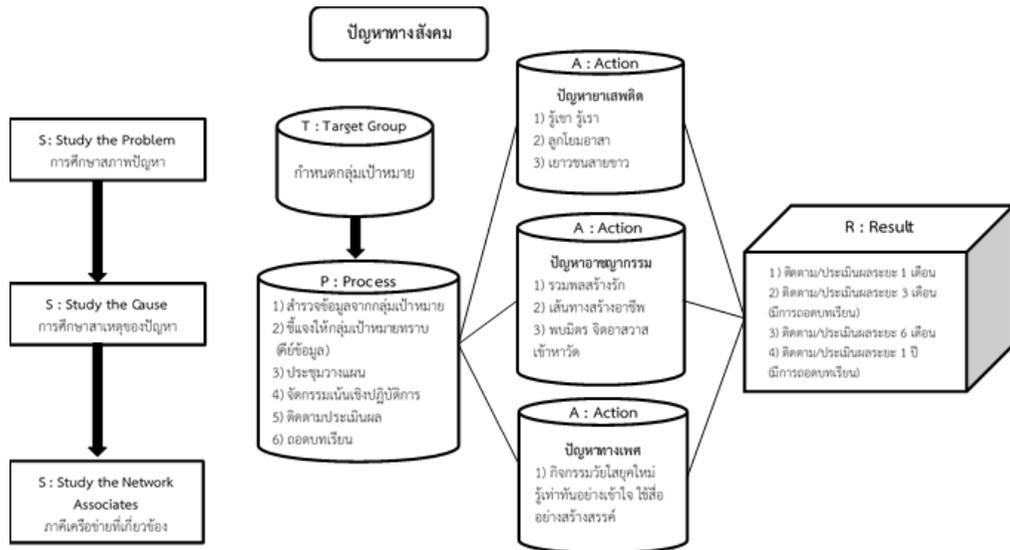
3.1 ปัญหายาเสพติด จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครอง ชุมชน พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือ ป้องกัน และเฝ้าระวังพฤติกรรมของบุตรหลานโดยใช้กิจกรรมที่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งจะต้องมีการดูแลติดตามอย่างใกล้ชิดและประเมินผลในเชิงประจักษ์ เช่น ผลงานที่สามารถจับต้องได้และควรจัดทำข้อมูลในเชิงสถิติ เชนแผนภูมิ หรือ เนื้อหาสรุป จากนั้นทำการชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบพร้อมกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหามาตรังตรงจุดมากยิ่งขึ้น

3.2 ปัญหาอาชญากรรม จากการศึกษาพบว่า ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา มาพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันโดยการออกมาตรการที่ชัดเจนและเด็ดขาด เช่น บุตรหลานของใครมีพฤติกรรมลักขโมยจะต้องมีการลงโทษทั้งผู้ปกครองและบุตรหลาน เป็นต้น หรือในกรณีของการทะเลาะวิวาทจะต้องใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีเป็นเครื่องหล่อหลอมและผู้ปกครองต้องอบรมสั่งสอน แนะนำ ตักเตือนพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องแก่บุตรหลานด้วย

3.3 ปัญหาทางเพศ จากการศึกษาพบว่า ควรมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความคำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนชีวิตสำหรับเยาวชนและต้องกำหนดหลักสูตรการใช้สื่อออนไลน์ ที่ถูกต้องและปลอดภัยรวมไปถึงผู้ปกครองต้องดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิดไม่เลี้ยงดูแบบตามใจ

4. รูปแบบการแก้ไขปัญหามาตรังสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

จากการลงพื้นที่ในการเสวนากลุ่ม (Focus Groups) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยและได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว และนำเข้าสู่การเสวนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามาตรังของเยาวชนทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มเยาวชน และสภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จำนวน 11 รูป/คน เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหามาตรังของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ได้รูปแบบในการแก้ไขปัญหามาตรังสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าว คือ รูปแบบ 3S TPAR Model ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการแก้ไขปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

1.1 ปัญหาเสพติด จากการศึกษาสภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า สภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด มี 2 ประเภท คือ ยาบ้าและ น้ำกระท่อม ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน โดยผู้ชายและผู้หญิงนั้นเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปและรวมกลุ่มในการมั่วสุม 3 – 5 คน ขึ้นไปจะใช้บ้านพัก สวนยางพารา ศาลาประจำหมู่บ้าน เป็นแหล่งมั่วสุม บางครั้งมีผู้ปกครองรู้เห็นเป็นใจพร้อมทั้งมีส่วนในการมั่วสุมและการซื้อขายยาเสพติดทุกวันนี้มักจะถูกเรียกว่าเป็นสัญลักษณ์ เช่น ยาบ้าเม็ดสีแดง เรียกว่า ลูกเนียง เพราะมีราคาถูกสามารถหาซื้อได้ง่ายซึ่งสอดคล้องกับ ร้อยตำรวจโท กฤษฏา นาคประสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี” พบว่า ปัญหายาเสพติดของประเทศในปัจจุบันจัดได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤตโดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะมีการผลิตยาเสพติดทั้งภายในประเทศและมีการลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศมากมายหลายชนิด เช่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาไอ เป็นต้น ถึงแม้เจ้าหน้าที่จะได้ปราบปรามจับกุมการค้าขายยาเสพติดอย่างเข้มงวดและจริงจังแต่ก็ไม่ทำให้การแพร่ระบาดของยา

เสพติดลดลงแต่กลับทำให้ผู้ผลิตได้พัฒนายาเสพติดให้ออกฤทธิ์ได้แรงขึ้นและการตรวจพบสารเสพติดในตัวผู้เสพได้ยากขึ้นทำให้เจ้าหน้าที่จับกุมได้ยากยิ่งขึ้น (ร้อยตำรวจโท กฤษฎา นาคประสิทธิ์, 2557)

1.2 ปัญหาอาชญากรรม จากการศึกษาสภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับอาชญากรรมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า สภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับอาชญากรรม มี 2 ประเภท คือ การลักขโมยและการทะเลาะวิวาท เป็นปัญหาที่ค่อนข้างรุนแรงและเกิดขึ้นจริงในพื้นที่ซึ่งสืบเนื่องมาจากปัญหายาเสพติดส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา ถ้าเป็นผู้ชายมักจะมีพฤติกรรมการลักขโมยเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติดมาเสพและถ้าเป็นผู้หญิงมักจะมีพฤติกรรมทะเลาะวิวาท เช่น การตบตีเพื่อแย่งผู้ชาย ความขัดแย้งส่วนบุคคล ซึ่งปัญหาหรือพฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นมาก ในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา การใช้สื่อออนไลน์ที่ขาดการควบคุมจากผู้ปกครอง นำไปสู่การหาทางออกโดยใช้ความรุนแรงและมีแนวโน้มสูงขึ้นในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับดาบตำรวจณรงค์ สุขเข้ม ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดพิจิตร กรณีศึกษา: สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพิจิตร พบว่า การก่ออาชญากรรมของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดลักทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 24.50 และ ทำร้ายร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 19.90 (ดาบตำรวจณรงค์ สุขเข้ม, 2553)

1.3 ปัญหาทางเพศ จากการศึกษาสภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาทางเพศของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า สภาพปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับทางเพศ มี 1 ประเภท คือ พฤติกรรม ชู้สาว เป็นปัญหาที่อยู่ในระดับน่าเป็นห่วงเนื่องจากในปัจจุบันเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาเติบโตในยุคของสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถติดต่อสื่อสารสะดวกขึ้นโดยที่ผู้ปกครองตามไม่ทันซึ่งพฤติกรรมชู้สาวนั้นจะเริ่มต้นจากการคบหาในโรงเรียนเมื่อสนิทกันแล้วเปลี่ยนสถานะกลายเป็นแฟนมักจะไปไหนเป็นคู่ ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการมีเพศสัมพันธ์และส่วนใหญ่ไม่ได้มีการป้องกันที่ถูกต้องทำให้ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรซึ่งมีจำนวนที่สูงขึ้นในปัจจุบันปีละ 5 - 10 ราย ซึ่งจากข้อมูลของสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง ได้ดำเนินการสอบถามข้อมูลการศึกษาของหญิงตั้งครรภ์อายุ 10 - 20 ปี โดยจำแนกตามสถานภาพการศึกษาหลังตั้งครรภ์ พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษาของ กศน. ร้อยละ 98.44 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง, 2563)

2. สาเหตุปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

2.1 ปัญหายาเสพติด จากการศึกษาสาเหตุปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า เกิดจากครอบครัวที่ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ ปัญหาส่วนตัว เช่น ถูกกดดันจากคนในครอบครัว เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง การชักชวนจากเพื่อนหรือ

รุ่นพี่ และบริเวณโดยรอบเป็นแหล่งมั่วสุมในการซื้อขายและเสพยาเสพติดซึ่งมีอยู่กระจายทั่วพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับร้อยตำรวจโทวิช เต็มมี ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแรงจูงใจในการเสพยาเสพติดของเยาวชนในเขตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา ความใกล้ชิดกับคนในครอบครัว อาชีพผู้ปกครอง และสถานภาพความเป็นอยู่ของบิดามารดา รวมทั้งเยาวชนมีผลต่อแรงจูงใจในการเสพยาเสพติดและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การคบเพื่อนและสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมีผลต่อแรงจูงใจในการเสพยาเสพติด (ร้อยตำรวจโทวิช เต็มมี, 2557)

2.2 ปัญหาอาชญากรรม จากการศึกษาสาเหตุปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับอาชญากรรมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า เกิดจากการติดยาเสพติด ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวซึ่งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควรและผู้ปกครองเข้าข้างบุตรหลานของตนเองพร้อมทั้งยุ่งงกปลุกฝังค่านิยมไปในทางที่ไม่ถูกต้องและการใช้สื่อออนไลน์ไปโน้มน้าวใจของการด่าทอหรือทำร้ายเพื่อใช้กำลังเป็นเครื่องตัดสินปัญหาซึ่งสอดคล้องกับ ญานิศษา สงค์อยู่ ได้วิจัยเรื่อง สาเหตุและพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษา สาเหตุ และ พฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กสก็อย พบว่า สาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกิดจาก เกิดจากความสนุกสนาน คึกคะนองในกลุ่มเพื่อน ทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเห็นเพื่อนทำก็ทำตามและไม่ได้มีความรู้สึกละอายใจที่ตนเองกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ผิด ไม่มีวุฒิภาวะในการควบคุมตนเองและต้องการเป็นที่ยอมรับจากสังคมและยังพบอีกว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังของเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 13 - 18 ปี ยังคงเรียนหนังสืออยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับอาชีวศึกษามาจากครอบครัวบิดาและมารดาเลิกราหรือหย่าร้างกัน (ญานิศษา สงค์อยู่, 2559)

2.3 ปัญหาทางเพศ จากการศึกษาสาเหตุปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาทางเพศของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า เกิดจากการคบเพื่อนต่างเพศทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักซึ่งมาจากการใช้สื่อออนไลน์ที่ขาดการควบคุมจากผู้ปกครองนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันอย่างถูกต้องทำให้ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและความมีวุฒิภาวะที่ไม่ถึงนั้นไม่สามารถวางแผนชีวิตเมื่อเจอกับปัญหาเหล่านี้ได้จึงทำให้ขาดที่ปรึกษาที่ดีและผู้ปกครองเลี้ยงดูแบบตามใจทำให้กลายเป็นเด็กใจแตกตามมาด้วยซึ่งสอดคล้องกับ อรุณลักษณ์ รุจิระชุนท์ ได้วิจัยเรื่อง องค์ประกอบที่สัมพันธ์และแนวทางแก้ไขการกระทำผิดทางเพศของเด็กและเยาวชนในจังหวัดชลบุรี พบว่า สาเหตุการกระทำผิดทางเพศของเด็ก พบว่า ขาดความอบอุ่น คบเพื่อนไม่ดี และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดความรู้ในเรื่องเพศศึกษา (อรุณลักษณ์ รุจิระชุนท์, 2548)

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับอาชญากรรมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

3.1 ปัญหายาเสพติด จากการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข ปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า ผู้ปกครอง ชุมชน พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือ ป้องกัน และเฝ้าระวังพฤติกรรมของบุตรหลาน โดยใช้กิจกรรมที่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งจะต้องมีการดูแลติดตามอย่างใกล้ชิดและประเมินผลในเชิงประจักษ์ เช่น ผลงานที่สามารถจับต้องได้และควรจัดทำข้อมูลในเชิงสถิติ เชิงแผนภูมิ หรือ เนื้อหาสรุป จากนั้นทำการชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบพร้อมกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับปรเมษฐ์ ศรีประเทศ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนการป้องกัน ปัญหา ยาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ควรส่งเสริมการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในชุมชนให้หน่วยงานอื่นทราบ ส่งเสริมให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมไปสู่กิจกรรมที่ซ้ำซ้อนมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการ ป้องกันยาเสพติดในระดับประเทศและมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในชุมชน (ปรเมษฐ์ ศรีประเทศ, 2556)

3.2 ปัญหาอาชญากรรม จากการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข ปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับอาชญากรรมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา มาพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันโดยการออกมาตรการที่ชัดเจนและเด็ดขาด เช่น บุตรหลานของใครมีพฤติกรรมการลักขโมยจะต้องมีการลงโทษทั้งผู้ปกครองและบุตรหลาน เป็นต้น หรือในกรณีของการทะเลาะวิวาทจะต้องใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีเป็นเครื่องหล่อหลอมและผู้ปกครองต้องอบรมสั่งสอน แนะนำ ตักเตือนพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องแก่บุตรหลานด้วยซึ่งสอดคล้องกับสมร บรรยงค์ และปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ ได้วิจัยเรื่อง การจัดระเบียบสังคมด้านพฤติกรรมความรุนแรงของเยาวชนตำบลทองกลาง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า แนวทางการจัดระเบียบสังคมด้านพฤติกรรมความรุนแรงของ เยาวชนตำบลทองกลาง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ ควรดำเนินการโดย 1) ควรดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จ ในการเป็นครอบครัวที่ดีสามารถให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรหลานของตนเองได้เป็นอย่างดี 2) ส่งเสริมบุตรธิดาให้เป็นคนดีของสังคม ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท นอกจากนี้ จัดกิจกรรมให้ ครอบครัวมีการเตรียมความพร้อมในการสร้างฐานะที่มั่นคงและดูแลให้มีการปฏิบัติตาม กฎระเบียบที่แต่ละหมู่บ้านกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด 3) โรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้ ลูกศิษย์เป็นคนดีของสังคม ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทโดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนรู้ถึงปัญหาที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทและมีส่วนร่วมในการหาสาเหตุของปัญหาที่ ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท การมีส่วนร่วมของวัยรุ่นและหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกันจัด

กิจกรรมที่สร้างสรรค์บุคลิกภาพนักเรียนและส่งเสริมการใช้เวลาว่างของนักเรียนให้เป็นประโยชน์ และ 4) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือสร้างเหตุรำคาญให้กับชุมชน โดยการดูแลสอดส่องพฤติกรรมของเด็กในชุมชนไม่ให้ไปเป็นไปในทางที่ล่อแหลมหรือเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทในชุมชน (สมร บรรยงค์ และ ผศ.ดร.ปิยาภรณ์ ศิริภานุมาศ, 2555)

3.3 ปัญหาทางเพศ จากการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาทางเพศของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า ควรมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนชีวิตสำหรับเยาวชนและต้องกำหนดหลักสูตรการใช้สื่อออนไลน์ที่ถูกต้องและปลอดภัยรวมถึงผู้ปกครองต้องดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิดไม่เลี้ยงดูแบบตามใจซึ่งสอดคล้องกับประทวน วันนิจ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนก่อนวัยอันควรเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนในเขตพื้นที่ห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มีข้อเสนอแนะและแนวทางดังนี้ 1) ผู้ปกครองควรให้ความสนใจ ใส่ใจ ในทุกเรื่องที่นักเรียนมาปรึกษาควรให้ข้อเสนอแนะ 2) ผู้ปกครองไม่ควรปล่อยปละละเลยเมื่อเห็นนักเรียนไปกับเพื่อนต่างเพศควรห้ามปรามอย่าเห็นว่าเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่นสมัยนี้ 3) สร้างความเข้าใจให้เห็นคุณค่าความเป็นหญิงรักนวลสงวนตัว ส่วนนักเรียนชายปลูกจิตสำนึกความเป็นสุภาพบุรุษไม่เห็นแก่ได้ไม่เอาเปรียบผู้หญิงสร้างสังคมแห่งการให้เกียรติกันและกัน 4) ครูควรให้คำแนะนำมากกว่าการต่อว่าหากนักเรียน ไม่อยู่ในระเบียบวินัยโรงเรียน 5) การจัดกิจกรรมในโรงเรียน นอกโรงเรียน ให้เป็น ไปอย่างสร้างสรรค์และ ควรให้ความรู้และให้ความตระหนักเรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้อง 6) ผู้ปกครองควรสร้างเงื่อนไขและควบคุมพฤติกรรมและประสานความร่วมมือกับโรงเรียนสังเกตพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ (ประทวน วันนิจ, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญหาทางสังคมของเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงในเขตพื้นที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง มี 3 ปัญหา ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาทางเพศ ซึ่งเป็นสภาพปัญหาที่มีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาทั้งชายและหญิง ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจังจึงอันมีสาเหตุมาจากครอบครัวไม่ได้ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร เช่น การเลี้ยงดูแบบตามใจจากผู้ปกครอง การปลูกฝังค่านิยมในทางที่ผิด และการใช้สื่อออนไลน์ที่ขาดการควบคุมและการแนะนำ ที่ถูกต้องจากผู้ปกครองทำให้รู้ไม่เท่าทันพฤติกรรมของบุตรหลานรวมถึงสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่ทำให้เสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อสังคม เช่น พฤติกรรมการเล่นแบบตามรุ่นพี่ละคร ภาพยนตร์ ในส่วนของข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทุกภาคส่วนตั้งแต่ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษา ผู้นำชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข

อำเภอ พัฒนาชุมชนอำเภอ สภาคเด็กและเยาวชนของอำเภอ ร่วมมือในการป้องกันและเฝ้าระวัง พฤติกรรมของเยาวชนในพื้นที่โดยใช้กิจกรรมที่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและติดตามผลได้ อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งจะต้องมีการดูแลติดตามอย่างใกล้ชิดและประเมินผลในเชิงประจักษ์ เช่น ผลงานที่สามารถจับต้องได้และควรจัดทำข้อมูลในเชิงสถิติ เชนแผนภูมิ หรือ เนื้อหารูป จากนั้นทำการชี้แจงให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบพร้อมกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ตรง จุดมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล อสม. เข้ามาให้ความรู้ คำแนะนำ ใน เรื่องของการดำเนินชีวิตเยาวชน เช่น การมีนักจิตวิทยาหรือครูสอนจิตวิทยาที่สามารถให้ คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น การติดยา เสพติด การมีเพศสัมพันธ์หรือตั้งครรรภ์ก่อนวัย อันควร เพื่อให้เยาวชนได้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ปัญหาของเด็กและเยาวชนซึ่งทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) สาธารณสุขอำเภอ สถานศึกษา มีข้อมูลอยู่แล้วแต่รายละเอียด นั้นไม่เหมือนกันควรนำข้อมูลของปัญหาที่ได้มาประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อกำหนด แผนปฏิบัติงานเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด

3. ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา ต้องตื่นตัวกับปัญหาสังคมของเยาวชนเพราะใน ปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากไม่ได้ให้ความสำคัญเป็นสิ่งที่แก้ไขยาก ดังนั้นต้องร่วมมือกัน ขับเคลื่อนและช่วยกันติดตามอย่างจริงจัง ไม่ควรปกปิดข้อมูลที่เป็นความจริงเพราะจะทำให้ไม่ สามารถแก้ปัญหาตามแผนกำหนดไว้ได้

4. ในการแก้ไขปัญหาสังคมของเยาวชนต้องเริ่มต้นจากกลุ่มเล็ก ๆ เป็นกลุ่มนำร่อง เมื่อมีการ นำรูปแบบของการวิจัยไปปรับใช้ได้ผลแล้วจึงขยายไปสู่ชุมชน ตำบล และอำเภอ ต่อไป

5. สถาบันครอบครัวต้องมีความเข้มแข็งโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองควรเข้าใจ สภาพของเยาวชนและเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). *แผนกลยุทธ์ กรมกิจการเด็ก และเยาวชน ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กรุงเทพมหานคร: กราฟิก ชันเด.
- จรรย์ พรหมอยู่. (2541). *การศึกษาปัญหาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ญาณิศษา สงค์อยู่. (2559). *สาเหตุและพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาสาเหตุและพฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กสก็อย*. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐ*

- ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ดาบตำรวจณรงค์ สุขเข้ม. (2553). การศึกษาปัญหาอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัด พิจิตรกรณีศึกษา: สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพิจิตร. ใน *สารนิพนธ์รัฐ ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประเมษฐ์ ศรีประเทศ. (2556). บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนการป้องกันปัญหาเสพติด กรณีศึกษา ตำบลสองแพรก อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐ ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประทวน วันนิจ. (2558). แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนก่อน วัยอันควรเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนในเขตพื้นที่ห้วยจรเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 10(1), 78.
- ร้อยตำรวจโท กฤษฎา นาคประสิทธิ์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติดในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐ ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม*. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ร้อยตำรวจโททวิช เต็มมี. (2557). การศึกษาแรงจูงใจในการเสพเสพติดของเยาวชนในเขต พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารจัดการภาครัฐ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สถานีตำรวจภูธรอำเภอป่าพะยอม. (2561). *สมุดการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ปี 2561 เล่มที่ 1 – เล่มที่ 6 (เอกสารอัดสำเนา)*. พัทลุง: สถานีตำรวจภูธรอำเภอป่าพะยอม.
- สมร บรรยงค์ และ ผศ.ดร.ปิยาภรณ์ ศิริกานูมาศ. (2555). การจัดระเบียบสังคมด้านพฤติกรรม ความรุนแรงของเยาวชนตำบลทองกลาง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 7(2), 80.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *พฤติกรรมเสี่ยงเยาวชน ในและนอก สถานศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/34315>
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพัทลุง. (2561). *สถานการณ์ด้านการ คุ้มครองเด็กจังหวัดพัทลุง ปี 2561 (เอกสารอัดสำเนา)*. พัทลุง: สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพัทลุง.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง. (2563). *เอกสารการประชุมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระดับท้องถิ่น ปีงบประมาณ 2563 (เอกสารอัดสำเนา)*. พัทลุง: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพัทลุง.

อรุณลักษณ์ รุจิระชุนท์. (2548). องค์ประกอบที่สัมพันธ์และแนวทางแก้ไขการกระทำความผิดทางเพศของเด็กและเยาวชนในจังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวไทย ให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล*

AN APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF LIKELIHOOD INTO STABILIZING THAI FAMILY IN A SOCIETY OF DIGITAL AGE

พระชีพ รุกขิตธมโม (แก้วนิล)

Phra Cheep Rukkitatumno (Kaewnil)

สิทธิโชค ปานะศรี

Sitthichok Panasree

พระครูวิจิตรศีลาจาร

Phrakru Wichitsilajarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: pisit340@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคง 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน (ครอบครัว 10, อบต. 1, วัด 2, โรงเรียน 2,) เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า: 1) สภาพปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สังคมยุคดิจิทัล เป็นที่มาของพัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางระบบโครงสร้าง และหน้าที่ที่เป็นมิตรต่อกันอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันครอบครัวไทยได้เปลี่ยนไปอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองตลอดทั้งเครือญาติต้องปรับเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ และเด็กซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยเดียวกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 2) หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคง พบว่า พระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติเพื่อมุ่งประโยชน์และคุณค่าอย่างสูงสุด 3 ประการ คือ 1) ทิฐุธรรมิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบัน

* Received 2 January 2020; Revised 26 February 2020; Accepted 25 March 2020

ทันตาเห็น 2) สัมปรายิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในอนาคต และ 3) ปรมัตถะ ได้แก่ ประโยชน์อย่างยิ่ง โดยจะส่งเสริมในการประกอบสัมมาชีพของฆราวาสวิสัยได้อย่างดียิ่ง เพื่อมุ่งสู่คุณค่าและประโยชน์ต่อการดำรงชีพ 3) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สามารถนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา 4 ได้แก่ 1) แก้ปัญหาการไม่รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล 2) แก้ปัญหาการสร้างพฤติกรรมเลียนแบบของผู้บริโภคสื่อในกลุ่มวัยรุ่น 3) แก้ปัญหาผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อขาดศีลธรรมจริยธรรม 4) แก้ปัญหาการเสพติดสื่อลามกอนาจาร

คำสำคัญ: หลักสัมมาอาชีวะ, การเสริมสร้างครอบครัวไทย, สังคมยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study the states of problem of Thai family in a society of Digital age, 2) to study the principle of Likelihood in Theravada Buddhism in being stabilized Thai family, and 3) to apply the principle of Likelihood into stabilizing Thai family in a society of Digital age. This is a qualitative research focusing on documentary study and in-depth interview. From 15 key informants / person (Family 10, Subdistrict Administrative Organization 1, Temple 2, School 2,) Research instruments is an in-depth interview Analyze descriptive data.

In the research, it was found that: 1) The states of problem of Thai family in a society of Digital age showed that the Digital society has introduced the radical development of information technology giving rise to the rapid change to structural systems and human being's relationship where the roles of Thai family institution have been unavoidably affected by such changes. As a result, it is necessary for parent relatives to adjust relationship among them and their children to the proper place in spite of their different ages so that they can live together happily and meaningfully. 2) The principle of Likelihood in Theravada Buddhism being stabilized Thai family in a society of Digital age was found that Buddhism assigns the practical ways giving rise to three kinds of the most advantageous values: 1) Ditthadhammattha; it refers to the present benefit one should make effort to obtain, 2) Samparāyikattha; it refers to the future benefit, and 3) Paramattha; it refers to the highest good. 3) The guidelines to apply the principle of Likelihood in Theravada Buddhism into

stabilizing Thai family in a society of Digital age showed that there were four kinds of problem: 1) the solution is not given according to the knowledge of Digital media, 2) the solution of imitative behaviour of youth consumerists on media should be done, 3) the solution of media-creator and of consumerists' lack of morality and ethics should be done, and 4) problems on pornographically made – media should be solved through the application of the principle of Likelihood into creating such media.

Keywords: The Principle of Likelihood, Stabilizing Thai family, A Society of Digital Age

บทนำ

สังคมยุคดิจิทัล เป็นศัพท์ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคที่สังคมโลกเกิดการวิวัฒนาการด้าน IT อย่างรวดเร็ว การสื่อสารด้านต่าง ๆ ทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว และสามารถทราบข่าวต่าง ๆ บนโลกใบนี้ เหมือนมีได้อยู่ห่างไกลจากกัน จึงได้เกิดศัพท์ที่ใช้กัน คือ “โลกาวิวัฒน์”

ยุทธศาสตร์สำคัญ ภายใต้การนำของรัฐบาลปัจจุบัน (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) นายกรัฐมนตรี ได้มุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ด้วยการสร้าง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไก “ประชารัฐ” นอกเหนือจากการเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาการทำประมงแบบผิดกฎหมาย ไม่รายงาน และไร้การควบคุม (IUU) องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO) ทูจริตคอร์รัปชั่น ความขัดแย้ง ตลอดจนรับมือกับภาวะเศรษฐกิจในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ราคาพืชผลเกษตรตกต่ำ และวิกฤติภัยแล้งแล้ว (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2563)

ประเทศไทย 4.0 หมายถึง การปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา โดยที่ภาคการเกษตรที่เป็นแกนหลัก จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ โดยสร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น (วิชาญ ทรายอ่อน, 2563) ประเทศไทยมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ เริ่มตั้งแต่ “ประเทศไทย 1.0” การดำรงอยู่และพัฒนาประเทศเน้นการเกษตรเป็นหลัก “ประเทศไทย 2.0” มีการเน้นไปทางอุตสาหกรรม แต่เป็นอุตสาหกรรมเบา “ประเทศไทย 3.0” เป็นยุคปัจจุบัน เน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก และปัจจุบันรัฐบาลเร่งพัฒนาปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวข้ามจากประเทศ

ไทย 3.0 ไปสู่ประเทศไทย 4.0 ให้ได้ในเวลา 3 – 5 ปีนี้ เพื่อนำไปสู่ยุคที่สี่ ที่เรียกว่า “ประเทศไทย 4.0”

ในการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ยุค 4.0 นั้น ปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือ ความก้าวหน้าของโลกดิจิทัลที่เป็นตัวแปรสำคัญทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวกและเชิงลบ ความก้าวหน้าของ IT เป็นเหรียญสองด้าน คือ มีทั้งด้านบวก และด้านลบ ประหนึ่งน้ำ หรือไฟ มีคุณอย่างอนันต์ แต่ก็มีโทษอย่างมหันต์ การก้าวไกลของโลกอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นตัวผันแปรโลกนี้ไปทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ การเมือง การเงิน การคลัง การศึกษา กระจายลงสู่หน่วยงานต่าง ๆ จนลงไปถึงครอบครัวทุกครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์บนโลกใบนี้ หากผู้บริโภคไม่รู้เท่าทัน ไม่ได้เรียนรู้ ก็จะมีปัญหาในการดำรงชีพอยู่ในสังคม จะอยู่อย่างไม่เป็นสุข ในยุคประเทศไทย 4.0 ทางรัฐบาลก็ได้ตระหนักในเรื่องนี้ และได้พยายามที่จัดการทำความเข้าใจและให้ความรู้อย่างเป็นระบบ

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยปกป้องธำรงไว้ซึ่งความเป็นอยู่ของสังคมอย่างเป็นสุข คือ การพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้เกิดความรับรู้ เกิดความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยนำมาเสนอในบทความวิจัยนี้ คือ อริยมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากรรมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) ตรัสเรียกว่าพรหมจรรย์ (ขุ.จ. (ไทย) 30/10/75) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สำหรับในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะนำเอาธรรมหมวดศีล โดยเฉพาะ “สัมมาอาชีวะ” มาขยายความ เพื่อประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล ด้วยความคิดว่า ครอบครัว เป็นหน่วยเล็กที่สุดขององค์กรในสังคม หากทุกครอบครัวมีคุณธรรมในการดำรงชีพ เลี้ยงชีพชอบตามหลักสัมมาอาชีวะแล้ว ย่อมเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของทุกคนในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล โดยมีความเชื่อมั่นว่า หากทุกคนในสังคมมีความเข้าใจในหลักสัมมาอาชีวะอย่างถูกต้องแล้ว ย่อมสามารถประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เกิดความมั่นคง

3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สังคมยุคดิจิทัล เป็นที่มาของพัฒนาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางระบบโครงสร้างและหน้าที่ที่เป็นมิตรต่อกันอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันครอบครัวไทยได้เปลี่ยนไปอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองตลอดทั้งเครือญาติต้องปรับเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ และเด็กซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยเดียวกัน แม้จะต่างวัยกันในทุก ๆ ด้าน และทุกมิติของการใช้ทักษะในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคงสันติสุขก็ย่อมเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ

2. หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคง พบว่า การที่ครอบครัวจะดำเนินชีวิตร่วมกันให้เกิดความสุขในความเป็นฆราวาสนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติเพื่อมุ่งประโยชน์และคุณค่าอย่างสูงสุด

3 ประการ คือ 1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบันทันตาเห็น 2) สัมปรายิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในอนาคต และ 3) ปรมัตถะ ได้แก่ ประโยชน์อย่างยิ่ง โดยจะส่งเสริมในการประกอบสัมมาชีพของฆราวาสวิสัยได้อย่างดีเยี่ยม เพื่อมุ่งสู่คุณค่าและประโยชน์ต่อการดำรงชีพ กล่าวคือ 1) คุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล 2) คุณค่าต่อการเกื้อกูลให้บุคคลอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้น และ 3) คุณค่าต่อทักษะการใช้ชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะในการเกื้อหนุนสู่ชีวิตที่ดีงาม

3. การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สามารถนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา 4 ประการ ได้แก่ 1) แก้ปัญหาการไม่รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล 2) แก้ปัญหาการสร้างพฤติกรรมเลียนแบบของผู้บริโภคสื่อในกลุ่มวัยรุ่น 3) แก้ปัญหาผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อขาดศีลธรรมจริยธรรม 4) แก้ปัญหาการเสพสื่อลามกอนาจาร

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาของครอบครัวไทยในสังคมยุคดิจิทัล สังคมยุคดิจิทัล กล่าวได้ว่าเป็นสังคมที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมาก ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางระบบโครงสร้างในทุกมิติ สถาบันครอบครัวไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองตลอดทั้งเครือญาติต้องปรับตัวเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของทุกคน แม้จะมีความต่างวัยต่างความคิดกัน และทุกมิติของการใช้ทักษะในการดำเนินชีวิตก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูวิจิตรธรรมานนท์ (ฮงทอง) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขต ตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (พระครูวิจิตรธรรมานนท์ (ฮงทอง), 2554) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านการดำเนินชีวิต พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนมีการแสวงหารายได้โดยวิธีไม่ผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรม ให้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เปิดโอกาสในการพัฒนาชีวิตของตนให้เจริญงอกงามขึ้นในด้านพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านปัญญา ตลอดถึงไม่กระทำผิดจารีตประเพณีที่วิญญูชนสรรเสริญ 2) ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในการเลี้ยงชีพขอครองชีวิตชอบ คือ ไม่ให้การเลี้ยงชีพของตนทำให้คนอื่น และตนเองเดือดร้อน ครองชีพอย่างเรียบง่ายตามความจำเป็นแห่งธรรมชาติ และสังคม เลือกรับประกอบอาชีพสุจริตเพื่อการดำรงชีวิตแบบพอเพียง 3) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนยินดีในสิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและส่งเสริม กุศลธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นเครื่องกระตุ้นดึงดูดสนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพ เกิดแรงจูงใจที่ดี เพราะมีเป้าหมายที่ดีก็ยังมีความอยากที่จะปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เป้าหมายอันเป็นคุณค่าที่แท้จริงต่อไป

1.2 ทศนะคติผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขต ตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีเพศอายุ การศึกษาของอาชีพแตกต่างกันพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีรายละเอียดดังนี้ 1) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขต ตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการประกอบอาชีพโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุโดยภาพรวมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 4) ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวม ทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.3 ประชาชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนเขตตำบลก อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ สามารถแยกออกเป็นด้านมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการดำเนินชีวิต คือ ประชาชนควรให้ความสำคัญเห็นประโยชน์ในความรู้สมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมอย่างเหมาะสม 2) ด้านการประกอบอาชีพ คือ ประชาชนควรงดประกอบอาชีพที่เป็นต้นเหตุของอบายมุข 3) ด้านการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน คือ ประชาชนควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคง พบว่า การที่ครอบครัวจะดำเนินชีวิตร่วมกันให้เกิดความสุขในความเป็นฆราวาสนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติเพื่อมุ่งประโยชน์และคุณค่าอย่างสูงสุด 3 ประการ คือ 1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบันทันตาเห็น 2) สัมปรายิกัตถะ ได้แก่ ประโยชน์ในอนาคต และ 3) ปรมัตถะ ได้แก่ ประโยชน์อย่างยิ่ง โดยจะส่งเสริมในการ

ประกอบสัมมาชีพของฆราวาสวิสัยได้อย่างดีเยี่ยม เพื่อมุ่งสู่คุณค่าและประโยชน์ต่อการดำรงชีพ กล่าวคือ 1) คุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล 2) คุณค่าต่อการเกื้อกูล ให้บุคคลอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้น และ 3) คุณค่าต่อทักษะการใช้ชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะในการเกื้อหนุนสู่ชีวิตที่ดีงาม สอดคล้องกับการศึกษาของพระธานี เขมธมโม (จำปา) (2550) ได้วิจัยเรื่อง “สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า สัมมาอาชีวะ เป็นมรรคปฏิบัติที่สำคัญข้อหนึ่งในมรรคมืองค์ 8 และเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุลหลักการของสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบ ตามหลักพระพุทธศาสนาจะครอบคลุมกระบวนการดำเนินชีวิต ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือ ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ) ในกระบวนการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อนำไปสู่ประโยชน์ทั้งสามด้าน จะต้องเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่นที่เกื้อหนุนกันได้แก่ อริยมรรคมืองค์ 8 อริยทรัพย์ 7 อิทธิบาท 4 ศีล 5 สุจริต 3 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ กุลจักริฐฐิติธรรม 5 และหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้าได้แก่ สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ฆราวาสธรรม 4 สปัปฺริสธรรม 7 ความสันโดษ และอคติ 4 การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 1) การแสวงหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบทั้งทางกาย และทางวาจาถูกต้องทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรม 2) การครอบครองรักษาที่ดีตามหลักการออมทรัพย์ทางพระพุทธศาสนาหรือหลักโภควิภาค 4 ได้แก่ ทรัพย์หนึ่งส่วน (25%) ออมไว้ใช้สอยเลี้ยงชีพ ทรัพย์สองส่วน (50%) ออมไว้ประกอบอาชีพและทรัพย์อีกหนึ่งส่วน (25%) ออมไว้ในยามจำเป็นและใช้ทำบุญ 3) การบริโภคใช้จ่ายอย่างถูกต้องเหมาะสมและพอเพียง โดยให้ความสำคัญด้านคุณค่ามากกว่ามูลค่า และเน้นคุณค่าประโยชน์มากกว่าความคุ้มทุน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองแก่ผู้อื่นและแก่สังคม (พระธานี เขมธมโม (จำปา), 2550)

3. การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล พบว่า สามารถนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา 4 ประการ ได้แก่ 1) แก้ปัญหาการไม่รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล 2) แก้ปัญหาการสร้างพฤติกรรมเลียนแบบของผู้บริโภคสื่อในกลุ่มวัยรุ่น 3) แก้ปัญหาผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อขาดศีลธรรมจริยธรรม 4) แก้ปัญหาการเสพสื่อลามกอนาจาร สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูนิวิฐปัญญากร (ตุลพงศาภิรักษ์) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างการพึ่งพาตนเอง” ผลการวิจัยพบว่าการนำเอาหลักพุทธธรรมมาสร้างเสริมการพึ่งพาตนเองของสังคมไทยได้นั้นต้องประสานความร่วมมือกันระหว่างสถาบันที่สำคัญในชุมชน 3 สถาบัน คือ สถาบันการปกครอง (บ้าน) สถาบันศาสนา (วัด) สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) มาเป็นกลไกในการพัฒนา และสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิต

ทางเศรษฐกิจโดยยึดทางสายกลาง พออยู่พอกินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้จัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาด โดยยึดหลักของความยั่งยืนสูงสุด 3) ด้านเทคโนโลยี เพื่อให้รู้จักเลือกบริโภคในเทคโนโลยีแต่พอดีเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม 4) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตด้วยความเรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และรู้จักการแบ่งปัน และ 5) ด้านจิตใจ เพื่อให้เป็นผู้มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและประเทศชาติ (พระครูนิวริฐปัญญากร (ตลพงศารักษ์), 2555)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สังคมยุคดิจิทัล เป็นสังคมที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมากมาย ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางระบบโครงสร้างในทุกมิติ มีปัญหาเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและการขาดการปฏิสัมพันธ์ต่อกันของบุคคลในครอบครัว สถาบันครอบครัวไทยจะต้องตระหนักและช่วยกันปรับแก้ปัญหาดังกล่าว ร่วมกัน พ่อแม่ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ จะต้องร่วมมือกันปรับแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล

หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคง โดยจะช่วยส่งเสริมในการประกอบสัมมาชีพของฆราวาสวิสัยได้อย่างดีเยี่ยม เพื่อมุ่งสู่คุณค่าและประโยชน์ต่อการดำรงชีพ กล่าวคือ 1) คุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล 2) คุณค่าต่อการเกื้อกูล ให้กุศลอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้น และ 3) คุณค่าต่อทักษะการใช้ชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะในการเกื้อหนุนสู่ชีวิตที่ดีงาม

การประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะในการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความมั่นคงในสังคมยุคดิจิทัล สามารถนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา 4 ประการ ได้แก่ 1) แก้ปัญหาการไม่รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล 2) แก้ปัญหาการสร้างพฤติกรรมเลียนแบบของผู้บริโภคสื่อในกลุ่มวัยรุ่น 3) แก้ปัญหาผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อขาดศีลธรรมจริยธรรม 4) แก้ปัญหาการเสพสื่อลามกอนาจาร

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. องค์กรที่เกี่ยวข้องควรจัดทำเอกสารเกี่ยวกับคุณและโทษการใช้สื่อดิจิทัลแจกจ่ายในชุมชน
2. ควรจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการปฏิบัติตนที่ถูกต้องตามหลักสัมมาอาชีวะ และ ระบุกลุ่มอาชีพที่ควรดเว้นจากการประกอบมิจฉาอาชีวะ ในกลุ่ม 5 วณิชชา

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรจัดอบรมให้เยาวชนมีความเข้าใจต่อแท้อุณหภูมิในการใช้สื่อดิจิทัล
2. จัดอบรมประชาชนให้มีความเข้าใจในการประกอบสัมมาชีวะ หลักการจัดการทรัพย์สิน การจ่ายทรัพย์สิน การเก็บรักษาทรัพย์สินตามหลักพระพุทธศาสนา
3. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงคุณและโทษของการใช้สื่อดิจิทัลที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. การใช้ทรัพย์สินอย่างมีคุณค่า สร้างภูมิปัญญาให้แก่ตนเอง เพื่อการนำไปการพัฒนาครอบครัว ชุมชน หรือสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระครูนิวาส์ปัญญานกร (ตุลพงศาภิรักษ์). (2555). วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างการพึ่งพาตนเอง. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิจิตรธรรมมานนท์ (ฮงทอง). (2554). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมตามหลักสัมมาอาชีวะของชุมชนในเขตตำบลก อำเภอนอนนาค จังหวัดศรีสะเกษ. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธานี เขมธมโม (จำปา). (2550). สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชาญ ทรายอ่อน. (2563). *Academic focus ประเทศไทย 4.0*. เรียกใช้เมื่อ 29 ธันวาคม 2562 จาก https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/jul2559-5.pdf.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2563). *Thailand 4.0: สร้างความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก*. เรียกใช้เมื่อ 6 ธันวาคม 2562 จาก <https://www.facebook.com/drsuvitpage/posts/1396306724009387>.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของ
ผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครสวรรค์ เขต 1*

THE RELATIONSHIP BETWEEN ETHICAL LEADERSHIP AND THE ROLE OF
THE SCHOOL ADMINISTRATOR FOR DEVELOPMENT OF DESIRABLE
CHARACTERISTICS OF STUDENTS IN SCHOOL UNDER NAKHON SAWAN
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 1

ณัฐริดา นิพนธ์

Nattiarida Nipon

โสภณา สุตสมบุญ

Sopana Sudsomboon

กุลชลี จงเจริญ

Koolchalee Chongcharoen

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: nattarida12@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 296 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .98 และ .96 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

---

* Received 5 January 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 17 April 2020

ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคือ ความเคารพ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ความยุติธรรม และความซื่อสัตย์ 2) ผู้บริหารมีบทบาทในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ การปลูกฝังโดยแทรกในกิจวัตรประจำวัน การพัฒนาผ่านโครงการต่าง ๆ การบูรณาการการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระ และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 3) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอยู่ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r = 0.99$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, บทบาทของผู้บริหาร, การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

Abstract

This article to study the relationship between ethical leadership and the role of the school administrators for development of desirable characteristics of students. The aimed to 1) study the level of ethical leadership of school administrators; 2) study the level of role of the school administrators for development of desirable characteristics of students; and 3) the relationship between ethical leadership and the role of the school administrators for development of desirable characteristics of students. The research sample consisted of 296 teachers in schools under Nakhon Sawan Primary Education Service Area Office 1, obtained by simple random sampling. The employed research instruments were a questionnaire on ethical leadership of school administrators and the role of the school administrators for development of desirable characteristics of students, with reliability coefficient of .98 and .96, respectively. Statistics employed for data analysis were the frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson is product – moment correlation. Research findings showed that: 1) Both the overall and by aspect element of ethical leadership were rated at the high level, and could be ranked in order as follows: respect, trust, generosity, justice, and loyalty, respectively, 2) Both the overall and by aspect element of the role of the school administrators

for development of desirable characteristics of students were rated at the high level, and could be ranked in order as follows: cultivating by inserting in daily activities, developing through the schools project, integrating in learning activities all subject, and organization student development activities, respectively, and 3) The ethical leadership of school administrators correlated positively with overall of the role of the school administrators for development of desirable characteristics of students at the very high level ($r = 0.99$), which as significant at the .01 level.

Keywords: Ethical leadership, Role of administrator, Development of desirable characteristics of students

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและสังคมปัจจุบัน ส่งผลให้การดำเนินชีวิต คำนึงถึงแต่วัตถุหรือความร่ำรวย มั่งคั่งหรือผลประโยชน์ส่วนตนซึ่งถือเป็นที่มาของปัญหา เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในการบริหารองค์การที่มีผู้นำองค์การเป็นตัวจักรสำคัญ ในการขับเคลื่อน จำเป็นจะต้องมีผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง คอร์รัปชัน มีความโปร่งใสในการบริหารองค์การ จึงจะดำเนินการไปได้อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (นรา สมประสงค์, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมถอยทาง คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมไทย ส่งผลให้สถาบันทางสังคมมีแนวโน้มอ่อนแอ คนในสังคม ขาดความไว้วางใจเชื่อใจและขาดการมีส่วนร่วม (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2554) จนกลายเป็นปัญหาสังคมตามมาและที่สำคัญคือส่งผลต่อเด็กและ เยาวชนซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มี บทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผล ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาจึง จำเป็นที่จะต้องมีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทั้งในเชิงวิชาการ คุณธรรมจริยธรรม

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นการแสดงออกของผู้นำที่มีความถูกต้องเหมาะสมทั้งในด้าน คุณธรรม จริยธรรม กฎเกณฑ์ กติกาที่สังคมยอมรับเพราะจะช่วยให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธา เชื่อมั่นในการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (นรา สมประสงค์, 2561) นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมและ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความอดทน อดออม มานะ ทำงานด้วยขันติธรรมยึดมั่นในหลักธรรมและกระทำความดี จากแนวคิดที่กล่าวว่าผู้บริหาร สถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและประพฤติตนอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพ โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมจะพยายามผลักดันวิสัยทัศน์สู่ความสำเร็จ โดยมีการรับฟังความ

คิดเห็นของผู้อื่น เข้าใจความซับซ้อนของบริบทภายนอกและข้อจำกัดของตน รับฟังความคิดเห็นและยอมรับทัศนคติที่แตกต่างสร้างวิสัยทัศน์ร่วมแล้วพัฒนาไปสู่การปฏิบัติจริง ทำให้เพื่อนร่วมงานไว้วางใจและทุ่มเทความสามารถให้กับงานอย่างเต็มที่ยอมรับความจริงและปรับเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงไปและมีความเข้าใจการเมืองที่อาจเป็นปัจจัยเสริมหรือปัจจัยอุปสรรคต่อการบริหารงาน (Langlois, L. et al., 2014) ในขณะที่ (Sergivanni, T. J. & Starratt, R. J., 1998) ได้สรุปเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านคุณธรรมจริยธรรมอันเหมาะสม ได้แก่ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเอื้ออาทร ความไว้วางใจ ความเคารพ ครอบงำและประพฤติปฏิบัติตามหลักความถูกต้อง ในบริบทของการจัดการศึกษาของไทยได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ใน มาตราฐานที่ 19 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2545 ที่ระบุไว้ว่า “ผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี” โดยต้องเป็นผู้บริหารที่อุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีความเมตตากรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์ มีการครองตนที่ดีไม่มีนิสัยล้นพินตัว ไม่เกี่ยวข้องกับบอขายมุขและสิ่งเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

คุณภาพของผู้เรียนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติและพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 8 ประการได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และ มีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) เช่นเดียวกัน การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้นแล้วส่งผลการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยสถานศึกษา ได้แก่ การบูรณาการกิจกรรมเข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

และการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยแทรกในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งกำหนดโดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้เกิดปัญหาที่ท้าทายต่อผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำสถานศึกษาไปสู่ศตวรรษที่ 21 และรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียน การริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล การสำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และ e-learning การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จและการพัฒนาคนอื่นให้เป็นผู้ นำเพื่อให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลนอกจากรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จะต้องบริหารโดยยึดหลักคุณธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นผู้เรียนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อกล่าวถึง “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา” พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 ได้ระบุให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารจัดการในการบริหารสถานศึกษาให้กับผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งต้องนำไปใช้หรือนำไปปฏิบัติ โดยแบ่งเป็น 4 ภารกิจหลัก คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะในภารกิจการบริหารงานวิชาการ จะมุ่งเน้นงานทางวิชาการให้มีความอิสระคล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาระบบการเรียนรู้อัตโนมัติและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาทางการเรียนการสอน พัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา จัดหาหรือส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ และพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ในขณะที่ (Knezevich, S. J., 1984) ได้เสนอว่าผู้บริหารทางการศึกษาควรมีบทบาทในการกำหนดทิศทาง กระตุ้นความเป็นผู้นำ วางแผนตัดสินใจ จัดองค์การ จัดการความเปลี่ยนแปลง ประสานงาน สื่อสาร บริหารความขัดแย้ง แก้ปัญหา จัดระบบ ประเมินผล และประชาสัมพันธ์ซึ่งแต่ละบทบาทไม่ว่าจะเป็นบทบาทตามภารกิจหรือบทบาทในการบริหารสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะวิธีการพัฒนาทั้ง 4 วิธีดังกล่าวข้างต้นสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับบทบาททั้งส่วนของขอบข่ายงานตามภารกิจและหลักการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษาของไทยโดยรวม

จากการสำรวจคุณภาพของผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 พบว่าผู้เรียนยังมีปัญหาในด้าน ความมีระเบียบวินัย การไม่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ขาดความมุ่งมั่นในการทำงาน ขาดจิตสำนึกที่ดีในการเสียสละเพื่อส่วนรวม การกระทำจิตอาสาต้องมีครูคอยกระตุ้น

เป็นบางครั้งไม่ได้เกิดจากจิตสำนึกด้วยตนเอง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องมีกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโดยแทรกสิ่งเหล่านี้ในกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ การพัฒนาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมในกิจวัตรประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับทั้งตัวแปร แต่งานวิจัยที่ค้นพบส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรแต่ละตัว แต่อย่างไรก็ตามยังมีในปริมาณน้อย ซึ่งทั้งสองตัวแปรถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้การที่จะได้ผู้เรียนที่คุณลักษณะอันที่พึงประสงค์ จำเป็นจะต้องอาศัยการบริหารงานที่ดีจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำโดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อการผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพเพื่อยกระดับการศึกษาไทยและตอบสนองความต้องการของประเทศชาติในการพัฒนาคุณภาพคนโดยรวมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเตรียมความพร้อมสู่การเป็นพลโลกที่ดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1
2. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 จำนวน 31 โรงเรียน จำนวน 1,237 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้ตารางเคร์จซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้จำนวน 296 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษาจากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นการศึกษาสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 51 ข้อ

มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .98 และ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน จำนวน 45 ข้อ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .96

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) นำหนังสือจากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์แจ้งครูในสังกัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามในการวิจัย 2) จัดส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์พร้อมทั้งแนบซองติดแสตมป์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับทางไปรษณีย์ตามระยะเวลาที่กำหนด และ 3) รวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งสิ้น 296 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายแบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมและบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1 รายละเอียดดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (n = 296)

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ
ด้านความยุติธรรม	4.23	0.66	มาก
ด้านความซื่อสัตย์	4.17	0.72	มาก
ด้านความเอื้ออาทร	4.27	0.61	มาก
ด้านความไว้วางใจ	4.30	0.62	มาก
ด้านความเคารพ	4.32	0.58	มาก
รวม	4.26	0.59	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเคารพ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.58) รองลงมา คือ ความไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.62) ความเอื้ออาทร ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.61) ความยุติธรรม ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.66) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความซื่อสัตย์ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.72)

2. ผลการวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยรวม (n = 296)

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับ
การบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระ	4.25	0.61	มาก
การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.19	0.70	มาก
การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนผ่าน โครงการต่างๆ ของสถานศึกษา	4.27	0.61	มาก
การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโดยแทรก ในกิจกรรมประจำวัน	4.31	0.61	มาก
รวม	4.25	0.60	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยแทรกในกิจกรรมประจำวัน ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.61) การบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.61) และ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.70)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม	บทบาทในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน				รวม
	การบูรณาการกับกลุ่มสาระ	การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	การพัฒนาผ่านโครงการ	การแทรกในกิจกรรมประจำวัน	
ความยุติธรรม	0.971**	0.925**	0.854**	0.793**	0.939**
ความซื่อสัตย์	0.879**	0.993**	0.881**	0.793**	0.946**
ความเอื้ออาทร	0.871**	0.891**	1.000**	0.867**	0.954**
ความไว้วางใจ	0.837**	0.815**	0.867**	0.997**	0.923**
ความเคารพ	0.819**	0.752**	0.813**	0.897**	0.861**
รวม	0.946**	0.949**	0.950**	0.931**	0.997**

จากตารางที่ 3 พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับสูงมาก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.997 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ในทางบวกในระดับสูงมาก ที่ระดับสำคัญทางสถิติ .01 ทุกด้าน โดยบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนมีความสัมพันธ์สูงสุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.950 รองลงมาได้แก่ บทบาทในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนผ่านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยแทรกในกิจกรรมประจำวัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.949 0.946 และ 0.931 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า อยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน โดยด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ด้านความเอื้ออาทร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.954 ที่ระดับสำคัญทางสถิติ .01 ส่วนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมด้านอื่นมีความสัมพันธ์โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อยดังนี้ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความยุติธรรม ด้านความไว้วางใจ และด้านความเคารพ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.946, 0.939, 0.923 และ 0.861 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิเคราะห์ได้ตามตัวแปรที่ได้ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมากซึ่งผลการวิจัยปรากฏออกมาเช่นนี้อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำจะต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมดังกล่าวที่เหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับแนวคิดของ สุเทพ ปาลสาร เสนอว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมหมายถึงพฤติกรรมหรือการแสดงออกด้านความประพฤติ การกระทำ การสื่อสารเพื่อให้เกิดการยอมรับและศรัทธาของผู้เกี่ยวข้องโดยคำนึงถึงความสำเร็จบรรลุเป้าหมายขององค์กรแสดงออกถึงความไว้วางใจความรับผิดชอบ ความยุติธรรม และความเคารพ (สุเทพ ปาลสาร, 2555) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญมาส ชูจิ้น, พรศักดิ์ ทับทิมหิน, รจนา อ้ายพุก, สลิลทิพย์ ชูชาติ และกนกอร ดุมชัยภูมิ ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะและภาวะผู้นำทางจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก (กัญมาส ชูจิ้น, 2562); (พรศักดิ์ ทับทิมหิน, 2551); (รจนา อ้ายพุก, 2551); (สลิลทิพย์ ชูชาติ, 2556) และ (กนกอร ดุมชัยภูมิ, 2557)

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 พบว่าบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้จัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์รู้และเข้าใจถึงแนวทางในการพัฒนามีการวัดและประเมินผล จัดกิจกรรมครบทุกด้านโดยบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ ครูมีการวิเคราะห์ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ความสำเร็จเพื่อกำหนดและหาแนวทางในการพัฒนามีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานนักเรียนรายบุคคลก่อนการพัฒนาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมของนักเรียน สร้างหรือเลือกเครื่องมือในการวัดและประเมินผลกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการพัฒนาดำเนินการพัฒนาตามแนวทางที่กำหนดไว้ อย่างชัดเจน การพัฒนาโดยบูรณาการผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาผ่านโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนและการพัฒนาโดยแทรกในกิจวัตรประจำวัน ชัดเจนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างครบถ้วนในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินผล คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) โดยกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนดังกล่าวจะส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในภาพรวมให้มีคุณภาพสูงขึ้นและบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามต้องการ

3. ผลการวิจัยความสัมพันธ์ พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณารายด้านของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทุกด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมาก โดยเรียงลำดับจากการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยแทรกในกิจวัตรประจำวันตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านความเอื้ออาทรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนในระดับสูงมากเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความเห็นอกเห็นใจและเอาใจใส่เกี่ยวกับครูเพื่อเอื้อให้ครูได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยให้ความสำคัญกับการพิจารณาอนุมัติโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนตามที่ครูต้องการ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเอื้อเพื่อและให้คำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของครูได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของครูและของสถานศึกษา ส่งผลให้ครูปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและโครงการต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เป็นบทบาทและหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่จะต้องมีความรู้ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในบริหารสถานการณหรือภารกิจตามขอบข่ายงานของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำลักษณะใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับภารกิจที่ได้รับมอบหมายหรือภารกิจเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นภารกิจหนึ่งของผู้บริหารที่จำเป็นจะต้องจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ครบถ้วน 8 ประการตามที่หลักสูตรกำหนด โดยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนนั้นเป็นลักษณะของการแสดง

พฤติกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมและแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้เกิดความอยู่ดี มีสุข ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับบทบาทในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย ความเคารพ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ความยุติธรรม และความซื่อสัตย์ และบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนนั้นสามารถกระทำได้ 4 แนวทาง ได้แก่ การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยแทรกในกิจวัตรประจำวัน การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระ และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าถ้าสถานศึกษาต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ รวมถึงระบบการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างจริงจัง ในส่วนของ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความสอดคล้องของเนื้อหา ความต้องการของผู้เรียนและบริบทสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกสถานศึกษา และเพื่อให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนมีความชัดเจนมากขึ้นควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยหรือศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร ดุมชัยภูมิ. (2557). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2559). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- กันยมาส ชูจิ้น. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: โมเดลสมการ
โครงสร้าง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(2), 20-33.
- นรา สมประสงค์. (2561). หน่วยที่ 14 ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พรศักดิ์ ทับทิมหิน. (2551). การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความ
คิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. ใน *วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รจนา อ้ายพุก. (2551). ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพของผู้บริหาร
สถานศึกษาตามความคาดหวังของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหา
นคร. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*.
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สลิลทิพย์ ชูชาติ. (2556). พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาท่าแพเพชร เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2558)*. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาภัณฑ์
พาณิชย์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *สภาพและปัญหาการปฏิบัติงาน
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.
- สุเทพ ปาลสาร. (2555). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Knezevich, S. J. (1984). *Administration of Public Education. (4th ed)*. New York:
Harper and Row.
- Krejeie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research
activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Langlois, L. et al. (2014). Development and Validity of the Ethical Leadership
Questionnaire. *Journal of Educational Administration*, 52(3), 310-331.

Sergivanni, T. .J. & Starratt, R. .J. (1998). *Supervision: A Redefinition. (6th ed).*
Boston: McGraw-Hill.

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรดิตถ์*
ADMINISTRATIVE SKILLS IN THE 21ST CENTURY OF SCHOOL
ADMINISTRATORS IN UTTARADIT SECONDARY SCHOOLS

วราพร บุญมี

Waraporn Boonmee

พิมผกา ธรรมสิทธิ์

Phimphaka Thammasit

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

Uttaradit Rajabhat University, Thailand

E-mail: warapoen1545@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 410 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า: องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ มี 5 องค์ประกอบหลัก 41 ตัวแปร ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ทักษะด้านการบริหาร ได้ 11 ตัวแปร มีค่าไอเกน เท่ากับ 7.636 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 18.625 องค์ประกอบที่ 2 ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ได้ 11 ตัวแปร มีค่าไอเกน เท่ากับ 7.259 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 17.704 องค์ประกอบที่ 3 ทักษะด้านการวางแผนและพัฒนา ได้ 9 ตัวแปร มีค่าไอเกน เท่ากับ 5.977 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 14.579 องค์ประกอบที่ 4 ทักษะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ได้ 4 ตัวแปร มีค่าไอเกน เท่ากับ 5.437 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 13.260 และองค์ประกอบที่ 5 ทักษะด้านภาวะผู้นำ ได้ 6 ตัวแปร มีค่าไอเกน เท่ากับ 5.178 และร้อยละของความแปรปรวนร่วม เท่ากับ 12.62 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมได้ทั้งสิ้นร้อยละ 76.797

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, ศตวรรษที่ 21, โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรดิตถ์

* Received 22 February 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 15 April 2020

Abstract

The purpose of this research was to analyze the factors of administrative skills in the 21st century of secondary school administrators in Uttaradit. The sample groups used in the research were 410 people that include school administrators and teachers in Uttaradit. The research instruments were the 5 rating scale questionnaire with a reliability of 0.92. The statistics used for data analysis were factors analysis.

The finding of this research revealed that: administrative skills in the 21st century of the secondary school administrators in Uttaradit province consisted of 5 main factors 41 variables. The first main factor comprised 11 variables of administrative skills with an eigen value of 7.636 and a percentage of covariance was 18.625. The second factor had 11 variables of teamwork skills with the eigen value of 7.259 and the percentage of covariance was 17.704. The third factor had 9 variables of planning and development skills with the eigen value of 5.977 and the percentage of covariance was 14.579. The fourth factor had 4 variables of communication and technology skills with the eigen value of 5.437 and the percentage of covariance was 13.260. The fifth factor had 6 variables of leadership skills with the eigen value of 5.178 and the percentage of covariance was 12.62. These can explain the total covariance equals to 76.797%.

Keywords: Management Skills, 21st Century, Uttaradit Secondary Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้อง

กับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

อุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาคือการขาดภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง และมีวิสัยทัศน์ของ ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ทั้งผู้นำระดับสูงและผู้นำระดับกลางอย่างไรก็ตาม องค์การต่าง ๆ ของไทย ยังขาดวิสัยทัศน์ คือผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ก็จะตามกระแส นโยบายและแนวการทำงานของผู้นำระดับสูง ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์และตัดสินใจทำอะไรใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากแนวนโยบายที่ ส่งมาจากเบื้องบนหรือแนวปฏิบัติเดิม ๆ ที่ทำกันมาช้านาน ซึ่งนายณัฐพล ทีปสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำแนวทางการบริหารของรัฐบาลมาต่อยอดเป็น แนวทางและจัดทำแผนปฏิบัติงานให้สอดคล้องการแผนยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งนโยบายของ รัฐบาล โดยได้มอบนโยบายการปฏิบัติงานให้แก่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนหนึ่ง ว่า คุณภาพของโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ไม่มีคุณภาพจะ สะท้อนให้เห็นในทุกภาคส่วนของโรงเรียน (ณัฐพล ทีปสุวรรณ, 2562)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านจัดการศึกษาให้มี คุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้น ผู้บริหารในยุค ใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบ ผลสำเร็จ สามารถตอบสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) ในยุคของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องอาศัยทักษะหลากหลาย ด้านในการบริหารจัดการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้อง ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ สำหรับนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร การศึกษา ดังนั้น ภารกิจใหม่ของนักบริหารการศึกษาในยุคนวัตกรรมการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเพิ่มภารกิจทางด้านการจัดการนวัตกรรม หรือการบริหารนวัตกรรม เพื่อให้ สอดคล้องกับความก้าวหน้าของแวดวงการศึกษา (จักรกฤษณ์ สิริริน, 2562)

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทักษะการบริหาร ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาทักษะของผู้บริหารและเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการ วางแผนงานตลอดจนพัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2562 จำนวน 18 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 32 คน และครูจำนวน 962 คน รวม 994 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2562 ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยพิจารณาอัตราส่วนของตัวแปรต่อขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ Hair, J. F. J. และคณะ (Hair, J. F. J., 2006) ไม่ควรน้อยกว่า 1:10 ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวแปรจากแนวคิด ตำรา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ได้จำนวน 41 ตัวแปร จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 410 คน และสุ่มตัวอย่าง โดยเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ของบุคลากรโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 18 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 18 คน และครูจำนวน 392 คน รวม 410 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามองค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเครื่องมือชุดนี้ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index: IOC) ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.76 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.916

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอค่าสถิติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม จำนวน 41 ตัวแปร จากประชากรที่เก็บข้อมูลได้ จำนวน 410 คน ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติ KMO (Kaiser – Meyer – Olkin Measure of Sampling Adequacy) และ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อใช้ในการวัดความเหมาะสมของข้อมูล พบว่าค่า KMO มีค่า 0.982 ซึ่งมากกว่า 0.5 จึงสรุปได้ว่าข้อมูลที่มีอยู่เหมาะสม ที่จะใช้เทคนิค Factor Analysis จากสมมติฐาน

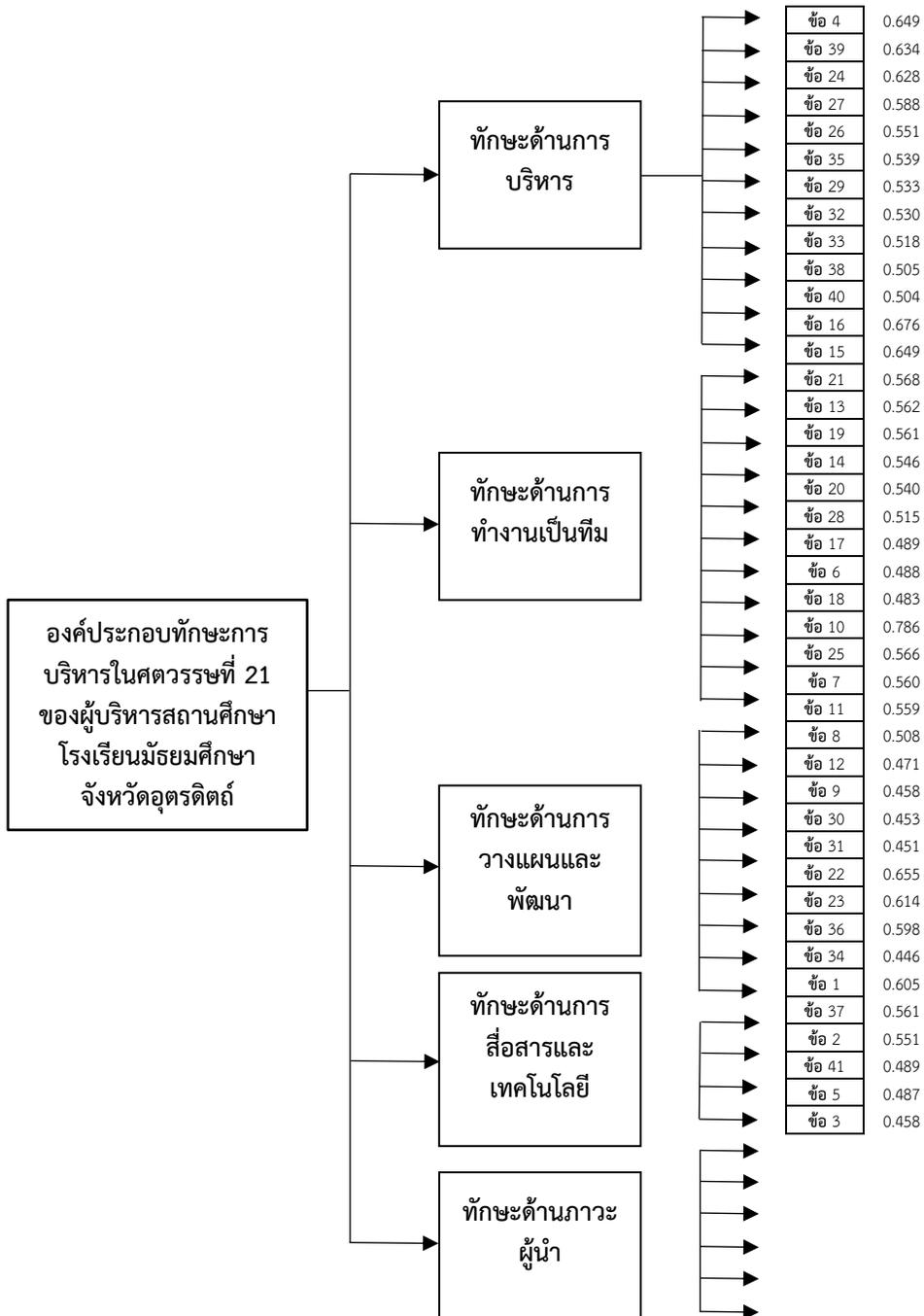
H0: ตัวแปรต่าง ๆ ($q_1, q_2, \dots, q_{41}$) ไม่มีความสัมพันธ์กัน

H1: ตัวแปรต่าง ๆ ($q_1, q_2, \dots, q_{41}$) มีความสัมพันธ์กัน

และการทดสอบสมมติฐาน Bartlett's Test of Sphericity พบว่ามีค่า Chi - Square เท่ากับ 20022.141 ได้ค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า เมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมตริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า เมตริกซ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมตริกซ์เอกลักษณ์ นั่นคือ ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันจึงสามารถใช้เทคนิค Factor Analysis ได้

2. พิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบว่าตัวแปรแต่ละตัวควรอยู่ในองค์ประกอบใดใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่ามากกว่า 0.30 ขึ้นไป แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดบนองค์ประกอบนั้น พิจารณาถึงจำนวนตัวแปรที่ร่วมกันชี้วัดค่าความแปรปรวนของแต่ละองค์ประกอบ ได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่ 1 มี 11 ตัวแปร องค์ประกอบ ที่ 2 มี 11 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 3 มี 9 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 4 มี 4 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 5 มี 6 ตัวแปร ประกอบด้วยตัวชี้วัดทั้งสิ้น 41 ตัวแปร

3. การกำหนดชื่อองค์ประกอบ พิจารณาตามลักษณะของตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด โดยมีผู้วิจัย ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญร่วมให้ความหมายเพื่อความสอดคล้องกัน และนำเสนอองค์ประกอบแต่ละด้านเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย และค่าความแปรปรวนร่วมจากมากไปหาน้อย ดังภาพ

ภาพที่ 1 ผังองค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรธานี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีคุณลักษณะโดดเด่น มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหาร การศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ สามารถตอบสนองต่อการแข่งขันและทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยใช้ตัวแปรทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 41 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กัน โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่ามากกว่า 0.30 ขึ้นไป โดยใช้สถิติ KMO (Kaiser – Meyer – Olkin Measure of Sampling Adequacy) และ Bartlett's Test of Sphericity เพื่อวัดความเหมาะสมของข้อมูล แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบคัดเลือกเฉพาะตัวแปรที่ร่วมกันชี้วัดค่าความแปรปรวนของแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งได้องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ 41 ตัวแปร ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ทักษะด้านการบริหาร มี 11 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 2 ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม มี 11 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 3 ทักษะด้านการวางแผนและพัฒนา มี 9 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 4 ทักษะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี มี 4 ตัวแปร และองค์ประกอบที่ 5 ทักษะด้านภาวะผู้นำ มี 6 ตัวแปร ซึ่งสอดคล้องกับ นัยณ์ปพร ปะที ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เป็นวิธีการทางสถิติวิเคราะห์ที่ช่วยค้นหาลักษณะหรือโครงสร้างของตัวแปรหลายๆ ตัวที่มีค่า สหสัมพันธ์ต่อกัน เป็นการลดตัวแปรให้น้อยลงเพื่อง่ายต่อความเข้าใจ ทำให้สามารถมองเห็น โครงสร้างและแบบแผนในลักษณะของความสัมพันธ์ ทำให้จำกัดความของตัวแปร และช่วยให้การ ตัดสินใจเลือกศึกษาตัวแปรและเห็นความสำคัญของตัวแปร (นัยณ์ปพร ปะที, 2556)

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ หลังจากที่ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจในแต่ละด้านแล้วพบว่า มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน ดังนี้

1. องค์ประกอบทักษะด้านการบริหาร เมื่อพิจารณาตามลักษณะของตัวแปรที่ได้จากผลการวิเคราะห์ สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความยืดหยุ่นในการทำงาน รับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา สามารถกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนทำงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน

มอบหมายงานได้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ มีความสามารถด้านการสื่อสารเจรจา และนำเสนอในที่สาธารณะ พัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียนและชุมชน บริหารงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม นำทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม บริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ตามบริบทของสถานศึกษา และเป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ แพรดาว สอนงพันธ์ ที่กล่าวถึง ทักษะด้านการบริหาร คือการที่ผู้บริหารเข้าใจในหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร สามารถประยุกต์และบริหารตามสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบริหารงาน ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้สามารถบริหาร โครงการ กิจกรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับแผนที่วางไว้ รวมทั้งบริหาร งบประมาณได้อย่างถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้และเกิดประโยชน์สูงสุด สามารถจัดให้ชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการ และสามารถบริหารการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ได้ (แพรดาว สอนงพันธ์, 2557)

2. องค์ประกอบทักษะด้านการทำงานเป็นทีม เมื่อพิจารณาตามลักษณะของตัวแปรที่ได้จากผลการวิเคราะห์ สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ยอมรับและเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในการทำงานอย่างแข็งขัน ตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ บนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สนับสนุนการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สามารถนำองค์ความรู้ทางการบริหารมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถแก้ปัญหาด้วยความรับผิดชอบต่อบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้สามารถ กำหนดเป้าหมายในการบริหารงานได้อย่างชัดเจน ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ภัคดิประยูรวงศ์ กล่าวว่า การสร้างทีมงาน เป็นความ มุ่งหวัง จูงใจ และแนะนำบุคคลอื่นให้บรรลุเป้าหมาย เสริมสร้างความร่วมมือในการทำงาน และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในองค์กรและกับกลุ่ม ลูกค้า ให้มีความผูกพันเพื่อสร้างน้ำใจของการทำงานเป็นทีม มีความภูมิใจไว้วางใจกัน พัฒนาความ เป็นผู้นำในลักษณะต่าง ๆ จากการรับภาระชี้แนะ การให้คำปรึกษา การให้รางวัล และการ แนะนำให้ปฏิบัติ (อุทัย ภัคดิประยูรวงศ์, 2556)

3. องค์ประกอบทักษะด้านการวางแผนและพัฒนา เมื่อพิจารณาตามลักษณะของตัวแปรที่ได้จากผลการวิเคราะห์ สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถวางแผน วิเคราะห์ กำหนดนโยบายของสถานศึกษาที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย กำหนดภารกิจงานอย่างมีอิสระปราศจากการควบคุมจากภายนอก พัฒนาการเรียนรู้ของ นักเรียนด้านความรู้ทางปัญญา ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เรียนรู้และเปิดรับ

ความรู้ที่หลากหลายในการพัฒนาวิชาชีพ สร้างนวัตกรรมทางการบริหาร ทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เวลาในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จัดให้มีรูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย และประเมินกิจกรรมในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ แพรดาว สนองฝัน และ Robinson กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนและสามารถวางแผนได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สามารถวางแผนร่วมกันทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสามารถจัดทำแผนปฏิบัติการสถานศึกษา แผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่มุ่งให้เกิดผลดี คุ่มค่าต่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้สามารถวางแผนได้อย่างมียุทธศาสตร์ กำหนดกิจกรรม ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ ระยะเวลา งบประมาณได้อย่างชัดเจน จัดทำปฏิทินกิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ จัดลำดับความสำคัญของภาระงานได้อย่างชัดเจน และสามารถนำแผนที่วางไว้ไปสู่การปฏิบัติและก่อให้เกิดผลดีทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างแท้จริง (แพรดาว สนองฝัน, 2557); (Robinson, J., 2012)

4. องค์ประกอบทักษะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี เมื่อพิจารณาตามลักษณะของตัวแปรที่ได้จากผลการวิเคราะห์ สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการบริหารงาน เช่น แอปพลิเคชัน อุปกรณ์ ICT สมาร์ทโฟน เป็นต้น สามารถใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาที่ 3 ในการสื่อสาร นำการวิจัยหรือนวัตกรรมมาใช้ในการบริหาร ปรับปรุง พัฒนาสถานศึกษา และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแพรดาว สนองฝัน กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถฟัง พูด อ่าน เขียนและสรุปได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็นเข้าใจง่าย สื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาประเทศในอาเซียนได้เป็นอย่างดี สามารถเจรจา ตอรอง โน้มน้าว และเกลี้ยกล่อม เพื่อให้เกิดผลดีในการปฏิบัติงาน สามารถนำการประชุม นำเสนอในที่สาธารณะได้อย่างมืออาชีพ รวมทั้งสามารถเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ผลงานไปสู่ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภายนอก ได้ทันเวลาต่อเนื่องและโดยวิธีการที่หลากหลาย และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสาร เช่น Website, Line, Facebook เป็นต้น สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยจาก หลากหลายแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพื่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ผลงานของสถานศึกษาไปสู่องค์กรภายนอกอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีเทคโนโลยีสำหรับผู้ปกครองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุตรหลานได้ รวมทั้งใช้เครือข่ายเทคโนโลยีในการบริหารจัดการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ หมวดยุค สามารถเรียกใช้งานได้ง่ายสะดวกรวดเร็ว ทุกที่ทุกเวลา และใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์

5. องค์ประกอบทักษะด้านภาวะผู้นำ เมื่อพิจารณาตามลักษณะของตัวแปรที่ได้จากผลการวิเคราะห์ สามารถอธิบายองค์ประกอบนี้ได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาคิดงานในลักษณะเชิงบวก ทำงานโดยให้ความเสมอภาคแก่บุคลากร ดูแล เอาใจใส่บุคลากรในสถานศึกษา สามารถจัดหางบประมาณเพื่อมาสนับสนุนการบริหารงานในสถานศึกษา มีการปรับตัวให้รับมือกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถสะท้อนผลการทำงานได้ สอดคล้องกับ ผ่องพรรณ พลราช ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์มุ่งความสำเร็จของผู้เรียน วางแผนเพื่อพัฒนาเชิงกลยุทธ์ในระดับเขตพื้นที่ ระดับโรงเรียน ตามบริบทของวัฒนธรรมชุมชน ความสนใจของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน และเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในองค์กรให้ทำงานตามความถนัด และความสามารถของตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ตลอดจนสามารถบริหารทรัพยากรอื่น ๆ ในโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ และกำหนดเป้าหมาย แผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน (ผ่องพรรณ พลราช, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตต์ มี 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ทักษะด้านการบริหาร องค์ประกอบที่ 2 ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบที่ 3 ทักษะด้านการวางแผนและพัฒนา องค์ประกอบที่ 4 ทักษะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี และองค์ประกอบที่ 5 ทักษะด้านภาวะผู้นำ มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรนำองค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุดรดิตต์ เป็นข้อมูลสารสนเทศที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาตนเองให้มีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบประเมินด้านทักษะการบริหาร เพื่อคัดเลือกครูเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จักรกฤษณ์ สิริริน. (2562). *Innovation Management ตีพิมพ์สถานศึกษาสู่ยุค 5.0*. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2562 จาก <https://www.salika.co/2019/09/05/innovation-management-educational-5-0-era/>

- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2562 จาก http://conference.edu.ksu.ac.th/file/20160809_2488101126.pdf
- ณัฐพล ทีปสุวรรณ. (2562). นโยบายการศึกษา. *วิทยาจารย์ วารสารเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู*, 118(10), 5.
- นัยณ์พร ปะที. (2556). องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา . สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.*
- ผ่องพรรณ พลราช. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 1(1), 27.
- แพรวดาว สมองฝัน. (2557). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- อุทัย ภัคดีประยูรวงศ์. (2556). สมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- Hair, J. F. J. (2006). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Prentice Hall.
- Robinson, J. (2012). *Crawling Out - of - box: 5 New Skills for 21st Century School Leaders*. Retrieved August 18 , 2019, from <http://the21stcenturyprincipal.blogspot>

การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A STUDY OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS BASED ON OPINIONS OF TEACHERS UNDER
THE OFFICES OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA
IN NORTHEASTERN

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

Suwat Julsuwan

นวรรตน์วดี ชินอัครวัฒน์

Nawaratwadee Chinacarawat

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: suwat.29012505@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 384 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t - test) และการทดสอบค่าเอฟ (f - test)

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพปัจจุบัน โดยรวมอยู่ในระดับปาน

---

* Received 25 February 2020; Revised 31 March 2020; Accepted 18 April 2020

กลาง และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็น ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพ ปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับ การศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study current and desirable characteristics of transformational leadership of school administrators based on opinions of teachers Under the Offices of Secondary Education Service Area In Northeastern and 2) to compare transformational leadership of school administrators Under the Offices of Secondary Education Service Area In Northeastern, were classified by sex, age, work experience and education level. The sample of this research consisted of 384 the teacher used as a sampling group by using a multi-stage sampling. The statistics for analyses of data included the mean, standard deviation t – test and F – test.

The results were as followed: 1) The study current and desirable characteristics of transformational leadership of school administrators based on opinions of teachers Under the Offices of Secondary Education Service Area In Northeastern as followed the current characteristics as a whole were medium level and the desirable characteristics as a whole were high level. 2) The compare transformational leadership of school administrators based on opinions of teachers Under the Offices of Secondary Education Service Area In Northeastern, were classified by the sex, the age, the work experience and the education level as followed the current characteristics and the desirable characteristics both sex, age, work experience and education level as a whole were different opinion on a statistic significant at the level .05

Keywords: Transformational Leadership, Transformational Leadership of School Administrators, School Administrators

บทนำ

ผู้นำในสถาบันการศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการองค์กร ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้องค์กรนั้นอยู่รอด โดยผู้นำต้องมีการร่วมมือกันในการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Thompson, S. A., & Miller, K. L., 2018) ผู้บริหารยุคใหม่ ต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูง จึงนำพาสถานศึกษาฝ่าฝืนกับวิกฤติที่เกิดขึ้นได้ในขณะนี้ (วิไล พินิจพงศ์ และคณะ, 2558) ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการบริหารยุคใหม่ ที่มีใช่เพียงอยู่ในตำแหน่ง หรือทำงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จ และองค์กรเกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ธัญวิทย์ ศรีจันทร์ และคณะ, 2559) ซึ่ง ชัยยนต์ เพาพาน ให้ความคิดเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความรู้เชิงทฤษฎี มีความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาให้มีความทันสมัยพร้อมปรับเปลี่ยนไปตามยุคใหม่ (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ ที่กล่าวว่า กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการศึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็ว องค์กรจำเป็นต้องมีการปรับตัวและต้องอาศัยผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคต เพื่อที่นำพาองค์กรก้าวขึ้นสู่ความสำเร็จ และผู้นำต้องมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์และการสื่อสารวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตามมีการคาดหวังในการทำงานได้สูงกว่าปกติ และทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2556)

ดังนั้น ภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้ตาม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ถ้าไม่มีอิทธิพลภาวะผู้นำก็ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ (Peter G. Northouse, 2010) และภาวะผู้นำเป็นลักษณะเชิงบวกที่ประกอบไปด้วยความกล้าหาญ มีวิสัยทัศน์ ห่วงใย และแสวงหาความร่วมมือ จูงใจสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้ร่วมงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งรูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิรูปการศึกษาก็เป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีภาวะผู้นำของผู้นำที่จะสามารถนำพาองค์กรให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ปฏิบัติงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ (Kowalski, T. J., 2010)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการทัศนใหม่ โดยที่ผู้นำพยายามสร้างอิทธิพลต่อผู้ตาม เพื่อให้ผู้ตามเกิดความไว้วางใจ มีความรู้สึกชื่นชม ให้ความจงรักภักดีและให้ความเคารพนับถือ ซึ่งทำให้ผู้ตามเกิดแรงจูงใจในการทำงานที่มากขึ้นส่งผลให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่สูงมากขึ้นกว่าเดิม (Bass, B. M. & Riggio, R. E., 2006) การบริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูป

การศึกษาโดยโรงเรียนเป็นนิติบุคคลส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาของรัฐ จำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วการบริหารงานในสถานศึกษาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องอาศัยทักษะในการบริหารจัดการโดยเฉพาะการใช้ภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษา (กาญจน์ เรืองมนตรี, 2547)

จากแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ผู้นำพยายามใช้อิทธิพลต่อผลผู้ร่วมงานให้มีความพยายามในการคาดหวังในผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นกว่าการคาดหวังปกติ นั้นมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำหน้าที่ในรับนโยบายการประสานความร่วมมือระหว่างเขตพื้นที่การศึกษากับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามมีความคิดเห็นต่อระดับความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2556) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 49,345 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 384 คน โดยเทียบจำนวนประชากรกับขนาดกลุ่มตัวอย่างตาม ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยผู้วิจัยได้สุ่มสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาร้อยละ 50 ได้จำนวน 8 สังกัด หลังจากนั้นทำการสุ่มโรงเรียน สังกัดละ 6 แห่ง และโรงเรียน 1 แห่ง สุ่มครู จำนวน 8 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากแบบไม่มีการใส่คืน (Sampling without Replacement)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (Item - Objective Congruence Index: IOC) อยู่ระหว่าง .80 - 1.00 2) ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ระหว่าง .468 - .812 และ .492 - .846 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ .886 และ .895

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 384 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงมาตรฐาน

4.3 ทดสอบสมมุติฐานเพื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามเพศ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติการทดสอบค่าที (t-test) แบบเป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples) และจำแนกตาม อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย

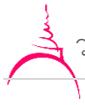
1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.34	.776	ปานกลาง	4.39	.210	มาก
2. การสร้างแรงบันดาลใจ	3.43	.545	ปานกลาง	4.26	.306	มาก
3. การกระตุ้นทางปัญญา	3.47	.516	ปานกลาง	4.34	.304	มาก
4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	3.26	.832	ปานกลาง	4.35	.252	มาก
โดยรวม	3.38	.579	ปานกลาง	4.34	.189	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการกระตุ้นทางปัญญามีเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตาม อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา ดังตารางที่ 2 – 5

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ

เพศ	N	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
		$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	170	3.160	.630	-6.934*	.000	4.273	.188	-6.077*	.000
หญิง	214	3.550	.471	-6.711*	.000	4.386	.175	-6.029*	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามอายุ

แบ่งกลุ่ม	สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
	SS	df	MS	F	Sig.	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	106.867	3	35.622	623.481*	.000	8.654	3	2.885	217.637*	.000
ภายในกลุ่ม	21.711	380	.057			5.037	380	.013		
รวม	128.578	383				13.691	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

แบ่งกลุ่ม	สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
	SS	df	MS	F	Sig.	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	110.078	3	36.693	753.672*	.000	8.577	3	2.859	212.443*	.000
ภายในกลุ่ม	18.500	380	.049			5.114	380	.013		
รวม	128.578	383				13.691	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามระดับการศึกษา

แบ่งกลุ่ม	สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
	SS	df	MS	F	Sig.	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	19.081	2	9.540	33.196*	.000	2.102	2	1.051	34.555*	.000
ภายในกลุ่ม	109.497	381	.287			11.588	381	.030		
รวม	128.578	383				13.691	383			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในช่วงที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานของตนให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมของสถานศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษา และสภาพสังคมที่มีการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งจึงจะสามารถสร้างความมั่นใจ ความมั่นคงให้กับคนในองค์กร และก่อให้เกิดการยอมรับในการทำงาน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักดูแลเอาใจใส่ผู้ตาม และทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ สามารถเป็นโค้ช และมีพฤติกรรมในการจูงใจให้บุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความไว้วางใจ เกิดความจงรักภักดีในการปฏิบัติงานให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการหรือทำงานให้ได้ผลมากกว่าความคาดหวังที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ และคณะ (เอกชัย กี่สุขพันธ์ และคณะ, 2553) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารย่อมพบกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นควรเตรียมความพร้อมในการรับมือในการบริหารจัดการกับการเปลี่ยนแปลง มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน มีตัวชี้วัดความสำเร็จที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตา ซาเรืองเดช ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ลลิตา ซาเรืองเดช, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา โพธิสินธุ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ขนิษฐา โพธิสินธุ์, 2550)

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โดยรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความต้องการและการคาดหวังที่จะเห็นผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่

จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้ครุมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานและการแก้ปัญหา ตลอดจนมีความเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nanus ที่กล่าวว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จต้องสามารถนำ และพาผู้ตามไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ โดยรู้และเข้าใจถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับ (Nanus, B., 1989) สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ซึ่งทำให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาและจงรักภักดี เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ยินดีทุ่มเทในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องนิเทศหรือให้การแนะนำ ช่วยเหลือ และชี้แนะ กระตุ้นเตือนให้ครุคิดริเริ่มงานใหม่ ๆ ขึ้น และสามารถสร้างทีมงานในการทำงานของครุเพื่อให้ทำหน้าที่ที่มอบหมายได้อย่างดีที่สุด (Bass, B. M., 1997) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรนันท์ หลีประเสริฐ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (พัชรนันท์ หลีประเสริฐ, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรินทร์ สงครามศรี ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (พัชรินทร์ สงครามศรี, 2561)

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา

2.1 ครูที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่าครูเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่าครูเพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานที่สำคัญ ๆ หรืองานที่มีความท้าทายสูง หรืองานที่มีความละเอียดลออให้ครูเพศหญิงรับผิดชอบมากกว่าครูเพศชาย เพราะผู้บริหารมีความคิดว่าครูเพศหญิงสามารถปฏิบัติงานได้เรียบร้อยและสำเร็จตามเป้าหมาย จึงทำให้ครูเพศหญิงมีทัศนคติต่อผู้บริหารว่ามีภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Raymond และคณะ ได้กล่าวว่าเพศมีความแตกต่างกันหลายประการ เช่น แตกต่างกันด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาหรือสมอง ความถนัดตามธรรมชาติ และบุคลิกภาพ (Raymond C. et al., 1974) สอดคล้องกับแนวคิดของ กันยา สุวรรณแสง ที่กล่าวว่าความแตกต่างกันระหว่างเพศไม่เพียงแต่รูปร่างเท่านั้น

นิสัยใจคอ ความคิดเห็น การควบคุมอารมณ์ และอื่น ๆ มีความแตกต่างกัน (กันยา สุวรรณแสง, 2532) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารี กังสานุกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของครูโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อารี กังสานุกุล, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวิณี นิลคำอ่อน ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับสมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี เขต 29 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม ด้านเพศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภาวิณี นิลคำอ่อน, 2556)

2.2 ครูที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 50 ปี ขึ้นไป จึงมีวุฒิภาวะทางความคิดที่แตกต่างจากกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า ทำให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันทุกด้านหรืออาจเป็นเพราะความไว้วางใจในลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีผลต่อครูทุกกลุ่มอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ ได้อธิบายว่า อายุมีความสัมพันธ์กับระดับพัฒนาการและประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต และส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการใช้เหตุผลและการตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, 2542) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ บัวชม ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (นิพนธ์ บัวชม และจิณณวัตร ปะโคทัง, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวิณี นิลคำอ่อน ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับสมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี เขต 29 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม ด้านอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภาวิณี นิลคำอ่อน, 2556)

2.3 ครูที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะรู้จักปรับปรุงแก้ไขวิธีปฏิบัติงานของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี มีความมุ่งมั่น กล้าคิด กล้าแสดงออก สร้างความเชื่อถือ และได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนครู สามารถดำเนินภารกิจในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ภาวะผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง

เหมาะสม จึงเป็นที่ไว้วางใจสำหรับผู้บริหาร ทำให้ครูที่มีประสบการณ์ทำงานสูงมีทัศนคติที่ดีต่อผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกิจ สานุสตัย ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์มากกว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 (ศุภกิจ สานุสตัย, 2548) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารี กังสานุกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ของครูโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อารี กังสานุกุล, 2553)

2.4 ครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการพัฒนาศักยภาพของข้าราชการครูในสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และในปัจจุบันนี้ครูได้มีการพัฒนาตนเอง โดยเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ครูที่ศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีย่อมนำความรู้ใหม่ ๆ มาใช้โดยบูรณาการกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญและมอบหมายงานให้เป็นพิเศษ ทำให้ครูที่มีระดับการศึกษาที่สูงมีทัศนคติที่ดีต่อผู้บริหาร สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง ที่กล่าวว่า ความรู้ ความสามารถที่บุคคลได้รับมีอิทธิพลต่อความเห็นของบุคลากร บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจะมีความตื่นตัวทางการศึกษามาก มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รุ่ง แก้วแดง, 2543) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี กุมภีโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของข้าราชการกลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน (พัชรี กุมภีโร, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ บัวชม ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมมีระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (นิพนธ์ บัวชม และจิณฉวีตร ปะโคทัง, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตาม โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตามในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือ และการที่ผู้ตามทำงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับและมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตน สร้างแรงจูงใจและการคาดหวังที่สูงเพิ่มขึ้นให้กับผู้ตาม ตลอดจนการที่ผู้นำพยายามกระตุ้นให้ผู้ตามรู้สึกอยากเปลี่ยนแปลงและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สำหรับผลจากการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปได้ว่า ครูได้มีความคิดเห็นต่อผู้บริหารสถานศึกษาว่าในสภาพปัจจุบันมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง และในอนาคตครูมีความต้องการเห็นผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลทั่วไปหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการของสถานศึกษาเกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อจะได้มีโปรแกรมในการนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กันยา สุวรรณแสง. (2532). *การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว*. กรุงเทพมหานคร: บารุงสาส์น.

- กาญจน์ เรืองมนตรี. (2547). องค์ประกอบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารและการจัดการ การศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปฏิรูปการศึกษา: กรณีศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- ชนิษฐา โพธิสินธุ์. (2550). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 12(1), 1-9.
- ธัญวิทย์ ศรีจันทร์ และคณะ. (2559). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษา. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 29(2), 139-156.
- นิพนธ์ บัวชม และจินฉนวนัตร์ ปะโคทัง. (2557). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*, 14(3), 115-125.
- พัชรินทร์ สงครามศรี. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 12(1), 161-173.
- พัชรี กุมภีโร. (2554). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของข้าราชการกลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 1(3), 83-99.
- พัทธนันท์ หลีประเสริฐ. (2558). การศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูกลุ่มกรุงเทพตะวันออก สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 11(3), 124-137.
- ภาวิณี นิลคำอ่อน. (2556). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับสมรรถนะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี เขต 29. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 11(53), 151-161.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ลลิตา ขาเรืองเดช. (2555). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วิลิต พินิจพงศ์ และคณะ. (2558). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 14. *วารสารราชพฤกษ์*, 13(1), 54-62.
- ศุภกิจ สานุสัจย์. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2542). *พฤติกรรมองค์กร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2562 จาก <https://data.bopp-obec.info/emis/>
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2556). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม. *วารสารสหศาสตร์*, 13(2), 299-319.
- อารี กังสานุกุล. (2553). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์ และคณะ. (2553). *การบริหารการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bass, B. M. & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership*. (2nd ed.). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Bass, B. M. (1997). Does the transactional–transformational leadership paradigm transcend organizational and national boundaries?. *American Psychologist*, 52(2), 130–139.
- Kowalski, T. J. (2010). *The School Principal. Visionary Leadership and Competent Management*. New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Nanus, B. (1989). *The leader's edge: The seven keys to leadership in a turbulent world*. Chicago: Contemporary Books.
- Peter G. Northouse. (2010). *Leadership: theory and practice*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.

Raymond C. et al. (1974). An Experimental Investigation of Consumer Behavior in a Controlled Environment. *Journal of Consumer Research*, 1(2), 52–60.

Thompson, S. A., & Miller, K. L. (2018). Disruptive trends in higher education: Leadership skills for successful leaders. *Journal of Professional Nursing*, 34(2), 92–96.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร*

THE FACTORS AFFECTING THE CONSUMER PURCHASING DECISION FROM MODERN RETAIL STORES IN BANGKOK METROPOLITAN AREA

วัลย์ลักษณ์ เพ็ชรแสน

Walailak Phetsaen

นวพร ชูเบียเต็ง

Navaporn Koopeateng

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Rattana Bundit University, Thailand

E-mail: doun24@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ราย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และการวิเคราะห์ความเป็นอิสระของตัวแปรสาเหตุด้วยค่าสถิติ Variance Inflation Factor (VIF) ทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรสาเหตุ และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า: ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ที่มีผู้บริโภคใช้บริการมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.25 คือ เซเว่น อีเลฟเว่น (7 - Eleven) และจากการทดสอบสมมติฐานพบว่าปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และนโยบายของภาครัฐมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และยังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ามากที่สุด ($\beta = 0.438$) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อีกปัจจัยคือ ปัจจัยด้านสินค้า ขณะที่ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีก

---

* Received 25 February 2020; Revised 3 April 2020; Accepted 20 April 2020

สมัยใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งร้าน และปัจจัยด้านการให้บริการลูกค้า

คำสำคัญ: ปัจจัย, การตัดสินใจซื้อ, ผู้บริโภค, ร้านค้าปลีกสมัยใหม่

Abstract

The research is quantitative research. The purpose of this research was to study the factors affecting the consumer purchasing decision from modern retail stores in Bangkok metropolitan area. The sample consisted of 400 people in Bangkok metropolitan area. The sample of this research is calculated by using the Taro Yamane (1973) formula with 95% confidence level. The questionnaire was used to collect data and the statistics used for data analysis include Pearson Product Moment Correlation and independent analysis of causal variables with Variance Inflation Factor (VIF). The hypothesis has been tested using Multiple Regression Analysis.

It was found that: the top buying destinations for consumer is 7-Eleven. According to the hypothesis, it shows that social, cultural, economic, and government policies have an effect on the consumer purchasing decisions from modern retail stores in Bangkok metropolitan area at 0.01 level of statistical significance. And is also the factor that has the most effect on the purchasing decision ($\beta = 0.438$). Products are another factor that influences consumer purchasing decisions from modern retail stores at 0.01 level of statistical significance as well. Meanwhile store location and customer service are factors that influence consumer purchasing decisions from modern retail stores at 0.05 level of statistical significance.

Keywords: Factor, Purchasing decision, Consumer, Modern retail stores

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 มีเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศไทยมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในช่วงวันให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น เพื่อยกระดับการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงได้อย่างประสบความสำเร็จใน 20 ปี ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการขยายตัวและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ซึ่งยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันสำหรับประเทศไทยได้มุ่งพัฒนามบนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) “ต่อยอดอดีต” 2) “ปรับปัจจุบัน” 3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

การสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคตนั้นต้องเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับโมเดลธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปัจจุบัน พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ จะทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางในประเทศได้ในคราวเดียวกันเพื่อตอบสนองต่อนโยบายภาครัฐในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ ซึ่งเป็นการสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ กลาง เล็ก วิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมทั้งเกษตรกร ให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีทักษะและจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถในการแข่งขันและมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยมีนวัตกรรมใน 3 ด้าน คือ นวัตกรรมในการสร้างโมเดลธุรกิจ นวัตกรรมในเชิงสินค้าและบริการ และนวัตกรรมในเชิงกระบวนการผลิตและบริการพร้อมทั้งเป็นนักการค้าที่เข้มแข็งที่จะนำไปสู่การสนับสนุนการเป็นชาติการค้า มีความสามารถในการเข้าถึงตลาดทั้งในและต่างประเทศ เป็นผู้ประกอบการที่ “ผลิตเก่ง ขายเก่ง” หรือ “ซื้อเป็น ขายเป็น” บริการเป็นเลิศ สามารถขยายการค้าและการลงทุนไปต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีธรรมาภิบาล

ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนมากขึ้น โดยเฉพาะในตัวเมือง ที่มีผู้คนอาศัยอยู่จำนวนมาก ประกอบกับพฤติกรรมของผู้บริโภคก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น ร้านค้าปลีกสมัยใหม่จึงเกิดขึ้นตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ มากมาย หากแต่ในปัจจุบันการค้าปลีกผ่านระบบออนไลน์ก็ได้รับความนิยม และเติบโตขึ้นมากอย่างรวดเร็วเช่นกัน แม้ร้านค้าปลีกสมัยใหม่จะยังคงมีบทบาทต่อผู้บริโภค แต่ก็มีผู้บริโภคจำนวนมากที่หันไปบริโภคสินค้าทางออนไลน์ ดังนั้นร้านค้าปลีกสมัยใหม่เองก็ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันกันได้ระหว่างร้านค้าปลีกสมัยใหม่ด้วยกัน และระหว่างร้านค้าปลีกออนไลน์

ปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยมีแนวโน้มชะลอตัว จากความเสี่ยงทั้งในและต่างประเทศ สร้างความท้าทายให้กับผู้ประกอบการ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่จะยังคงสร้างแรงกดดันต่อการปรับตัวของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (ประชาชาติธุรกิจ, 2562) ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม การเมือง เทคโนโลยีต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ซึ่งให้ความสนใจในคุณภาพ ความคุ้มค่า คำนึงราคา ความสะดวก สบาย และบริการที่ประทับใจในการซื้อสินค้า และการประกอบกิจการธุรกิจค้าปลีกในปัจจุบันก็มีการแข่งขันกันรุนแรงมากขึ้นต่างก็มีการปรับตัวทั้งร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมก็เริ่มปรับตัวเพื่อความอยู่รอดผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

จากการเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการให้กับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) รวมทั้งผู้ประกอบการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ทั้งรายเก่าและรายใหม่จักได้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้า เพื่อเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้เข้าถึงความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับธุรกิจของตนเองต่อไปได้ในอนาคต และเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ที่ได้กล่าวในข้างต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกำหนดตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ได้แก่ ทำเลที่ตั้งร้านค้า สินค้า ราคา การสื่อสารข้อมูล การออกแบบและตกแต่งร้าน การบริการลูกค้า สังคม วัฒนธรรมและนโยบายภาครัฐ ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและลักษณะของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบ Checklist ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของผู้สอบบัญชีภาษีอากร ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย ลักษณะของแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 เป็นแบบประเมินค่าแบบ Likert's Scale โดยให้ค่าคะแนนตามความสำคัญของตัวแปรในลักษณะที่เรียกว่า Weight Rating โดยได้กำหนดระดับผลกระทบออกเป็น 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบบสอบถามพัฒนาขึ้นจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับโครงสร้างหลักเนื้อหา (The Index of Item Objective Congruence) นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ มาคัดเลือกข้อคำถาม เฉพาะข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปมาใช้ (Rorinelli, R.J. & Hambleton, R.K., 1977)ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม แล้วจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) โดยตรงกับผู้บริโภคร ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคอัลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.929 ซึ่งมีค่าใกล้ 1 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงสูง (Nunnally, J.C., 1978) แล้วจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลออกภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ทำการกำกับดูแล และให้คำแนะนำแก่ผู้ช่วยตลอดเวลา ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับมาทั้งหมดจำนวน 400 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกตามลักษณะของแบบสอบถาม ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า และความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้า ลักษณะแบบสอบถามของทั้ง 2 ส่วนเป็นแบบประเมินค่าแบบ Likert Scale โดยให้ค่าคะแนนตามความสำคัญของตัวแปรในลักษณะที่เรียกว่า Weight

Rating การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และการวิเคราะห์ความเป็นอิสระของตัวแปรสาเหตุด้วยค่าสถิติ Variance Inflation Factor (VIF) ทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรสาเหตุ

4. การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้ส่วนตัวต่อเดือน น้อยกว่า 15,000 บาท ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ที่มีผู้บริโภคใช้บริการมากที่สุดคือ เซเว่น อีเลฟเว่น (7 - Eleven)

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคโดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน ($\bar{x} = 4.08$), ด้านบริการลูกค้า ($\bar{x} = 4.08$), ด้านสินค้า ($\bar{x} = 4.05$), ด้านราคา ($\bar{x} = 4.04$), ด้านการสื่อสารข้อมูล ($\bar{x} = 4.05$), ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ($\bar{x} = 4.03$), และด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ ($\bar{x} = 3.76$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ท่านซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อเพราะมีความจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x} = 4.22$), หากท่านต้องการซื้อสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ท่านจะเลือกใช้ร้านขายสินค้าที่ท่านใช้อยู่เป็นอันดับแรก ($\bar{x} = 4.16$), ก่อนซื้อสินค้าในร้านค้าที่มีการศึกษาข้อมูลหรือเปรียบเทียบข้อมูลกับร้านอื่น ๆ ก่อนตัดสินใจซื้อ ($\bar{x} = 3.84$), หากมีคนแนะนำให้ท่านไปใช้บริการร้านค้าอื่นท่านก็ยังคงเลือกซื้อสินค้าจากร้านเดิม ($\bar{x} = 3.82$) และหากร้านค้าที่ท่านใช้บริการในการซื้อสินค้าอยู่มีการขึ้นราคาที่สูงขึ้นกว่าร้านอื่นท่านก็ยังคงใช้บริการร้านเดิมอยู่ ($\bar{x} = 3.76$)

4. การวิเคราะห์เงื่อนไขข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ โดยการวิเคราะห์ 2 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และการทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรอิสระด้วยค่าสถิติ Variance Inflation Factor: VIF ผลการวิเคราะห์ทั้ง 2 ขั้นตอนในข้างต้นมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

4.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เบื้องต้นด้วยค่าสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

ตารางที่ 1 แสดงค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

ตัวแปรอิสระ	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7
X1	1.000						
X2	.556**	1.000					
X3	.550**	.629**	1.000				
X4	.595**	.527**	.612**	1.000			
X5	.579**	.719**	.747**	.746**	1.000		
X6	.563**	.597**	.565**	.781**	.720**	1.000	
X7	.371**	.376**	.358**	.554**	.415**	.438**	1.000

**มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

X1 = ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า

X2 = ด้านสินค้า

X3 = ด้านราคา

X4 = ด้านการสื่อสารข้อมูล

X5 = ด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน

X6 = ด้านบริการลูกค้า

X7 = ด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ

จากตารางที่ 2 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ในภาพรวมมีค่าอยู่ระหว่าง 0.358** ถึง 0.781** ในทางสถิติแล้วหากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.3 หรือไม่สูงเกิน 0.8 จะถือว่าไม่ละเมิดข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์การถดถอย หรือที่เรียกว่า ไม่เกิดปัญหาค่าตัวแปรอิสระสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ (Multi Collinearity)

4.2 การทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรสาเหตุ ค่าสถิติ Tolerance และ Variance Inflation Factor: VIF

ตารางที่ 3 การทดสอบตัวแปรอิสระด้วยค่าสถิติ Tolerance และ Variance Inflation Factor (VIF)

ตัวแปรอิสระ	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
1. ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า	0.547	1.829
2. ด้านสินค้า	0.415	2.412
3. ด้านราคา	0.407	2.457
5. ด้านการสื่อสารข้อมูล	0.259	3.855
6. ด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน	0.241	4.153
7. ด้านบริการลูกค้า	0.330	3.032
8. ด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ	0.679	1.474

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปร คือ ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ด้านสินค้า ด้านราคา ด้านการสื่อสารข้อมูล ด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน ด้านบริการลูกค้า ด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ มีค่า Tolerance ต่ำสุด คือ 0.241 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ต้องมากกว่า 0.1 ในส่วนของ ค่า VIF (Variance Inflation Factor) ของตัวแปรอิสระทั้ง 7 ด้านมีค่าอยู่ระหว่าง 1.474 ถึง 4.153 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 5 ดังนั้นตัวแปรอิสระทุกตัวแปรมีความเป็นอิสระกับตัวแปรอื่นที่เป็นตัวแปรอิสระด้วยกันจึงไม่เกิดปัญหา ตัวแปรอิสระสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ (Multi Collinearity) จึงถือว่าข้อมูลจากการสำรวจสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยได้

การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

Variable	Standardized Coefficients Beta	t-value	Sig.
1. ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า	0.104	2.190	0.029*
2. ด้านสินค้า	0.152	2.782	0.006**
3. ด้านราคา	0.077	1.403	0.161
4. ด้านการสื่อสารข้อมูล	0.003	0.042	0.967
5. ด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน	0.020	0.276	0.782
6. ด้านบริการลูกค้า	0.124	2.023	0.044*
7. ด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ	0.438	10.271	0.000**

หมายเหตุ : n = 400, $R^2 = 0.515$, $F = 59.568$, Sig. = 0.000 *มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05, **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.515 แสดงว่าปัจจัยในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ด้านสินค้า ด้านราคา ด้านการสื่อสารข้อมูล ด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน ด้านบริการลูกค้า และด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 51.5

สำหรับผลของการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ มีความสัมพันธ์มากที่สุด ($\beta = 0.438$) รองลงมาคือปัจจัยทางด้านสินค้า ($\beta = 0.152$)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค จากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านบริการลูกค้า ($\beta = 0.124$) และปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ($\beta = 0.104$) ในส่วนของปัจจัยด้านราคา ด้านการสื่อสารข้อมูล และด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน กับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร

ดังนั้นสรุปได้ว่า ผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ และปัจจัยทางด้านสินค้า ได้รับการสนับสนุนทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยด้านบริการลูกค้า กับการปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ได้รับการสนับสนุนทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ช่วงอายุ 20 - 30 ปี มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้ส่วนตัวต่อเดือน น้อยกว่า 15,000 บาทสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรภัทร ทวีวัฒน์ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่ผลการวิจัยพบว่าลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภคในเขตพื้นที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 16 - 25 ปี สถานภาพ ส่วนใหญ่โสด อาชีพนักเรียน/นักศึกษา ระดับการศึกษาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท (จิรภัทร ทวีวัฒน์, 2558)

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษณุ อิมวิญญาณ ศึกษาเรื่องการจัดร้านค้าปลีกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค: กรณีศึกษาร้านสะดวกซื้อในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้ว่าร้านสะดวกซื้อมีลักษณะการจัดการร้านค้าด้านการ บริการ การคัดเลือกสินค้า คุณค่าด้านความสะอาด ลักษณะทางกายภาพ และคุณภาพสินค้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก (พิษณุ อิมวิญญาณ, 2554)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรเดช สนองทวีพร ที่ได้ศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ขนาดใหญ่ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าในร้าน ค้าปลีกสมัยใหม่ขนาดใหญ่ของผู้บริโภค ที่พบว่า ระดับการตัดสินใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน (ธีรเดช สนองทวีพร, 2561)

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ด้านสินค้า ด้านบริการลูกค้า และด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ ด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนิทรา สุขสวัสดิ์ และ

ทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร ที่ผลการวิจัยพบว่าส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเล มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า ด้านสินค้า (สินิทธรา สุขสวัสดิ์ และทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญยานี เคนคำภา ที่พบว่าด้านการจัดสรรสินค้าที่มีอิทธิพลการตัดสินใจของผู้บริโภคมากที่สุด (ธัญยานี เคนคำภา, 2559) ทั้งนี้คนให้ความสำคัญกับเรื่องสินค้าในร้านเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้ามากที่สุด สินค้ามีความหลากหลาย และสามารถเลือกสินค้าได้ตามความต้องการ ด้านบริการลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ มะลิวัลย์ แสงสวัสดิ์ ศึกษาเรื่องปัจจัยความเชื่อมั่นในคุณภาพการให้บริการและความภักดี ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษาห้างสรรพสินค้าชั้นนำในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการห้างสรรพสินค้า (มะลิวัลย์ แสงสวัสดิ์, 2558)

ในส่วนของปัจจัยด้านราคา ด้านการสื่อสารข้อมูล และด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน ไม่สัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวัลนุช สินธโรโสภณ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเลือกซื้อสินค้าที่ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าปัจจัยด้านสินค้า ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และ การสร้างและการนำเสนอทางกายภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าสินค้าที่ซื้อต่อครั้งที่ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น (ชวัลนุช สินธโรโสภณ, 2553) ในส่วนของปัจจัยด้านการออกแบบและตกแต่งร้าน พบว่าลักษณะ บรรยากาศภายในร้าน การตกแต่งร้าน และจัดแสดงสินค้า ไม่เป็นผลต่อการซื้อของผู้บริโภค ซึ่งก็คือไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค และไม่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งร้านค้า ด้านสินค้า ด้านบริการลูกค้า และด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของภาครัฐ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคจากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นผู้ประกอบการค้าปลีกแบบสมัยใหม่จึงควรให้ความสนใจปัจจัยดังกล่าวทั้ง 3 ด้าน และกำหนดกลยุทธ์ให้กับร้านค้าปลีกสมัยใหม่ของตน เพื่อให้มีตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้ากับทางร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับเรื่อง สินค้าในร้านเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้ามากที่สุด สินค้าในร้านจะต้องมีความหลากหลาย และผู้บริโภคจะต้องสามารถเลือกสินค้าได้ตามความต้องการ ทั้งนี้ยังต้องเน้นเรื่องของการให้บริการลูกค้า ซึ่งจากผลการวิจัยปัจจัยในด้านนี้ถือว่ามีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ซึ่งการให้บริการลูกค้าถือเป็นการสร้างความประทับใจอย่างหนึ่งให้แก่ลูกค้าซึ่งจะ

ก่อให้เกิดการซื้อขงในที่สุด ขณะที่ในด้านสังคม วัฒนธรรม และนโยบายของรัฐ ถือเป็นปัจจัยภายนอกของผู้ประกอบการที่ไม่สามารถจะทำการควบคุมได้ แต่จากผลการวิจัยนั้นปัจจัยด้านนี้ถือว่ามีความสัมพันธ์อย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมที่อาจจะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค อาทิเช่น ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นต้น ซึ่งการศึกษาหลาย ๆ ปัจจัยจะส่งผลให้งานวิจัยสามารถนำไปใช้ได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการขยายขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาให้กว้างขึ้น เช่น การศึกษาในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มพื้นที่ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในการปรับปรุงปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่ผู้บริโภคต้องการ

3. ควรมีการศึกษาร้านค้าปลีกสมัยใหม่ที่เจาะจงประเภทของร้านค้าให้ชัดเจน หรือการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างร้านค้าปลีกสมัยใหม่ แต่ละประเภท หรือเปรียบเทียบร้านค้าปลีกสมัยใหม่กับร้านค้าปลีกออนไลน์ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะแตกต่างกัน สร้างมุมมองใหม่ ๆ และองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาร้านค้าปลีกสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- จิรภัทร ทวีวัฒน์. (2558). การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 7(1), 54-63.
- ชวัลนุช สิ้นธโรโสภณ. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทางเลือกซื้อสินค้าที่ร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉันทยานี เคนคำภา. (2559). กลยุทธ์การค้าปลีก (ร้านสะดวกซื้อ) ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภคใน ร้าน Banthon Oriental Supermarket in Bath, United Kingdom. ใน *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธีรเดช สนองทวีพร. (2561). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ขนาดใหญ่ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 4(1), 342-354.

- ประชาชาติธุรกิจ. (2562). *Online Lifestyle* เพิ่มโอกาสสร้างรายได้ให้ธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2563 จาก <https://www.prachachat.net/columns/news-394276>
- พิษณุ อิมวิญญาณ. (2554). การจัดร้านค้าปลีกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค: กรณีศึกษาร้านสะดวกซื้อในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มะลิวัลย์ แสงสวัสดิ์. (2558). ปัจจัยความเชื่อมั่นและความภักดี ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ ห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษาห้างสรรพสินค้าชั้นนำในกรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ*, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)*. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2562 จาก <http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/>.
- สินิทธา สุขสวัสดิ์ และทิพย์รัตน์ เลหาวิเชียร. (2561). อิทธิพลของส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าร้านค้าปลีก ประเภทไฮเปอร์มาร์เก็ตในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 10(ฉบับพิเศษ), 1-12.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill.
- Rorinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1), 49-60.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวีส์
เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*
THE DEVELOPMENT OF LEARNING ACTIVITIES SKILLS ACCORDING
TO DAVID'S CONCEPT IN
BASIC DANCING ART FOR 5TH GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS

วรายุทธ มะปะทัง

Warayut Mapatang

วนิดา ผาระนันต์

Wanida Pharanat

ณัฐชัย จันทชุม

Natthachai Chantachum

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

E-mail: man1734141@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2.) ศึกษาดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 3) ศึกษาทักษะปฏิบัติหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 106 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของเดวีส์ จำนวน 6 แผน ค่าความเหมาะสม แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ค่าความเชื่อมั่นแบบวัดทักษะปฏิบัติ เป็นแบบรูปบรีคสกอร์ (Rubric Score) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

---

* Received 5 April 2020; Revised 19 April 2020; Accepted 7 May 2020

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยได้ พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (87.08/82.58) ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (80/80) 2) ดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐาน นาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7191 3) นักเรียนมีทักษะปฏิบัติ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรวมอยู่ในร้อยละ 84.04

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัติ, พื้นฐานนาฏศิลป์, ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

Abstract

The objective of this research are: 1) To develop learning activities skills according to David's concept in basic dancing art for Primary school in 5th grade to have an efficiency based on the criteria of 80/80. 2) To learn the effectiveness index of learning activities skills according to David's concept in basic dancing act for Primary school in 5th grade 3) To learn the skill after learning the activities skills according to David's concept in basic dancing art for Primary school in 5th grade. The group sample we used in this research is the Primary school students in 5th grade, room 1, second semester of 2019 at Ban Hai Sa-at school, Khao Suan Kwang district, Primary Educational Service area, Khonkaen district 4, 106 sample students. The random group sample we used is the Cluster Random Sampling. The tools we used to gather data informations are 6 learning activities plans according to David's concept in basic dancing art, the suitability the educational achievement tests, the confidence level and the measurement skills in Rubric Score 5 levels. The statistic we used to analyze the information are percentage, the average mean and the standard deviation.

The research results show that: 1) The efficiency level of learning activities skills plans according to David's concept for 5th grade students in basic dancing art is increasingly to 87.08/82.58 which is higher than the standard criteria of 80/80. 2) The effectiveness index of learning activities skills according to David's concept in basic dancing act for Primary school in 5th grade is equal to 0.7191 3) After the Primary school in 5th grade students learned the activities skills

according to David's concept in basic dancing art, the overall results in the percentage is 84.04

Keywords: Activities Skills, Basic Dancing Art, Primary School In 5th Grade

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยถือเป็นวัฒนธรรมสำคัญสาขาหนึ่งที่มีการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์แห่งชาติ เป็นเครื่องวัดความเป็นมาของประวัติศาสตร์ อันแสดงถึงความเป็นชาติที่มีความรุ่งเรืองมาแต่อดีตกาล เพราะมีลักษณะเป็นของตนเอง เริ่มจากการปรุงแต่งกิริยาท่าทางธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ โดยการเลียนแบบแล้วนำมาประดิษฐ์ดัดแปลงให้เป็นศิลปะที่งดงามในรูปร่างของการเยื้องกรายรำร่าให้เข้ากับทำนอง การขับร้องและดนตรี ซึ่งเหล่านี้ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนกระทั่งเป็นรูปแบบนาฏศิลป์ไทยประจำชาติ นาฏศิลป์ไทยมีลักษณะเฉพาะตัวและมีความเป็นไทยในตัวเองกล่าวคือ มีท่ารำที่อ่อนช้อยงดงาม แสดงออกของอารมณ์ตามลักษณะที่แท้จริงของคนไทย ทำท่าทางแล้วผู้ชมเกิดความเข้าใจในความหมายอย่างกว้างขวาง มีดนตรีประกอบ ซึ่งดนตรีนี้จะแทรกอารมณ์หรือรำกับเพลงที่มีแต่ทำนองหรือมีทั้งเนื้อร้องและใส่ท่ารำตามเนื้อร้องนั้นๆ คำร้องหรือเนื้อร้องที่ใช้จะต้องเป็นคำประพันธ์ เครื่องแต่งกาย ของนาฏศิลป์ไทยจะแต่งกายแตกต่างกันไปจากชาติอื่น จะมีลักษณะเฉพาะตัวที่สวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (เรณู โกศิตานนท์, 2545)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ การเรียนนาฏศิลป์จึงมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออก มีทักษะในการเคลื่อนไหวร่างกายและเกิดความสนุกสนานสิ่งจำเป็นในการเรียนนาฏศิลป์ คือกิจกรรมการแสดงนาฏศิลป์ เพราะเป็นวิชาที่ว่าด้วยการแสดงออก การเรียนในชั้นเรียนผู้เรียนจะต้องนำความรู้ความสามารถมาประยุกต์ใช้ในการแสดงและแก้ปัญหาการที่ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองจากความรู้ ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ผู้เรียนจะเกิดความภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่าและมีความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้นทักษะเหล่านี้หากได้รับการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง จนมีความสามารถในระดับหนึ่งผู้เรียนก็จะสามารถนำมาใช้ในชีวิตจริงได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ในการจัดการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ นักเรียนยังขาดทักษะปฏิบัติ ยังไม่มีพื้นฐานในการเรียนเป็นวัยที่ต้องกล้าแสดงออกและแสดงความคิด สามารถปรับตัวเข้ากับ

สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน และครูที่จะสามารถพัฒนาฝึกฝนทักษะได้ แต่จากผลการจัดการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ ในโรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด อำเภอเขาสวนกวาง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ให้เชื่อมโยงกับการแสดงออกและฝึกที่ปฏิบัติในลักษณะหลากหลายสอดคล้องกับบริบทการเรียนในสภาพชีวิตจริงของชุมชนและท้องถิ่น ส่งผลให้นักเรียนยังขาดความรู้ด้านพื้นฐานนาฏศิลป์ การกระตือรือร้นที่จะเรียน และความพร้อมด้านแรงจูงใจในการเรียนนาฏศิลป์ให้สำเร็จ จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในวัยที่สามารถเรียนรู้ได้ดี มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยเน้นการเรียนการสอนในเรื่องรูปแบบที่เป็นพื้นฐานในการปฏิบัตินาฏศิลป์ไปจนถึงการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน ทำให้สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติท่ารำ และยังเป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ผลงานด้านศิลปะได้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติท่ารำ และนำผลงานการวิจัยไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
3. เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด อำเภอเขาสวนกวาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 106 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวนนักเรียน 25 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 ทักษะปฏิบัติท่ารำและการขับร้อง

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาสาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 เรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ แผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 แผน รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ได้แก่

แผนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของนาฏยศัพท์ภาษาท่า

แผนที่ 2 เรื่อง นาฏยศัพท์ หมวดนามศัพท์

แผนที่ 3 เรื่อง นาฏยศัพท์ หมวดกิริยาศัพท์

แผนที่ 4 เรื่อง นาฏยศัพท์ หมวดเบ็ดเตล็ด

แผนที่ 5 เรื่อง ภาษาท่า และการขับร้องเพลงร่ำวงมาตรฐาน เพลงคืน

เดือนหงาย

แผนที่ 6 เรื่อง การแสดงร่ำวงมาตรฐาน เพลงคืนเดือนหงาย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมงไม่รวมสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติ เป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

3. แบบประเมินทักษะปฏิบัติด้วยกิจกรรมตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์

3.1 แบบประเมินทักษะปฏิบัติท่ารำ เป็นแบบรูบรีคสกอร์ (Rubric Score)

5 ระดับ

3.2. แบบประเมินทักษะปฏิบัติการขับร้อง เป็นแบบรูบรีคสกอร์ (Rubric

Score) 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ระยะเวลาทดลอง ทำการทดลอง จำนวน 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562

2. นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้รูปแบบเดวีส์เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ โดยใช้แบบทดสอบย่อยเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจ

ของนักเรียนและใช้แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติการขับร้องและทำรำเพื่อประเมินความสามารถในการปฏิบัติทักษะปฏิบัติ ใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ไม่รวมเวลาดสอบก่อนและหลังเรียน

3. เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post - test) เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ไปทดสอบกับนักเรียน ที่ทดลองโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเดวิสและรวบรวมข้อมูลทั้งหมดและวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติต่อไป

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผู้วิจัยนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิสกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 4 จำนวน 25 คน เพื่อวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ของประสิทธิภาพในงานวิจัยนี้เท่ากับ 80/80 ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบย่อยประจำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดทั้งคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มาคำนวณหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 ผลการคำนวณในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	30	26.13	1.09	87.08
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	30	24.78	2.04	82.58
ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เท่ากับ 87.08/82.58				

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบย่อย (E_1) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 26.13 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.08 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (E_2) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.78 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.58

สรุปได้ว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.08/82.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการของกูดแมน และคณะ Goodman R.L. et al. ผลการคำนวณได้ดังตารางที่ 2 (Goodman R.L. et al., 1980)

ตารางที่ 2 แสดงค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนนก่อนเรียนของทุกคน	ผลรวมของคะแนนหลังเรียนทุกคน	ดัชนีประสิทธิผล
25	30	456	991	E.I.=0.7191

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7191 แสดงว่าหลังจากเรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.7191 หรือคิดเป็นร้อยละ 71.91

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ทักษะปฏิบัติหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผู้วิจัยนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 4 จำนวน 25 คน เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการปฏิบัติท่ารำ และการขับร้องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผน ผู้วิจัยได้นำคะแนนจากการประเมินความสามารถในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้องหลังเรียนของนักเรียนทั้ง 25 คน ผลการคำนวณได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินแบบวัดทักษะปฏิบัติด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง	n	ความสามารถในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้อง				ร้อยละ	ระดับความสามารถ ในการปฏิบัติ
		คะแนนเต็ม (20)	$\bar{x}$	S.D.			
นาฏยศัพท์ หมวดนามศัพท์	25	20	8.45	0.55	84.50	สูง	
นาฏยศัพท์ หมวดกิริยาศัพท์	25	20	8.53	0.55	85.25	สูง	
นาฏยศัพท์ หมวดเบ็ดเตล็ด	25	20	8.40	0.59	84.00	สูง	
ภาษาท่าและการขับร้องเพลงร่ำวง มาตรฐาน เพลงคืนเดือนหงาย	25	20	8.55	0.60	85.50	สูง	
การแสดงร่ำวงมาตรฐาน เพลงคืน เดือนหงาย	25	20	8.38	0.59	83.75	สูง	
คะแนนปฏิบัติรวมทุกแผน เท่ากับ			8.40	0.58	84.04	สูง	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสามารถในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้องเรื่อง พื้นฐาน
นาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนแต่ละแผน โดยภาพรวม มีความสามารถ
ในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้องหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติอยู่
ในระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x} = 8.40$, S.D. = 0.58) คิดเป็นร้อยละ 84.04 สรุปได้ว่า
ความสามารถในการปฏิบัติท่ารำและการขับร้องของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตาม
แนวคิดของเดวิส เรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตาม
แนวคิดของเดวิส ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ
87.08/82.58 หมายความว่า นักเรียนทำคะแนนจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนคิดเป็น
ร้อยละ 87.08 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนคิดเป็น
ร้อยละ 82.58 ซึ่งค่าประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส
ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเรียน โดยนักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำ
แบบทดสอบย่อยหลังเรียนประจำแผน 6 แผน คิดเป็นร้อยละ 87.08 และได้คะแนนเฉลี่ยจาก
การทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเมื่อเรียนพื้นฐานนาฏศิลป์เสร็จสิ้นแล้ว
คิดเป็นร้อยละ 82.58 แสดงว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ

เดวิสที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ที่เป็นเช่นนี้อาจมาจาก 1) ก่อนเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างและดูตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ทั้งเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ 2) วิธีการชัดเจน จัดสื่อการเรียนรู้และมีวิธีการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองการตรวจสอบแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของคณะผู้เชี่ยวชาญ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังได้ผ่านกระบวนการทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างก่อนที่จะนำไปทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างทดลอง และเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาข้อบกพร่องต่าง ๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยได้นำผลการทดลองไปปรับปรุงก่อนทดสอบจริงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์เหมาะสมและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีลำดับขั้นตอน 5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เป็นการสอนตั้งแต่การเริ่มรับรู้รูปแบบของนักเรียนซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ และทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เป็นลำดับขั้น ทำให้สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติพื้นฐานนาฏศิลป์ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและบทบาทในกิจกรรม จึงทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติพื้นฐานนาฏศิลป์ได้เป็นอย่างดี เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สมนึก ภัททิยธนี ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จะพึงพอใจว่าหากแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพถึงระดับหนึ่งแล้ว แผนการจัดการเรียนรู้นั้นก็มีคุณค่าที่จะนำไปสอนนักเรียน (สมนึก ภัททิยธนี, 2549) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศนีย์ หลักเพชร ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการเรื่อง บายศรีปากชม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการมีประสิทธิภาพเท่ากับ 92.62/89.40 (ทศนีย์ หลักเพชร, 2548) และสอดคล้องกับ นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงศ์ ที่ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาอาชีว ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบที่ประกอบด้วย การสอนทักษะปฏิบัติ 3 ลักษณะ ได้แก่ การสอนทฤษฎีก่อนปฏิบัติ การสอนปฏิบัติก่อนทฤษฎี และการสอนทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ ครูผู้จัดกิจกรรมสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ผลการทดลองพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนนี้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกประการ (นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงศ์, 2534)

2. วิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7191 แสดงว่าหลังจากเรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น 0.7191 หรือคิดเป็นร้อยละ 71.91 จะเห็นได้จากคะแนนการทดสอบก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย 11.40 คิดเป็นร้อยละ 38 กับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย 24.78 คิดเป็นร้อยละ 82.58 นั่นคือ นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมทักษะปฏิบัติ โดยนักเรียนจะสามารถบอกขั้นตอนหลักของการปฏิบัตินั้น ๆ ว่ามีอะไรบ้าง ได้ประสบการณ์จากการลงมือทำและค้นพบปัญหาต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ฝึกปฏิบัติทำซ้ำได้อย่างถูกต้องสวยงามและมีความมั่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับสมจิตร ศรีหาวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง ผลการพัฒนาความสามารถด้านการวาดภาพระบายสีด้วยการจัดกิจกรรมทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชานาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านห้วยยางสะอาด อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 25 คน พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส มีค่าเท่ากับ 0.69 (สมจิตร ศรีหาวงษ์, 2553) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อิศารัตน์ นวลมณี พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ชิ้นหมากเบง ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 0.83 (อิสารัตน์ นวลมณี, 2548)

3. ความสามารถทักษะปฏิบัติด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของเดวิส เรื่อง พื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติทำซ้ำและการขับร้อง เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนแต่ละแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X} = 8.40$, S.D. = 0.58) คิดเป็นร้อยละ 84.04 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวิส เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามลำดับขั้น พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จึงทำให้สามารถพัฒนาความสามารถในการปฏิบัตินาฏศิลป์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ เฉิดฉิน โคตรมา ได้พัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการปฏิบัติเรื่อง นาฏศิลป์เบื้องต้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคร่วมมือกันเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถในการปฏิบัติทำซ้ำเรื่อง นาฏศิลป์เบื้องต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง (เฉิดฉิน โคตรมา, 2551)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (87.08/82.58) ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (80/80) ดังนั้นประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7191 นักเรียนมีทักษะปฏิบัติด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยรวมอยู่ในร้อยละ 84.04

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ เรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องพื้นฐานนาฏศิลป์ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนที่มีโครงสร้างและขอบข่ายของเนื้อหาและบริบทที่อยู่ใกล้เคียงได้
2. การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการเรียนพื้นฐานนาฏศิลป์จะต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และปฏิบัติ
3. ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการปฏิบัติพื้นฐานนาฏศิลป์ให้เกิดความชำนาญ เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเอง สามารถนำความรู้ไปจัดการแสดงตามที่ต้องการได้ รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพด้านการแสดงต่อไป โดยผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์
4. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละแผนไม่ควรจำกัดเวลามากเกินไป ควรมีการยืดหยุ่นเพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ ไปทดลองจัดการเรียนสอนในวิชาอื่น เพื่อเสริมทักษะให้เกิดแก่ผู้เรียน
2. ควรมีการเปรียบเทียบกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของเดวีส์ กับวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนตามรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

เฉติฉิน โคตรมา. (2551). การพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการปฏิบัติเรื่องนาฏศิลป์เบื้องต้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค

- ร่วมมือกัน. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เผชิญ กิจระการ. (2542). *เอกสารประกอบการสอนวิชาดุษณีประสิทธิผล (503710)*. มหาสารคาม: ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรณู โกศลานนท์. (2545). *รำไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ทัศนีย์ หลักเพ็ชร. (2548). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการเรื่อง บายศรีปากชม กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีศึกษาและคอมพิวเตอร์ศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธิดารัตน์ นวลมณี. (2548). การหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ชั้นหมากเบง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีศึกษาและคอมพิวเตอร์ศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์. (2534). พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นทักษะปฏิบัติ สำหรับครูวิชาอาชีพ. ใน *ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษณีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมจิตร ศรีหาวงษ์. (2553). ผลการพัฒนาความสามารถด้านการวาดภาพระบายสีด้วยการจัด กิจกรรมที่เน้นทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของแฮร์โรว์ (Harrow) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2549). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กทม: ประสานการพิมพ์.
- อภิสิทธิ์พร แม้นวิเศษพงศ์. (2549). การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาทำ นาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Goodman R.I. et al. (1980). The Effectiveness Index as Comparative Measure in Media Product Evaluation. *Educational Technology*, 20(09), 30-34.

การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี*

LAW ENFORCEMENT AND HUMAN RIGHTS PRINCIPLES FOR POLICE COMMISSIONERS AT SURAT THANI POLICE STATION

วิชาญ เครือรัตน์

Vichan Kraurat

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8

Provincial Police Training Center, Region 8, Thailand

E-mail: chanpu8@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ ปัญหา และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี โดยมีการวิจัย 3 ขั้นตอน ผลการวิจัย ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารทางวิชาการ กำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัย ขั้นที่ 2 ศึกษาลักษณะ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข จากภาคสนาม เชิงปริมาณ จากประชาชน จำนวน 399 คน และข้าราชการตำรวจ จำนวน 156 คน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 41 – 59 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญาตรี 218 คน และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ มากกว่า 1 ปี 368 คน จากกลุ่มข้าราชการตำรวจ พบว่า การแต่งเครื่องแบบถูกต้องตามระเบียบอยู่ในระดับสูง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เชิงคุณภาพ จากประชาชนและข้าราชการตำรวจ จำนวน 15 คน ผลการวิจัย พบว่า ด้านการจับกุม ตำรวจปฏิบัติตามกฎหมาย ยึดหลักสิทธิมนุษยชน คำนึงถึงคุณค่าของคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความเท่าเทียมกัน ตรวจสอบได้ ใช้หลักนิติธรรม, ด้านการค้น ไม่ให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่มีการทรมานกรรม แสดงความบริสุทธิ์ใจก่อนลงมือค้น คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเท่าเทียมกัน ยึดหลักสากลและหลักนิติธรรม, ด้านการควบคุม แครพสิทธิและเสรีภาพ มีความเท่าเทียมกัน ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม, ด้านการใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์อื่น ๆ จะใช้เมื่อมีความจำเป็น ยึดหลักจากเบาไปหนัก ให้ความเท่าเทียมกัน ขั้นที่ 3 พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสร้างความเชื่อถือศรัทธา และความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน ส่งเสริมให้ความรู้สาขานิติศาสตร์ในทุกหลักสูตร ผู้บังคับบัญชาไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ยึดกับระบบอุปถัมภ์ และไม่หวั่นเกรงต่อผู้มีอิทธิพล

---

* Received 28 February 2020; Revised 5 April 2020; Accepted 25 April 2020

คำสำคัญ: การบังคับใช้กฎหมาย, หลักสิทธิมนุษยชน, สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objectives of this article were to study characters and problems, and to suggest the problem solving solutions in the law enforcement and human rights principles for police commissioners at Surat Thani police station. There were three steps in this study: 1) to study documents related to law enforcement and human rights principles in order to determine the conceptual framework in this study., 2) to explore characters, problems and suggestions in law enforcement and human rights principles from the field survey. In the quantitative research, I could get the results from 399 people and 156 police commissioners. Most of them were men in the age of 41 – 59 years old. About 218 of them graduated diploma, and 368 of them had lived in Surat Thani more than one year. From the police commissioner group, the findings in their opinions in the law enforcement and human rights principles indicated that wearing uniforms in accordance with regulations in high level score and overview was in medium level score. In the qualitative research, the sample group was 15 persons (people and police commissioners). The findings revealed that in arresting, police officers complied with criminal procedure code and held to human rights principles according to law regulation strictly by considering the value of people in their humanity, the equality, and being verified with the rule of law. In using force, weapon, and other equipment, the police officers can use them when it's necessary and based on the rules from light to heavy, the equality in the international standards., (3) The findings showed that police officers have to build the faith and the trust, and the good relationship with people, encourage and educate about law in the police officers' instruction in all courses. The supervisors don't discriminate, don't base on the patronage system and don't be afraid of influential people.

Keywords: Law Enforcement, Human Rights Principles For Police Commissioners, Surat Thani Police Station

บทนำ

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพทางกาย สุขภาพ รวมทั้งความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งรัฐจะต้องให้หลักประกันในการดูแลประชาชนของตนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช้อำนาจรัฐละเมิดสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องยึดถือหลักกฎหมายเป็นสำคัญ ปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ไม่ใช้อำนาจในหน้าที่เกินที่กฎหมายกำหนด ไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การทารุณกรรมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยเพื่อประโยชน์ทางคดี การซ้อมผู้ต้องหาหรือพยาน การวิสามัญฆาตกรรม การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน ถือว่าเป็นการใช้อำนาจลวงสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ที่นอกกรอบของกฎหมาย (พิเชษฐ พินทอง, 2554) สิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับการคุ้มครองในการที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดโดยไม่มีใครจะมากำหนดการกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นได้ สิทธิและเสรีภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้ว่าสังคมหรือบ้านเมืองใดมีความสงบสุข มีสันติ มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสุโขทัย, 2552)

นานาชาติให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชน มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นมา ประเทศสมาชิกต่างหาแนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สำหรับประเทศไทยได้ให้สัตยาบันปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2491 ในฐานะที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่าง ๆ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง การเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจนกติการะหว่างประเทศที่ว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ และได้เข้าร่วมเป็นภาคีข้อตกลงสนธิสัญญาต่าง ๆ รวม 7 ฉบับ ซึ่งต้องปฏิบัติตามนั้น สังคมไทยจึงให้ความสำคัญต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” มาตรา 28 “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” มาตรา 30 “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง

รัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” มาตรา 32 “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้” (วันชัย ศรีนวลนัต, 2552) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ประเทศไทยจะได้บัญญัติเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อประกันสิทธิของพลเมืองได้ค่อนข้างครบถ้วนมาก แต่ในทางด้านการปฏิบัติ กลับพบว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนของไทยก็ยังมีอยู่ และยังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เป็นประจำ ในสายตาของชาวโลกว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะส่วนใหญ่เป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน เช่น การจับกุมสอบสวนผู้ต้องสงสัยด้วยการใช้อำนาจข่มขู่ การกระทำทารุณกรรมต่อผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมไปถึงการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรม และการฆ่าโดยตั้งเป้าหมายไว้ก่อน เช่น การฆ่าตัดตอนช่วงประกาศสงครามยาเสพติด ในปี 2546 จำนวน 2,500 คน จึงมีการวิจารณ์จากองค์กรระหว่างประเทศว่าทั่วโลกในการปกป้องด้านสิทธิมนุษยชนของไทยไม่มีความเข้มแข็ง (เพ็ญนภา จันทรแดง, 2552) จากการตรวจสอบเกี่ยวกับปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีการร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พบว่า มีคดีที่มีการร้องเรียนและกล่าวหาเจ้าหน้าที่รัฐตั้งแต่ปี 2558 – 2562 ทั้งสิ้น 3,107 ราย เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนหนึ่งถูกร้องเรียน เกี่ยวกับการตรวจค้น การจับกุม การคุมขัง การปล่อยตัวชั่วคราว การซ้อมผู้ต้องหาให้รับสารภาพ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2562) การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะงานส่วนใหญ่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสัมผัสใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าอาชีพอื่น อีกทั้งต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น สามารถจับกุม ตรวจค้น คุมขัง เพื่อป้องกันหรือปราบปรามดูแลความสงบเรียบร้อยทางสังคม จึงต้องทำในกรอบหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ (วันชัย ศรีนวลนัต, 2552)

สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี มีเขตพื้นที่รับผิดชอบที่เป็นที่ตั้งของส่วนราชการ สถานการศึกษาสถานประกอบการภาคเอกชน ศูนย์การค้า ที่สำคัญในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีจำนวนประชากรที่ต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี จึงเป็นเรื่องที่สำคัญควรแก่การศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาลักษณะและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี อันจะเป็นประโยชน์และแนวทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยต้องการได้แนวทางการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี เพื่อที่จะนำไปแก้ไขปัญหาให้เกิดประโยชน์กับหน่วยงาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาลักษณะและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาลักษณะและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี จากภาคสนาม เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และ ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาลักษณะ ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) เชิงปริมาณ จากประชาชนทั่วไป จำนวน 399 คน และข้าราชการตำรวจ จำนวน 156 คน โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูป ขนาดตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95% และระดับความคลาดเคลื่อนที่ 5% ของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970) 2) เชิงคุณภาพ จากข้าราชการตำรวจ จำนวน 7 คน อาจารย์จากสถาบันการศึกษา จำนวน 2 คน ทนายความ จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ธุรกิจส่วนตัวและประชาชนทั่วไป จำนวน 3 คน กำหนดเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ขอบเขตการวิจัย ด้านพื้นที่ คือพื้นที่คืออำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านเวลา ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 – 1 เมษายน พ.ศ. 2563 ขอบเขตเนื้อหา มุ่งศึกษาเฉพาะประเด็น ลักษณะ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เชิงปริมาณ คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือระดับความคิดเห็น มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแนวคิดของลิเกิร์ต (Likert, R. A., 1961) เชิงคุณภาพ คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ทั้ง 2 ส่วน จะรวบรวมข้อมูลในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กับข้าราชการตำรวจและประชาชน 4 ด้าน ด้านการจับกุม ด้านการค้น ด้านการควบคุม (คุมขัง) และด้านการใช้กำลังอาวุธและอุปกรณ์อื่น ๆ จากนั้นนำมาหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item of objective congruence Index: IOC) แล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป นำไปปรับปรุงแก้ไข และไปทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการตำรวจและประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient: α) ของครอนบาช (Cronbach, L.J., 1970) โดยใช้เกณฑ์มากกว่า 0.80 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของประชาชนเท่ากับ 0.96 ของ ข้าราชการตำรวจ เท่ากับ 0.87 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 3 ขั้นตอน สรุปผลได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผลการศึกษาลักษณะและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน

เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา หนังสือ วารสาร รายงาน ผลงาน รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์เอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนที่ทำให้เข้าใจ ตีความหมาย อธิบาย แยกแยะประเด็นต่าง ๆ ของข้อมูลการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อนำไปกำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัย (Conceptual framework of the study)

ขั้นที่ 2 ผลการศึกษาลักษณะ และปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี เก็บข้อมูลภาคสนาม

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ข้อมูลของประชาชน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 57.14 อายุระหว่าง 41 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.08 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 89.47 ประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 39.35 การศึกษาระดับอนุปริญญาตรี ร้อยละ 54.64

มีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้อยละ 85.46 และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี มากกว่า 1 ปี ร้อยละ 92.23 และมีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน ของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแต่งเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของข้าราชการตำรวจที่อยู่ในระดับสูง

1.2 ข้อมูลของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้ให้ข้อมูล ในการตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 97.44 อายุระหว่าง 41 – 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.41 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 95.51 ระยะเวลาการเป็นข้าราชการตำรวจมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 66.03 และไม่เคยได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมาก่อน ร้อยละ 54.49 และมีความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน ของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี พบว่า ข้าราชการตำรวจมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีเพียงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

รวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มีความรอบรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชน จำนวน 15 คน ผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ด้านการจับกุม พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและยึดหลักสิทธิมนุษยชน ดำเนินการตามระเบียบของกฎหมาย มีการบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่อย่างเคร่งครัด เทียบตรง อย่างเช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้จับกุมยึดบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นหลัก ใช้ความสุภาพ ละเอียดรอบคอบในการจับกุม ใช้อำนาจอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อ มีความจำเป็นเท่านั้น และได้บันทึกข้อความแจ้งสิทธิของผู้ถูกจับกุม เพื่อจะสามารถแจ้งให้ผู้ถูกจับกุมทราบ ในทันทีที่ควบคุมตัวได้แล้ว หรือหากผู้ถูกจับกุมต้องการใช้สิทธินั้น ๆ จะดำเนินการให้ตามที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนเจ้าหน้าที่ตำรวจยังได้คำนึงถึงคุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ ทั้งคุณค่าของตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกัน และในฐานะความเป็นมนุษย์ โดยการใช้ความสุภาพละมุนละม่อม ให้เกียรติ และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับประชาชน นอกจากนั้นแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันของทุกคน มีส่วนน้อยที่มีการเลือกปฏิบัติอยู่บ้าง ส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยยึดหลักตามมาตรฐานที่

สากลกำหนด และตรวจสอบได้ ใช้หลักนิติธรรม ด้วยการ ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจภายใต้กฎหมายโดยเคร่งครัด และสามารถตรวจสอบการปฏิบัติได้ ตามมาตรฐานสากล

2.2 ด้านการตรวจค้น พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ได้ปฏิบัติตามหลักและขั้นตอนของกฎหมาย ในการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำการใดจะไม่ให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชน จะไม่มีการทรมานหรือทารุณกรรม หรือจะลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม และก่อนมีการตรวจค้นเจ้าหน้าที่ตำรวจแสดงความบริสุทธิ์ใจในฐานะผู้ตรวจค้น ให้ผู้ถูกค้นดูก่อนลงมือตรวจค้นหรือการค้นผู้หญิงก็ต้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงเป็นผู้ตรวจค้น และเมื่อค้นพบสิ่งของในความครอบครอง ซึ่งใช้ในการกระทำความผิด ได้มาโดยการกระทำความผิดหรือมีไว้เป็นความผิดเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการบันทึกรายละเอียดแห่งการค้นและสิ่งของที่ค้นได้ และอ่านบันทึกการค้นให้ผู้ถูกค้นฟัง เพื่อให้ผู้ถูกค้นลงลายมือชื่อรับรองไว้ แต่หากมีการขัดขวาง มียอมให้ตรวจค้นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ค้นจะใช้อำนาจเอาตัวผู้ค้นนั้นควบคุมไว้หรืออยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานที่ตำรวจในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้ขัดขวางเพราะจะทำให้การค้นนั้นไร้ผล จะไม่ใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติ มีการให้เกียรติและเคารพในสิทธิของบุคคล คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม แต่พบว่ายังมีการเลือกปฏิบัติจากการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มอยู่บ้าง และยึดถือหลักมาตรฐานสากลที่องค์การสหประชาชาติกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายถือปฏิบัติ ด้านตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม คือ ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายโดยเคร่งครัดและเปิดเผย และสามารถตรวจสอบการปฏิบัติได้

2.3 ด้านการควบคุม (คุมขัง) พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ปฏิบัติโดยเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายอื่นอย่างเคร่งครัด ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ ไม่มีการทรมานหรือการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ชน ด้านความเสมอภาค คือ ปฏิบัติโดยยึดหลักสิทธิมนุษยชนที่ว่าบุคคลมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้านความเป็นมาตรฐานสากล คือ ปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานสากลที่ทั่วโลกยอมรับ

2.4 ด้านตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม คือ ปฏิบัติโดยยึดหลักนิติธรรม และสามารถตรวจสอบการปฏิบัติได้ นอกจากนั้นแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติในเรื่องของการควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย เช่น กรณีที่ผู้ถูกจับยังไม่ได้ลงมือกระทำความผิด แต่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานจับกุมตัวได้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 78 (2) และเมื่อมาถึงสถานีตำรวจของพนักงานสอบสวน ปรากฏจากการสอบสวนว่าผู้ถูกจับนั้นจะก่อเหตุร้ายอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น พนักงานอัยการ สามารถยื่นฟ้อง โดยใช้วิธีการเพื่อ

ความปลอดภัยได้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงสามารถควบคุมผู้ถูกจับได้สี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่มาถึงสถานีตำรวจ พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวไปฟ้องศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง โดยพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจขอผิดฟ้องหรือฝากขังต่อศาล หรือหากฟ้องไม่ทันภายในสี่สิบแปดชั่วโมงแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะผิดฟ้องและฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล โดยขอผิดฟ้องคราวละไม่เกินหกวัน และขอได้ไม่เกินห้าคราว เมื่อครบกำหนดระยะเวลาขอผิดฟ้องและฝากขัง หรือลี้มผิดฟ้องหรือฝากขัง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะปล่อยตัวผู้ต้องหา เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุด

2.5 ด้านการใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์อื่น ๆ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี จะใช้กำลัง อาวุธ และเครื่องมือตามความจำเป็น ยึดหลักจากเบาไปหาหนักตามหลักกฎหมายและหลักยุทธวิธี ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ ให้ความสำคัญในสิทธิของประชาชน ไม่ดูถูกเหยียดหยามความเป็นมนุษย์ พยายามพูดคุย เกรงใจมากกว่าการใช้กำลัง อาวุธ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ด้านความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน แต่พบว่ายังคงมีเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน มีการเลือกปฏิบัติในการใช้กำลัง อาวุธและอุปกรณ์อื่น ๆ ในความแตกต่างระหว่างบุคคลอยู่ ด้านมาตรฐานสากล คือ ปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานที่สากลกำหนดให้ความคุ้มครองบุคคลไว้ ด้านตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม คือ ปฏิบัติตามหลักกฎหมาย มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบ

ขั้นที่ 3 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี

1. ด้านปัญหา พบว่า กฎหมายบัญญัติให้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกเรียบร้อยของสังคม มีอำนาจจับกุม ตรวจค้น สืบสวน สอบสวน ดำเนินคดี ผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกเรียบร้อยของสังคม ซึ่งมีหลายร้อยฉบับงานส่วนใหญ่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสัมผัสใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าอาชีพอื่น ดังนั้นงานของตำรวจจึงมีความล่อแหลมและเสี่ยงต่อการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของสังคม เจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน เมื่อปฏิบัติหน้าที่จึงมักเกิดปัญหาในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายไม่สัมพันธ์กับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ ยังมีระบบอุปถัมภ์และเกรงต่อผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ซึ่งยังมีการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุผลความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่มีไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดความชำนาญในการใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์อื่น ๆ ส่งผลให้การปฏิบัติงานกระทบต่อสิทธิของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ประชาชนขาด

ความเชื่อถือต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการบังคับใช้กฎหมาย จึงมีส่วนร่วมน้อยในการบังคับใช้กฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายของข้าราชการตำรวจบางครั้งไม่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น การดำเนินแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมไม่เป็นไปตามขั้นตอน กล่าวคือ เมื่อจับกุมไม่มีการแจ้งสิทธิแต่ได้บันทึกการจับกุมว่ามีการดำเนินการแจ้งสิทธิ

2. ด้านข้อเสนอแนะต่อการบังคับใช้กฎหมายของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี กับหลักสิทธิมนุษยชน พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือ ให้ประชาชนศรัทธา ในการปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย โดยการปฏิบัติตามหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนโดยการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ข้าราชการตำรวจมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมในสาขานิติศาสตร์หรือสาขาอื่น ๆ เพื่อให้ข้าราชการตำรวจมีความรู้ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎหมายเพิ่มขึ้น จัดให้ข้าราชการตำรวจอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน ในหลักสูตรการเรียนการสอนของข้าราชการตำรวจทุกหลักสูตร ผู้บังคับบัญชาจะต้องตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง หากมีการปฏิบัติไม่ถูกต้องก็ให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน และลงโทษหากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม และกำกับให้ข้าราชการตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ยึดระบบอุปถัมภ์และไม่หวั่นเกรงต่อผู้มีอิทธิพล จัดสรรกำลังพล วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมืออื่น ๆ ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ข้าราชการตำรวจจะต้องตระหนักในสิทธิเสรีภาพของประชาชน เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายต่อประชาชน โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชน ต้องบังคับใช้กฎหมาย โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายอย่างเคร่งครัด

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัย การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ผลวิจัยมีข้อควรสังเกตและนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านการจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจ ดำเนินการจับกุมยึดหลักบทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลัก ใช้ความสุภาพ ละเอียดรอบคอบในการจับกุม และได้บันทึกข้อความแจ้งสิทธิของผู้ถูกจับกุม คำนึงถึงคุณค่าในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันของทุกคน ตามมาตรฐานสากลและตรวจสอบได้ และใช้หลักนิติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้บังคับใช้กฎหมาย เรื่องการจับกุม ที่ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอิสระและมั่นคงปลอดภัยของตนและเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย จะต้องไม่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยผลการในการปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุมจะต้องยึดบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นหลัก ใช้ความสุภาพ

ละมุนละม่อมในการจับกุม จะใช้อำนาจอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น และหากผู้ถูกจับกุมต้องการใช้สิทธิต่าง ๆ จะต้องดำเนินการให้ตามที่กฎหมายกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558) ขณะเดียวกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาคริต ชันนาโพธิ์ ที่ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง ทศนคดีต่อการบังคับใช้พระราชบัญญัติจราจรทางบกในจังหวัดมหาสารคาม พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันกับนิสิตทุกคน (ชาคริต ชันนาโพธิ์, 2556)

1.2 ด้านการตรวจค้น เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ได้ปฏิบัติตามหลักและขั้นตอนของกฎหมาย ในการค้นตัวบุคคลหรือการกระทำการใด จะไม่ให้เกิดกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของประชาชน ไม่มีการทรมาน หรือทารุณกรรม หรือจะลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย และก่อนมีการตรวจค้นเจ้าหน้าที่ตำรวจแสดงความบริสุทธิ์ใจ ในฐานะผู้ตรวจค้น ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทำการบันทึกรายละเอียดแห่งการค้น และสิ่งของที่ค้นได้ และอ่านบันทึกการค้นให้ผู้ถูกค้นฟัง เพื่อให้ผู้ถูกค้นลงลายมือชื่อรับรองไว้ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยึดถือหลักมาตรฐานสากล ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้บังคับใช้กฎหมาย เรื่องการตรวจค้น ก่อนการตรวจค้นแสดงความบริสุทธิ์ใจของผู้ตรวจค้น ให้ผู้ถูกค้นดูก่อนลงมือตรวจค้น แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนยังมีการเลือกปฏิบัติจากการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติกับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มอยู่บ้าง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับ พิเชษฐ พิณทอง ที่ว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ โดยเชื่อว่าตำรวจส่วนใหญ่เป็นตำรวจที่ดีพยายามที่จะทุ่มเทในการทำงานเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน มีใจรักในงานตำรวจที่ต้องการรับใช้ประชาชนและอำนวยความสะดวกให้แก่สังคม เพื่อให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุขสงบเรียบร้อย แต่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนที่ใช้อำนาจในทางมิชอบเกินขอบเขตจนไปกระทบสิทธิมนุษยชนของประชาชนสังคม (พิเชษฐ พิณทอง, 2554)

1.3 ด้านการควบคุม (คุมขัง) เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ปฏิบัติโดยเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายอื่นอย่างเคร่งครัด สามารถตรวจสอบการปฏิบัติได้ การควบคุมผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาดำเนินการโดยใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย และควบคุมผู้ถูกจับภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่มาถึงสถานีตำรวจ พนักงานสอบสวนนำตัวไปฟ้องศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้บังคับใช้กฎหมาย เรื่องการควบคุม (คุมขัง) ที่ว่า แนวทางในการปฏิบัติในการคุมขัง ต้องอำนวยความสะดวก และจัดสถานที่ในการเข้าเยี่ยมและพบผู้แทนทางกฎหมายให้เหมาะสม รวมถึงอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และใส่ใจในสภาพความ

เป็นอยู่ รวมทั้งอาการเจ็บป่วยของผู้ถูกคุมขัง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558) และสอดคล้องกับ พิเชษฐ พิณฑอง เรื่องการนำเสนอเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ที่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจควรที่จะรำลึกอยู่เสมอว่าการใช้อำนาจในหน้าที่ควรอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขต เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการใช้อำนาจมากเกินไปที่กฎหมายกำหนด เช่นการซ้อมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยจนถึงการอุ้มฆ่า และกลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในที่สุด (พิเชษฐ พิณฑอง, 2554)

1.4 ด้านการใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์อื่น ๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี ใช้กำลัง อาวุธ และเครื่องมือตามความจำเป็น ยึดหลักจากเบาไปหาหนักตามหลักกฎหมายและหลักยุทธวิธี ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ ให้ความเคารพในสิทธิของประชาชน ไม่ดูถูกเหยียดหยามความเป็นมนุษย์ พยายามพูดคุย เจรจามากกว่าการใช้กำลัง อาวุธ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ด้านความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่พบว่ายังคงมีเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน มีการเลือกปฏิบัติในการใช้กำลัง อาวุธและอุปกรณ์อื่น ๆ ในความแตกต่างระหว่างบุคคลอยู่ ด้านมาตรฐานสากล คือ ปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานที่สากลกำหนดให้ความคุ้มครองบุคคลไว้ ด้านตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม คือ ปฏิบัติตามกฎหมาย มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากล สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้บังคับใช้กฎหมาย เรื่องด้านการใช้กำลัง อาวุธ และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ว่า บุคคลมีสิทธิในชีวิต ความมั่นคงปลอดภัยและเสรีภาพจากการไม่ถูกทรมาน หรือการกระทำอื่นใดที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดทอน ย่ำยีศักดิ์ศรี การใช้กำลังใช้ได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น การใช้อาวุธปืนจะใช้ได้ต่อเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์คับขันสุดขีดเท่านั้น และต้องใช้เพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558)

2. ผลข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อการบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชน 1) เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือ ให้ประชาชน 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้ข้าราชการตำรวจมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมในสาขานิติศาสตร์หรือสาขาอื่น ๆ 3) จัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนในหลักสูตรการเรียนการสอนของข้าราชการตำรวจทุกหลักสูตร 4) ผู้บังคับบัญชาจะต้องตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ให้คำแนะนำ ตักเตือน และลงโทษ ตรวจสอบและกำกับในการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ 5) จัดสรรกำลังพล วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมืออื่น ๆ ให้เพียงพอ 6) ต้องตระหนักในสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาบันพระปกเกล้า ที่ว่า ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน ปัญหาดังกล่าวเป็นเพียงแนวทางที่ผู้เขียนเห็นว่าจะนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบกระบวนการ

ยุติธรรมทางอาญาของไทยให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องเหมาะสมกว่าสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2548)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กฎหมายเป็นข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติของมนุษย์เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม กฎหมายนั้นไม่ว่าจะมีหลักประกันในการให้ความเป็นธรรมดีเพียงใด การรับรองสิทธิเสรีภาพและจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนแค่นั้น มีถ้อยคำรัดกุมสวยงามเพียงใดก็ตาม ถ้าไม่มีการใช้บังคับหรือใช้อย่างไม่ถูกต้อง กฎหมายนั้นก็ไม่มี ความหมายในการใช้กฎหมายแต่อย่างใด มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยมีเสรีภาพ และความเท่าเทียมกัน ทั้งในเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรี บุคคลทั้งปวงมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายและมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เว้นแต่บางกรณีที่มีการใช้มาตรการพิเศษ บางอย่าง เพื่อใช้กับบุคคลที่ต้องได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ แตกต่างจากบุคคลปกติ และบุคคลอื่นที่ต้องได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชน ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายกับหลักสิทธิมนุษยชนของข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองสุราษฎร์ธานี จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่องค์กรตำรวจควรตระหนักและดำเนินการในเรื่องนี้ที่ประชาชนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกรอบของกฎหมายและกติกาที่เป็นสากล อันเป็นมาตรฐานที่แต่ละประเทศยอมรับนอกจากนั้นแล้วสถานีตำรวจควรมีการประเมินการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในรูปแบบระบบสะท้อนกลับ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ประเมินการทำงาน และนำมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพิ่มความถี่ในการตรวจพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. (2552). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). สุโขทัย: สารคดี.
- ชาคริต ชันนาโพธิ์. (2556). ทศนคติต่อการบังคับใช้พระราชบัญญัติจราจรทางบกในจังหวัดมหาสารคาม: กรณีศึกษานิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3(5), 106-118.
- พิเชษฐ พิณทอง. (2554). การใช้อำนาจเกินหน้าที่ของตำรวจ: ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 4(1), 33-46.
- เพ็ญญา จันทรแดง. (2552). การแทรกแซงสื่อมวลชนเพื่อผลทางการเมือง: ศึกษาเปรียบเทียบรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(2), 89-90.

- วันชัย ศรีนวลนัต. (2552). ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนกับนักกฎหมาย. ใน *เอกสารการบรรยายให้ความรู้ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับกลาง รุ่นที่ 9*. สถาบันพระปกเกล้าร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2548). *ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2558). *คู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามหลักสิทธิมนุษยชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อินวาทธุรกิจ.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2562). *สถิติเรื่องร้องเรียน*. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤศจิกายน 2562 จาก [http://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statistical-information/Statistical-information-on-complaints/Monthly\(Year-Now\)-\(2\).aspx](http://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statistical-information/Statistical-information-on-complaints/Monthly(Year-Now)-(2).aspx)
- Cronbach, L.J. (1970). *Essential of psychology testing*. (3 rd ed.) New York : University of Chicago.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Likert, R. A. (1961). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.

การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม
การคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1*

THE DEVELOPMENT OF TEACHER EXPLICATION PROGRAMS IN
LEARNING MANAGEMENT FOR PROMOTE STUDENTS' CRITICAL
THINKING IN NONG BUA LAMPHU PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

วรรณฤดี เหล่าสมบัติ

Wanruedee Laosombut

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

Suwat Julsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: wanruedee.laosombut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มี ความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 2) พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูผู้สอน จำนวน 308 คน งานวิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่มและประเมินโปรแกรม จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

---

* Received 28 March 2020; Revised 14 April 2020; Accepted 30 April 2020

ผลการวิจัยพบว่า: การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา โดยขั้นตอนของโปรแกรมพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1) เตรียมการ 2) พัฒนา 3) บูรณาการระหว่างปฏิบัติงาน และ 4) ประเมินผล หลังพัฒนาโปรแกรมฯ ได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: โปรแกรม, การพัฒนาครู, การคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน

Abstract

The purpose of this research were 1) to study the current and desirable conditions of teacher development to promote critical thinking of students in Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office1, 2) to develop a teacher explication program to promote critical thinking of students in Nong Bua Lamphu Primary Educational Service Area Office1. The sample group were teachers in basic education institutions consisting of 308 people. The research has been divided into 2 phases as follows: Phase 1 the study of current conditions and desirable conditions of teacher development to promote critical thinking of students by using the 5 experts. The collect data tools were questionnaires. Statistics used for data analysis were mean, standard deviation. Phase 2 developed teacher explication programs to promote critical thinking of students. Data provider group, the focus group and evaluation were organized by using the 5 experts. The tools for data collection were questionnaires. The statistical evaluation for data analysis were Mean, standard deviation.

The results were as followed: The results of the analysis of current conditions and desirable conditions of teacher development to promote critical thinking of students found that the current conditions overall was at a medium level. The highest mean was preparation and the desirable conditions was the proposal of problem situations. The development step of a teacher explication program to promote critical thinking of students consisting of 4 steps: 1) preparation 2) development 3) integration during work and 4) evaluation after

the program development has been evaluated by experts. The results show that the program was overall suitable at the highest level and has the overall possibility at the highest level.

Keywords: Program, Teacher Development, Critical Thinking of Students

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การคมนาคมและอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันต่อวิทยาการใหม่ ๆ มนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจึงต้องขึ้นอยู่กับสองตัวแปรหลักคือการศึกษาและวัฒนธรรม (ลิขิต อีริเวคิน, 2556) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา พุทธศักราช 2552-2561 ซึ่งมีเป้าหมายให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพในปี 2561 โดยมีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในสามประเด็นหลักคือ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาตลอดจนการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง สามารถกำจัดข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ของบุคคล (เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานูร์กี, 2537) ดังนั้น การพัฒนาความสามารถด้านการคิด ควรเน้นพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดทั้งปวง ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ความคิดที่ผ่านการพิจารณาข้อมูล หลักฐาน และเหตุผลอย่างรอบคอบแล้วและเมื่อบุคคลคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว ได้ผ่านกระบวนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณมาแล้ว ความคิดนั้นจะสามารถนำไปใช้ในกระบวนการอื่น ๆ ต่อไปได้ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2550)

ครูผู้สอนควรเน้นที่เครื่องมือสำหรับการคิดให้เหตุผลผ่านประเด็นและปัญหาจะช่วยให้ นักเรียนได้ความรู้มากขึ้นซึ่งจะสามารถนำไปใช้ได้ตลอดชีวิต ครูควรตระหนักว่าเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่เรียนเป็นเพียงเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนเท่านั้น เนื้อแท้ของการจัดการเรียนการสอนก็คือการทำให้เด็กคิดเป็น นั่นคือหัวใจสำคัญ โดยที่ชีวิตจริงปัญหาสำคัญที่สุดในชีวิตอาจเกิดขึ้นนอกเหนือจากตำราเรียน ดังนั้นการเข้าใจสถานการณ์อย่างเต็มที่ผ่านการสังเคราะห์ของความรู้และการหยั่งลึกจากหลาย ๆ วิชาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ที่ผ่านมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้จัดการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test: NT) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นจากโรงเรียนในทุกสังกัด โดยวัดความสามารถพื้นฐานสำคัญ 3 ด้าน

คือ ด้านภาษา (Literacy) ด้านคำนวณ (Numeracy) และด้านเหตุผล (Reasoning Abilities) ผลการประเมินการทดสอบ NT ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 พบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 จากผลการสอบในปีการศึกษา 2561 ที่ผ่านมา โดยที่คะแนนด้านเหตุผลต่ำกว่าทุกด้าน และเมื่อเทียบกับปี 2560 พบว่าค่าการพัฒนาด้านเหตุผลเพิ่มขึ้นเพียง 2.88 เปอร์เซนต์เท่านั้น หากเทียบกับด้านการคำนวณที่เพิ่มขึ้นถึง 13.10 เปอร์เซนต์ ผลการประเมินที่ได้จะเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม

ด้วยเหตุผลและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและครูโดยทั่วไป ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการวางแผน และการพัฒนาครูในสถานศึกษา นอกจากนี้รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจได้ใช้ข้อมูล และนำแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริม และพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและกำหนดขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัยไว้ดังนี้

- 1.1 องค์ประกอบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ได้แก่ 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการจัดการเรียนรู้

1.2 วิธีการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน 1) การฝึกอบรม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การศึกษาดูงาน 5) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน

1.3 ส่วนประกอบของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) เนื้อหา 3) วิธีดำเนินงาน 4) กิจกรรม 5) ระยะเวลา 6) การวัดและประเมินผล

1.4 การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูด้านพัฒนาครูด้านการพัฒนาการจัดการ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน คือ การออกแบบชุดกิจกรรมพัฒนาครูที่มีระบบ มีขั้นตอนในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 2) พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน 3) การประเมินโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ปีการศึกษา 2562 รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,562 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นในกลุ่ม (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., 1970)

ระยะที่ 2 โปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 การประเมินโปรแกรม ตรวจสอบยืนยันโดยการสนทนากลุ่มและประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ตามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมทั้ง 5 ด้าน

องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1.ด้านการเตรียมความพร้อม	3.61	0.50	มาก	4.74	0.45	มากที่สุด
2. ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา	3.53	0.50	มาก	4.82	0.41	มากที่สุด
3. ด้านการฝึกคิดและรวบรวมข้อมูล	3.38	0.60	ปานกลาง	4.79	0.42	มากที่สุด
4. ด้านการสรุปผลการคิด	3.29	0.57	ปานกลาง	4.72	0.47	มากที่สุด
5. ด้านการประเมินการคิด	3.28	0.58	ปานกลาง	4.64	0.50	มากที่สุด
รวม	3.42	0.55	ปานกลาง	4.74	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

2.1 โปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) เนื้อหา 3) วิธีดำเนินงาน 4) กิจกรรม 5) ระยะเวลา 6) การวัดและประเมินผล

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความเหมาะสมของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. เป้าหมาย	4.40	0.22	มาก	4.00	0.72	มาก
2. เนื้อหา	4.44	0.58	มาก	4.08	0.32	มาก
3. วิธีดำเนินงาน	4.50	0.52	มาก	4.05	0.38	มาก
4. กิจกรรม	4.60	0.37	มากที่สุด	4.08	0.20	มาก
5. ระยะเวลา	4.55	0.52	มากที่สุด	3.95	0.29	มาก
6. การวัดและประเมินผล	4.64	0.51	มากที่สุด	4.12	0.29	มาก
รวม	4.54	0.43	มากที่สุด	4.04	0.37	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความ

พร้อม ซึ่งด้านการเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่ครูผู้สอนมีการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนว่าต้องการให้ผู้เรียนเมื่อเรียนจบแล้วจะได้อะไรจากการเรียนรู้บ้าง ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่ต้องการเรียน เพราะการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นอย่างแรก ดังนั้นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องมีการแจ้งจุดประสงค์ของการเรียนในแต่ละครั้งรวมทั้งการทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากประสบการณ์เดิมเข้ากับเรื่องที่เรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (เพ็ญพิชชา มั่นคง, 2554) กล่าวว่าการประยุกต์การสอนแนวพุทธวิธีโดยเน้นที่ครูมีความสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนเพื่อจูงใจ และสอนศิษย์ให้เกิดความศรัทธา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเชิงประจักษ์ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ได้แสดงออก ปฏิบัติได้ถูกต้องและนำสู่การแก้ปัญหาได้ถูกต้อง มีขั้นตอนดังนี้ ในขั้นนำได้แก่ ครูมีการประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างแรงจูงใจเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบก่อนเรียน ทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ถูกต้อง จะเห็นได้ว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม เนื่องจากครูส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติด้านนี้เป็นประจำหรือจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับด้านการเตรียมความพร้อม

1.2 สภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองบัวลำภู เขต 1 โดยรวมมี 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา เป็นขั้นที่ครูผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่กำหนดให้ เป็นสถานการณ์ในการแก้ปัญหา หรือขัดแย้ง คำถามที่ต้องการคำตอบข้อมูลไม่เพียงพอไม่หาข้อสรุปได้ในทันที เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณานิยามปัญหา วิเคราะห์ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่กำหนดให้ หัวใจหลักของการสอนกระบวนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน คือ ครูผู้สอนต้องใช้คำถามหรือการสร้างสถานการณ์และปัญหาเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พยายามฝึกคิดเพื่อหาคำตอบ การตั้งสมมติฐาน อรรถุญา โสมนัส กล่าวว่า ส่วนที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณประกอบด้วย การนำเสนอปัญหา โดยการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ข้อความ ข้อโต้แย้ง รูปภาพหรือข้ออ้าง ให้ผู้เรียนได้เผชิญเพื่อนำไปสู่การคิด กิจกรรมที่กระตุ้นการคิด ประกอบด้วยการใช้คำถาม เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางการคิด ในรูปของการอภิปราย การสนทนา (อรรถุญา โสมนัส, 2552) สุคนธ์ นินทพานนท์ และคณะ เสนอให้ครูจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ การจัดสื่อการเรียนรู้แบบ

ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการฝึก มีหลายรูปแบบ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ บทความประเภทต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ นิทาน ครูใช้คำถามจากเรื่องเพื่อการฝึกคิด เช่น เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลนับว่าเป็นอีกทักษะหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการคิด และอีกหลายรูปแบบที่น่าสนใจได้แก่การฝึกจากสถานการณ์จำลอง ซึ่งให้เห็นว่าครูสอนให้ความสำคัญกับการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อนำไปกระตุ้นการคิดของผู้เรียน (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2553)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ที่ดูแลด้านการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ครูที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนและด้านจิตวิทยาการสอน ระดับครูชำนาญการพิเศษ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาครูในเรื่องการสอน กระบวนการสอนคิด ได้แก่ ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประเภทของ การคิดแนวทางการบูรณาการทักษะการคิดในการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้น กระบวนการคิด นับว่าเป็นผลดีแก่ตัวครูที่จะได้รับความรู้ ได้ฝึกกระบวนการสอนคิดอย่างมี วิจารณญาณ การที่ครูจะสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเรื่อง การคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นครูผู้สอนจำเป็น ที่ต้องมีความรู้และเข้าใจกระบวนการคิดอย่าง มีวิจารณญาณเป็นอย่างดี ย่อมส่งผลให้การจัดการเรียน การสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ประกาศเจตนารมณ์ไว้ว่า “2549 ปีแห่งการปฏิรูป การจัดการเรียนการสอน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) กำหนดให้การพัฒนาระบบ การคิดของผู้เรียนเป็นจุดหมายหลักในการพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ของการศึกษา โดยเน้นย้ำเรื่องการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน นับได้ว่าการพัฒนา กระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ครูผู้สอนในครั้งนี้จึงเป็นการดำเนินงานที่มีความ สอดคล้อง กับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการเตรียมความพร้อม 2) ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา 3) ด้านการฝึกคิดและรวบรวมข้อมูล 4) ด้านการสรุปการคิด 5) ด้านการประเมินการคิดและการประยุกต์ใช้ จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพที่พึงประสงค์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และจากการวิจัยพบว่าการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 พบว่า โดยรวมด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์ของการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน โดยรวมและรายด้านพบว่า ด้านการประเมินการคิดและการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับต่ำที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาตระหนักและเห็นความสำคัญของการประเมินการคิดและการประยุกต์ใช้การคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ

2. การจัดการเรียนการสอนกระบวนการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณควรจัดให้กับ ครูผู้สอนที่ต้องการจะพัฒนาตนเองอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะถ้าครูมีความต้องการในการที่จะพัฒนาจะทำให้เกิดการตระหนัก กระตือรือร้น เกิดการใฝ่เรียนรู้ ดังนั้นการให้ความรู้ด้านกระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณแก่ครูผู้สอน จะทำให้การให้ความรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญถึงการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน อาจอยู่ในรูปแบบการบูรณาการในกิจกรรม หรือวิชาอื่น และที่สำคัญควรมีการนำโปรแกรมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณไปให้กับครูผู้สอนได้ทดลองใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของผู้เรียน

2. ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังจากการนำโปรแกรมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ไปใช้ในการพัฒนาครูในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- เพ็ญพิชชา มั่นคง. (2554). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีของสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์. (2537). การพัฒนารูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ลิขิต ชีรเวคิน. (2556). การปรับตัวของประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์เอเชียรุ่งโรจน์และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 38(2), 23-46.
- สิทธิพล อาจอินทร์. (2550). การพัฒนาทักษะการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณของครูวิทยาศาสตร์ประถมศึกษา. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 7(3), 22-25.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2553). *นวัตกรรมการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินต์ติ้ง.
- อรัญญา โสมนัส. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพมาตรฐานด้านผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และวิจารณญาณของสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินจากภายนอกรอบที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Krejeie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ
แผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ
สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*

THE DEVELOPMENT OF A GUIDELINE FOR PARTICIPATION IN
OCCUPATION TRAINING IN MECHANICS DEPARTMENT BETWEEN
COLLEGES AND ESTABLISHMENTS UNDER
KALASIN VOCATIONAL EDUCATION

ไมตรี ภูหัดการ
Maitree Phuhadkarn
สุวัฒน์ จุลสุวรรณ
Suwat Julsuwan
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mahasarakham University, Thailand
E-mail: maitree1621@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วม 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วม ในการฝึกอาชีพ แผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 392 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 118 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

ผลการวิจัยพบว่า: 1) สภาพปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62) และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.55) โดยมีดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ตามลำดับ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ และการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา 2) แนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

---

* Received 29 March 2020; Revised 14 April 2020; Accepted 29 April 2020

($\bar{X}$ = 4.14) และมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.59) ประเด็นสำคัญของแนวทางการพัฒนา คือ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียนนักศึกษา ก่อนไปฝึกอาชีพ การร่วมกันออกระเบียบในการปฏิบัติตนในช่วงฝึกอาชีพ การร่วมกันกำหนดองค์ประกอบในการประเมินผลการฝึกอาชีพ การร่วมกันประเมินจากพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร การนิเทศการฝึกอาชีพร่วมกัน การรับรู้และแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาร่วมกัน การร่วมกันออกแบบการวัดประเมินผลการฝึกอาชีพ และการปลูกจิตสำนึกในการรักษาชื่อเสียง ภาพลักษณ์ ของสถาบันในการฝึกอาชีพ

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง, การมีส่วนร่วม, การฝึกอาชีพ, สถานศึกษา, สถานประกอบการ

Abstract

This study aimed 1) to investigate the current situations, desired situations and needs of participation 2) to develop guidelines for participation of occupation training in mechanics department between colleges and establishments under Kalasin vocational Education. The Population 392 were sample of investigating related to the current situations, desired situations and needs of participation was 118 consisted of college administrators. The instruments used in the study consisted of 5 rating scales questionnaire, structured interview and the suitability and possibility evaluation form.

The results revealed that: 1) All aspects of the current situations of participation for occupation training in mechanics department between colleges and establishments under Kalasin vocational Education were shown in more level ($\bar{X}$ = 3.62) and all aspects of the desired situations were ranged in the most level ($\bar{X}$ = 4.55). The index of needs revealed as follows; the participation of evaluation, decision making participation, planning participation and problems awareness participation. 2) The guidelines for occupation training in mechanics department between colleges and establishments pointed that the stability was in the most level ($\bar{X}$ = 4.14) and the possibility was also in the most level ($\bar{X}$ = 4.59). The vital issues of guideline development were shown as follows; invitation the speaker to give a special training to students before internship, the participation of making rules in occupation training, the participation of making evaluation details of occupation training, the participation of ethics and moral evaluation, the participation of curriculum compiling, the participation of

occupation training supervision, the participation of behavior problem awareness and dealing with the problems of students, the participation of evaluation and assessment and the participation of raising awareness of the image and prominent of the colleges and the establishments.

Keywords: The Development of A Guideline, Participation, Occupation Training, Colleges, Establishments.

บทนำ

การอาชีวศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตและพัฒนากำลังคนในการเข้าสู่ตลาดแรงงานเป็นส่วนใหญ่ทั้งในระดับแรงงานฝีมือ (Skilled Labor) และแรงงานกึ่งฝีมือ (Semi – Skilled Labor) ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกภาคปฏิบัติ ควบคู่กับการศึกษาภาคทฤษฎี ดังนั้นผู้เรียนในภาคการศึกษาระบบนี้จึงมีความรู้ และความเชี่ยวชาญทั้งในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติเพื่อที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน และเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ การขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจให้มีการเติบโตอย่างเข้มแข็งและก้าวหน้านั้นย่อมต้องพึ่งพาประชากรใน วัยแรงงาน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางภาคเศรษฐกิจมากที่สุด (พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ, 2550) ทั้งนี้จะเห็นว่าการอาชีวศึกษาเป็นกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมบุคคลให้มีอาชีพในอนาคต และเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีอาชีพอยู่แล้วให้มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพของตนหรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ที่เห็นว่าดีกว่า (วิรัช กุญฑมาศ, 2528) ซึ่งสอดคล้องกับ อีรูตุมิ บุญยโสภณ ที่กล่าวว่า อาชีวศึกษาเป็นการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพหนึ่ง โดยจัดกระบวนการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในด้านอื่นๆให้สูงขึ้น ประกอบด้วย ด้านทักษะหรือความชำนาญ (Psychomotor Domain) ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ด้านเจตคติ (Affective Domain) เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่ตนเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อีรูตุมิ บุญยโสภณ, 2536)

ดังนั้นจะเห็นว่าการที่จะพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพได้นั้น ต้องพัฒนาทักษะทางด้านความรู้ และความเชี่ยวชาญให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานไทยในอนาคต เนื่องจากผู้เรียนอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถในการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และในสถานการณ์ปัจจุบันกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงานน้อย และเมื่อผลิตผู้เรียนอาชีวศึกษาแล้ว บางส่วนไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนกลุ่มคนที่ทำงานในภาคแรงงาน เป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่า ในปัจจุบันกระบวนการจัดการเรียนการสอน แผนกวิชาช่างยนต์ สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับสถานประกอบการ ในการวางแผนร่วมกัน เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งปัจจุบันมีการขยายฐานการผลิต และส่งออก ชิ้นส่วน ประเภทยานยนต์อย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ด้านแรงงานที่มีคุณภาพ สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศ และภายในภูมิภาคอาเซียน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ครูผู้สอนแผนกวิชาช่างยนต์ จำนวน 50 คน ครูที่ทำหน้าที่หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน จำนวน 6 คน ครูที่ทำหน้าที่หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 6 คน สถานประกอบการ จำนวน 300 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน ครูผู้สอนแผนกวิชาช่างยนต์ จำนวน 15 คน ครูที่ทำหน้าที่หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน จำนวน 2 คน ครูที่ทำหน้าที่หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 2 คน สถานประกอบการ จำนวน 90 แห่ง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 30 จากจำนวนประชากรของแต่ละกลุ่ม ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2548)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ดรชนีความสอดคล้อง ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ซึ่งสูตรในการคำนวณมีดังนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2548)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ จากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 2 คน บุคลากรตำแหน่งผู้จัดการ หรือเจ้าของ หรือผู้แทนสถานประกอบการ จำนวน 4 คน 4 แห่ง รวมผู้ให้ข้อมูล 8 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์โดยการสรุปประเด็นการ และนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ตอนที่ 2 การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งหมด 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยการหาค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ แผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	การมีส่วนร่วม					
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.59	0.33	มาก	4.56	0.38	มากที่สุด
2. ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน	3.68	0.34	มาก	4.60	0.31	มากที่สุด
3. ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ	3.66	0.31	มาก	4.57	0.34	มากที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.55	0.34	มาก	4.52	0.53	มากที่สุด
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา	3.63	0.33	มาก	4.50	0.48	มาก
โดยรวม	3.62	0.25	มาก	4.55	0.36	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน ($\bar{X} = 3.68$) ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.66$) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.59$) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.55$)

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน ($\bar{X} = 4.60$) ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.57$) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.56$) ด้าน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 4.52$) และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ($\bar{X} = 4.50$)

2. ผลการวิเคราะห์ การจัดลำดับความต้องการการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็น การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ รายด้าน

การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์	D	I	PNI _{modified}	ลำดับ ความต้องการ จำเป็น
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.59	4.56	0.270	2
2. ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน	3.68	4.60	0.250	3
3. ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ	3.66	4.57	0.249	4
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.55	4.52	0.273	1
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา	3.63	4.50	0.240	5

จากตารางที่ 2 พบว่า ลำดับความต้องการการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าด้านที่มีความต้องการมากที่สุดได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ และ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายข้อ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายข้อ

แนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.91	0.36	มาก	4.40	0.34	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน	3.64	0.49	มาก	4.45	0.48	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ	4.64	0.17	มากที่สุด	4.69	0.11	มากที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.07	0.33	มาก	4.67	0.16	มากที่สุด
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา	4.33	0.30	มาก	4.74	0.27	มากที่สุด
รวม	4.14	0.20	มาก	4.59	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมพบว่ามีค่าความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) และมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะอภิปรายผล ดังนี้

จากผลการศึกษาที่พบว่าสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสถานศึกษามีการสร้างการมีส่วนร่วมกับสถานประกอบการ อย่างเป็นระบบ มีการดำเนินงานร่วมกันในด้านการฝึกอาชีพของนักเรียนนักศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทำให้ทราบว่าสถานประกอบการและสถานศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนมากกว่าในด้านอื่น ๆ ซึ่งใกล้เคียงกับ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ สถานศึกษาและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทำให้พบว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการเป็นอย่างมาก หลักการจัดการศึกษาได้มุ่งเน้นให้มีการศึกษาฝึกทักษะโดยครูเป็นผู้มีบทบาทในการฝึกในสถานศึกษาและให้นักเรียนนักศึกษาได้ฝึกเพิ่มเติมในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohrman, Susan

Albers & Wohlstetter, Priscilla ที่ได้ศึกษาบทบาทของครูฝึกการฝึกอบรมทวิภาคีในมาเลเซีย ที่พบหลักการสำคัญในการเรียนภาควิชาอุตสาหกรรมว่า ในภาคอุตสาหกรรมให้ความสำคัญการฝึก 70% ในสถานประกอบการ แล้วอีก 30% จะดำเนินการฝึกในสถาบันการฝึกอบรม ทำให้ทราบว่าทักษะที่สำคัญนั้นนักศึกษาจะได้รับมากในสถานประกอบการ (Mohrman, Susan Albers & Wohlstetter, Priscilla, 1994) เช่นเดียวกับที่ Prosser, C.A & C.R. Allen ได้เสนอแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติงานว่าการปฏิบัติงานจะได้ผลก็ต่อเมื่อนักศึกษาได้ฝึกงานจริงในโรงงาน ไม่ใช่การฝึกแบบฝึกหัด หรือลองผิดลองถูกในสถานศึกษาเท่านั้น (Prosser, C.A & C.R. Allen, 1925) นอกจากนี้พัฒนา ศรีชาติ ได้ศึกษาความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกวิชาชีพที่พบว่าพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับทักษะของนักเรียนนักศึกษาฝึกอาชีพ เช่น การแสวงหาความรู้ใหม่การพัฒนาตนเองอยู่เสมอการมีความประพฤติที่ดีมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ซึ่งสถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนวิชาช่างยนต์ ได้เน้นการฝึกอาชีพที่สถานประกอบการเป็นหลัก จึงเป็นผลให้การมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก (พัฒนา ศรีชาติ, 2556)

สำหรับสภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีสภาพที่พึงประสงค์มากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลและพบว่าอยู่ในระดับมาก 1 ด้านคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากบุคลากรทางการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีความต้องการการมีส่วนร่วมระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษา เพื่อร่วมในการฝึกอาชีพโดยได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ที่จะสามารถทำให้การฝึกอาชีพประสบผลสำเร็จ สถานศึกษาและสถานประกอบการเป็นผู้รับผลประโยชน์ร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีการตัดสินใจและการร่วมปฏิบัติการไปด้วยกัน ดังที่ Cohen, John M. & Norman T. Uphoff ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติการร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล อีกประการหนึ่งที่บุคลากรอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ให้ความสำคัญ ในการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการคือ การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบในการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาในการฝึกอาชีพ โดยเห็นว่าพฤติกรรมมีความสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ อันเป็นคุณลักษณะของนักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา (Cohen, John M. & Norman T. Uphoff, 1980) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารง มะเข็ง และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่พบว่าสถาน

ประกอบการมีความต้องการคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาโดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากในเรื่องของคุณธรรม และจริยธรรม ที่สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนนักศึกษาที่ต้องร่วมรับรู้ปัญหาและป้องกันมิให้เกิดผลกระทบที่จะทำให้นักเรียนนักศึกษาฝึกออาชีพไม่สำเร็จ โดยบุคลากรทางการศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม (อารง มะเซ็ง และคณะ, 2555) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ลำดวน ฟองเสียง ที่สนับสนุนว่าสถานประกอบการยังต้องการนักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะในการปฏิบัติงานควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสถานศึกษาและสถานประกอบการต้องการที่จะผลิตนักเรียนนักศึกษาที่มีคุณภาพ และการเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีด้วย (ลำดวน ฟองเสียง, 2560)

จากการวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นพบว่า ดัชนีความต้องการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า มีความต้องการมากที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจาก สถานศึกษาและสถานประกอบการเห็นว่าการที่นักเรียนนักศึกษาเข้ามาฝึกอาชีพนั้น เป็นการฝึกตามหลักสูตรที่มีเงื่อนไขของเวลาที่ชัดเจน โดยที่ผ่านมามีส่วนมากไม่มีปัญหาในการฝึกอาชีพ บุคลากรทางการศึกษาอาชีวศึกษาและผู้ประกอบการอาจมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำเป็นต้องให้ข้อมูลร่วมกันในการตัดสินใจในการให้นักเรียนนักศึกษาแต่ละคนผ่านการฝึกอาชีพ เนื่องจากการที่นักเรียนนักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาและออกไปประกอบทักษะอาชีพในอนาคตจำเป็นต้องมีความรู้ทักษะวิชาการและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จึงจะสามารถเป็นผู้ที่สมบูรณ์ ในการประกอบอาชีพได้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการประเมินผล ตลอดไปจนถึงการนิเทศในการฝึกอาชีพจึงควรสร้างช่องทางให้ผู้ประกอบการและสถานศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขวสา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม ที่ทำการวิจัยพัฒนาระบบนิเทศออนไลน์นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่มองเห็นความสำคัญของการประชุมวางแผนนิเทศร่วมกัน อันเป็นรูปแบบของการประเมินผลการฝึกอาชีพนักศึกษาอีกทางหนึ่ง ข้อเสนอจากการวิเคราะห์ข้อมูลค่าดัชนีความต้องการมีส่วนร่วม ทั้ง 5 ด้าน มีค่าดัชนีเพื่อการจัดเรียงลำดับความสำคัญ ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือแทบจะต้องการให้ความสำคัญในทุก ๆ ด้าน (สุขวสา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2561) ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดย เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547) กล่าวว่าไว้ว่าการมีส่วนร่วมทำให้มีการคิดค้นแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ เกิดกระบวนการพัฒนาที่เอื้อต่อผู้รับผลประโยชน์ทุกฝ่าย (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2547) นอกจากนี้ ประทีป พรหมทอง ก็ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการว่า จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของนักศึกษาเป็นหน้าที่ที่ต้องสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ ที่จะต้องให้นักศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

(ประทีป พรหมทอง, 2534) การทดลองฝึกในสถานประกอบการจริงเช่นเดียวกับที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้มีนโยบายที่จะพัฒนาการอาชีวศึกษาที่เน้นให้สถานศึกษาหาทางร่วมมือกับวงธุรกิจอุตสาหกรรมและสถานประกอบการเอกชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษา ฝึกอาชีพ และสนองต่อความต้องการซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) และงานวิจัยของ Cecile Rizk, Jenny ที่ได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ว่าการเปิดโอกาสให้มีการสนทนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนำประสบการณ์ของบุคคลต่าง ๆ ที่ร่วมให้ข้อคิดเห็นทำให้เกิดการรับรู้ที่หลากหลายจะเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนการศึกษาได้เป็นอย่างดี ที่จะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จ (Cecile Rizk, Jenny, 2009)

จากผลการศึกษาที่พบว่าแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ แผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมพบว่ามีเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจสืบเนื่องมาจาก การจัดทำแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ที่สังเคราะห์ขึ้นนั้นได้ผ่านการสัมภาษณ์จากสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมกับสถานประกอบการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งได้แก่วิทยาลัยการอาชีพกระนวน และการสัมภาษณ์สถานประกอบการซึ่งมีนักเรียนนักศึกษาหมื่นเวียนไปฝึกอาชีพเป็นประจำในจังหวัดกาฬสินธุ์ทำให้เกิดความชัดเจนในความต้องการของกลุ่มสถานประกอบการเหล่านั้น ที่สะท้อนจากประสบการณ์ที่เคยอยู่ร่วมกับนักเรียนนักศึกษามานาน ทำให้เห็นช่องทางแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน เป็นผลให้แนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพที่จัดทำขึ้นนี้มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการจัดฝึกอาชีพระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ เป็นหลักการที่ดีซึ่งหากสถานศึกษาจะจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้มาให้ นักเรียนนักศึกษาฝึกอาชีพเอง คงไม่มีงบประมาณและสถานที่มากพอที่จะดำเนินการได้เหมือนกับสถานประกอบการ ดังนั้นสถานประกอบการในแต่ละแห่งซึ่งมีวัตถุดิบและบุคลากรเป็นของตนเองอยู่แล้วและมีความพร้อมในเรื่องของ วัสดุอุปกรณ์วิชาช่างยนต์เป็นจำนวนมาก จึงเป็นโอกาสดีที่สถานศึกษาอาชีวศึกษาต้องให้ความสำคัญและสร้างการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ สอดคล้องกับคำกล่าวของ กาญจน์ เรื่องมนตรี และคณะ ที่กล่าวว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาการตัดสินใจร่วมกันการรับผิดชอบในการบริหารและการปฏิบัติการนอกจากจะเป็นประโยชน์ในการระดมกำลังความคิดแล้วยังเป็นการแบ่งเบาภาระในการบริหารงานด้วย (กาญจน์ เรื่องมนตรี และคณะ, 2554) ดังนั้นประโยชน์ในการร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ที่รับนักศึกษา มาฝึกอาชีพ จึงอยู่บนพื้นฐานของหลักการได้รับประโยชน์ร่วมกันนั่นเอง ในการศึกษาแนวทางครั้งนี้ ยังมีประเด็นหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการฝึกอาชีพของนักเรียนนักศึกษาที่สถานศึกษา

จะต้องปลูกฝังในเรื่องของการปฏิบัติตนและการสร้างภาพลักษณ์ให้กับสถาบันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายความเสื่อมเสียชื่อเสียงของสถาบันที่ตนเองศึกษาอยู่ จึงเป็นหน้าที่ที่สถานศึกษาและสถานประกอบการจะต้องรายงานข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาที่ไปฝึกอาชีพ ให้สถานศึกษาทราบเป็นระยะ เพื่อเป็นการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น โดยมีประเด็นที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ การเชิญวิทยากรจากสถานประกอบการมาอบรมความรู้ให้นักเรียนนักศึกษาก่อนไปฝึกอาชีพ การร่วมกันออกกฎระเบียบในการปฏิบัติตนในช่วงฝึกอาชีพ การร่วมกันกำหนดองค์ประกอบในการประเมินผลการฝึกอาชีพของนักเรียนนักศึกษา การร่วมกันประเมินจากพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม และความรอบคอบในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร และการนิเทศการฝึกอาชีพร่วมกัน การรับรู้และแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาร่วมกัน การร่วมกันออกแบบการวัดประเมินผลการฝึกอาชีพของนักเรียนนักศึกษา และการปลูกจิตสำนึกในการรักษาชื่อเสียง ภาพลักษณ์ ของสถาบัน ในการฝึกอาชีพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยรวมพบว่า มีความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ครู ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา และผู้ประกอบการสามารถนำแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ ไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้การออกแบบหลักสูตรการฝึกอาชีพจะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆที่เข้ามามีบทบาท ในการฝึกอาชีพสาขาวิชาช่างยนต์ และควรมีการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอาชีพให้ทันสมัยตามสภาพปัจจุบันด้วย

2. ในการนำแนวทางการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแผนกวิชาช่างยนต์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ไปใช้ ในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาแห่งอื่น ควรมีการศึกษาความต้องการจำเป็นอีกครั้ง โดยอาจใช้ข้อสรุปและตัวชี้วัดทั้ง 5 ด้านจากงานวิจัยครั้งนี้ ไปศึกษา แต่ก็อาจได้ค่าดัชนีความต้องการในประเด็นสำคัญที่แตกต่างจากการศึกษาในครั้งนี้ก็ได้ ทั้งนี้ความต้องการการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและสถานประกอบการแต่ละแห่งอาจแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายสาเหตุ จะทำให้ทราบแนวทางที่ต้องการนำมาแก้ไขได้ตรงกับความต้องการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหรือประเมินความต้องการที่จำเป็น (Needs Assessment) ของนักเรียนนักศึกษาที่ไปฝึกอาชีพยังสถานประกอบการ เพื่อการพัฒนาการฝึกอาชีพ ในมุมมองความต้องการของนักเรียนนักศึกษาที่อาจจะแตกต่างกับสถานศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาการฝึกอาชีพ

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานประกอบการในการฝึกอาชีพของนักเรียนนักศึกษา ที่ครอบคลุมการรับรู้ การสนใจ และทัศนคติ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาสถานประกอบการ ในการฝึกอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพ้อยท์.
- กาญจน์ เรืองมนตรี และคณะ. (2554). *ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)*. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- ธีรจุมติ บุญยโสภณ. (2536). *การบริหารอาชีพและเทคนิคศึกษาเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประทีป พรหมทอง. (2534). การใช้สถานฝึกงานอาชีพนอกสถานศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรมในเขตการศึกษา 8. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัชรราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ. (2550). *การวิจัยเปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พัฒนา ศรีชาติ. (2556). ความต้องการของสถานประกอบการต่อคุณลักษณะพึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกวิชาชีพกลุ่มเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 3(5), 46-52.
- ลำดวน ฟ่องเสียง. (2560). ผลการฝึกประสบการณ์และความต้องการของสถานประกอบการในการรับนักศึกษาจากสถาบันการอาชีวศึกษาเข้าฝึกปฏิบัติงาน. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วิรัช กุญฑมาศ. (2528). *การศึกษารูปแบบและวิธีการจัดส่งนักศึกษาสาขาช่างอุตสาหกรรม ออกไปฝึกงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมของสถาบันอาชีวศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2535). *การจัดการปฏิบัติงานให้นักศึกษามีความสามารถในการทำงานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานอุตสาหกรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุขวสา ภาภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2561). *การพัฒนาระบบนิเทศฝึกงานออนไลน์นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). *การวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารง มะเซ็ง และคณะ. (2555). *คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมสาขาวิชาก่อสร้างตามความต้องการของสถานประกอบการในเขตจังหวัดนราธิวาส*. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 4(3), 54-66.
- Cecile, R.J. (2009). Participatory Program Planning in An Adult Literacy Organization Case Study of A Diversity Education Group. *Journal of Gynecologic Surgery*, 14(2), 95-99.
- Cohen, J. M. & Norman T. U. (1980). *Effective Behavior in Organizations*. New York: Richard D. Irwin Inc.
- Mohrman, S. A. & Wohlstetter, P. (1994). *School - Based Management: Organizing for High Performance*. San Francisco: Jossey - Bass Publishers.
- Prosser, C.A & Allen, C.R.. (1925). *Vocational Education in a Democracy*. New York: Century.

การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 3*

THE DEVELOPMENT OF THE STUDENT CARE AND SUPPORT SYSTEM
GUIDELINES FOR SCHOOL UNDER MAHASARAKHAM PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

นพเกล้า ทองธรรมมา

Noppaklao Tongtumma

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

Suwat Julsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: tongt55345@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูประจำชั้นจำนวน 313 คนเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการสัมภาษณ์จากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่า: สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ด้านผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ความต้องการจำเป็นในการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับสูงสุดลำดับที่ 2 คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียนลำดับที่ 3 มี 2 ด้าน โดยค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งต่อนักเรียน ลำดับสุดท้าย คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา จากผลการศึกษาการพัฒนาแนว

---

* Received 1 April 2020; Revised 15 April 2020; Accepted 2 May 2020

ทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ 34 แนวทางดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 6 แนวทาง 2) ด้านการคัดกรองนักเรียนจำนวน 7 แนวทาง 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนจำนวน 7 แนวทาง 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาจำนวน 8 แนวทาง 5) ด้านการส่งต่อนักเรียนจำนวน 6 แนวทาง

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, สภาพปัจจุบัน, สภาพที่พึงประสงค์, ความต้องการจำเป็น

Abstract

This was the research and development of the guidelines for the operation of the student support system. The research was divided into 2 phases: Phase 1 studies current conditions desirable condition and needs as according to the operation of the student support system of the schools under Mahasarakham primary educational service area office 3 . The sample group consisted of classroom teachers was a classroom teacher of 313 people. The tool used was a questionnaire. Phase 2 study the guidelines for the development of the system to help students by interview from schools with best practices, The tools used were interview forms and suitability assessments.

The research results show that: The current state of operation in accordance with in general was at a high level and when considered in each aspect, it was found that in the high level in all 5 aspects. The desirable condition in operation According was in the highest level when considered in each aspect. The results of the needs analysis regarding the operation according to the student support system. found that the need for screening was at the level of Highest . The second was the student promotion. The 3rd has 2 sides that was same average, knowing each student individually and student referrals. The last one was prevention and problem Solving. From the study, the Development of the Student Care and Support System Guidelines has guidelines for the development of the system to support the student, with a total of 5 elements, 34 guidelines arranged according to the elements of the system can help students as follows: 1. To know each student individually. There were 6 methods. 2. Providing a system for screening students, there were 7 methods. 3. In the promotion and

development of students, there were 7 methods. 4. The prevention and problem solving, there were 8 methods. 5. dimensions forwarding students, there are 6 methods.

Keywords: Development , Student Care and Support System Guidelines, Current Conditions, Desirable Condition, Needs

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันได้ก้าวเข้าไปสู่ยุคของข้อมูลข่าวสารที่สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศให้เท่าทันและการศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถและเป็นจุดมุ่งหมายไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและสิ่งสำคัญในการพัฒนาอันดับแรกคือ วัยเรียนซึ่งการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงให้มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาความสามารถมีคุณธรรมจริยธรรมมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นจะต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วทั้งในด้านการสื่อสารเทคโนโลยีที่ทันสมัยด้านเศรษฐกิจ การแพร่ระบาดของสารเสพติด ครอบครัว การพนัน ชู้สาว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันกันในรูปแบบต่าง ๆ (กรมสุขภาพจิต, 2545) ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ความวิตกกังวลความเครียดการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมซึ่งเป็นผลเสียต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบหนึ่งที่ช่วยในการแก้ปัญหาให้นักเรียนดังกล่าวซึ่งมาตรฐานการแนะแนวกรมวิชาการร่วมกับกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดแนวทางในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนและ 5) การส่งต่อซึ่งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีการดำเนินงานสะดวกขึ้นนักเรียนได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้นแต่บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดทักษะกระบวนการในระบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีแนวทางปฏิบัติที่ไม่ชัดเจนและไม่ไปในทิศทางเดียวกันของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ด้วยความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงเล็งเห็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นซึ่งภายในสถานศึกษาทั้งตัวครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดทักษะและความรู้ความชำนาญในงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้านอย่างมากซึ่งส่งผลให้ปัญหาของนักเรียนแก้ไขได้ไม่ตรงจุด

และขาดแนวทางแก้ไขที่เป็นระบบตลอดจนพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิผลที่ดี จึงเห็นว่าหากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามกรอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้วจะมีผลให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษามีประสิทธิภาพก่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อโรงเรียนและชุมชนผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาสภาพปัญหาที่เป็นปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 ซึ่งผลที่ได้จากการทำวิจัยจะช่วยให้ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนสามารถแก้ปัญหาและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

ประชากร ได้แก่ ครูประจำชั้น ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 1,680 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูประจำชั้นในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 1,680 คนโดยการเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) (Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan, 1970) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็นครูประจำชั้นจำนวน 313 คนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 313 คน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 โดยการสัมภาษณ์

1. การศึกษาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ผู้ให้ข้อมูลให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คนหัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 1 คนและครูที่ปรึกษาจำนวน 1 คนซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนต้นแบบที่มีผลการปฏิบัติดีเยี่ยม (Best Practice) ด้านการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งได้รับรางวัลระดับสหวิทยาเขตระดับจังหวัดระดับเขตพื้นที่การศึกษาหรือระดับประเทศรวมเป็นผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 3 คนจาก 2 โรงเรียนรวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 6 คนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

2. ยกร่างแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3

3. ประเมินแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้านโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คนได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 ดังตารางที่ 1 – 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมและจำแนกตามด้าน $\bar{X}$

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.62	0.87	มาก	4.51	0.72	มากที่สุด
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	3.60	1.34	มาก	4.99	0.09	มากที่สุด
3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน	3.60	0.98	มาก	4.52	0.71	มากที่สุด
4. ด้านการป้องกันและไขปัญหา	3.63	0.91	มาก	4.51	0.71	มากที่สุด
5. ด้านการส่งต่อนักเรียน	3.60	0.89	มาก	4.54	0.72	มากที่สุด
รวม	3.61	1.00	มาก	4.61	0.59	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เมื่อพิจารณาการดำเนินงาน พบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.61$) และ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\bar{X} = 3.63$) รองลงมาคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 3.62$) และอีกทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ($\bar{X} = 3.60$) ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 3.60$) และด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 3.60$) มีค่าที่เท่ากันทั้ง 3 ด้านรองลงมา และสภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.99$) ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.54$) และด้านการส่งเสริมนักเรียน ($\bar{X} = 4.52$) ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.51$) และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\bar{X} = 4.51$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

การดำเนินงานระบบช่วยเหลือ นักเรียน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	(I - D)	(I - D) D	ลำดับ
	ของสภาพที่ พึงประสงค์ (I)	ของสภาพ ที่ปัจจุบัน (D)			
1.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.51	3.62	0.89	0.25	3
2.ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.99	3.60	1.39	0.39	1
3.ด้านการส่งเสริมนักเรียน	4.52	3.60	0.92	0.26	2
4.ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.51	3.63	0.88	0.24	4
5.ด้านการส่งต่อนักเรียน	4.51	3.60	0.91	0.25	3
รวมเฉลี่ย	4.61	3.61	1.00	0.28	

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า ความต้องการจำเป็นในด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับสูงสุด ($PNI_{Modified} = 0.39$) ลำดับที่ 2 คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ($PNI_{Modified} = 0.26$) ลำดับที่ 3 มี 2 ด้านโดยค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($PNI_{Modified} = 0.25$) และด้านการส่งต่อนักเรียน ($PNI_{Modified} = 0.25$) ลำดับสุดท้าย คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($PNI_{Modified} = 0.24$)

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 3 ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับยกร่างแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

แนวทางการดำเนินงาน ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.30	0.82	มาก
2.ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.34	0.61	มาก
3.ด้านการส่งเสริมนักเรียน	3.86	0.64	มาก
4.ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	3.90	0.68	มาก
5.ด้านการส่งต่อนักเรียน	3.90	0.58	มาก
โดยรวม	4.06	0.67	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับความเหมาะสมของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับ มาก($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.34$) ลำดับที่ 2 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน 2 ด้าน คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\bar{X}3.90$) และ ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X}= 3.90$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมนักเรียน($\bar{X} = 3.86$)

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่าสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 อยู่ในระดับ มาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า

ความต้องการจำเป็นในด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับสูงสุดจะเห็นว่าสภาพที่เกิดขึ้นเป็นสภาพที่บ่งบอกถึงระบบคุณภาพในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของสถานศึกษาเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิรัตน์ หัตถกิจ ได้ศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้แก่ด้านการส่งต่อ รongลงมาคือด้านการคัดกรองนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลด้านการป้องกันและ แก้ไขปัญหานักเรียนและด้านการส่งเสริมนักเรียน 2) การเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 จำแนกตามเพศของครูที่ปรึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยครูที่ปรึกษาเพศชายมีปัญหาการดำเนินงานมากกว่าครูเพศหญิงเมื่อจำแนก ตามประเภทโรงเรียนพบว่าโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ 3) ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนพบว่าสามารถปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานได้โดยการอบรมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ครูที่ปรึกษาสร้างความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายประสานความ ร่วมมือจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (สุทธิรัตน์ หัตถกิจ, 2552)

2. แนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมจากผลการประเมินและจัดลำดับ ความสำคัญของความต้องการจำเป็น สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตาม ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 สามารถจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ได้ดังนี้ ความต้องการจำเป็นในด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับสูงสุดลำดับที่ 2 คือ ด้านการ ส่งเสริมนักเรียน ลำดับที่ 3 มี 2 ด้านโดยค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคลและด้านการส่งต่อนักเรียนลำดับสุดท้าย คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยมี ค่าเฉลี่ยตามลำดับ

ทั้งนี้เพราะ แนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยได้ทำ การวิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นและการสัมภาษณ์เชิงลึกของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) นำมากร่างเป็นแนวทางจากนั้นได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความเหมาะสม

ของร่างแนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยขออภิปรายผลจำแนกเป็นรายด้านตามลำดับความต้องการจำเป็น ดังนี้

2.1 ด้านการคัดกรองนักเรียนแนวทางการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ลำดับที่ 1 ได้แก่ แจ้งผลการคัดกรองให้ผู้ปกครองทราบในลำดับรองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 4 ด้าน คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้แบบคัดกรองพฤติกรรม SDQ หรือแบบคัดกรองอื่น ๆ ใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายในการคัดกรองนักเรียน แบ่งกลุ่มการคัดกรองนักเรียน ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา จากแบบประเมิน SDQ แบ่งกลุ่มการคัดกรองนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาจากแบบประเมิน EQ รองลงมา คือ การพิจารณาคัดกรองนักเรียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คัดกรองนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การเรียน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระศักดิ์ จันทะรัตน์ ได้ศึกษา การนำเสนอรูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วง ชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษเขต 1 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษเขต 1 2) เพื่อออกแบบรูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษเขต 1 และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษเขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยตามองค์ประกอบ 5 ด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลดำเนินการ โดยการประเมินพฤติกรรมการจัดทำระเบียบวินัยสะสมการวัดแววนักเรียนการเยี่ยมบ้านนักเรียน การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนการจัดกิจกรรมโฮมรูมการสอบถามนักเรียนและเพื่อนนักเรียนการทดสอบและการศึกษาเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ปัญหาและอุปสรรคคือนักเรียนและผู้ปกครองให้ข้อมูลที่ไมตรงกับความเป็นจริงและครูออกเยี่ยมบ้านนักเรียนไม่ครบทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนแนวทางแก้ไขคือชี้แจงทำความเข้าใจกับครูนักเรียนและผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ดำเนินการโดยการสรุปการคัดกรองนักเรียนจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมาสรุปตามเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนแล้วแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาปัญหาและอุปสรรคคือผู้ปกครองและนักเรียนไม่ยอมรับการแบ่งกลุ่มแนวทางแก้ไขคือชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองและนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียนและพัฒนา ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมและพัฒนาโดยใช้โครงการปัญหาและอุปสรรคคือ

งบประมาณในการดำเนินงานแนวทางแก้ไขคือระดมทุนและทรัพยากรจากผู้ปกครองชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขดำเนินการโดยใช้กิจกรรมรวมกลุ่มและป้องกันแก้ไขเป็นรายบุคคลปัญหาและอุปสรรคคืองบประมาณในการดำเนินงานแนวทางแก้ไขคือระดมทุนและทรัพยากรจากผู้ปกครองชุมชนหน่วยงานต่าง ๆ 5) ด้านการส่งต่อดำเนินการสองแบบคือ ส่งต่อภายในสถานศึกษาโดยครูที่ปรึกษาส่งต่อครูที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้และส่งต่อภายนอกสถานศึกษาโดยโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายส่งต่อผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษาปัญหาและอุปสรรคคือนักเรียนและผู้ปกครองบางคนไม่ยินยอมที่จะถูกส่งต่อแนวทางแก้ไขคือชี้แจงทำความเข้าใจถึงความจำเป็นและผลที่จะได้รับ (วีระศักดิ์ จันทะรัตน์, 2553)

2.2 ด้านการส่งเสริมนักเรียนแนวทางการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ลำดับที่ 1 ได้แก่ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนอย่างหลากหลายลำดับที่ 2 รองลงมา คือ จัดประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียนทุกภาคเรียนลำดับที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ข้อ คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมเยี่ยมบ้าน กิจกรรมสอนซ่อมเสริม เป็นต้น สถานศึกษาจัดตั้งงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ จัดกิจกรรมโฮมรูมในภาคเช้าทุกวัน วันละ 1 ชั่วโมง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 2 ข้อ คือ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ตรงความต้องการของนักเรียนและแนะแนวและส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชนก รัตมีรัตน์ โดยได้ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่าแนวทางการพัฒนาด้านการส่งเสริมนักเรียน ครูควรมีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมที่เด็กมีความสนใจและถนัด เหมาะสมกับตนเอง ชี้แจง สอดคล้องนักเรียน โรงเรียนควรมีการจัดนิทรรศการการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ให้กับบุคคลภายนอกได้รับทราบ มีการประสานงานกับหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (พรชนก รัตมีรัตน์, 2552)

2.3 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แนวทางการพัฒนางานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ลำดับที่ 1 ได้แก่ ใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลในลำดับที่ 2 รองลงมามีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 3 ด้าน คือ ข้อมูลนักเรียนรายบุคคล ครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และการเรียน จัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้เป็นปัจจุบัน จัดสรรงบประมาณในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ วางแผนและกำหนดระยะเวลาการเยี่ยมบ้านให้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

สมคะเน พิสัยพันธ์ ได้ทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วม สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กมีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก 2) เพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและ 3) เพื่อศึกษาการได้รับประโยชน์ของนักเรียนจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือยังขาดการประสานงานที่ต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนและชุมชนผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยมากการจัดกิจกรรมต่างๆมักเกิดจากการดำเนินการโดยครูเท่านั้นนักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นงบประมาณในการดำเนินโครงการเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีจำนวนไม่เพียงพอความต้องการของผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วยผู้มีส่วนร่วมมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมมีความต้องการที่จะอาสาสมัครเป็นคณะกรรมการมีความต้องการที่จะร่วมแก้ปัญหาในนักเรียนในทุกเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การเยี่ยมบ้านนักเรียนและสำรวจข้อมูลนักเรียนร่วมกับชุมชน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชน 3) การแยกนักเรียนเป็นรายบุคคลร่วมกับชุมชนด้านการเรียนด้านสภาพร่างกายจิตใจและด้านสภาพครอบครัว 4) การจัดทำโครงการกิจกรรมส่งเสริมและแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน 5) การดำเนินโครงการกิจกรรมส่งเสริมการแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน 6) การสรุปประเมินผลโครงการร่วมกับชุมชน และ 7) การเยี่ยมบ้านนักเรียนอีกครั้งหนึ่ง (สมคะเน พิสัยพันธ์, 2555)

2.4 ด้านการส่งต่อนักเรียนแนวทางการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ การประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งต่อนักเรียนกรณีที่สถานศึกษาไม่สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ มีการส่งต่อนอกในกรณีที่สถานศึกษาไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ชี้แจงสาเหตุในกรณีที่ต้องส่งต่อนักเรียนให้ผู้ปกครองเข้าใจ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดรองลงมามีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ข้อ คือ มีการส่งภายในสถานศึกษาระหว่างครูที่ปรึกษากับครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครองครูห้องพยาบาล ตามกรณีปัญหาของนักเรียน ผู้บริหารและครูตระหนักถึงความสำคัญของการส่งต่อในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ติดตามและประเมินผลการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทรัตน์ เกื้อหนุน ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ทั้ง 5 ขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ระดับคุณภาพชีวิต

ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน คือ การส่งต่อ การส่งเสริมนักเรียนการคัดกรองและการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.448 ประสิทธิภาพในการทำนาย ร้อยละ 20.10 (นันทรัตน์ เกื้อหนุน, 2553)

2.5 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนแนวทางการพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ลำดับที่ 1 คือ ให้คำปรึกษานักเรียนเบื้องต้นลำดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 2 ข้อ คือ จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี การอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ เช่น โรคเอดส์ เรื่องเพศสัมพันธ์ เป็นต้น บันทึกผลการให้ความช่วยเหลือนักเรียน รองลงมา คือ มีการติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิดในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดรองลงมาคือค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4 ข้อ คือ จัดกิจกรรมให้หลากหลายสอดคล้องตามกลุ่มที่คัดกรองได้ ครูทุกคนร่วมมือร่วมใจกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ผู้บริหารให้ความสำคัญมีการกำหนดความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาเพื่อดูแลนักเรียน มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร ทามัง ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลวังศรีปิงเมืองจังหวัดเชียงใหม่เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลวังศรีปิงเมืองและศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของคณะครูโรงเรียนเทศบาลวังศรีปิงเมืองใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการศึกษาพบว่าคณะครูได้ปฏิบัติเกือบทุกงานโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ได้เยี่ยมบ้านวางแผนการคัดกรองนักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้ความรู้ครูในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นนักเรียนให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนเชิญผู้ปกครองมารับทราบถึงความจำเป็นในการส่งต่อปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือศึกษาปัญหาไม่มีความชัดเจนไม่เป็นระบบควรมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหและด้านการส่งต่อนักเรียนคือนักเรียนมีปัญหาซับซ้อนเกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ความร่วมมือในทีมมีน้อยการส่งต่อมีปัญหาแต่ไม่แจ้งผลกลับมายังครูประจำชั้น (เสถียร ทามัง, 2551)

จากผลการศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต3 ได้แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ 34 แนวทางดังนี้ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีทั้งหมดจำนวน 6 แนวทาง ดังนี้ 1.1) ใช้เครื่องมือและวิธีการที่

หลากหลายในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 1.2) ข้อมูลนักเรียนรายบุคคลครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และการเรียน 1.3) จัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้เป็นปัจจุบัน 1.4) วางแผนและกำหนดระยะเวลาการเยี่ยมบ้านให้ชัดเจน 1.5) จัดสรรงบประมาณในการเยี่ยมบ้านนักเรียน 1.6) จัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้เป็นระบบ

2) ด้านการคัดกรองนักเรียน มีทั้งหมดจำนวน 7 แนวทาง ดังนี้ 2.1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้แบบคัดกรองพฤติกรรม SDQ หรือแบบคัดกรองอื่น ๆ 2.2) การพิจารณาคัดกรองนักเรียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด 2.3) ใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายในการคัดกรองนักเรียน 2.4) แจ้งผลการคัดกรองให้ผู้ปกครองทราบ 2.5) แบ่งกลุ่มการคัดกรองนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา จากแบบประเมิน SDQ 2.6) แบ่งกลุ่มการคัดกรองนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา จากแบบประเมิน EQ 7) คัดกรองนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การเรียน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เป็นต้น 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มีทั้งหมดจำนวน 7 แนวทาง ดังนี้ 3.1) จัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมเยี่ยมบ้าน กิจกรรมสอนซ่อมเสริม เป็นต้น 3.2) สถานศึกษาจัดตั้งงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง 3.3) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ตรงความต้องการของนักเรียน 3.4) จัดกิจกรรมโฮมรูมในภาคเช้า ทุกวัน วันละ 1 ชั่วโมง 3.5) จัดประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียนทุกภาคเรียน 3.6) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนอย่างหลากหลาย 3.7) แนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัด 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีทั้งหมดจำนวน 8 แนวทาง ดังนี้ 4.1) จัดกิจกรรมให้หลากหลายสอดคล้องตามกลุ่มที่คัดกรองได้ 4.2) ครูทุกคนร่วมมือร่วมใจกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน 4.3) ผู้บริหารให้ความสำคัญมีการกำหนดความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาเพื่อดูแลนักเรียน 4.4) มีการติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิดในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4.5) มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน 4.6) จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี การอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ เช่น โรเคอดส์ เรื่องเพศสัมพันธ์ เป็นต้น 4.7) ให้คำปรึกษานักเรียนเบื้องต้น 4.8) บันทึกผลการให้ความช่วยเหลือนักเรียน

5) ด้านการส่งต่อนักเรียน มีทั้งหมดจำนวน 6 แนวทาง ดังนี้ 5.1) การประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งต่อนักเรียนกรณีที่สถานศึกษาไม่สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ 5.2) มีการส่งต่อภายในสถานศึกษาระหว่างครูที่ปรึกษากับครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครองครูห้องพยาบาล ตามกรณีปัญหาของนักเรียน 5.3) มีการส่งต่อภายนอกในกรณีที่สถานศึกษาไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้ 5.4) ชี้แจงสาเหตุในกรณีที่ต้องส่งต่อนักเรียนให้ผู้ปกครองเข้าใจ 5.5) ผู้บริหารและครูตระหนักถึงความสำคัญของการส่ง

ต่อในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหานักเรียนได้ 5.6) ติดตามและประเมินผลการส่งต่อนักเรียน ทั้งภายในและภายนอก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก สภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 พบว่า ความต้องการจำเป็นในด้านการคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับสูงสุด และผลเกี่ยวกับแนวทางการประเมินความเหมาะสมของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับ มาก และจากผลการศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 3 ได้แนวทางในการพัฒนาทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ครอบคลุม โดยมีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ 34 แนวทาง

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. จากการวิจัยครั้งนี้ สถานศึกษายังขาดความรู้และวิธีการหรือการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะด้านการคัดกรองนักเรียนสถานศึกษายังเก็บข้อมูลและอัปเดตข้อมูลของนักเรียนที่ยังไม่เป็นปัจจุบันและไม่เข้าใจแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะสถานศึกษาที่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก

2. จากการวิจัยครั้งนี้ มีมุมมองทางความคิดที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าทำให้เกิดมุมมองที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถนำไปต่อยอดทางความคิดและการปฏิบัติได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนกับนอกชุมชนและโรงเรียนที่มีขนาดไม่เท่ากันจะมีระบบที่แตกต่างกันมากเพราะพื้นฐานของนักเรียนที่มาเรียนด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เสถียร ทามัง. (2551). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลวัดศรีปึงเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรมสุขภาพจิต. (2545). *คู่มือที่ปรึกษาาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพมหานคร: ยูเร็นส์อิมเมจกรุ๊ป.

- นันทรัตน์ เกื้อหนูน. (2553). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พรชนก รัศมีรัตน์. (2552). ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากระบวนการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครราชสีมา เขต 4. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- วีระศักดิ์ จันทะรัตน์. (2553). การนำเสนอรูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาศรีสะเกษเขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหาร การศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สมคะเน พิสัยพันธ์. (2555). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมสำหรับ โรงเรียนขนาดเล็ก. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและ พัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุทธิรัตน์ หัตถกิจ. (2552). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal Education and Psychology Measurement*, 3(30), 607-610.

การพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*
DEVELOPING COLLABORATIVE PROBLEM SOLVING IN PHYSICS
OF MATHAYOMSUKSA 5 STUDENTS BY USING
PROBLEM – BASED LEARNING

ศิริวรรณ สีทา

Siriwan Sitha

อุฤทธิ์ เจริญอินทร์

Urit Charoen-In

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: siriwansrt2@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้ผ่านเกณฑ์ระดับกลางตามกรอบการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของ PISA 2015 กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนจำนวน 6 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้การวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเรื่องเสียง จำนวน 9 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลา 12 ชั่วโมง 2) แบบสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ และ 3) แบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียน มีลักษณะเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเสียงในรายวิชาฟิสิกส์และประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก การพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ได้ทำตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart แบ่งออกเป็น 3 วงรอบ โดยแต่ละวงรอบแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติการตามแผน การสังเกตการณ์และการสะท้อนกลับ โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนในระหว่างการจัดการเรียนรู้และให้นักเรียนทำแบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือหลังการจัดการเรียนรู้แต่ละวงรอบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ

---

* Received 2 April 2020; Revised 17 April 2020; Accepted 5 May 2020

ผลการวิจัยพบว่า: หลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 6 คน มีการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับกลางจำนวน 5 คน และการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับสูงจำนวน 1 คน แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนได้

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Abstract

This research is an action research. The objective is to develop the collaborative problem solving in physics of mathayomsuksa 5 students to pass the middle level criteria of PISA 2015's collaborative problem solving assessment framework, by using problem-based learning. The targets are 6 students which were purposive sampling. The instruments used in this research consist of 1) 9 lesson plans using problem – based learning on the topic of sound, take 12 hours, 2) observation form in students' collaborative problem solving, and 3) assessment forms in students' collaborative problem solving. It is characterized by a situation related to sound in physics and contains 12 questions, according to PISA 2015's collaborative problem solving assessment framework. The process of this research followed the concept of Kemmis & McTaggart's action research, include 3 loops. There are 4 steps in the cycle; planning, action, observation, and reflection. Observation form in students' collaborative problem solving is used While students were learning. And assessment forms in students' collaborative problem solving are used after each cycle. The statistics using for data analysis are mean and percentage.

In the research, it was found that: 5 students could reach the medium level of collaborative problem solving. Moreover, there is a student could reach the high level of collaborative problem solving. It showed that learning by using problem – based learning can develop the collaborative problem solving of students.

Keywords: Collaborative Problem Solving, Problem – Based Learning, Action Research

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์เริ่มมีความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น วิธีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้นสมาชิกในสังคมจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกและสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทุกคนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้คือ ต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ดีได้รับการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นได้มีนักวิทยาศาสตร์หลายท่านออกมากล่าวถึงทักษะที่จำเป็นที่ควรปลูกฝังให้กับเยาวชนเพื่อให้สามารถเติบโตและใช้ชีวิตในยุคที่ใช้ชีวิตที่มีความซับซ้อนมากขึ้นได้อย่างราบรื่น โดยคำนึงถึงปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO คือ 1) การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) 2) การเรียนรู้เพื่อลงมือปฏิบัติ (Learning to do) 3) การเรียนรู้เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (Learning to with the others) และ 4) การเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเอง รู้ถึงความสนใจ ความถนัด เพื่อนำไปประกอบอาชีพต่อไป (Learning to be) ส่งผลให้เกิดการกำหนดเป็นทักษะสำคัญของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 (สุคนธ์ สนิธพานนท์, 2558) ได้แก่ ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการคำนวณ ทักษะการคิด ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะความร่วมมือการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และทักษะสุดท้ายคือทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Fadel, C., & Trilling, B., 2009) หรือที่รู้จักกันทั่วไปคือ 3Rs และ 7Cs นอกจากนี้ยังต้องตระหนักถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย (สุจินต์ วิศวรริธานนท์, 2547)

โครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Program for International Student Assessment หรือ PISA) เป็นโครงการที่ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development หรือ OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน ในปี ค.ศ. 2003 และ ค.ศ. 2013 มีการประเมินด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการประเมินการใช้ทักษะการแก้ปัญหาโดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหาของบุคคลที่ทำงานคนเดียว (เอกรินทร์ อชชะกุลวิสุทธิ์, 2557) ต่อมาในปี ค.ศ. 2015 ทาง PISA ได้เล็งเห็นความสำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่นว่าต้องอาศัยทั้งทักษะในการแก้ปัญหาและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น จึงได้เปลี่ยนจากการประเมินด้านการแก้ปัญหาเป็นการประเมินด้านการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (Collaborative Problem Solving หรือ CPS) ทาง PISA ได้ให้นิยามไว้ว่า การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ หมายถึงความสามารถของบุคคลในการเข้าร่วมกระบวนการของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมี

สมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป และใช้ความพยายามในการแก้ปัญหาโดยแบ่งปันความเข้าใจและมีความพยายาม ซึ่งจำเป็นต้องใช้เพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ปัญหา รวมถึงการรวบรวมความรู้ ทักษะ และความพยายามเข้าด้วยกันเพื่อแก้ปัญหา แยกเป็นความสามารถหลักอีก 3 ด้าน คือ 1) การสร้างและเก็บรักษาความเข้าใจที่มีร่วมกันเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาซึ่งนักเรียนต้องสามารถระบุได้ว่าสมาชิกแต่ละคนรู้อะไรเกี่ยวกับปัญหา สามารถระบุและสร้างมุมมองร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมถึงสามารถสังเกตติดตามความเข้าใจของตนเองและสมาชิกในกลุ่มอยู่เสมอ ความสามารถในด้านนี้จะเกี่ยวข้องกับการรู้จักตนเอง รู้จุดอ่อน จุดแข็งของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม 2) การเลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา เป็นการดำเนินการแก้ปัญหาซึ่งนักเรียนต้องสามารถระบุประเภทของกิจกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือได้และดำเนินงานโดยอาศัยการสื่อสารระหว่างกันในกลุ่ม นักเรียนที่มีความสามารถในด้านนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นและประเมินความสำเร็จของแผนที่ใช้แก้ปัญหาได้ 3) การสร้างและเก็บรักษาระเบียบของกลุ่ม เป็นการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มซึ่งนักเรียนต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองและเพื่อนร่วมกลุ่ม ทำตามบทบาทหน้าที่และเฝ้าติดตามการรักษาระเบียบของกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถด้านนี้จะสามารถดำเนินงานจนเสร็จภารกิจเสร็จสิ้น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท), 2560) โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของ PISA 2015 ด้วย จากรายงานผลการประเมินพบว่า นักเรียนไทยมีความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน กล่าวคือ คะแนนเฉลี่ยการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนไทยต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยของ OECD (โครงการ PISA ประเทศไทย, 2561)

จะเห็นว่าการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเป็นทักษะที่สำคัญต่อนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ได้แก่ 1) พื้นฐานของนักเรียนเป็นความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การอ่าน การเขียน ประสบการณ์ รวมทั้งอารมณ์และเจตคติของนักเรียนด้วย และ 2) ทักษะที่นักเรียนมี เป็นทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและทักษะการแก้ปัญหา กล่าวคือ ปัจจัยที่ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือได้นั้นต้องอาศัยการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่นมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ ขณะเดียวกับการที่นักเรียนให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหานั้นนักเรียนยังได้ฝึกการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น นอกจากนี้ การแก้ปัญหาแบบร่วมมือเป็นความสามารถที่ต้องอาศัยความรู้พื้นฐานของนักเรียนทั้งด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การอ่าน การเขียนและประสบการณ์ความรู้ของนักเรียนบูรณาการเข้ากับการสื่อสารกับเพื่อนร่วมกลุ่มในระหว่างดำเนินการแก้ปัญหาพร้อมกับผู้อื่นอย่างกลมกลืนเพื่อให้การประสานงาน การอธิบายเหตุผล รวมทั้งการโต้แย้งต่าง ๆ เป็นไปในทางที่ดี

และดำเนินไปอย่างราบรื่น (OECD, 2013) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะส่งเสริมและ พัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาร่วมกับ ผู้อื่นและเป็นการเตรียมความพร้อมในการเติบโตและใช้ชีวิตในยุคที่การใช้ชีวิตมีความซับซ้อน ได้

จากการวิเคราะห์ผลการทำงานกลุ่มของนักเรียนและจากการสังเกตพฤติกรรมการ ทำงานร่วมกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า นักเรียนไม่มีการแบ่งหน้าที่กันทำงาน ทำให้สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ ของตนเองมีเพียงสมาชิกในกลุ่ม 1 ถึง 2 คนเท่านั้นที่รับผิดชอบทำงานกลุ่ม นักเรียนไม่มีการสื่อสารเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน ส่งผลให้การทำงานล่าช้าและไม่ เป็นไปตามที่กำหนด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือที่ได้ พัฒนาขึ้นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/6 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา แบบร่วมมืออยู่ในระดับต่ำจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 ของนักเรียนทั้งหมด กล่าวคือ นักเรียนไม่สามารถบอกได้ว่าสมาชิกในกลุ่มคนใดรู้หรือเข้าใจเรื่องใดมากที่สุดปัญหา นั้นไม่สามารถนำความรู้ที่มีมาแบ่งปันกันกับเพื่อนในกลุ่มได้ ไม่สามารถกำหนดสิ่งที่ต้องทำในการ แก้ปัญหาไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและสมาชิกในกลุ่มว่าต้องทำอะไร ไม่สามารถปฏิบัติ ตามที่กลุ่มได้ตกลงกันได้ นอกจากนี้นักเรียนยังไม่สามารถติดตามบทบาทของตนเองใน การดำเนินการแก้ปัญหารวมทั้งตรวจสอบว่าสมาชิกในกลุ่มทำตามหน้าที่ที่ตกลงกันหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนทั้ง 6 คนนี้ ให้ขึ้นมาอยู่ในระดับกลางเพื่อถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนมีความสามารถ ในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในระดับสูงต่อไป

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิธีการที่จะสามารถช่วยส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของ นักเรียนพบว่ามีหลายวิธี เช่น การจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ กรอบแนวคิดแบบ DEEPER การจัดการเรียนรู้แบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์การจัดการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอย่างไรก็ตามผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) เป็นการใช้ปัญหามาเป็นเครื่องมือให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปัญหาที่ใช้อาจเป็นสถานการณ์ปัญหาจริงหรือ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เผชิญกับปัญหาโดยตรง เป็นการนำเอาปัญหามา กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น นำไปสู่ความต้องการค้นหาคำตอบหรือ แนวทางในการแก้ปัญหานั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายมุ่งเน้นให้ นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และยังเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถดำเนิน ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความซับซ้อนได้เป็นอย่างดี โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ นักเรียนต้องร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาเป็นกลุ่ม มีการบูรณาการความรู้ที่จำเป็นในการแก้ปัญหา

เข้าด้วยกัน มีการฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็นกลุ่มเพื่อให้นักเรียนเข้าใจปัญหาและ รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมกลุ่มเพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย (Gallagher, 1997) ซึ่งนับว่าเป็นลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ นักเรียนต้องมีการวางแผนการแก้ปัญหา ร่วมกับสมาชิกในกลุ่มจากการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มย่อย ช่วยกันสืบค้นข้อมูล เป็นการฝึกทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผล ฝึกให้นักเรียนได้มีทักษะ ในการสื่อสารและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลรู้จักฝึกตนเองเพื่อพัฒนาความสามารถ ในการแก้ปัญหาพร้อมกับสมาชิกในกลุ่ม โดยหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบนี้คือ ลักษณะของปัญหาหากครูใช้สถานการณ์ปัญหาจัดขึ้นควรเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเป็นสิ่งที่ ต้องอาศัยการแบ่งปันข้อมูลจากสมาชิกหลาย ๆ คนหากใช้ข้อมูลโดยสภาพคนเดียวอาจได้ คำตอบที่ผิดพลาดและควรเป็นปัญหาที่มีวิธีการแก้ที่หลากหลายต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลหรือทำการทดลองเพื่อนำไปสู่คำตอบของปัญหาเหล่านั้นซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดปัญหา 2) ทำความเข้าใจปัญหา 3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) สรุปและประเมินค่าของคำตอบ และ 6) นำเสนอและประเมินผลงาน ทั้งนี้ยังมีนักการศึกษาบางท่านได้วิเคราะห์ความสอดคล้องของ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดอย่าง มีวิจรรย์ญาณและทักษะการแก้ปัญหาทักษะการทำงานเป็นทีมและฝึกภาวะผู้นำ ทักษะการ สื่อสารข้อมูลสารสนเทศและเท่าทันสื่อ เป็นต้น (ทศนา แคมมณี, 2561) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ ทำให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตและอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากปัญหาดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อ พัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้อยู่ในระดับกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart แต่ละวงรอบมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning: P) ลงมือ ปฏิบัติการตามแผน (Action: A) สังเกตการณ์ (Observation: O) และการสะท้อนกลับ (Reflection: R) ผู้วิจัยได้นำหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 3 วงรอบปฏิบัติการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง เสียง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 แผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลาเรียนทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์รวมถึงได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ภาควิชาฟิสิกส์ 1 ท่านและครูประจำการที่มีประสบการณ์สอนรายวิชาฟิสิกส์มากกว่า 5 ปี จำนวน 2 ท่าน ทำการตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แล้วทำการประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยมีเกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Scales) จากนั้นคำนวณค่าเฉลี่ยซึ่งต้องมีค่าตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป โดยผลการคำนวณค่าเฉลี่ยคะแนนของทั้ง 9 แผนการจัดการเรียนรู้อยู่ระหว่าง 4.2 - 4.9

2. แบบสังเกตการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation) โดยมีการกำหนดประเด็นสำหรับการสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ซึ่งผู้สังเกตคือผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นครูประจำการรายวิชาฟิสิกส์ทำหน้าที่บันทึกพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ

3. แบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือทำยวงรอบปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียน การแก้ปัญหาแบบร่วมมือในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความช่วยเหลือและหาทางออกของปัญหาร่วมกับผู้อื่น นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน มีการแบ่งปันความรู้ สื่อสารระหว่างกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การสร้างและเก็บรักษาความเข้าใจที่มีร่วมกัน 2) การเลือกวิธีดำเนินการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา 3) การสร้างและเก็บรักษาระเบียบของกลุ่ม แบบประเมินนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยใช้กรอบการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของ PISA 2015 มีลักษณะเป็นสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องเสียงในรายวิชาฟิสิกส์ โดยใช้ประเมินหลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวงรอบ สถานการณ์ปัญหาที่กำหนดให้ประกอบด้วย 12 ข้อคำถาม เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก ได้แก่ ตัวเลือกที่แสดงถึงการแก้ปัญหาแบบร่วมมือระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ ครอบคลุมเกณฑ์การประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือตามกรอบของ PISA 2015 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา จำนวน 1 ท่าน ครูประจำการกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญสาขาการวัดและประเมินผลระดับชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท) จำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบ

พิจารณาความสอดคล้องของข้อความกับกรอบการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของ PISA 2015 เลือกใช้ข้อความที่มีดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item objective congruence) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ผลการคำนวณพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความมีค่าตั้งแต่ 0.67-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยพบปัญหาในชั้นเรียนจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ทำงานกลุ่ม จากนั้นได้ใช้แบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเพื่อวัดการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนในห้อง พบว่า มีนักเรียนจำนวน 6 คน มีความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับต่ำซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกขณะร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนควรได้รับการพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียน พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนได้และเหมาะสมกับเนื้อหาในรายวิชาฟิสิกส์ (พจนจิตร์ นาบุญมี และคณะ, 2562) และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบและดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานโดยแบ่งเป็น 3 วงรอบ ใช้เวลา 12 ชั่วโมง โดยมีผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์และบันทึกพฤติกรรมที่แสดงถึงการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายทั้ง 6 คน เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้แต่ละวงรอบจะให้นักเรียนทำแบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือจำนวน 1 ชุด จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตและแบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือไปวิเคราะห์โดยร่วมปรึกษากับผู้วิจัยเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสังเกตการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนและแบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในแต่ละวงรอบปฏิบัติการมาวิเคราะห์พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือที่นักเรียนแสดงออกในแต่ละด้าน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนให้ตรงจุดในวงรอบถัดไป พร้อมทั้งวิเคราะห์คะแนนของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือทำวงรอบ ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือมาวิเคราะห์เป็นรายข้อแล้วจำแนกคำตอบของนักเรียนซึ่งแบ่งออกเป็นคำตอบที่แสดงถึงการแก้ปัญหาแบบร่วมมือระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ แล้วพิจารณาผลคะแนนของนักเรียนซึ่งนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินต้องมีผลคะแนนอยู่ในระดับกลางขึ้นไป

ผลการวิจัย

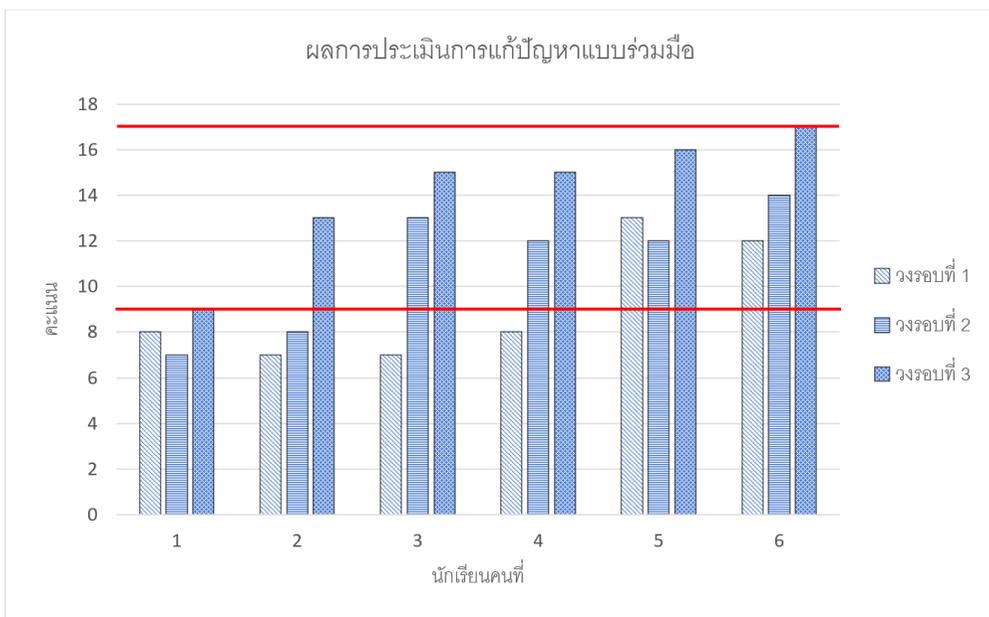
การพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 วงรอบ แล้ว พบว่า

วงรอบที่ 1 มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางทั้งสิ้น 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของนักเรียนทั้งหมดในกลุ่มเป้าหมาย และมีนักเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางทั้งสิ้น 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ของนักเรียนทั้งหมดในกลุ่มเป้าหมาย

วงรอบที่ 2 มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางทั้งสิ้น 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ของนักเรียนทั้งหมดในกลุ่มเป้าหมาย และมีนักเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางทั้งสิ้น 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของนักเรียนทั้งหมดในกลุ่มเป้าหมาย

วงรอบที่ 3 มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางทั้งสิ้น 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยในวงรอบที่ 3 มีนักเรียนจำนวน 1 คน ที่มีระดับการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับสูง

จากข้อมูลข้างต้นสามารถนำมาเขียนเป็นกราฟแสดงผลการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียน เพื่อให้เห็นจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การแก้ปัญหาแบบร่วมมือในระดับกลางตามกรอบการประเมินของ PISA 2015 ในแต่ละวงรอบปฏิบัติการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กราฟแสดงจำนวนนักเรียนที่ผ่านการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ในแต่ละวงรอบ

อภิปรายผล

วงรอบที่ 1 ผลการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่า นักเรียนมีคะแนนการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในทางที่ดีขึ้นซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในระหว่างการจัดการเรียนรู้และผ่านเกณฑ์ระดับกลางจำนวน 2 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนนักเรียนในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการนำเอาปัญหามาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยครูผู้สอนอาจให้นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ปัญหาจริงหรือเป็นสถานการณ์ปัญหาที่ครูผู้สอนเป็นคนจัดขึ้น มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกการวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็นกลุ่ม ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจปัญหาและรู้จักแสวงหาวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาให้สำเร็จ นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความใฝ่รู้ มีทักษะกระบวนการคิดและทักษะการแก้ปัญหาอีกด้วย (ทิตนา แชมมณี, 2561) สำหรับนักเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางจำนวน 4 คน เกิดจากปัจจัยในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่ยังไม่มีความน่าสนใจมากพอสำหรับนักเรียนในกลุ่มเป้าหมาย การควบคุมชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนมีสมาธิและตั้งใจฟังก่อนที่ครูผู้สอนจะเริ่มการชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ การใช้คำถามในการกระตุ้นให้นักเรียนคิดเชื่อมโยงระหว่างสถานการณ์ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่กับความรู้ที่ต้องนำมาใช้ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ปัจจัยที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนคือ นักเรียนไม่มีการสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกภายในกลุ่ม ส่งผลให้นักเรียนไม่มีการแสดงออกถึงพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงได้นำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในวงรอบที่ 1 ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวงรอบที่ 2

วงรอบที่ 2 ผลการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่า นักเรียนมีคะแนนการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในทางที่ดีขึ้นซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในระหว่างการจัดการเรียนรู้และผ่านเกณฑ์ระดับกลางเพิ่มขึ้นจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 4 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 66.67 ของจำนวนนักเรียนในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากครูผู้สอนมีการกระตุ้นให้นักเรียนมองหาวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม มีการติดตามการดำเนินงานให้คำปรึกษาและคอยกระตุ้นและช่วยอำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้วางแผนแก้ปัญหาร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม (ทิตนา แชมมณี, 2561) นอกจากนี้การที่นักเรียนได้มีการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย ช่วยกันสืบค้นข้อมูล เป็นการฝึกทักษะการแก้ปัญหาและฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและฝึกพัฒนา

ความสามารถในการแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นทีม (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2558) โดยมีครูผู้สอนคอย เป็นสื่อกลางในการช่วยกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้นักเรียนสื่อสาร กันเกี่ยวกับภาระงานที่เสร็จแล้วและภาระงานที่ยังต้องทำต่อไป รวมถึงคอยกำชับเรื่องการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันเป็นระยะ สำหรับนักเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ระดับกลางจำนวน 2 คน เกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างไม่ว่าจะเป็นการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของกิจกรรม การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ การขาดการกระตุ้นให้มีการติดตามผลการดำเนินงานให้ตรงตาม บทบาทหน้าที่ การกลัวที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองจนทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นใน การดำเนินงาน นอกจากนี้ปัจจัยเรื่องเวลาที่ส่งผลต่อการนำเสนอผลงานของนักเรียน รวมไปถึง การให้นักเรียนลงมือปฏิบัติพร้อมกันหลาย ๆ กลุ่ม ทำให้ยากต่อการสังเกตผลการทดลองที่ เกิดขึ้นเนื่องจากเนื้อหาที่เรียนเป็นเนื้อหาเรื่องเสียงทำให้เกิดเสียงรบกวนขณะปฏิบัติได้ง่าย ผู้วิจัยจึงได้นำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในวงรอบที่ 2 ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา การจัดการเรียนรู้ในวงรอบที่ 3

วงรอบที่ 3 ผลการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนที่ได้รับการจัด การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่า นักเรียนมีคะแนนการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ในทางที่ดีขึ้นซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการสังเกตพฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือใน ระหว่างการจัดการเรียนรู้และผ่านเกณฑ์ระดับกลางเพิ่มขึ้นจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนในกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นผลมาจาก นักเรียนมีการประเมินผลงานของแต่ละกลุ่มผ่านไลน์กลุ่มของห้องเพื่อให้กระชับเวลาใน การนำเสนอผลงานและเป็นการนำเสนองานที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับขั้นที่ 6 ของ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษาที่กล่าวว่า ในชั้น การนำเสนอผลงานควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการนำเสนอผลงานในรูปแบบที่หลากหลายและ ควรให้นักเรียนทุกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2550) ซึ่งนักเรียนไม่ต้องกังวลกับเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดในการเตรียมผลงานเพื่อ นำเสนอมากเกินไป ทำให้นักเรียนมีสมาธิและโฟกัสกับสื่อสารและพูดคุยกันภายในกลุ่มเพื่อทำ ความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา ภาระงานที่ต้องทำ รวมถึงมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันโดย พิจารณาจากความถนัดของสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก ส่งผลให้การวางแผนดำเนินการ การปฏิบัติงานผ่านไปได้ด้วยดี

นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีการเน้นการใช้คำถามกระตุ้นให้ นักเรียนมีการสื่อสารภายในกลุ่มนั้นมีความสอดคล้องกับ พงจจิตร นานบุญมีและคณะ ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่สามารถ พัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือได้ โดยระบุเป็นขั้นตอนดังนี้ ในขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็นขั้นที่ครูผู้สอนควรใช้คำถามในการกระตุ้นให้นักเรียนมีการระบุปัญหาของกลุ่มที่มีความ

เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหา ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจปัญหา ครูผู้สอนควรใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนมีการอภิปรายและทำความเข้าใจเพื่อสร้างความเข้าใจของกลุ่มที่มีต่อปัญหาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ครูควรคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนในด้านแหล่งการเรียนรู้ ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ ครูผู้สอนควรเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนมีการอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ที่ได้ ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ครูผู้สอนควรใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และขั้นที่ 6 ครูควรกำชับให้นักเรียนเสนอข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาเท่านั้น (พงจจิตร นาบุญมี และคณะ, 2562)

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถส่งเสริมการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรูญพงษ์ ชลสินธุ์ และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาที่เน้นกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เรื่อง ปริมาณสารสัมพันธ์ โดยอาศัยรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับกลาง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียนได้ (จรูญพงษ์ ชลสินธุ์ และคณะ, 2561) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงจจิตร นาบุญมีและคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เรื่อง การเคลื่อนที่แบบหมุนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนร้อยละ 92.5 มีความสามารถในการสร้างและเก็บรักษาความเข้าใจที่มีร่วมกันอยู่ในระดับสูง นักเรียนร้อยละ 82.5 มีความสามารถในการเลือกวิธีการดำเนินการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาอยู่ในระดับสูง และมีนักเรียน ร้อยละ 67.5 มีความสามารถในการสร้างและเก็บรักษาระเบียบของกลุ่มอยู่ในระดับสูง (พงจจิตร นาบุญมี และคณะ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในรายวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีพัฒนาการของระดับการแก้ปัญหาแบบร่วมมือดีขึ้นตามลำดับ และหลังการจัดการเรียนรู้ครบทุกวงรอบปฏิบัติการนักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีพัฒนาการในการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับกลางซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ยังมีนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีพัฒนาการในการแก้ปัญหาแบบร่วมมืออยู่ในระดับสูงด้วย

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. การกำหนดสถานการณ์ปัญหาควรให้มีความใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนมากที่สุด และในการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาควรมีความน่าสนใจ อาจเป็นการนำอุปกรณ์จริงหรือใช้แอปพลิเคชันที่มีอย่างหลากหลายในปัจจุบันมาใช้ประกอบการเสนอสถานการณ์ปัญหา

2. การให้นักเรียนลงมือปฏิบัติโดยใช้เนื้อหาเรื่องเสียงนั้น จะเกิดเสียงรบกวนจากกลุ่มอื่นทำให้การสังเกตและบันทึกผลการทดลองคลาดเคลื่อน ดังนั้นควรมีการสาธิตให้นักเรียนได้เห็นผลที่เกิดขึ้นก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผลการทดลอง

3. ควรใช้คำถามในการกระตุ้นให้นักเรียนคิดเชื่อมโยงระหว่างสถานการณ์ปัญหากับความรู้ที่ต้องนำมาใช้เพื่อให้เกิดความอยากรู้ในการสืบค้นข้อมูล

4. ควรพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้ดีขึ้น เช่น สาระการเรียนรู้เรื่อง มลพิษทางเสียงและการป้องกัน ควรพัฒนาให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติสร้างอุปกรณ์ที่ช่วยลดมลพิษทางเสียงได้จริง เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และประโยชน์ของวิชาฟิสิกส์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลจากการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ ที่ช่วยพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของนักเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรด้านอื่น ๆ จากการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ช่วยพัฒนาการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เช่น เจตคติที่มีต่อการเรียน การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

เอกรินทร์ อชชะกุลวิสุทธิ์. (2557). การประเมินด้านการแก้ปัญหาแบบร่วมมือของ PISA 2015. *สสวท*, 43(191), 37-41.

โครงการ PISA ประเทศไทย. (2561). การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ: PISA วัตอย่างไร. *Focus ประเด็นจาก PISA*, 3(25), 1-4.

จรรยาพงษ์ ชลสินธุ์ และคณะ. (2561). การวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาที่เป็นกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เรื่อง ปริมาณสารสัมพันธ์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(2), 32-46.

- ทิตินา แคมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน องค์กรความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนจิตร์ นาบุญมี และคณะ. (2562). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เรื่องการเคลื่อนที่แบบหมุนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 13(2), 193-205.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท). (2560). *กรอบโครงสร้างการประเมินผลนักเรียนโครงการ PISA 2015*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคโนโลยีปริ้นติ้ง.
- สุจินต์ วิศวะธีรานนท์. (2547). *ประมวลบทความทางการศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในทศวรรษหน้า*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Fadel, C. & Trilling, B. (2009). *21st Century Skills*. San Francisco: Josseypass.
- Gallagher, S. A. (1997). Problem - Based Learning: Where did it come From, What Does it Do, and Where is it Going? *journal for the education of the gifted*, 20(4), 332-358.
- Krejeie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- OECD. (2013). *PISA 2015 draft collaborative problem - solving framework*. Paris: OECD.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษา
พยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการศึกษาฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกใน
รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1*
FACTORS INFLUENCING STRESS OF
NURSING STUDENTS DURING CLINICAL PRACTICE IN
ADULT NURSING PRACTICUM 1

จันทิมา ช่วยชุม

Chanthima Chuaichum

อรุณรัตน์ โยธินวัฒน์บำรุง

Arunrat Yotinwattanabumrung

ยุพิน หมั่นทิพย์

Yupin Muentip

นันทณภัต สารมาศ

Nannapat Saramas

มนันชญา จิตตรัตน์

Mananchaya Jittarat

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช สถาบันพระบรมราชชนก

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat Praboramrajchanok Institute, Thailand

E-mail: jan-chuaichum22@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการศึกษาฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2561 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 จำนวน 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามเกี่ยวกับความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติแบบประเมินความเครียด ซึ่งเครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และหาค่าความเที่ยงด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนนาค ได้เท่ากับ .84, .74, .82, และ .89 ตามลำดับ

---

* Received 5 April 2020; Revised 20 April 2020; Accepted 5 May 2020

วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบเชิงชั้น

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ร้อยละ 56.26 นักศึกษาพยาบาลพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีความเครียดอยู่ในระดับมากขึ้นไประหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 2) อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ และความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก อยู่ในระดับปานกลาง ตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย และปัจจัยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ โดยสามารถร่วมกันทำนายการเกิดความเครียดได้ร้อยละ 17.3 ($R^2 = .173$)

คำสำคัญ: ความเครียด, นักศึกษาพยาบาล, การฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก

Abstract

The purposes of this descriptive study were to study stress level and factors influencing stress of nursing students during clinical practice in adult nursing practicum 1. The sample consisted of 64 nursing students in 2nd year in the academic year of 2019 in Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat who had tacking clinical practice in adult nursing practicum 1. The instruments were questionnaires regarding demographic, the nursing students, opinion about preparation for clinical practice, environment of clinical setting and preceptor, and the stress scale of nursing students during clinical practice. All questionnaires were test for content validity and reliability with Cronbach, s Alpha Coefficients which were .84, .74, .82, and .89 respectively. Statistical methods of frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, Pearson, s Product Moment correlation, and hierarchical multiple regression.

In the research, it was found that: 1) Most of the nursing students (56.26%) showed high upward stress level. 2) Nursing student expressed the opinion that preceptor and preparation for clinical practice were at the high level but environment of clinical setting was at the moderate level. 3) The co-factor predicted patient and preceptor-assignment were statistical significant with stress

of nursing students during clinical practice in adult nursing practicum 1 ($p < .05$). These predictor accounted for 17.3% ($R^2 = .173$).

Keywords: Stress, Nursing Students, Clinical Practice

บทนำ

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช เป็นสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่มีพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพสอดคล้องตามอัตลักษณ์บัณฑิตวิทยาลัยเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพ ดังนั้นวิทยาลัยจึงได้มีการจัดการเรียนการสอนให้ไปไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสอดคล้องตามข้อบังคับของสภาการพยาบาลแห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 โดยหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ประกอบด้วยการเรียนภาคทฤษฎี ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนและห้องปฏิบัติการพยาบาล ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ในเนื้อหาวิชาการ ส่วนการเรียนภาคปฏิบัตินักศึกษาจะต้องขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในสถานการณ์จริงในหอผู้ป่วยต่าง ๆ ของโรงพยาบาล เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน สำหรับการฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้ที่มีความเจ็บป่วยในลักษณะต่าง ๆ ต้องมีความเสียสละ รับผิดชอบ และต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูง การเรียนภาคปฏิบัติจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาเกิดความเครียดได้ ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นงานที่ต้องรับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ ทำให้นักศึกษาต้องมีความรับผิดชอบต่อสูงทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น หากเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติการพยาบาลขึ้นนั้นหมายถึงอันตรายแก่ชีวิตของผู้ป่วยได้ ประกอบกับการฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย นักศึกษาอาจพบปัญหาที่เป็นสิ่งเร้าให้เกิดความเครียดได้ ได้แก่ สถานการณ์ในหอผู้ป่วย การปรับตัวเข้ากับสถานที่ อุปกรณ์ทางการแพทย์ บุคลากรทั้งพยาบาลวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย แพทย์เจ้าของไข้ อาจารย์นิเทศ เพื่อนนักศึกษาผู้ป่วยญาติผู้ป่วย และการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาเพื่อขึ้นฝึกปฏิบัติงาน เป็นต้น (ลัดดาวัลย์ แดงเถิน, 2558) อีกทั้งผลการดำเนินการฝึกประสบการณ์ภาคสนาม (มคอ. 6) ประจำปีการศึกษา 2560 รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1 ซึ่งเป็นการดำเนินการเรียนภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 พบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย ด้วยให้เหตุผลว่ากลัวจะทำไม่ได้ กลัวโดนดุ และกลัวจะทำให้ผู้ป่วยเป็นอันตรายถึงชีวิต

รายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 เป็นอีกรายวิชาที่วิทยาลัยดำเนินการจัดการเรียนในภาคปฏิบัติ แก่นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 ซึ่งนักศึกษาในชั้นปีดังกล่าวถือเป็น

นักศึกษารุ่นแรกของการใช้หลักสูตรนี้ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน จึงได้ผ่านการขึ้นฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยในรายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคทางการพยาบาลมาเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น ทั้งยังเป็นการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกที่เน้นการปฏิบัติทักษะทางการพยาบาลเป็นหลัก หากแต่ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 เป็นการฝึกปฏิบัติงานที่ต้องนำเอาความรู้เรื่องโรคหรือการปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะโรคแบบองค์รวมบนพื้นฐานทฤษฎีการดูแลด้วยความเอื้ออาทรแก่ผู้รับบริการที่มีภาวะเจ็บป่วยระยะเฉียบพลัน เรื้อรัง ที่มีปัญหาไม่ซับซ้อนเข้ามาประยุกต์อีกด้วย ซึ่งถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้นักศึกษาเกิดความเครียด สอดคล้องกับการศึกษาของศิริวัลห์ วัฒนสินธุ์ ที่พบว่าสาเหตุที่ทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความเครียดมากที่สุด คือ การเรียนในภาคปฏิบัติ เนื่องจากนักศึกษาต้องลงมือปฏิบัติจริงกับผู้รับบริการที่ประสบความสำเร็จทุกข้อมติ เฝือกกับความเจ็บป่วย ประสบเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกตื่นเต้นหรือเศร้าเสียใจ ต้องตระหนักในเรื่องของกฎระเบียบ ข้อบังคับ วินัยและความรับผิดชอบสูงในการปฏิบัติการพยาบาล (ศิริวัลห์ วัฒนสินธุ์, 2553) ต้องมีการปรับตัวในการสร้างสัมพันธ์กับบุคลากรในทีมสุขภาพหลายฝ่าย ผู้รับบริการและญาติ รวมทั้งอาจารย์นิเทศหรือพยาบาลพี่เลี้ยงซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล (ชุลีพรวรรณ กษมานนท์ และคณะ, 2555)

ความเครียด เป็นภาวะที่ร่างกายและจิตใจมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นทั้งจากภายในและภายนอกร่างกายของบุคคล เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและด้านพฤติกรรม โดยด้านร่างกายจะมีการกระทบกระเทือนต่อระบบประสาทอัตโนมัติ ทำให้ใจสั่น หัวใจเต้นเร็ว เหงื่อออก ปากแห้ง เวียนศีรษะ ส่วนด้านพฤติกรรม ทำให้มีอาการนอนไม่หลับ หงุดหงิด เหนื่อยง่าย ไม่มีสมาธิ ไม่สนใจการทำงาน (ลัดดาวัลย์ แดงเถิน, 2558) ซึ่งการเกิดความเครียดบางครั้งก่อให้เกิดผลด้านดี นั่นคือ เป็นแรงกระตุ้นให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี แต่บางครั้งการเกิดความเครียดในระดับสูงและเป็นระยะเวลาที่ยาวนานอย่างต่อเนื่องจะส่งผลกระทบต่อบุคคลโดยจะทำให้พัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ อารมณ์ และด้านสังคมหยุดชะงัก เกิดปัญหาพฤติกรรมรุนแรง มีการแยกตัวจากสังคมจากกลุ่มเพื่อน บางครั้งนำไปสู่การใช้สารเสพติด นักศึกษาพยาบาลก็เช่นกันหากมีความเครียดรุนแรงก็จะทำให้ความตั้งใจในการศึกษาลดลง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ จนไม่สามารถเรียนต่อไปได้ ต้องลาออกจากการศึกษากลางคัน หรือถ้าเรียนต่อจนสำเร็จการศึกษาได้ก็จะทำให้วิชาชีพพยาบาลมีบุคลากรที่ไม่สมบูรณ์พร้อมในด้านจิตใจ อาจส่งผลต่อการให้บริการพยาบาลไม่มีประสิทธิภาพ (มาลีวัล เลิศสาครศิริ, 2558) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์พยาบาลและเป็นผู้รับผิดชอบรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการหาแนวทางป้องกันแก้ไข และวางแผนในการบริหารจัดการรายวิชาดังกล่าว เพื่อให้ นักศึกษารู้สึกผ่อนคลาย มีความสุข

ระหว่างขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก และการบริหารจัดการรายวิชาให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้สู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2561 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2561 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการดำเนินการดังนี้

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลโดยใช้โปรแกรม G*Power เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนชนิดที่ 2 (Type II error) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05 ขนาดอิทธิพลที่ 0.18 มาคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 64 คน

2. เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 2.1 สํารวจจำนวนหอผู้ป่วยที่จัดให้มีการเรียนภาคปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ในโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราชซึ่งมีทั้งหมด 9 หอผู้ป่วย ได้แก่ หอผู้ป่วยศัลยกรรมชาย 1 หอผู้ป่วยศัลยกรรมชาย 2 หอผู้ป่วยศัลยกรรมหญิง หอผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูกชาย หอผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูกหญิง หอผู้ป่วยอายุรกรรม 3 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 4 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 5 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 6

- 2.2 คํานวณสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหอผู้ป่วยได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละหอผู้ป่วยจำนวน 4 คน ซึ่งแบ่งเป็น 2 section ในแต่ละ section ประกอบด้วย 8 หอผู้ป่วย โดย Section แรก ได้แก่ หอผู้ป่วยศัลยกรรมชาย 2 หอผู้ป่วยศัลยกรรมหญิง หอผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูกชาย หอผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูกหญิง หอผู้ป่วยอายุรกรรม 3 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 4 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 5 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 6 จำนวน 32 คน ส่วน section ที่ 2 ได้แก่ หอผู้ป่วยศัลยกรรมชาย 1 หอผู้ป่วยศัลยกรรมหญิง หอผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูกชาย หอ

ผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูกหญิง หอผู้ป่วยอายุรกรรม 3 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 4 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 5 หอผู้ป่วยอายุรกรรม 6 จำนวน 32 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 64 คน

2.3 ทำการสุ่มนักศึกษาพยาบาลที่ขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลากแบบไม่แทนที่ จนครบจำนวน 64 คน โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จนได้แบบสอบถามหรือแบบประเมินต่างๆ ที่สมบูรณ์เพื่อการวิเคราะห์จริง จำนวน 64 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ เงินค่าใช้จ่ายต่อเดือน สถานภาพสมรสของบิดา-มารดา/ผู้ปกครอง อาชีพของบิดา - มารดา/ผู้ปกครอง จำนวนเพื่อนสนิท เหตุผลของการเลือกเรียนพยาบาล การเล่นกีฬาที่ชื่นชอบ และการมีโรคประจำตัว จำนวน 9 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ ดัดแปลงจากแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนิสิตพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติ ของลัดดาวัลย์ แดงเถินลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การแบ่งระดับความคิดเห็นของนักศึกษา ดังนี้ (ลัดดาวัลย์ แดงเถิน, 2558)

ระดับ 1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ระดับ 2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ระดับ 3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
ระดับ 4	หมายถึง	เห็นด้วย
ระดับ 5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เกณฑ์การแปลผลระดับความคิดเห็น เป็นดังนี้

ช่วงคะแนน	1.00 – 1.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด
ช่วงคะแนน	1.50 – 2.49	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
ช่วงคะแนน	2.50 – 3.49	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
ช่วงคะแนน	3.50 – 4.49	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
ช่วงคะแนน	4.50 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 โดยปรับปรุงจากแบบประเมินความเครียดของสวนปรุง ด้วยการปรับข้อคำถามที่เกี่ยวกับเรื่องงานเป็นเรื่องเรียนแทน ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ มีมาตรวัดเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ไม่เคย จนถึง เป็นประจำ โดยคิดเป็นคะแนนรวม ซึ่งมีคะแนนเต็ม 100 คะแนน

เกณฑ์การแปลผลระดับความเครียดมีดังนี้

0 – 23 คะแนน มีความเครียดในระดับน้อย (Mild Stress) หมายถึง ความเครียดขนาดน้อย ๆ และหายไปในระยะเวลาอันสั้น เป็นความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ความเครียดระดับนี้ไม่คุกคามต่อการดำเนินชีวิต บุคคลมีการปรับตัวอย่างอัตโนมัติ เป็นการปรับตัวด้วยความเคยชิน และการปรับตัวต้องการพลังงานเพียงเล็กน้อยเป็นภาวะที่ร่างกายผ่อนคลาย

24 – 41 คะแนน มีความเครียดในระดับปานกลาง (Moderate Stress) หมายถึง ความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเนื่องจากมีสิ่งคุกคาม หรือพบเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในสังคม บุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองออกมาในลักษณะความวิตกกังวล ความกลัว ฯลฯ จัดว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติทั่ว ๆ ไป ไม่รุนแรงจนก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย เป็นระดับความเครียดที่ทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น

42 – 61 คะแนน มีความเครียดในระดับสูง (High Stress) เป็นระดับที่บุคคลได้รับเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดสูง ไม่สามารถปรับตัวให้ลดความเครียดลงได้ในเวลาอันสั้น จัดว่าอยู่ในเขตอันตราย ถ้าไม่ได้รับการบรรเทาจะนำไปสู่ความเครียดเรื้อรัง เกิดโรคต่างๆ ในภายหลังได้

62 คะแนนขึ้นไป มีความเครียดในระดับรุนแรง (Severe Stress) เป็นความเครียดระดับสูงที่ดำเนินติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องจนทำให้บุคคลมีความล้มเหลวในการปรับตัว เกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ หดแรงแรง ควบคุมตัวเองไม่ได้ เกิดอาการทางกายหรือโรคภัยต่าง ๆ ตามมาได้ง่าย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้งหมดไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ รวมถึงหาค่าความเที่ยงด้วยค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ได้เท่ากับ .84, .74, .82, และ .89 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากประธานกรรมการจริยธรรมวิจัย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ในวันที่ 15 สิงหาคม 2562 ตามเลขที่โครงการวิจัย Ex-3/2562 Exp. ในวันที่ 14 สิงหาคม 2563

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอน ด้วยการใช้แบบสอบถามหรือแบบประเมินที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว โดยผู้วิจัยจะแนะนำตนเอง อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย และขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ

ขอความร่วมมือในการทำวิจัย โดยชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะกระทำขณะที่กลุ่มตัวอย่างกำลังขึ้นฝึกปฏิบัติงานด้านคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ในสัปดาห์ที่ 1 - 2 ของการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน โดยแบ่งเป็น 2 Section โดยใช้เวลา 40 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ความเครียดของนักศึกษาพยาบาล วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ
3. ความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคล ความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ กับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson, s Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
5. ศึกษาความสามารถในการทำนายของข้อมูลส่วนบุคคล ความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ กับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบเชิงชั้น (Hierarchical Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 92.2 มีอายุเฉลี่ย 20.98 ปี (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.5 1) มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1,500 - 6,000 บาท ($\bar{x}$ = 3,584.38 S.D. = 1,069.5 2) สถานภาพสมรสของผู้ปกครองส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 73.4 รองลงมา คือ หย่าร้าง และบิดาหรือมารดาเสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 10.9 ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 40.6 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 35.9 ส่วนมากมีเพื่อนสนิทจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 39.1 รองลงมา คือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20.3 เหตุผลของการเลือกเรียนพยาบาลส่วนมากไม่ชอบแต่เรียนได้ คิดเป็นร้อยละ 64.1 การเล่นเกมที่ชื่นชอบส่วนใหญ่จะเป็นนานๆ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 81.3 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 95.3

2. จากผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาพยาบาลพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีความเครียดอยู่ในระดับมาก ขึ้นไป ร้อยละ 56.26 ในระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต จำแนกตามระดับความเครียดระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 (n=64)

ช่วงคะแนนความเครียด	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความเครียด
0 – 23 คะแนน	2	3.12	น้อย
24 – 41 คะแนน	26	40.62	ปานกลาง
42 – 61 คะแนน	30	46.88	มาก
62 คะแนนขึ้นไป	6	9.38	รุนแรง

3. ตามความคิดเห็นของนักศึกษา ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ และด้านความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกมีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.12, S.D.=0.39 และ $\bar{X}$ =3.99, S.D.=0.37) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกมีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.99, S.D.=0.43) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักศึกษา จำแนกตามประเด็นหลักรายด้านของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 (n=64)

ประเด็นหลักรายด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ	4.12	0.39	มาก
- ความรู้ของอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ	4.47	0.29	มาก
- การให้คำปรึกษาของอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ	4.43	0.38	มาก
- การมอบหมายงานของอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ	4.34	0.31	มาก
- การนิเทศงานของอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ	3.26	0.57	ปานกลาง
ด้านความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก	3.99	0.37	มาก
ด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก	2.99	0.43	ปานกลาง
- สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน	3.46	0.52	ปานกลาง
- อุปกรณ์และเครื่องมือ	3.44	0.38	ปานกลาง
- พยาบาลและเจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย	3.41	0.45	ปานกลาง
- แพทย์เจ้าของไข้	2.37	0.50	น้อย
- ผู้ป่วย	2.28	0.30	น้อย

4. ข้อมูลส่วนบุคคล และความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หากแต่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .329$) และปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ ประเด็นด้านการให้คำปรึกษาและประเด็นด้านความรู้ของอาจารย์มีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -.319, -.273, \text{ และ } -.260$ ตามลำดับ) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคล ความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก และอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ จำแนกตามประเด็นหลักรายด้านของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ($n=64$)

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. ค่าใช้จ่ายต่อเดือน	1												
2. จำนวนเพื่อนสนิท	.198	1											
3. ความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติ	.119	.004	1										
4. สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน	-.035	-.343**	.254*	1									
5. พยาบาลและเจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย	-.026	-.219	.405**	.319*	1								
6. แพทย์เจ้าของไข้	.021	.018	.050	.032	.310*	1							
7. อุปกรณ์และเครื่องมือ	-.046	.171	.404**	.318*	.340**	.124	1						
8. ผู้ป่วย	-.064	.249*	-.204	-.046	.078	.221	.020	1					
9. การมอบหมายงานของอาจารย์	.155	.092	.437**	.133	.223	.063	.426**	-.213	1				
10. ความรู้ของอาจารย์	.252*	.078	.471**	.071	.269*	-.090	.283*	-.207	.721**	1			
11. การให้คำปรึกษาของอาจารย์	.257*	.034	.436**	.123	.228	-.122	.281*	-.126	.692**	.792**	1		

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
12. การนิเทศ งานของอาจารย์	.004	.088	.223	.181	-.055	.017	.178	.238	.164	.188	.063	1	
13. ความเครียด	-.205	.169	-.234	-.172	-.117	-.143	-.155	.329**	-.319*	-.260*	-.273*	.003	1

ความสามารถในการทำนายการเกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย และปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 17.3 ($R^2 = .173$) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าการวิเคราะห์สมการถดถอยระหว่างปัจจัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ประเด็นด้านผู้ป่วย และปัจจัยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ กับความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 โดยวิธี Stepwise ตาม Model ที่ 2 ($n=64$)

ตัวแปรทำนาย	B	Beta	t	Sig.
สิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย	1.465	.274	2.297	.025
อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงาน	-5.868	-.261	-2.188	.033

Constant = 51.193
 $R = .416$ $F = 6.393$
 $R^2 = .173$ Adjusted $R^2 = .146$

จากตารางที่ 4 ผลการวิจัยสามารถเขียนเป็นสมการทำนายแบบค่าคะแนนมาตรฐาน (Standardize score) ได้ดังนี้

Z (ความเครียด) = $.274Z$ (ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย) - $.261Z$ (ปัจจัยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงาน)

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตมีความเครียดอยู่ในระดับมากขึ้นไป ร้อยละ 56.26 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kurebayashi et al. ที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความเครียดในระดับมาก ขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะการฝึกปฏิบัติงานหรือการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติของวิชาชีพพยาบาล เป็นการปฏิบัติหรือการให้บริการสุขภาพอนามัยแก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนรวม (Kurebayashi et al., 2012) ทั้งด้าน

การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ที่ผู้เรียนพยาบาล จะต้องฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงภายใต้ขอบเขตของรายวิชาในหลักสูตรที่ผู้เรียนมักจะวิตกกังวลและไม่มั่นใจว่าจะสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางทฤษฎีลงสู่การปฏิบัติงานได้ (มาลีวัล เลิศสาครศิริ, 2557) อีกทั้งสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกที่ไม่คุ้นเคย และการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดของอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกที่ต้องขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยในโรงพยาบาล ซึ่งจำเป็นต้องให้การดูแลผู้รับบริการทุกช่วงวัยที่มีภาวะเจ็บป่วยทั้งในระยะเฉียบพลัน วิกฤต และเรื้อรัง รวมถึงผู้ดูแลหรือญาติของผู้รับบริการอย่างเป็นองค์รวมด้วย หัวใจความเป็นมนุษย์ตามปรัชญาของหลักสูตรด้วย (สุจิตรา กฤตยิวรรณ, 2561)

ตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ และด้านความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกมีอิทธิพลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของการศึกษาของ ชุติมา อนันตชัย และคณะ ที่พบว่า ปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ ทั้งด้านความรู้ การให้คำปรึกษา การมอบหมายงาน และการนิเทศงานของอาจารย์ซึ่งเกิดขึ้นในลักษณะใกล้ชิดกันทั่วถึง ด้วยสัดส่วนของอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติ 1 คน ต่อนักศึกษาพยาบาล 8 คน โดยรายวิชาดังกล่าวขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกบนหอผู้ป่วยเฉพาะเวรเช้า นั่นคือปฏิบัติงานในเวลา 07.30 – 16.30 น. และมีอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติดูแลนักศึกษาตลอดระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติ ทั้งยังเป็นการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกบนหอผู้ป่วยเพียงแค่ครั้งที่ 2 ของการเรียนวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาแต่ละคน (ชุติมา อนันตชัย และคณะ, 2554) และในรายวิชานี้ก็เป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมบนพื้นฐานทฤษฎีการดูแลด้วยความเอื้ออาทรแก่ผู้รับบริการวัยผู้ใหญ่ที่มีภาวะเจ็บป่วยระยะเฉียบพลัน เรื้อรัง ที่มีปัญหาไม่ซับซ้อน และมีปัญหาซับซ้อนแต่ไม่อยู่ในภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นการเข้าสู่เนื้อหาของโรคหรือการพยาบาลที่มีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละโรคมากยิ่งขึ้นอีกด้วย (วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ, 2559) สำหรับปัจจัยด้านความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลเมื่อผ่านการเข้ารับฟังการปฐมนิเทศจากอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาเกี่ยวกับรายละเอียดวัตถุประสงค์ ผลการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลของรายวิชา (ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ, 2560) รวมถึงการเตรียมความรู้และฝึกทักษะปฏิบัติการพยาบาลในห้องปฏิบัติการพยาบาลทั้งที่มีอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติจัดให้และด้วยตนเอง ประกอบกับรายวิชานี้ อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติมีการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกด้วยการเรียนรู้แบบ Simulation based learning (SBL : Simman) สถานการณ์จำลอง และฐานการเรียนรู้ในแต่ละ Section ทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความมั่นใจในการนำความรู้มาใช้ในการขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกบนหอผู้ป่วย

อีกทั้งเป็นการเริ่มต้นสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาพยาบาลกับอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติร่วมด้วย (กฤตพัทธ์ ฝึกฝน และคณะ, 2561)

ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 มีอิทธิพลต่อความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งด้านสถานที่ อุปกรณ์และเครื่องมือ พยาบาลและเจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วย แพทย์เจ้าของไข้ และผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของลัดดาวัลย์ แดงเถิน ที่พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในครั้งแรกของการขึ้นฝึกและจะเพิ่มมากขึ้นในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่สูงขึ้น (ลัดดาวัลย์ แดงเถิน, 2558) ทั้งนี้เพราะนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่สูงขึ้นจะถูกคาดหวังจากบุคลากรทีมสหสาขาวิชาชีพและผู้ป่วยเกี่ยวกับความรู้และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลที่มากขึ้นตามลำดับ (วไลลักษณ์ พุ่มพวง, 2559) ซึ่งในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช มีจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติให้กับนักศึกษาพยาบาล ศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 โดยขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกบนหอผู้ป่วยของโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ทำให้การใช้อุปกรณ์และเครื่องมือทันสมัย เพียงพอกับความต้องการในการใช้ มีระบบการกำจัดของเสีย การแยกขยะอย่างชัดเจน และบุคลากรทีมสหสาขาวิชาชีพและผู้ป่วยที่นักศึกษาพยาบาลขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกมีปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นเกิดขึ้นในเชิงวิชาชีพที่ยังไม่เต็มรูปแบบนัก หากแต่อาศัยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติเป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่ ความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในส่วนของปัจจัยด้านนี้จึงอยู่ในระดับปานกลาง (Sharma, N. & Kaur, A., 2011)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สามารถร่วมทำนายการเกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย และปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 17.3 ($R^2 = .173$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Pulido-Martos et al. ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก โดยพบว่า สาเหตุของการเกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างการขึ้นฝึกปฏิบัติงาน คือ การต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ และผู้ป่วยก็ถือเป็นสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกที่นักศึกษาพยาบาลต้องใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาด้วยการซักประวัติ ตรวจร่างกาย และปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาล หากผู้ป่วยให้ความร่วมมือในการปฏิบัติการพยาบาลดังกล่าว นักศึกษาก็จะคลายความเครียดลง (Pulido-Martos, M. et al., 2011) ในทำนองเดียวกันปัจจัยด้านอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการมอบหมายงานของ

อาจารย์ที่สอดคล้องเหมาะสมตามความสามารถของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคน ไม่นัก หรือเบาจนเกินไป ความเครียดที่อาจเกิดขึ้นก็จะกลายมาเป็นแรงผลักดันให้นักศึกษามีความพยายามที่จะปฏิบัติการพยาบาลให้สำเร็จลุล่วงตามแผนการพยาบาลที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้ป่วยเป็นรายกรณี (Khater, W.A. et al., 2014)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

นักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตจำเป็นต้องผ่านการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติโดยเฉพาะภาคปฏิบัตินักศึกษาจะต้องขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในสถานการณ์จริงบนหอผู้ป่วยต่างๆ ของโรงพยาบาล ซึ่งเป็นการฝึกปฏิบัติงานที่ต้องรับผิดชอบชีวิตมนุษย์ ทำให้นักศึกษาต้องมีความรับผิดชอบสูงทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น หากเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติการพยาบาลขึ้นนั้นหมายถึงอันตรายแก่ชีวิตของผู้ป่วยได้ จึงเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดความเครียดแก่นักศึกษา สำหรับการฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ก็เป็นอีกรายวิชาหนึ่งซึ่งส่งผลให้นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับมากขึ้นไป ซึ่งตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล พบว่า อาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติความพร้อมก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิก และสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึก ส่งผลต่อความเครียดมากน้อยตามลำดับ โดยปัจจัยสิ่งแวดล้อมในแหล่งฝึกประเด็นด้านผู้ป่วย และปัจจัยอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติประเด็นด้านการมอบหมายงานของอาจารย์ ถือเป็นปัจจัยหลักที่มีแนวโน้มส่งผลให้เกิดความเครียดแก่นักศึกษาได้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ควรมีการจัดการช่วยเหลือนักศึกษาพยาบาลในการลดความเครียด โดยการวางแผนและกำหนดแนวทางการป้องกัน ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะภาคปฏิบัติ การจัดกิจกรรมและการจัดสภาพแวดล้อมภายในวิทยาลัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งการสำรวจถึงปัญหาและความต้องการของนักศึกษาพยาบาลทุกครั้งก่อนระหว่างฝึกปฏิบัติ และหลังขึ้นฝึกปฏิบัติการพยาบาล พร้อมหาแนวทางแก้ไขอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีความสุขกับการขึ้นฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกและสามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการจัดทำโปรแกรมที่ช่วยลดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานทางคลินิกผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อง่ายต่อการเข้าถึงและสนองตอบต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตพัทธ์ ผีกฝน และคณะ. (2561). ความเครียดและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในการขึ้นฝึกปฏิบัติทางการพยาบาลครั้งแรกบนหอผู้ป่วย. *วารสารการพยาบาล การสาธารณสุข และการศึกษา*, 19(1), 161-168.
- ชุติมา อนันตชัย และคณะ. (2554). การศึกษาสาเหตุ ระดับความเครียดและการเผชิญความเครียดในการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล*, (กุมภาพันธ์-มิถุนายน), 15-22.
- สุธีพรวรรณ กษมานนท์ และคณะ. (2555). การลดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 รุ่นที่ 33 ในการฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารก และการผดุงครรภ์ 1 แผนกห้องคลอดโดยเพื่อนช่วยเพื่อน. ใน *รายงานวิจัย*. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี.
- ธนพล บรรดาศักดิ์ และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความวิตกกังวลของนักศึกษาพยาบาลระหว่างฝึกปฏิบัติงานหอผู้ป่วยหนัก. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า*, 34(1), 6-16.
- มาลีวัล เลิศสาครศิริ. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยสิ่งแวดล้อมกับความเครียดและการจัดการความเครียดขณะฝึกปฏิบัติงานห้องคลอดของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยเซนต์หลุยส์. *วารสารพยาบาลกองทัพบก*, 15(2), 270-279.
- _____. (2558). ความเครียดและการจัดการความเครียดของนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติงานห้องคลอด. *วารสารเกื้อการุณย์*, 22(1), 7-16.
- ลัดดาวลัย แดงเถิน. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของนิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ ระหว่างฝึกปฏิบัติงาน. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วไลลักษณ์ พุ่มพวง. (2559). ความเครียดในการศึกษาทางการพยาบาล: เทคนิคผ่อนคลายสำหรับร่างกายและจิตใจ. *วารสารพยาบาลศาสตร์*, 34(2), 5-15.
- วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับสาเหตุของความเครียด และการจัดการความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์*, 10(1), 78-87.
- ศิริวัลท์ วัฒนสินธุ์. (2553). การรับรู้ระดับความเครียดและต้นเหตุความเครียดของนิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 18(ฉบับเพิ่มเติม), 47-59.
- สุจิตรา กฤตยารวรรณ. (2561). ความเครียดและการเผชิญความเครียดในการฝึกปฏิบัติรายวิชาการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยราชธานี. *การประชุมวิชาการ*

และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 3 นวัตกรรมที่พลิกโฉมสังคมโลก, 1309-1318.

Khater, W.A. et al. (2014). Sources of stress and coping behaviours in clinical practice among Baccalaureate nursing students. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(6), 194-202.

Kurebayashi et al. (2012). Correlations between stress and anxiety levels in nursing students. *Journal of Nursing Educational and Practice*, 2(3), 128-134.

Pulido-Martos, M. et al. (2011). Sources of stress in nursing students: a systematic review of quantitative studies. *International Nursing Review*, 5(9), 15-25.

Sharma, N. & Kaur, A. (2011). Factors associated with stress among nursing students. *Nursing and Midwifery Research Journal*, 7(1), 12-21.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของคุณคณทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ทางวารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง

ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300-350 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สันเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิงเอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไปบุลย์ในโทษะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์อาภากรโและเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค(,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุคราภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ สุกิจโน. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. *ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตวิฑูมิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุญรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลอรียสัจ 4 ของพระอรียบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้

เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//ปี(ที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุต.โต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

สมบุรณ์ ตาสุนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิธิคุณ 4 ของพระอรหันตบุคค. ใน *ดุขฉินิพนธ์พุทธศาสนตรดุขฉินิพนธ์ิต* สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). *การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษา อาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail : tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิขสิทธิ์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

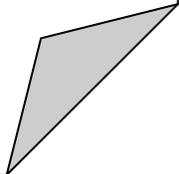
(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....
.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

.....(16 pt).....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ครบเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ.....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

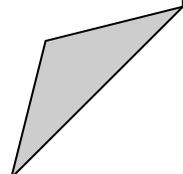
1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt)..... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

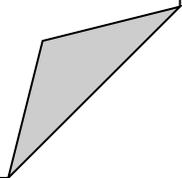
.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้อง กับผลการวิจัยของใคร...สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

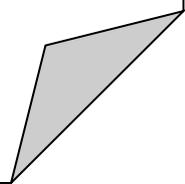
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

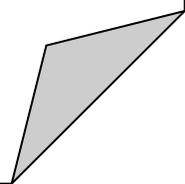
(16 pt).... ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย. สาระครุ่ห่อออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

....(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด. สั้น ๆ กระทัดรัดได้ใจความ.... พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.... และการนำผลการวิจัยไปใช้. รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt)

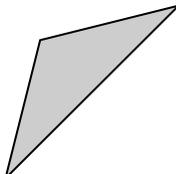
.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

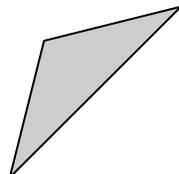
.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

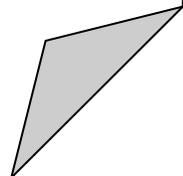

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

A series of horizontal dashed lines for writing, filling the majority of the page's content area.

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

